

खण्ड १

परिचयात्मक विवरण

१. कृषि विकास मन्त्रालयको परिचय

१.१ ऐतिहासिक पृष्ठभूमि

नेपालको कृषि विकास सम्बन्धी कार्यक्रम संचालनको थालनी संस्थागत रूपमा विक्रम सम्वत् १९७८ मा चारखालमा स्थापित कृषि अड्डाबाट शुरु भएको हो। १९८२ सालमा सिंहदरबार परिसरमा कृषि प्रदर्शन फार्म खुल्यो। यसपछि कृषिको समग्र विकास गर्ने उद्देश्यले वि.सं. १९९४ मा कृषि परिषद्को गठन भयो। परिषद्बाट कृषि विकासको लागि कृषि फार्महरु खोल्ने, सर्भेक्षण कार्यहरु गर्ने जस्ता कार्यहरु भए।

विक्रम सम्वत् १९९८ सालमा त्रिपुरेश्वरमा भेटेरिनी हस्पिटलको स्थापना भयो। त्यसै सालमा नहर शाखाको समेत स्थापना भयो। वि. सं. २००० मा चितलाङ्ग तथा ककनीमा भेडा फार्महरु खुले। वि. सं. २००४ मा परवानीपुर सेन्ट्रल एक्सपेरिमेन्टल एण्ड रिसर्च फार्म खडा गरी कृषि अनुसन्धानलाई जोड दिन थालियो। वि.सं. २००७ को परिवर्तनपछि कृषि परिषद्बाट भएका विभिन्न कार्यहरुको लेखाजोखा भयो। त्यसैको आधारमा वि.सं. २००८ मा कृषि परिषद्लाई विघटन गरी त्यसबेलाको सबैभन्दा माथिल्लो निकायको रूपमा रहने गरी कृषि विभाग खडा भयो। तत्कालिन कृषि परिषद्को सेक्रेटरीलाई नै कृषि विभागको डाईरेक्टरमा नियुक्ति गरियो। वि.सं. २०१० मा कृषि विभागमा एग्रोनोमी, हर्टिकल्चर, लाईभस्टक एण्ड डेरी, एगु ईन्जीनियरिङ्ग र फिसरिज (भेटेरिनी बाहेक) गरी ५ सेक्सनहरु खडा भए। ती सेक्सनका मातहतमा कृषि विकासका विभिन्न कार्यक्रमहरु संचालन हुन थाल्यो। विक्रम सम्वत् २०१० सालमा सहकारी विभाग खडा भयो। यही सालमा कृषि स्कुलको स्थापना पनि भयो। विक्रम सम्वत् २०१२ सालमा नहर शाखालाई नहर विभागको रूपमा विस्तार गरियो। विक्रम सम्वत् २०१७ सालमा श्री रानी जगदम्बा कुमारीद्वारा श्री जगदम्बा कलेज अफ एगृकल्चर एण्ड रिसर्च ईन्स्टिच्यूटका लागि हाल स्थानीय विकास मन्त्रालय रहेको पुल्चोकस्थित श्रीमहल भन्ने निजी महल कृषि विकासको भौतिक संरचनाको रूपमा प्राप्त भयो। विक्रम सम्वत् २००४ सालमा स्थापित परवानीपुर कृषि फार्मलाई बहुमुखी कृषि स्टेशनको रूपमा परिवर्तन गरियो। २०१९ सालमा कीर्तिपुर बागवानी केन्द्र र गोदावरी मत्स्य विकास केन्द्रको स्थापना भयो। २०३० सालमा सिंचाई सम्बन्धी कार्यक्षेत्र पनि कृषि मन्त्रालय अन्तर्गत समावेश गराई मन्त्रालयको नाम खाद्य, कृषि तथा सिंचाई मन्त्रालय राखियो। आ.व. २०३७/३८ मा मन्त्रालयको कार्यभारमा पुनर्गठन भई यस मन्त्रालयअन्तर्गत संचालन हुँदै आएको सिंचाई र खाद्य व्यवस्थाको जिम्मेवारी क्रमशः जलश्रोत मन्त्रालय र आपूर्ति मन्त्रालयलाई गएपछि मन्त्रालयको नाम कृषि मन्त्रालय मात्र रहन गयो। आ.व. ०४७/४८ देखि सहकारी आन्दोलन प्रभावकारी रूपमा अगाडि बढाउन साभा विकास विभाग सम्बन्धी कार्यक्रमलाई कृषि मन्त्रालय अन्तर्गत समावेश गराए पश्चात् आ.व. ०५५/५६ देखि यस मन्त्रालयको नाम कृषि तथा सहकारी मन्त्रालय भएको थियो। आ.व. ०६८/६९ देखि मन्त्रालयको नाम परिवर्तन गरी कृषि विकास मन्त्रालय राखियो। देशको आवश्यकता र सम्भाव्यता अनुरूप कृषि विकास सम्बन्धी नीति तर्जुमा एवं कार्यान्वयन गर्ने मूल उद्देश्य बोकेको यस मन्त्रालयको लक्ष्य व्यवसायिक एवं प्रतिस्पर्धात्मक कृषि प्रणालीबाट उच्च एवं दिगो आर्थिक वृद्धि हाँसिल गरी खाद्य सुरक्षा तथा गरिबी निवारणमा योगदान पुऱ्याउनु रहेको छ।

१.२ दृष्टिकोण

निर्वाहमुखी कृषि प्रणालीलाई व्यवसायिक एवं प्रतिस्पर्धात्मक कृषि प्रणालीमा रुपान्तरण गरी दीगो कृषि विकासको माध्यमबाट जीवनस्तरमा सुधार ल्याउनु यस मन्त्रालयको दीर्घकालीन दृष्टिकोण रहेको छ।

१.३ उद्देश्यहरू

१. कृषि उत्पादन एवं उत्पादकत्व बढाउने।
२. व्यवसायिक तथा प्रतिस्पर्धात्मक कृषि प्रणालीका आधारहरुको विकास गरी क्षेत्रीय र विश्व बजारसँग प्रतिस्पर्धात्मक बनाउने।
३. प्राकृतिक श्रोत, वातावरण र जैविक विविधताको संरक्षण, सम्बर्द्धन एवं सदुपयोग गर्ने।

१.४ कार्य जिम्मेवारी

नेपाल सरकार (कार्य विभाजन नियमावली २०६९) अनुसार कृषि विकास मन्त्रालयले गर्ने कार्यहरु निम्न अनुसार रहेका छन् ।

- १) कृषि सम्बन्धी नीति, योजना तथा कार्यक्रमको तर्जुमा, कार्यान्वयन, अनुगमन र मुल्याङ्कन
- २) खाद्यान्न, नगदे बाली, औद्योगिक बाली र संजिवल तथा रवर प्लान्टसमेत, तरकारी र फलफुल खेतिको विकास तथा प्रवर्द्धन
- ३) कृषि रसायन तथा माटोसम्बन्धी अनुसन्धान र प्रविधि विस्तार
- ४) कृषि इन्जिनियरिङ्ग र उन्नत कृषि औजारको अनुसन्धान, विकास तथा विस्तार
- ५) बाली संरक्षण, अनुसन्धान तथा सर्वेक्षण
- ६) कृषि प्रचार प्रसार तथा युवा कृषक कार्यक्रम
- ७) कृषि नर्सरी तथा बीउ विजनको विकास
- ८) पशुपंक्षी पालन तथा यसको विकास, व्यवस्थापन नश्लसुधार, दाना र चरनको अनुसन्धान तथा विकास
- ९) पशु चिकित्सा, औषधी उत्पादन तथा नियमन
- १०) दुग्ध तथा दुग्धपदार्थबाट बनेका वस्तुहरुको अनुसन्धान, विकास तथा बजार प्रवर्द्धन
- ११) मत्स्यपालन र जलचरसम्बन्धी अध्ययन, अनुसन्धान, विकास तथा बजार प्रवर्द्धन
- १२) माहुरी पालन तथा रेसम खेति
- १३) कृषि क्षेत्रको व्यवसायिकरण, औद्योगिकरण र कृषिजन्य वस्तुहरुको बजार व्यवस्थापन तथा विस्तार
- १४) प्राङ्गरिक, जैविक तथा रासायनिक मल
- १५) खाद्यगुणस्तर निर्धारण, अनुसन्धान, नियन्त्रण तथा विस्तार
- १६) खाद्य, पशु तथा प्लान्ट क्वारेन्टाइन
- १७) कृषि क्षेत्रको बिउ, विजन, विरुवा, पशुपन्छी, माछा आदीको जात, नश्लको गुणस्तर निर्धारण, प्रमाणिकरण तथा नियमन
- १८) कृषि क्षेत्रसँग सम्बन्धित विषयमा अध्ययन, अनुसन्धान तथा सर्वेक्षण
- १९) खाद्यसुरक्षा
- २०) कृषि सूचना प्रणाली
- २१) कृषि वातावरण तथा विषादी व्यवस्थापन
- २२) प्राङ्गरिक खेति तथा प्राङ्गरिक प्रमाणिकरण
- २३) मासु तथा मासुजन्य पदार्थ र पशु छाला तथा अन्य पदार्थको विकास
- २४) कृषिसम्बन्धी जैविक विविधता र जैविक प्रविधि र अनुसन्धानको विकास तथा विस्तार
- २५) फसल तथा पशु विमा
- २६) कृषि वस्तु, सेवा र प्रविधिको सम्बद्धता, स्तरीकरण तथा प्रमाणिकरण
- २७) कृषित तथा पशुसेवासम्बन्धी प्रयोगशालाको सम्बद्धतासम्बन्धी विषय
- २८) खाद्यान्नबाली अत्यावश्यक वस्तुहरुको उत्पादन तथा बजार व्यवस्थापन
- २९) संयुक्त राष्ट्रसङ्घीय खाद्य तथा कृषि सङ्गठन, विश्व पशु स्वास्थ्य सङ्गठन, कृषि विकासका लागी अन्तराष्ट्रिय कोष तथा अन्तराष्ट्रिय कृषि संस्था
- ३०) कृषि फार्म तथा कृषि केन्द्र
- ३१) कृषि सम्बन्धी संस्थान, समिति तथा कम्पनी
- ३२) नेपाल कृषि सेवाको सञ्चालन

१.५ कृषि विकास मन्त्रालयको मुख्य मुख्य कार्यक्रमहरू

- उत्पादन तथा उत्पादकत्व वृद्धि
- खाद्य सुरक्षा
- गरिबी निवारण

२ / कृषि संचार तथा वार्षिक प्रगति प्रतिवेदन

- वातावरण तथा जैविक विविधता संरक्षण
- लक्षित कार्यक्रम
- जनशक्ति विकास

१.६ संगठनात्मक संरचना

माथि उल्लेखित उद्देश्य तथा कार्यव्यवस्था नियमावलीमा उल्लेख भएका कार्यहरूको प्रभावकारी कार्यान्वयन र सक्षम व्यवस्थापनको लागि यस मन्त्रालयको कार्यक्षेत्र र संगठनात्मक संरचनामा बेला बखतमा फेरबदल हुँदै आएको पाईन्छ। कृषि विकास मन्त्रालयको माथि उल्लेखित उद्देश्यहरू हासिल गर्न पछिल्लो पटक वि.सं. २०६० मा मन्त्रालयको संगठनात्मक स्वरूपमा परिमार्जन भई हाल मन्त्रालय अन्तर्गत विभिन्न महाशाखा, विभाग, परिषद्, समिति तथा आयोजनाहरू संचालनमा रहेका छन्।

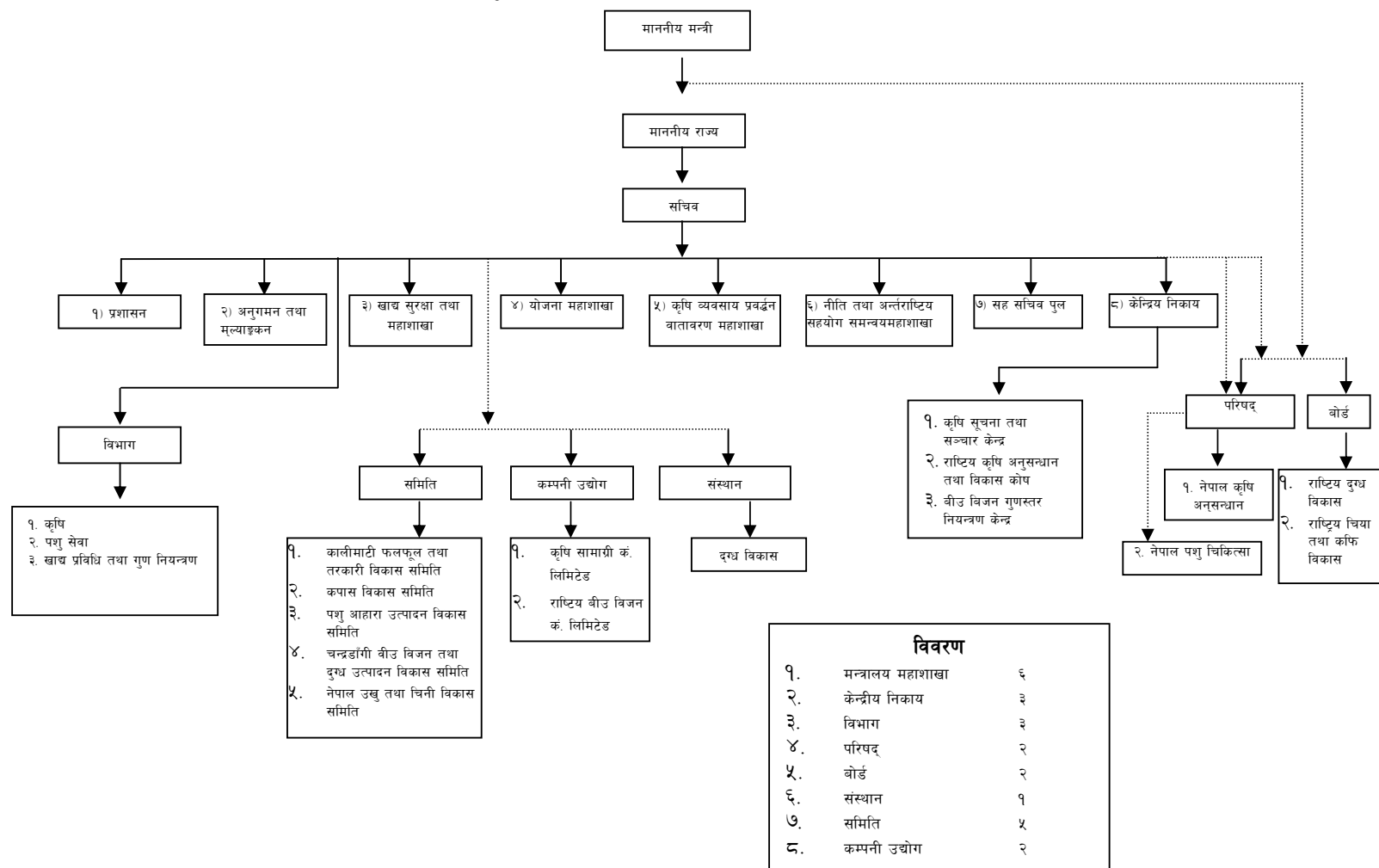
मन्त्रालय र अन्तर्गतका कार्यालयहरूको विवरण

क) केन्द्रीय स्तरका कार्यालय	- ४९
ख) क्षेत्रीयस्तरीय कार्यालय	- ५०
ग) जिल्लास्तरीय कार्यालय	- २२७
घ) फार्म/केन्द्र	- ५८
ङ) सेवा केन्द्र/उपकेन्द्र	- १३७७
च) परिषद्	- २
छ) संघ/संस्थान/समिति/बोर्ड	- ११

आ.व. २०६९/७० मा २४घ १ को बढुवा समायोजन पश्चात् कायम भएको कृषि विकास मन्त्रालयको संगठन संरचना निम्नानुसार रहेको छ।

आ.व. २०६९/७० मा २४घ १ को बहुवा समायोजन पश्चात् कायम भएको कृषि विकास मन्त्रालयको संगठन संरचना निम्नानुसार रहेको छ ।

कृषि विकास मन्त्रालय र अन्तर्गत निकायहरूको संगठनात्मक तालिका

खण्ड २

कृषि सूचना तथा संचार केन्द्र

२.१ कार्य जिम्मेवारी

परम्परागत कृषि पेशालाई ज्ञानमा आधारित व्यावसायिक कृषिमा रूपान्तरण गर्न आम संचार माध्यमको (छापा, रेडियो, टेलिभिजन तथा आधुनिक सूचना तथा संचार प्रविधि) उपयोग गरी कृषि प्रविधियुक्त सामग्री र जानकारीमूलक सूचनाहरू कृषक, प्रसारकर्ता र सरोकारवालाहरू समक्ष पुर्याउने यस केन्द्रको मुख्य जिम्मेवारी रहेको छ ।

२.२ स्थापना र नाम

कृषि विभाग अन्तरगत वि.सं. २०२२ सालमा कृषि सूचना शाखाको स्थापना भएपछि कृषि प्रसार सेवामा अलग्गै संस्थागत व्यवस्था अन्तरगत आम संचार माध्यमको प्रयोग गर्ने प्रयास गरेको देखिन्छ । वि.सं. २०४६ साल फागुन १३ गते यस शाखाको नाम परिवर्तन गरी कृषि संचार महाशाखा नामाकरण गर्ने निर्णय भयो । महाशाखाको कार्यक्षेत्र तथा जिम्मेवारी कृषिका उपक्षेत्रहरू कृषि, पशु सेवा, खाद्य सम्बन्धी विषयवस्तु र प्रविधिको प्रसार भएकोले मन्त्रालय अन्तरगतका सबै निकायहरूसँगको समन्वय सहज बनाउन वि.सं. २०५७ श्रावणमा कृषि सूचना तथा संचार केन्द्र नामाकरण गरी सोभै मन्त्रालय अन्तर्गत राखियो ।

२.३ कार्यक्रम आयोजनाको उद्देश्य

आम संचारका छापा, रेडियो, टेलिभिजन र आधुनिक सूचना तथा संचार प्रविधि (वेबसाईट/ईमेल, मोबाईल) मार्फत कृषि तथा पशुजन्य उत्पादन पूर्वको अवस्थादेखि उत्पादन, संकलन, प्रशोधन, वितरण, वजारीकरण हुँदै उपभोगसम्मको श्रृङ्खलामा विद्यमान परम्परागत अभ्यास, सोच र व्यवहारमा परिवर्तन गरी समग्र कृषि क्षेत्रको सुधार गर्ने मुख्य उद्देश्यका साथ केन्द्रले आफ्ना कार्यहरू संचालन गरेको छ ।

- कृषि क्षेत्रमा हासिल भएका वैज्ञानिक उपलब्धी तथा उन्नत प्रविधिहरू एवं उपयोगी सूचना तथा जानकारीहरू आम कृषक समुदाय, प्रसार कार्यकर्ता र सरोकारवालाहरूलाई आम संचारका माध्यम मार्फत सरल, छिटो र सुलभ रूपमा उपलब्ध गराउने ।
- कृषक, कृषि प्राविधिक, कृषि व्यवसायी एवं उपभोक्तामा कृषिसँग सम्बन्धित सरकारी नीति, नियम तथा कार्यक्रम बारे आम संचार माध्यम मार्फत अवगत गराउने ।
- केन्द्रदेखि स्थानीयस्तरसम्म कृषि सूचना तथा संचारको प्रभावकारी संजालको विकास गरी मुलुकको कृषि विकासमा सहयोग पुर्याउने ।

२.४ हालसम्मको उपलब्धी

केन्द्रको स्थापना कालदेखि हालसम्मका मुख्य उपलब्धीहरूलाई निम्न अनुसार उल्लेख गरिएको छ ।

२.४.१ प्रकाशन

- **कृषि द्वैमासिक:** वि.सं. २०१८ सालमा कृषि तथा वन मन्त्रालयबाट **कृषि द्वैमासिक** पत्रिकाको प्रकाशन शुरु गरिएकोमा वि.सं. २०२२ सालदेखि केन्द्रबाट नियमित रूपमा प्रकाशन तथा वितरण । हाल १२५ जना आजीवन ग्राहक रहेका ।
- **पुस्तिका, फोल्डर, पर्चा, पोष्टर:** कृषि सम्बन्धी प्रविधि, नीति, नियम र उपयोगी सूचना तथा जानकारीमूलक पुस्तिका, फोल्डर, पर्चा, पोष्टर प्रकाशन वितरण भईरहेको ।
- **कृषि डायरी:** केन्द्रको स्थापना कालदेखि नै कृषि डायरी प्रकाशन शुरु गरी नियमित रूपमा प्रकाशन तथा वितरण भईरहेको । डायरीमा प्रसार कार्यकर्ता एवं कृषक, कृषि उद्यमीको लागि उपयोगी कृषि, पशु सेवा र खाद्य पोषण तथा प्रविधि सम्बन्धी प्रविधि र जानकारीहरू छोटो रूपमा समावेश गर्ने गरिएको छ । आ.व. २०७०/७१ मा एक लाख प्रति कृषि डायरी प्रकाशन गरी बढी भन्दा बढी कृषक तथा कृषक समूह/सहकारीहरूको पहुँचमा पुर्याउने लक्ष्यका साथ वितरण भएको छ ।
- **कृषि क्यालेण्डर:** आ.व. २०४५/४६ बाट कृषि क्यालेण्डर प्रकाशन शुरु भई नियमित रूपमा प्रकाशन तथा वितरण भईरहेको ।

- **नेपाल कृषि प्रविधि पुस्तक:** वि.सं. २०६२ मा कृषि, पशु सेवा र खाद्य प्रविधि तथा पोषण सम्बन्धी मुख्य मुख्य प्रविधिहरू समावेश भएको “नेपाल कृषि प्रविधि पुस्तक” प्रकाशन ।
- **चौमासिक कृषि बुलेटिन:** क्षेत्रीय कृषि संचार इकाईहरूबाट नियमित रूपमा चौमासिक कृषि बुलेटिन प्रकाशन भईरहेको ।

२.४.२ रेडियो कृषि कार्यक्रम

- वि.सं. २०१८ सालमा ग्राम सेवा कार्यक्रम अन्तर्गत रेडियो कृषि कार्यक्रम प्रसारण शुरू
- वि.सं. २०२३ साल मंसिर २५ गतेदेखि रेडियो नेपालसँगको सहकार्यमा केन्द्रीय प्रसारणबाट नियमित रूपमा कृषि कार्यक्रम प्रसारण भईरहेको ।
- **क्षेत्रीय प्रसारण:**
 - रेडियो नेपालको पाँच वटै क्षेत्रीय प्रसारण केन्द्रहरूबाट साप्ताहिक रूपमा क्षेत्रीय कृषि संचार इकाईसँगको समन्वयमा नेपाली भाषामा १०-१५ मिनेटको कृषि कार्यक्रम प्रसारण भईरहेको ।
 - आ.व. २०६६/६७ देखि रेडियो नेपालको पाँच वटै क्षेत्रीय प्रसारण केन्द्रहरूबाट जम्मा १४ वटा स्थानीय भाषाहरू (सुदूर-पश्चिमाञ्चल: डोटेली, राना थारु, मध्य-पश्चिमाञ्चल: खाम मगर, पश्चिम थारु, अवधी, पश्चिमाञ्चल: गुरुङ्ग, मगर, मध्यमाञ्चल: मैथिली, भोजपुरी, नेवारी, तामाङ्ग, पूर्वाञ्चल: राईवान्तवा, पूर्वी थारु, लिम्बु) मा साप्ताहिक रूपमा प्रसारित कृषि कार्यक्रमबाट कृषक तथा अन्य सरोकारवालाहरूलाई स्थानीय आवश्यकता, परिवेश र आफ्नै भाषामा कार्यक्रम सुन्ने अवसर प्राप्त भई कृषि सम्बन्धी प्रविधि र सूचनामा पहुँच विस्तार भएको ।

२.४.३ टेलिभिजन कृषि कार्यक्रम

- केन्द्रले वि.सं. २०४६ सालदेखि श्रव्य दृष्य कार्यक्रम अन्तर्गत भिडियो डकुमेन्ट्री तयार गरी नेपाल टेलिभिजनबाट प्रसारण गराउने गरेको ।
- वि.सं. २०५४ सालदेखि नेपाल टेलिभिजनसँगको सहकार्यमा नियमित रूपमा कृषि कार्यक्रम प्रसारण ।

२.४.४ ईन्टरनेट सेवा

- वि.सं. २०६२ (आ.व. २०६२/६३) मा केन्द्रको आफ्नै पोर्टल (www.aicc.gov.np) निर्माण गरी कृषि विकास मन्त्रालय तथा कृषि सूचना तथा सञ्चार केन्द्रका प्रकाशन तथा अन्य उपयोगी जानकारीहरू राख्न शुरू गरिएको ।
- हाल निम्न विषयहरू केन्द्रको वेबसाईटमा राखिएको छ ।
 - कृषि द्वैमासिक पत्रिकाका विभिन्न अंकहरू
 - अन्य पुस्तिका तथा फोल्डरहरू
 - कृषि डायरी, कृषि क्यालेण्डर
 - वाली तथा पशुपंक्षी बीमा ऐन नियमहरूको सँगालो
 - रेडियो नेपाल तथा नेपाल टेलिभिजनबाट प्रसारित कृषि कार्यक्रम राख्न हालैदेखि शुरू गरिएको
- वि.सं. २०५७ (आ.व. २०५७/५८) मा केन्द्रको ईमेल ठेगाना acd@wlink.com.np र वि.सं. २०५८ (आ.व. २०५८/५९) देखि agroinfo@wlink.com.np

२.४.५ एफ.एम.सँगको सहकार्यमा कृषि कार्यक्रम संचालन

- वि.सं. २०६० को दशकको पहिलो वर्षहरूदेखि नै स्थानीय एफ.एम.हरूसँगको सहकार्यमा कृषि कार्यक्रम उत्पादन गरी प्रसारण गर्न शुरू गरिएको छ । आ.व. २०७०/७१ मा नेपाल राज्यभरिका १२६ वटा एफ.एम. (केन्द्र ८, पूर्वाञ्चल २६, मध्यमाञ्चल ३५, पश्चिमाञ्चल ३४, मध्यपश्चिमाञ्चल ११ र सुदूर पश्चिमाञ्चल १२) सँगको सहकार्यमा कृषि कार्यक्रम उत्पादन तथा प्रसारण भएका छन् ।

२.४.६ कृषि सूचना अभिलेखालय

- आ.व. २०६८/६९ मा वि.सं. २०१८ सालदेखिको कृषि द्वैमासिक पत्रिकाहरूको आ.व. अनुसार विभिन्न अंकहरू एकमुष्ट वाईन्डिङ्ग गरी पुस्तकालयमा राखिएको ।
- आ.व. २०६८/६९ मा पुस्तिका, फोल्डरहरूको वाली अनुसारको विभिन्न अंकहरू एकमुष्ट वाईन्डिङ्ग गरी पुस्तकालयमा राखिएको ।
- आ.व. २०६९/७० मा हालसम्म प्रकाशित लेखरचनाहरू र केन्द्रबाट उत्पादित कृषि डकुमेन्ट्रीहरूको अभिलेख पुस्तिका तयार गरिएको छ ।

- करिव २२५ यस्ता कृषि प्रविधि र गतिविधि समावेश भिडियो डकुमेन्ट्रीहरु केन्द्रको ईलेक्ट्रोनिक अभिलेखमा सुरक्षित छन् । जिल्ला स्थित कृषि प्रसार गर्ने सरकारी तथा गैसस निकायहरु, कृषक, कृषक समूह/सहकारीको माग अनुसार यस्ता सामग्रीहरु वितरण गर्ने गरिएको ।
- रेडियो नेपालबाट प्रसारित रेडियो कृषि कार्यक्रमहरु पनि केन्द्रको ईलेक्ट्रोनिक अभिलेखमा सुरक्षित छन् ।
- आ.व. २०७०/७१ मा आ.व. २०५०/५१ देखि आ.व. २०५९/६० सम्मका कृषि द्वैमासिक, पुस्तिका, फोल्डरलाई विद्युतीय (Digital) फर्ममा रुपान्तरण गरिएको ।
- नेपाल टेलिभिजनबाट प्रसारण भएका टेलिभिजन कृषि कार्यक्रम मध्ये महत्वपूर्ण १३० वटा कार्यक्रम संकलन गरी हार्ड ड्राईभमा राखिएको ।

२.४.७ अन्तर्राष्ट्रिय आवद्धता

सार्क क्षेत्रका मूलकहरुले कृषिका विभिन्न क्षेत्रमा विकास गरेका प्रविधि, हासिल गरेका अनुभव र जानकारी तथा सूचनाको आदान प्रदान गरी सदस्य राष्ट्रहरुको कृषि विकासमा सहयोगी भूमिका खेल्ने कार्यमा सार्क कृषि केन्द्र (SAARC Agriculture Center-SAC) क्रियाशील रहेको छ । सन् २००७ बाट कृषि सूचना तथा संचार केन्द्र सार्क कृषि केन्द्रको लागि नेपालको तर्फबाट सम्पर्क संस्था (Focal Point) को रुपमा कार्यरत छ । सार्क कृषि केन्द्रबाट विभिन्न प्रकाशनहरु केन्द्रलाई उपलब्ध गराउने, केन्द्रका प्रमुख गभर्निङ्ग बोर्ड सदस्यको हैसियतामा बोर्ड बैठकमा सहभागी हुने, विभिन्न विषयका विज्ञहरु समय समयमा SAC द्वारा आयोजित तालिम, गोष्ठी आदिमा सहभागिता जनाउने, कार्यपत्र प्रस्तुत गर्ने आदि कार्य हुँदै आएको छ ।

२.४.८ क्षेत्रीय कृषि संचार इकाई

स्थानीयस्तरमा कृषि सूचना तथा सञ्चार कार्यक्रम संचालन गराउने उद्देश्यले मन्त्रालयको निर्णय अनुसार वि.सं. २०५४ साल श्रावण १ गतेदेखि पाँच वटै क्षेत्रीय कृषि निर्देशनालयहरुमा क्षेत्रीय कृषि संचार इकाईको स्थापना ।

२.४.९ कृषि पत्रकारहरुको क्षमता अभिवृद्धि

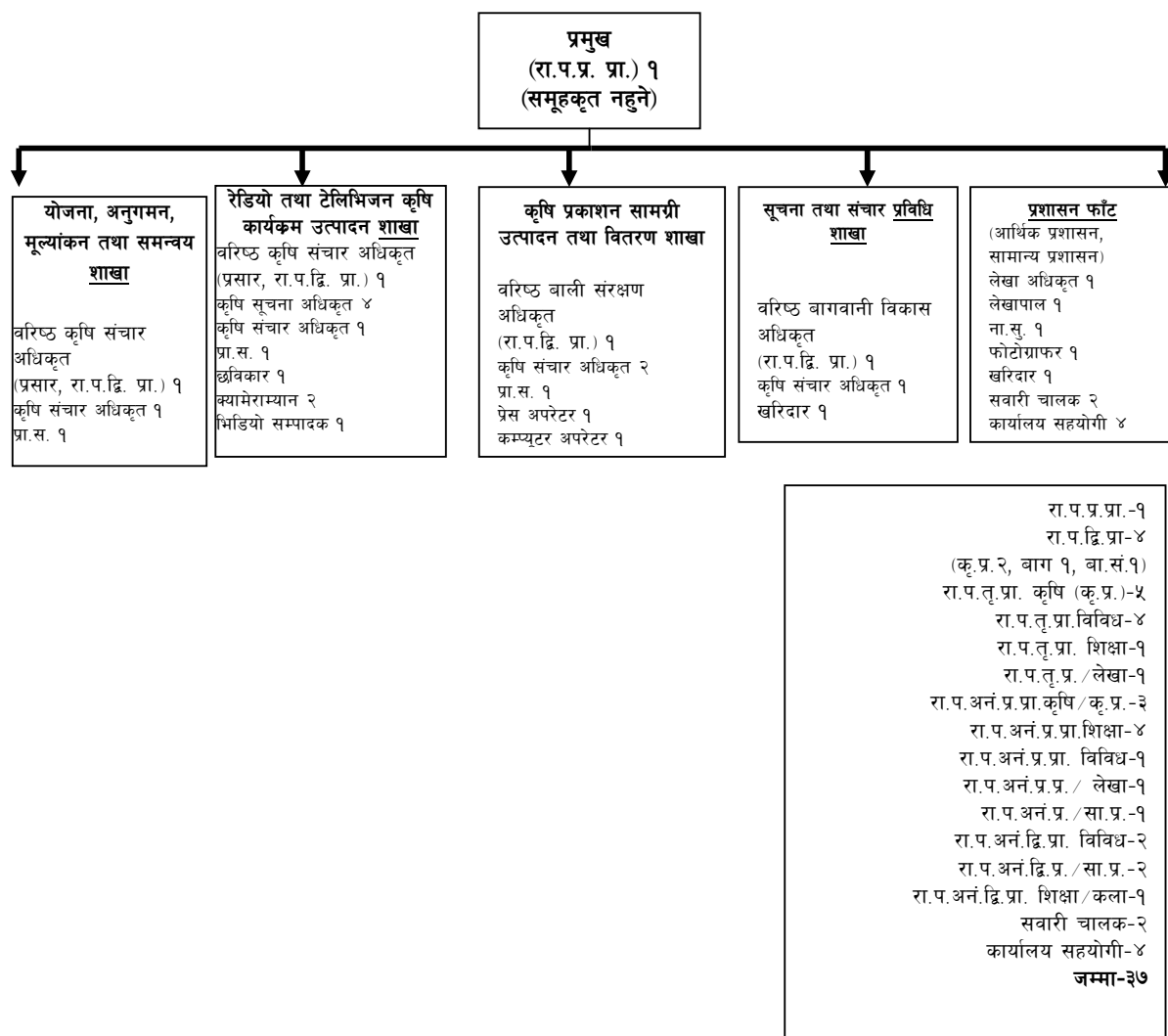
- कृषि पत्रकारितामा क्रियाशील कृषि पत्रकारहरुको कृषि सूचना सम्बन्धी विषयमा क्षमता अभिवृद्धि गर्न आ.व. २०७०/७१ मा कृषि प्राविधिकहरुसँग अन्तरक्रिया कार्यक्रम, कृषि अनुन्धान तथा प्रविधि विकास केन्द्रहरुमा अवलोकन भ्रमण कार्यक्रम संचालन गरिएको छ ।
- आ.व. २०७०/७१ मा पाँचै विकास क्षेत्रका उत्कृष्ट कृषि कार्यक्रम प्रसारण/ प्रकाशन गर्ने स्थानीयस्तरमा क्रियाशील एफ.एम. तथा पत्रिकालाई पुरस्कृत गरी कृषि सम्बन्धी समाचार, प्रविधि, सफलताको कथा आदि प्रवाह प्रोत्साहित गरिएको ।

२.४.१० कार्यान्वयन व्यवस्था

जिम्मेवारी अनुसारका लक्षित कार्यक्रमहरु संचालन गर्नमा केन्द्रमा ४ वटा प्राविधिक शाखाहरु: रेडियो तथा टेलिभिजन कृषि कार्यक्रम उत्पादन शाखा, योजना, अनुगमन/मूल्यांकन तथा समन्वय शाखा, कृषि प्रकाशन सामग्री उत्पादन तथा वितरण शाखा र कृषि सूचना तथा संचार प्रविधि शाखा रहेका छन् । त्यस्तै सामान्य प्रशासन तथा आर्थिक प्रशासन सम्बन्धी कार्य संचालन गर्न प्रशासन फाँट रहेको छ । केन्द्रमा कृषि प्राविधिक १३, संचार प्राविधिक १२ र प्रशासनिक तथा सहयोगी कर्मचारी १२ गरी ३७ जनाको दरबन्दी रहेको छ । केन्द्रीयस्तरको कृषि संचार कार्यक्रमको संयोजन तथा समन्वय गर्न, क्षेत्रीयस्तरका कृषि संचार कार्यक्रम संचालन गर्न र जिल्लास्तरको कृषि संचार कार्यक्रम अनुगमन तथा समन्वय गर्न पाँच वटा क्षेत्रीय कृषि निर्देशनालयहरुमा १/१ वटा क्षेत्रीय कृषि संचार इकाई क्रियाशील रहेको छ । कृषि संचार कार्यक्रमलाई समन्वयात्मक रुपमा संचालन गरी प्रभावकारी बनाउन विभिन्न तहका ४ वटा कृषि संचार समन्वय समितिहरु: कृषि विकास मन्त्रालयका श्रीमान् सचिवज्यूको अध्यक्षता कृषि संचार निर्देशन समिति, केन्द्र प्रमुखको संयोजकत्वमा कृषि संचार प्राविधिक समिति, क्षेत्रीय कृषि निर्देशकको संयोजकत्वमा क्षेत्रीय कृषि संचार समन्वय समिति र वरिष्ठ कृषि विकास अधिकृतको अध्यक्षतामा जिल्ला कृषि संचार समन्वय समिति रहेका छन् ।

२.५ कृषि सूचना तथा संचार केन्द्रको संगठनात्मक तालिका

हाल कृषि सूचना तथा संचार केन्द्रको संगठन संरचना निम्नानुसार रहेको छ ।

२.६ कृषि सूचना तथा संचार केन्द्रको दरबन्दी तथा पदपूर्ति स्थिति

क्र.सं.	पद	श्रेणी	सेवा	समूह	उपसमूह	मौजुदा दरबन्दी	पदपूर्तिको पूर्ति रित्त		कुल कायम हुने दरबन्दी	कैफियत
१.	प्रमुख	रा.प.प्र.प्रा.	कृषि	समूहकृत नहुने		१	१		१	
२	वरिष्ठ कृषि संचार अधिकृत	रा.प.द्वि.प्रा.	कृषि	कृषि प्रसार		१	२		२	
३	वरिष्ठ बाली संरक्षण अधिकृत	रा.प.द्वि.प्रा.	कृषि	बाली संरक्षण			१		१	
४	वरिष्ठ बागवानी विकास अधिकृत	रा.प.द्वि.प्रा.	कृषि	बागवानी			१		१	
५	कृषि संचार अधिकृत	रा.प.तृ.प्रा.	कृषि	कृषि प्रसार		५	४		३	
६	कृषि सूचना अधिकृत/रेडियो प्रसारक अधिकृत	रा.प.तृ.प्रा.	विविध			१	३	१	४	
७	लेखा अधिकृत	रा.प.तृ.प्र.	प्रशासन	लेखा		१			१	
८	छविकार	रा.प.तृ.प्रा.	शिक्षा	कला			१		१	
९	नायब सुब्बा	रा.प.अनं.प्र.	प्रशासन	सामान्य प्रशासन		१	१		१	
१०	प्राविधिक सहायक	रा.प.अनं.प्र.प्रा.	कृषि	कृषि प्रसार			३		३	
११	लेखापाल	रा.प.अनं.प्र.प्र.	प्रशासन	लेखा		१	१		१	
१२	कम्प्युटर अपरेटर	रा.प.अनं.प्र.प.	प्रशासन			१	१		१	
१३	खरिदार	रा.प.अनं.द्वि.प्र.	प्रशासन	सामान्य प्रशासन		२	२		२	
१४	रेडियो प्रसारक	रा.प.अनं. प्र.प्रा.	विविध			३			०	
१५	आर्टिष्ट	रा.प.अनं.प्र.प्रा.	शिक्षा	कला		१			०	
१६	क्यामेराम्यान	रा.प.अनं.प्र.	शिक्षा	कला		२	२		२	
१७	भिडियो सम्पादक	रा.प.अनं.प्र.प्रा.	शिक्षा	कला		१		१	१	
१८	सिनियर प्रेसम्यान	रा.प.अनं.प्र.प्रा.	शिक्षा	मुद्रण		१	१		१	
१९	सहायक रेडियो प्रसारक	रा.प.अनं. द्वि. प्रा.	विविध			२		२	२	
२०	फोटोग्राफर	रा.प.अनं. द्वि. प्रा.	शिक्षा	कला		१		१	१	
२१	ना.प्रा.स.	रा.प.अनं. द्वि. प्रा.	कृषि	कृषि प्रसार		३			०	
२२	डाइभर	श्रेणी विहित				२	१	१	२	
२३	कार्यालय सहयोगी	निम्नस्तर				४	३	१	४	
जम्मा						३३	२८	९	३७	

२.७ केन्द्रमा कार्यरत कर्मचारीहरूको विवरण

क्र.सं.	कर्मचारीको नाम	पद	श्रेणी	सेवा/समूह	शैक्षिक योग्यता	स्थायी ठेगाना	केन्द्रमा कार्यरत अवधि (देखि)	कैफियत
१	श्री ईश्वर प्रसाद रिजाल	प्रमुख	रा.प.प्र.प्रा.	नेपाल कृषि /समूहकृत नहुने	एम.एस्सी.एजी. (बाली संरक्षण)	शंखु-३, काभ्रेपलाञ्चोक	२०७०।१।४	
२	श्री वैकुण्ठ अधिकारी	वरिष्ठ कृषि संचार अधिकृत	रा.प.द्वि.प्रा.	नेपाल कृषि/ कृषि प्रसार	एम.एस्सी.एजी. (कृषि प्रसार), एम.पी.ए.	भरतपुर-७, चितवन	२०६९।६।२६	
३	श्री दुर्गा प्रसाद पण्डित	वरिष्ठ बागवानी विकास अधिकृत	रा.प.द्वि.प्रा.	नेपाल कृषि/ बागवानी	एम.एस्सी.एजी. (बागवानी)	मिलुङ्ग-१, तनहुँ	२०७१।०१।२९	
४	श्री दुर्गा प्रसाद रिजाल	वरिष्ठ कृषि संचार अधिकृत	रा.प.द्वि.प्रा.	नेपाल कृषि/ कृषि प्रसार	एम.एस्सी.एजी.	देउराली-३ नवलपरासी	२०७१।०५।०८	
५	श्री मदन कुमार	अधिकृत प्रसारक	रा.प.तृ.प्रा.	नेपाल विविध	एस.एल.सी	का.म.पा.-१४,	२०३८।०४।१२	

	सुवेदी					कलंकी, काठमाण्डौ		
६	श्री श्रीराम पुडासैनी	अधिकृत प्रसारक	रा.प.तृ.प्रा.	नेपाल विविध	एम.ए. (आम संचार पत्रिकारिता)	जितपुरफेदी-५, काठमाण्डौ	२०४०।१०।१२	
७	श्री विनोद गिरी	अधिकृत प्रसारक	रा.प.तृ.प्रा.	नेपाल विविध		का.म.पा.-३५, पेप्सीकोला, काठमाण्डौ	०४३।०३।०४	
८	श्री मोहन कृष्ण श्रेष्ठ	छविकार	रा.प.तृ.प्रा.	नेपाल शिक्षा/ कला /छविकला	वि.कम.	का.म.पा.-१२, काठमाण्डौ	२०४६।१।१९	
९	दामोदर बुढाथोकी	लेखा अधिकृत	रा.प.तृ.प्रा.	नेपाल प्रशासन/ लेखा		काठमाण्डौ		
१०	श्री सगुन शर्मा पण्डित	कृषि संचार अधिकृत	रा.प.तृ.प्रा.	नेपाल कृषि /कृषि प्रसार	वि.एस्सी. (मिर्लुङ्ग-१, तनहुँ अनर्स) एजी.		२०६८।३।६	
११	श्री सुष्मा रसाईली	कृषि संचार अधिकृत	रा.प.तृ.प्रा.	नेपाल कृषि /कृषि प्रसार	वि.एस्सी.एजी.	भरतपुर-२, नारायणगढ, चितवन	२०६८।३।६	
१२	श्री सपना बास्तोला	कृषि संचार अधिकृत	रा.प.तृ.प्रा.	नेपाल कृषि /कृषि प्रसार	एम.एस्सी.एजी. (कृषि अर्थशास्त्र)	भरतपुर-५, चितवन	२०६९।४।२१	
१३	श्री अनुप शर्मा पौडेल	क्यामेराम्यान (भिडियो)	रा.प.अनं.प्र. प्रा.	नेपाल शिक्षा/ कला /छविकला	वि.एल.	पिपलटारी-६, पर्वत		
१४	राजन के.सी.	लेखापाल	रा.प.अनं.प्र. प्रा.	नेपाल प्रशासन/ लेखा		काठमाण्डौ		
१५	श्री देवराज गौली	प्राविधिक सहायक	रा.प.अनं.प्र. प्रा.	नेपाल कृषि /कृषि प्रसार		मिर्लुङ्ग, तनहुँ	२०५०।३।१७	
१६	श्री भोला नाथ पौडेल	प्राविधिक सहायक	रा.प.अनं.प्र. प्रा.	नेपाल कृषि /कृषि प्रसार	एम.ए.	मुडीकुवा-३, पर्वत	२०६५।९।६	
१७	श्री राजन कार्की	प्राविधिक सहायक	रा.प.अनं.प्र. प्रा.	नेपाल कृषि /कृषि प्रसार	वि.ए.	गुण्डु-५, भक्तपुर	२०४६।७।२८	
१८	सुशिल अधिकारी	क्यामेराम्यान (भिडियो)	रा.प.अनं.प्र. प्रा.	नेपाल शिक्षा/ कला /छविकला	वि.ए.	पोखराथोक-६, पाल्पा	०६८।०९।१२	
१९	श्री हिरा ढुङ्गेल (वाग्ले)	सिनियर प्रेसम्यान	रा.प.अनं.प्र. प्रा.	नेपाल शिक्षा/ मुद्रण	१०+२	जप्ठी-४, सर्लाही	२०६९।१।१७	
२०	श्री विशो राजवंशी	कम्प्यूटर अपरेटर	रा.प.अनं.प्र. प्रा.	नेपाल विविध	वि.ए.	विराटनगर-६, मोरङ	२०७०।०६।१३	
२१	श्री ध्रुव प्रसाद गजुरेल	खरिदार	रा.प.अनं.प्र. प्रा.	नेपाल प्रशासन/ सामान्य प्रशासन	वि.ए.	जितपुरफेदी-६, काठमाण्डौ	२०४६।०७।०८	
२२	श्री नारायण व. खत्री	खरिदार	रा.प.अनं.प्र. प्रा.	नेपाल प्रशासन/ सामान्य प्रशासन	आइ.ए.	त्रि.न.पा.-१, बोक्से	२०७१।०४।०१	
२३	श्री रविन्द्र खत्री	हल्का सवारी चालक	श्रेणी विहिन	नेपाल प्रशासन/ सामान्य प्रशासन	साधारण लेखपढ	भरुवारासी- , ललितपुर	२०६२।०६।१	
२४	श्री श्रीमान् देशार	कार्यालय सहायक	श्रेणी विहिन	नेपाल प्रशासन/ सामान्य प्रशासन	साधारण लेखपढ	चापागाउँ-२, ललितपुर	२०३८।२।२१	
२५	श्री लोक बहादुर लिम्बु	कार्यालय सहायक	श्रेणी विहिन	नेपाल प्रशासन/ सामान्य प्रशासन	साधारण लेखपढ	सुरुङ्गा- ,भापा	२०५३।०२।१५	
२६	श्री शम्भु थापा	कार्यालय सहायक	श्रेणी विहिन	नेपाल प्रशासन/ सामान्य प्रशासन	साधारण लेखपढ	छम्पी-६, ललितपुर	२०५६।	

२.८ केन्द्रमा करार सेवामा कार्यरत कर्मचारी विवरण

क्र.सं.	नाम	पद	शैक्षिक योग्यता	स्थायी ठेगाना
१	लक्ष्मी भुसाल	कृषि सूचना अधिकृत		जोरपाटी, नयाँ वस्ती-३
२	श्री श्याम कृष्ण रिजाल	सहायक रेडियो प्रसारक	आई.ए.	कीर्तिपुर-७, काठमाण्डौ
३	श्री मोहदत्त चापागाँई	सहायक रेडियो प्रसारक	वि.ए.	कावासोती-७, नवलपरासी
४	मनोहर न्यौपाने	फोटोग्राफर	एस.एल.सी	बडिखेल-१ ल.पु.
५	मुरारी थापा	रेडियो कार्यक्रम रेकर्डिङ्ग		बतिसपुतली
६	जीवन श्रेष्ठ	प्रेशम्यान		ललितपुर
७	निरज सापकोटा	प्रेश सहायक	वि.ए.	निजगढ-६, बारा
८	श्री विजय कार्की	हल्का सवारी चालक	१०+२	क्षेत्रपा-९, दोलखा
९	श्री अम्बर महर्जन	कार्यालय सहयोगी	१०+२	कीर्तिपुर-१३, काठमाण्डौ
१०	बालकुमारी नेपाली	स्वीपर	साधारण लेखपढ	

२.९ कार्य विवरण

२.९.१ केन्द्र प्रमुख

- केन्द्र अन्तरगतका शाखाहरु र कर्मचारीहरुलाई आवश्यक निर्देशन दिने र समन्वय गर्ने ।
- केन्द्र अन्तरगत सञ्चालित कार्यक्रमको योजना तर्जुमा र कार्यान्वयन गर्ने आवश्यक व्यवस्था मिलाउने ।
- सञ्चालित कार्यक्रमको सुपरिवेक्षण, अनुगमन र मूल्यांकन गर्ने ।
- मन्त्रालयबाट प्राप्त नीति निर्देशन प्रभावकारी रुपमा कार्यान्वयन गर्ने गराउने ।
- कृषि सूचना तथा संचारको नीति, रणनीति र कार्यक्रम तर्जुमाको लागि मन्त्रालयलाई आवश्यक सहयोग गर्ने ।
- मन्त्रालय र विषयगत निकायसंग समन्वय स्थापित गर्ने ।
- केन्द्र, क्षेत्रीय तथा जिल्लास्तरमा सञ्चालित कृषि संचार कार्यक्रमको अनुगमन मूल्यांकन गरी प्रभावकारी कार्यान्वयनको लागि सल्लाह सुझाव प्रदान गर्ने ।
- कृषि सूचना तथा संचार कार्यक्रम कार्यान्वयनको क्रममा देखा परेका समस्याहरु र समयानुकूल परिमार्जन गर्नु पर्ने विषयहरुमा माथिल्लो निकायलाई नीतिगत सुझाव पेश गर्ने ।

२.९.२ रेडियो तथा टेलिभिजन कृषि कार्यक्रम उत्पादन शाखा

- कृषि, पशुसेवा र खाद्य प्रविधि तथा गुणस्तर विभाग र नेपाल कृषि अनुसन्धान परिषद, बोर्ड, संस्थानहरुका सम्पर्क व्यक्तिहरुको सम्पर्कमा रही आवश्यक प्रविधि, सूचना र जानकारी संकलन गर्ने ।
- विभिन्न माध्यमबाट प्राप्त भएका कृषि, पशु सेवा र खाद्य पोषण सम्बन्धी प्रविधि, मुद्दा (Issues), उपयोगी जानकारी तथा सूचनाको पहिचान, प्रशोधन तथा संपादन गर्ने ।
- रेडियो कृषि कार्यक्रम उत्पादन गरी रेडियो नेपाल तथा एफ.एम. रेडियोहरुलाई प्रसारणको लागि उपलब्ध गराउने ।
- श्रव्य-दृश्य कृषि कार्यक्रम उत्पादन गरी नेपाल टेलिभिजनलाई प्रसारणको लागि उपलब्ध गराउने ।
- कृषि, पशु सेवा र खाद्य पोषण सम्बन्धी गीती संग्रह उत्पादन गर्ने ।
- अडियो क्लिप्सहरु तयार गर्ने ।
- कृषि, पशु सेवा र खाद्य पोषण सम्बन्धी टेलिस्पट तथा जिंगल निर्माण गर्ने ।
- कृषि, पशु सेवा र खाद्य पोषण सम्बन्धी भिडियो डकुमेन्ट्री तयार गर्ने ।

२.९.३ योजना, अनुगमन, मूल्यांकन तथा समन्वय शाखा

- केन्द्रको वार्षिक कार्यक्रम र बजेट तयार गर्ने ।
- केन्द्रको चौमासिक विभाजन अनुसारको वार्षिक कार्यक्रमलाई कार्यान्वयन गराउन अन्तर शाखा समन्वयलाई सहजीकरण गर्ने ।
- प्रगति प्रतिवेदन तयार गरी सम्बन्धित निकायमा पठाउने ।

- कृषि सूचना तथा संचार नीति, रणनीति तयार गर्ने/परिमार्जन गर्ने ।
- कृषि सूचना तथा संचार कार्यक्रमको नर्मस, निर्देशिका र कार्यविधि तयार गर्ने/परिमार्जन गर्ने ।
- कृषि सम्बन्धी नीति, निर्देशिका तथा कार्यविधिहरु उपलब्ध आम संचारका माध्यम मार्फत प्रचार प्रसार गर्ने व्यवस्था मिलाउने ।
- केन्द्र तथा कृषि सम्बन्धी अन्य निकायबाट संचालित कृषि सूचना तथा संचार कार्यक्रम तथा सोसँग सम्बन्धित तथ्यांक र जानकारी समावेश भएको वार्षिक प्रगति पुस्तिका तयार गरी प्रकाशन गर्ने ।
- निजी तथा सार्वजनिक मेडियाहरूसँग समन्वय तथा सहकार्य गर्ने र सोसँग सम्बन्धित कार्यक्रम संचालन गर्ने ।
- एफ.एम.सँगको सहकार्यमा संचालित कृषि कार्यक्रमको समन्वय तथा अनुगमन गर्ने ।
- समन्वय समितिको बैठक, गोष्ठी, तालिम, कार्यक्रमको समन्वय गर्ने तथा संचालन गर्ने ।
- केन्द्रबाट संचालित सबै कार्यक्रमहरुको प्रभावकारिता अध्ययन गर्ने गराउने ।
- पृष्ठ पोषण संयन्त्र मार्फत सबै सरोकारवालाबाट प्राप्त सुझावको आधारमा कृषि कार्यक्रम उत्पादनको लागि सम्बन्धित शाखामा सिफारिश गर्ने ।
- SAARC सँग सम्बन्धित सूचना तथा पत्रहरु व्यवस्थित गरी राख्ने तथा तत् सम्बन्धको Focal unit को रुपमा कार्य गर्ने ।

२.९.४ कृषि प्रकाशन सामग्री उत्पादन तथा वितरण शाखा

- कृषि द्वैमासिक, पुस्तिका, फोल्डर, पर्चा, पोष्टर लगायतका कृषि प्रकाशनका लागि सामग्री संकलन गरी तयार गर्ने ।
- कृषि डायरी तथा क्यालेण्डर प्रकाशनका लागि सामग्री अद्यावधिक गरी तयार गर्ने ।
- कृषि द्वैमासिक, पुस्तिका, फोल्डर, पर्चा, पोष्टर, कृषि डायरी, क्यालेण्डर आदिको छपाइ गर्ने ।
- प्रकाशित सामग्रीहरु सम्बन्धित निकायमा वितरण गर्ने ।

२.९.५ सूचना तथा संचार प्रविधि शाखा

- केन्द्रको वेबसाईट अपडेट तथा संचालन गर्ने ।
- कृषिसँग सम्बन्धित राष्ट्रिय, क्षेत्रीय तथा अन्तर्राष्ट्रिय निकायहरुको सान्दर्भिक र उपयोगी वेबसाईटसँग केन्द्रको वेबसाईट लिन्क गर्ने ।
- Knowledge तथा Information Sharing मा क्रियाशील राष्ट्रिय, क्षेत्रीय तथा अन्तर्राष्ट्रिय निकायहरूसँगको सहकार्यलाई विस्तार गर्न पहल गर्ने ।
- वेबसाईटमा कृषकको जिज्ञासा राख्ने र विज्ञ मार्फत जवाफ दिने व्यवस्था मिलाउने ।
- SMS र AVS मार्फत कृषकहरुलाई विभिन्न सन्देश प्रवाह गर्ने व्यवस्था मिलाउने ।
- कृषि विज्ञ, कृषक र सरोकारवालाबीच Online Discussion Forum संचालन गर्ने ।
- प्राप्त Issues, प्रविधि, जानकारी तथा सूचनाहरु रेडियो तथा टेलिभिजन र प्रकाशन शाखामा उपलब्ध गराउने ।
- केन्द्रबाट प्रकाशित, प्रसारित वा उत्पादित सबै सामग्रीहरु केन्द्रको वेबसाईटमा अद्यावधिक गरी राख्ने । Digital Form मा नभएका सामग्रीहरु समेत Digital Form मा रुपान्तरण गर्ने ।
- केन्द्रबाट प्रकाशित, प्रसारित वा उत्पादित सबै सामग्रीहरु E- Library मा व्यवस्थित गरी राख्ने ।
- केन्द्रबाट प्रकाशित, प्रसारित वा उत्पादित सबै सामग्रीहरु बाली विशेष, लेखक विशेष, क्षेत्र विशेष (कृषि, पशु सेवा, खाद्य पोषण वा तराई, पहाड, हिमाल आदि) र सम्बन्धित आर्थिक वर्षको आधारमा कम्पाईल गरी अभिलेखीकरण गरेर सुरक्षित राख्ने ।
- केन्द्रको पुस्तकालय व्यवस्थापन तथा संचालन गर्ने ।
- क्षेत्रीय एवं जिल्लास्तरमा कृषि सूचना अभिलेखालय स्थापना गर्नमा सहयोग गर्ने ।
- कृषि ज्ञान केन्द्र (Agri Knowledge Bank) को रुपमा कार्य गर्ने ।
- कृषिसँग सम्बन्धित राष्ट्रिय तथा अन्तर्राष्ट्रिय प्रकाशनहरुको संकलन गरी पुस्तकालयमा व्यवस्थित गर्ने ।
- NTC सँगको समन्वयमा उपलब्ध सेवा सुविधाको पहिचान गरी त्यसलाई कृषि प्रविधि प्रसारमा उपयोग गर्ने ।

२.९.६ आर्थिक प्रशासनसँग सम्बन्धित कार्यहरू

- केन्द्रलाई प्राप्त विनियोजित बजेट ऐन, नियम, नेपाल सरकारको नीति निर्देशन, आर्थिक कार्यविधि ऐन, नियमावली तथा भए गरेका परिपत्रहरूको आधारमा प्रमुखको मातहतमा रही नियमानुसार आर्थिक कारोबार सञ्चालन गर्ने ।
- बजेट खर्चको हिसाव किताब दुरुस्त राखी ऐन नियमले तोकेको अवधिभित्र सो को प्रतिवेदन एवं विवरणहरू सम्बन्धित निकायमा पठाउने ।
- लेखा परिक्षण गराउने ।
- बेरुजु फछ्यौट सम्बन्धी कार्यहरू गर्ने ।
- लेखा सम्बन्धी भैपरि आउने अन्य कार्यहरू गर्ने ।
- नियमानुसार अन्य कार्यहरू गर्ने ।

२.९.७ प्रशासन सम्बन्धी कार्यहरू

- केन्द्रमा प्राप्त चिठ्ठीपत्र तथा टिप्पणी फाईलहरू केन्द्र प्रमुख समक्ष पेश गर्ने ।
- पत्रहरू दर्ता, चलानी गर्ने ।
- फाईलिङ तथा पत्र लेख्ने आदि कार्य गर्ने ।
- कार्यरत कर्मचारीहरूको व्यक्तिगत विवरण अद्यावधिक गरि राख्ने ।
- विदा एवं हाजिरी लगायत अन्य प्रशासनिक रेकर्ड दुरुस्त राख्ने ।
- कार्यालय सहयोगीहरूलाई आवश्यकता अनुसार परिचालन गर्ने गराउने ।
- नियमानुसार अन्य कार्यहरू गर्ने ।

२.९.८ जिन्सी व्यवस्थापन सम्बन्धी कार्यहरू

- केन्द्रको जिन्सी सम्बन्धी रेकर्ड अद्यावधिक राख्ने र केन्द्रमा सर-सफाई, सुरक्षा लगायत अन्य व्यवस्थापन मिलाउने ।
- केन्द्रका प्रकाशनहरू वितरण व्यवस्था मिलाउने ।
- नियमित रूपमा जिन्सी निरीक्षणको आवश्यक व्यवस्था मिलाउने ।
- नियमानुसार लिलाम सम्बन्धी कार्यहरू गर्ने ।
- केन्द्रको श्रोत साधनहरूको संरक्षण, मर्मत सम्भार गर्ने गराउने ।
- केन्द्रको लागि आवश्यक सामाग्रीहरू खरिद गर्ने, गराउने ।
- नियमानुसार अन्य कार्यहरू गर्ने ।

२.९.९ कार्यालय सहयोगी

- प्रशासन शाखाको प्रत्यक्ष मातहतमा रही तोकिएको जिम्मेवारी अनुसार कार्यालयको सुरक्षा तथा पालोपहरा गर्ने ।
- कार्यालय सरसफाई गर्ने ।
- केन्द्रका चिठ्ठीपत्रहरू अन्य कार्यालय तथा निकायहरूमा वितरण गर्ने एवं चिठ्ठीपत्रहरू हुलाक चलान गर्ने ।
- विभिन्न शाखाहरूमा आलोपालो गरि केन्द्रका दैनिक कामकाजमा आवश्यकता अनुसार सहयोगीको भूमिका निर्वाह गर्ने ।
- आवश्यकता अनुसार केन्द्रबाट खटाई आएका कार्यहरू सुचारु रूपले गर्ने ।

२.१० केन्द्र प्रमुख विवरण

क्र.सं.	नाम	समूह	पद, श्रेणी	कार्यरत अवधि
१	किरणमणि दिक्षित	कृषि प्रसार		२०२१।०२।२४-२०४४
२	चिरञ्जीवी कर्माचार्य	कृषि प्रसार		
३	पृथ्वी चन्द चौरासीया	कृषि प्रसार		
४	विष्णुराज काफ्ले	कृषि प्रसार		२०५२-२०५३।५।९
५	शिवसुन्दर श्रेष्ठ	कृषि प्रसार		२०५३।५।९
६	बद्री प्रसाद विमौली	कृषि प्रसार		२०५३।४।२०- २०५७।८।९
७	पदम् बहादुर सिंह	कृषि प्रसार		२०५७।८।९-२०५८।४।२

८	भैरव राज कैनी	बागवानी	प्रमुख	२०५९।१।२५-२०६१।४।१०
९	शुक्र कुमार प्रधान	मत्स्य	प्रमुख	२०५८।६।१५- २०५९।१।३०
१०	शंकर प्रसाद पाण्डे	बागवानी	प्रमुख	२०६५।७।५-२०६५।१०।५
११	हरि दाहाल	कृषि प्रसार	प्रमुख	२०६१।४।१८-२०६३।६।३
१२	शिवसुन्दर श्रेष्ठ	कृषि प्रसार	प्रमुख	२०६३।६।२२-
१३	ख्याम शर्मा पौडेल	कृषि प्रसार	प्रमुख	२०६५।१।२६-२०६७।६।१२
१४	राम प्रसाद पुलामी	बाली संरक्षण	प्रमुख	२०६७।६।१३-२०६८।५।१४
१५	विष्णु प्रसाद अर्याल	कृषि प्रसार	प्रमुख	२०६८।५।१५- २०६९।१।३०
१६	ईश्वर प्रसाद रिजाल	बाली संरक्षण	प्रमुख	२०७०।०१।०४ देखि हालसम्म

खण्ड ३
प्रगति विवरण
आ.व.२०७०/७१

३.१ वार्षिक प्रगति

क्र.सं.	कार्यक्रम/क्रियाकलाप	इकाई	वार्षिक लक्ष्य			वार्षिक प्रगति		प्रतिवेदन अवधिसम्म यस आ.व.को प्रगति		परिमाण	कैफियत
			परिमाण	भर	बजेट	परिमाण	भरित	परिमाण	भरित		
१	२	३	४	५	६	१०	११	१२	१३	१४	१५
अ)	पूँजिगत खर्च अन्तरगतका कार्यक्रमहरु										
१	फर्निचर (दराज २ वटा, सोफासेट ३ थान, फाईल च्याक ३ वटा, सिडी च्याक २ वटा, ३ वटा कम्प्युटर टेबल चेयर) खरिद	संख्या	१३	०.३४	१७०	१३	०.३४	१३	०.३४		
२	विद्युतीय हाजिरी मेशिन (सफ्टवेयर समेत) खरिद	संख्या	१	०.३०	१५०	१	०.३०	१	०.३०		
३	मुभी क्यामेरा NX 5 (१ वटा) खरिद	संख्या	१	०.७३	३७०	१	०.७३	१	०.७३		
४	स्टिल क्यामेरा SLR (१ वटा) खरिद	संख्या	१	०.२४	१२०	१	०.२४	१	०.२४		
५	कलर प्रिन्टर (१ वटा) खरिद	संख्या	१	०.०७	३५	१	०.०७	१	०.०७		
६	Hard drive (२ वटा) खरिद	संख्या	२	०.०५	२५	२	०.०५				
७	प्रेस मेशिनको रोलर खरिद	संख्या	८	०.१६	८०	८	०.१६	८	०.१६		
क)	पूँजिगत खर्च अन्तरगतका कार्यक्रमको जम्मा		२७	१.८८	९५०	२७	१.८८	२७	१.८८		
आ)	चालु खर्च अन्तरगतका कार्यक्रमहरु										
१	प्रकाशन तर्फ										
१.१	कृषि द्वैमासिक प्रकाशन (६००० प्रति)	अंक	६	२.२४	११३०	६	२.२४	६	२.२४		
१.२	पुस्तिका प्रकाशन (६००० प्रति)	प्रकार	६	०.६४	३२५	६	०.६४	६	०.६४		
१.३	पोष्टर प्रकाशन (२००० प्रति)	प्रकार	३	०.४१	२०५	३	०.४१	३	०.४१		
१.४	कृषि प्रकाशन सामग्रीहरूको ग्राफिक डिजाइन, लेआउट र पेज सेटिङ्गको लागि निजी क्षेत्रबाट सेवा लिने	पटक	३	०.१८	९०	३	०.१८	३	०.१८		
१.५	प्रकाशन सामग्रीको छपाइ प्लेट निर्माणको लागि निजी	पटक	३	०.१८	९०	३	०.१८	३	०.१८		

	क्षेत्रबाट सेवा लिने										
१.६	कृषि प्रकाशन सामाग्रीहरुको वितरण	पटक	३	०.६९	३५०	३	०.६९	३	०.६९		
१.७	कृषि क्यालेण्डर छपाई (३०,००० प्रति)		१	१.९०	९६०	१	१.९०	१	१.९०		
१.८	कृषि डायरीमा रहेका विषयवस्तु अध्यावधिक गरी प्रकाशन गर्ने (एक लाख प्रति)		१	१४.३६	७२४५	१	१४.३६	१			
१.९	कृषि डायरी र क्यालेण्डर वितरणको लागि क्षेत्रीय हरसम्म पुर्‍याउन दुवानी खर्च		१	०.७३	३७०	१	०.७३	१			
१.१०	कृषि सूचना तथा संचार केन्द्रको वार्षिक प्रगति पुस्तिका प्रकाशन (२०० प्रति)	पटक	१	०.३६	१८०	१	०.३६	१	०.३६		
१.११	पुष्प नीति प्रकाशन (५०० प्रति)	पटक	१	०.१४	७१	१	०.१४	१	०.१४		
१.१२	बाली तथा पशुपक्षी विमा निर्देशन, निर्देशिका तथा बीमा लेखहरु प्रकाशन (२००० प्रति)	पटक	१	०.५९	३००	१	०.५९	१	०.५९		
२	रेडियो कृषि कार्यक्रम										
२.१	रेडियो नेपालसंगको सहकार्यमा कृषि कार्यक्रम उत्पादन तथा प्रसारण	पटक	३६५	१०.१६	५१२६	३६५	१०.१६	३६५	१०.१६		
२.२	रेडियो नेपालबाट कृषि समाचार प्रसारण	पटक	३६५	०.९२	४६४	३६५	०.९२	३६५	०.९२		
२.३	रेडियो नेपालसंगको सहकार्यमा क्षेत्रीय कृषि कार्यक्रम प्रसारण	पटक	२६०	१.१९	५९८	२६०	१.१९	२६०	१.१९		
२.४	रेडियो नेपालसंगको सहकार्यमा स्थानीय भाषामा क्षेत्रीय कृषि कार्यक्रम प्रसारण	पटक	२६०	१.१९	५९८	२६०	१.१९		१.१९		
२.५	रेडियो नेपालसंगको सहकार्यमा स्थानीय भाषामा क्षेत्रीय कृषि कार्यक्रम उत्पादन	पटक	२६०	०.६७	३३७	२६०	०.६७		०.६७		
२.६	केन्द्रबाट एफ.एम.संगको सहकार्यमा कृषि कार्यक्रम उत्पादन तथा प्रसारण	संख्या	८	१.५९	८००	८	१.५९		१.५९		
२.७	व्यापक नेटवर्क भएको एफ.एम.संगको सहकार्यमा कृषि विज्ञ र किसान बीच प्रत्यक्ष अन्तरक्रिया कार्यक्रम उत्पादन तथा प्रसारण	पटक	५२	२.३८	१२००	०	०.००	०	०.००		
३	टेलिभिजन कृषि कार्यक्रम										
३.१	नेपाल टेलिभिजनसंगको सहकार्यमा कृषि कार्यक्रम	पटक	३६५	१६.९३	८५४५	३६५	१६.९३	३६५	१६.९३		

	उत्पादन तथा प्रसारण										
३.२	नेपाल टेलिभिजनबाट कृषि समाचार प्रसारण	पटक	३६५	३.९६	२०००	३६५	३.९६	३६५	३.९६		
४	सूचना अभिलेख तथा व्यवस्थापन कार्यक्रम										
४.१	कृषि वेब साईट, ईमेल, स्पेस, इन्टरनेट सेवा संचालन	पटक	१	०.४८	२४०	१	०.४८	१	०.४८		
४.२	कृषि प्रकाशन तथा प्रसारण सामाग्रीहरुको अभिलेखीकरण	पटक	१	०.४०	२००	१	०.४०	१	०.४०		
४.३	एस.एम.एस. र बोर्ड बुलेटिन सिस्टम मार्फत कृषिमा आई.सि.टी.को परिचय गराउने	पटक	१	०.५९	३००	१	०.५९	१	०.५९		
५	वैठक, गोष्ठी तथा तालिम कार्यक्रम										
५.१	कृषि संचार निर्देशन समितिको बैठक संचालन	पटक	३	०.१०	४८	३	०.१०	३	०.१०		
५.२	कृषि संचार प्राविधिक समितिको बैठक संचालन	पटक	६	०.१४	७२	६	०.१४	६	०.१४		
५.३	कृषि डायरी र क्यालेण्डर अध्यावधिक गर्न अन्तरक्रिया गोष्ठी	पटक (जवान)	१(६०)	०.४०	२००	१(६०)	०.४०	१(६०)	०.४०		
५.४	कृषि संचार नीति रणनीति तयार गर्ने	पटक	१	०.४०	२००	१	०.४०	१	०.४०		
५.५	कृषि सूचना तथा संचार केन्द्र र क्षेत्रीयस्तरका अधिकृतहरुलाई वेब डिजाइनिङ्ग तालिम (१ हप्ते)	पटक (जवान)	१(२०)	०.८९	४५०	१(२०)	०.८९	१(२०)	०.८९		
५.६	कृषि सूचना तथा संचार केन्द्र र क्षेत्रीयस्तर (कृषि, पशु, खाद्य प्रविधि) का अधिकृतहरुलाई प्रभावकारी कृषि कार्यक्रम उत्पादनको लागि संचार कला अभिमुखीकरण तालिम (१० दिने)	पटक (जवान)	१(१२)	०.४०	२००	१(१२)	०.४०	१(१२)	०.४०		
५.७	प्रेस टेक्निसियन तालिम	जवान	१	०.१०	५०	०	०.००	०	०.००		
५.८	एडभान्सड भिडियोग्राफी र सम्पादन तालिम	जवान	१	०.१०	५०	१	०.१०	१	०.१०		
६	अन्य कार्यक्रमहरु										
६.१	सेवा करारमा विज्ञ र अन्य सेवा लिने	संख्या	१२	२.१३	१०७५	१२	२.१३	१२	२.१३		
६.२	कम्प्युटर, फ्याक्स, फोटोकपि मेशिन तथा टेलिफोन मर्मत सेवा करारमा लिने	पटक	१	०.१५	७५	१	०.१५	१	०.१५		
६.३	कृषि डकुमेन्ट्री निर्माण सामग्री र कृषि गतिविधि संकलन	संख्या	४	०.५०	२५०	४	०.५०	४	०.५०		
६.४	टेलिस्पट तथा जिङ्गल निर्माण गर्ने	संख्या	३	०.३०	१५०	३	०.३०	३	०.३०		

६.५	कृषि सञ्चार कार्यक्रम अनुगमन निरीक्षण तथा क्षेत्रिय गोष्ठीहरुमा सहभागी हुने	पटक	२०	०.७९	४००	२०	०.७९	२०	०.७९		
६.६	Account software खरिद	संख्या	१	०.२५	१२५	१	०.२५	१	०.२५		
६.७	कृषि प्राविधिक तथा कृषि पत्रकारितामा संलग्न संचारकर्मीहरु बीच अन्तरक्रिया गोष्ठी	पटक	३	०.४५	२२५	३	०.४५	३	०.४५		
६.८	कृषि पत्रकारितामा संलग्न संचारकर्मीहरुलाई केन्द्रियस्तरका कृषि, पशु सेवा तथा खाद्य प्रविधि सम्बन्धी निकायहरुमा अध्ययन अवलोकन भ्रमण	पटक	१	०.३०	१७५	१	०.३०	१	०.३०		
६.९	कृषि सम्बन्धी लोकगीत उत्पादन गरी स्थानीय एफ.एम.हरुबाट प्रसारण गराउने	पटक	१	१.०४	५२५	१	१.०४	१	१.०४		
६.१०	नेपाल कृषि पत्रकार संजालको संस्थागत क्षमता अभिवृद्धिको लागि सहयोग गर्ने	पटक	१	०.१६	८०	१	०.१६	१	०.१६		
६.११	कृषि संचार कार्यक्रमको प्रभावकारीता अध्ययन	पटक	१	०.६०	३२०	१	०.६०	१	०.६०		
६.१२	क्षेत्रीयस्तर कार्यक्रम तर्जुमा तथा प्रगति समिक्षा गोष्ठीहरुमा सहभागी हुने	पटक	३	०.५९	३००	३	०.५९	३	०.५९		
७	क्षेत्रीय कृषि संचार कार्यक्रम (पाँच क्षेत्रको एकमुष्ट)										
७.१	रेडियो नेपाल क्षेत्रीय कार्यक्रमको लागि कृषि कार्यक्रम उत्पादन (समाचार संकलन, स्क्रिप्ट लेखन, न्यारेसन आदि)	पटक	२६०	०.७१	३६०	२६०	०.७१	२६०	०.७१		
७.२	एफ.एम संगको सहकार्यमा कृषि कार्यक्रम उत्पादन तथा प्रसारण	जिल्ला	६६	१३.२३	६६७५	६५	१२.९९	६५	१२.९९		
७.३	कृषि प्रविधिमा आधारित क्षेत्रीयस्तर सांस्कृतिक (गीत, नृत्य, प्रहसन आदि) प्रतियोगिता	पटक	५	१.०४	५२५	५	१.०४	५	१.०४		
७.४	चौमासिक कृषि बुलेटीन प्रकाशन	पटक	१५	०.५९	३००	१५	०.५९	१५	०.५९		
७.५	कृषि डायरी र क्यालेण्डर वितरणको लागि जिल्लाहरुसम्म पुर्‍याउन ढुवानी खर्च	पटक	१	०.५०	२५०	१	०.५०	१	०.५०		
७.६	कृषि सञ्चार कार्यक्रम अनुगमन तथा निरीक्षण	पटक	१५	०.४२	२१०	१५	०.४२	१५	०.४२		
७.७	क्षेत्रीयस्तर कृषि संचार समन्वय समितिको बैठक	पटक	१५	०.४५	२२५	१५	०.४५	१५	०.४५		

७.८	जिल्लास्तर कृषि संचार समन्वय समितिको बैठक	पटक	२२५	२.२३	११२५	२२५	२.२३	२२५	२.२३		
७.९	सूचना प्रविधिमा आधारित बजारमुखी कृषि उत्पादन अभियानमा कृषि सहकारी संस्थाहरुको क्षमता विकासमा आर्थिक सहयोग	संख्या	५	०.७४	३७५	५	०.७४	५	०.७४		
७.१०	उत्कृष्ट कृषि कार्यक्रम प्रकाशन/प्रसारण गर्ने स्थानीय एफ.एम. तथा स्थानीय पत्रिकालाई पुरस्कृत गर्ने	पटक	५	०.५९	३००	५	०.५९	५	०.५९		
७.११	कृषि सूचना तथा संचार केन्द्रको समन्वयमा कृषि (कृषि, पशु सेवा, तथा खाद्य) अधिकृतहरु तथा संचारकर्मीहरु बीच क्षेत्रीयस्तर अन्तरकृया गोष्ठी	पटक (जवान)	५(२५५)	२.७७	१४००	५(२५५)	२.७७	५(२५५)	२.७७		
७.१२	स्थानीय एफ.एम.हरुको कृषि कार्यक्रम संचालनमा कार्यरत संचारकर्मीहरुलाई कृषि तथा पशु अनुसन्धान तथा प्रविधि विकास केन्द्रहरुमा अध्ययन अवलोकन भ्रमण	पटक (जवान)	५(१२०)	२.१३	१०७५	५(१२०)	२.१३	५(१२०)	२.१३		
ख)	कार्यक्रम खर्च जम्मा			९८.१२	४९५१४		९५.३३		९५.३३		
ग)	कार्यक्रम खर्चतर्फको जम्मा (क+ख)			१००	५०४६४		९७.२४		९७.२४		
घ)	उपभोग खर्च				८६४५						
ङ)	कार्यालय संचालन खर्च (कार्यक्रम बाहेक)				१३६१						
च)	कूल जम्मा खर्च (ग+घ+ङ)				६०४७०						

वार्षिक भारित प्रगति प्रतिशत: ९७.२४

वार्षिक वित्तीय प्रगति प्रतिशत: ९६.४८

३.२ कार्यालय अनुसार प्रगति विवरण संक्षेप

क्र.स.	कार्यालय	वार्षिक बजेट रु. हजारमा	वार्षिक खर्च रु. हजारमा	वित्तीय प्रगति प्रतिशत	भारित प्रगति प्रतिशत
१	कृषि सूचना तथा संचार केन्द्र	४५०३८.००	४३४९५.८६९	९६.५८	९६.६८
२	क्षेत्रीय कृषि निर्देशनालय, दिपायल	१९१२.००	१९००.८००	९९.४१	१००.००
३	क्षेत्रीय कृषि निर्देशनालय, सुर्खेत	१९८०.००	१७८८.१९८	९०.३१	१००.००
४	क्षेत्रीय कृषि निर्देशनालय, पोखरा	२७९४.००	२६७७.७५६	९५.८४	१००.००
५	क्षेत्रीय कृषि निर्देशनालय, हरिहरभवन	३२३९.००	३१४८.१२०	९७.१९	९६.४५
६	क्षेत्रीय कृषि निर्देशनालय, विराटनगर	२८९५.००	२८१२.९६०	९७.१७	१००.००
	जम्मा	५७८५८.००	५५८२३.७०३	९६.४८	९७.२४

३.३ कृषि सूचना तथा संचार केन्द्रको आ.व.२०७०/७१ को वार्षिक अवधिको उपलब्धीहरूको विवरण

क्र. सं	कार्यक्रम विवरण	प्रमुख उपलब्धी	उपलब्धी पुष्टी गर्ने सूचना/तथ्यांक (विगत वर्षहरुदेखि)
१.	प्रकाशन -कृषि द्वैमासिक -पुस्तिका -पोस्टर -बाली तथा पशुपंक्षी बीमा ऐन नियम संगालो -पुष्प नीति -वार्षिक प्रगति पुस्तिका - कृषि डायरी -कृषि क्यालेण्डर	<ul style="list-style-type: none"> कृषि सामग्री प्रकाशन र वितरणबाट कृषि विकासमा संलग्न कृषक समुदाय, प्राविधिकहरू, वैज्ञानिकहरू, व्यवसायी, उद्योगी, सरोकारवाला निकायहरू/संस्था /व्यक्तिको कृषि प्रकाशन सामग्रीमा पहुँच वृद्धि भै ज्ञान, सीप र व्यवहारमा सुधार आएको । 	<ul style="list-style-type: none"> कृषि द्वैमासिक प्रकाशन ३६००० प्रति पुस्तिका प्रकाशन ३६०००प्रति पोस्टर प्रकाशन ६००० प्रति बाली तथा पशुपंक्षी बीमा ऐन नियम संगालो प्रकाशन २००० प्रति पुष्प प्रवर्द्धन नीति प्रकाशन ५०० प्रति केन्द्रको वार्षिक प्रगति पुस्तिका प्रकाशन २०० प्रति कृषि डायरी १ लाख प्रति <ul style="list-style-type: none"> कृषि क्यालेण्डर ३० हजार प्रति
२. ३.	रेडियो कृषि कार्यक्रम -रेडियो कृषि कार्यक्रम उत्पादन तथा प्रसारण -रेडियो नेपालबाट कृषि समाचार प्रसारण टेलिभिजन कृषि कार्यक्रम -टेलिभिजन कृषि कार्यक्रम उत्पादन तथा प्रसारण -नेपाल टेलिभिजनबाट कृषि समाचार प्रसारण	<ul style="list-style-type: none"> रेडियो नेपाल तथा नेपाल टेलिभिजनको सहकार्यमा दैनिक कृषि कार्यक्रम उत्पादन एवं प्रसारण हुने र सम्बद्ध कृषक समुदाय, सरोकारवाला संघ/संस्था, उद्योगी, व्यवसायी, अनुसन्धानकर्ता र प्रसारकर्ता समेतलाई ज्ञान, सीप अनुभव र अनुसन्धान तथा सफल कार्यक्रमहरूको बारेमा जानकारी भै क्षमता अभिवृद्धि भएको । 	<ul style="list-style-type: none"> रेडियो नेपाल केन्द्रीय प्रसारणसंगको सहकार्यमा कृषि कार्यक्रम उत्पादन तथा प्रसारण ३६५ पटक रेडियो नेपालबाट कृषि समाचार प्रसारण ३६५ पटक नेपाल टेलिभिजनसंगको सहकार्यमा कृषि कार्यक्रम उत्पादन तथा प्रसारण ३६५ पटक नेपाल टेलिभिजनबाट कृषि समाचार प्रसारण ३६५ पटक
४.	मेशिनरी औजार तथा संचार उपकरण खरीद	<ul style="list-style-type: none"> विद्युतीय हाजिरी मेशिनको प्रयोगबाट कर्मचारीहरु कार्यालयमा उपस्थित हुन नियमितता भई कार्यक्रम कार्यान्वयनमा सहजता भएको । केन्द्रको नियमित कार्यक्रम संचालनमा सहजता भई कार्यान्वयनमा प्रभावकारिता बढेको 	<ul style="list-style-type: none"> विद्युतीय हाजिरी मेशिन खरीद १ वटा मुभी क्यामेरा NX 5 (१ वटा), स्टिल क्यामेरा SLR (१ वटा), कलर प्रिन्टर (१ वटा), Hard drive (२ वटा) प्रेस मेशिनको रोलर खरीद ।
५.	टेलिस्पट तथा जिङ्गल निर्माण	<ul style="list-style-type: none"> कृषिमा आधुनिकीकरण विषादी विक्रेता सचेतना सम्बन्धी सन्देश विदेशिएका यूवाहरुलाई स्वदेशमै कृषि पेशामा लाग्न सन्देश 	<ul style="list-style-type: none"> जिङ्गल निर्माण ३ पटक
६.	कृषि डकुमेन्ट्री निर्माण	<ul style="list-style-type: none"> मोरङ्ग जिल्लाको डंग्राहामा सफल कागती खेती पशु विकासमा अग्रसर मोरङ्ग जिल्ला कृषि विकासमा युवा जागरण प्रागाारिक कृषि मेला २०७० 	<ul style="list-style-type: none"> कृषि डकुमेन्ट्री निर्माण ४ पटक

क्र. सं	कार्यक्रम विवरण	प्रमुख उपलब्धी	उपलब्धी पुष्टी गर्ने सूचना/तथ्यांक (विगत वर्षहरुदेखि)
७.	केन्द्रीयस्तर समन्वय संयन्त्र - कृषि संचार निर्देशन समितिको बैठक संचालन - कृषि संचार प्राविधिक समितिको बैठक संचालन	<ul style="list-style-type: none"> श्रीमान् सचिवज्यूको अध्यक्षतामा गठन भएको निर्देशन समितिबाट केन्द्रीयस्तरमा निकायगत समन्वय भई कार्यक्रम कार्यान्वयनमा सहजता भएको । केन्द्रका प्रमुखको संयोजकत्वमा गठन भएको प्राविधिक समितिबाट संचालित कार्यक्रमको लागि विषयवस्तु पहिचान, कार्यक्रम उत्पादन तथा प्रकाशन एवं प्रसारण गर्न सरोकारवाला निकायसँग समन्वय गर्न सहजता भएको । 	<ul style="list-style-type: none"> कृषि संचार निर्देशन समितिको ३ पटक बैठक संचालन कृषि संचार प्राविधिक समितिको ६ पटक बैठक संचालन
८.	एफ.एम.संगको सहकार्यमा कृषि कार्यक्रम उत्पादन तथा प्रसारण	<ul style="list-style-type: none"> स्थानिय समय र भाषामा कृषि कार्यक्रम उत्पादन र प्रसारण भएवाट स्थानिय कृषक समुदाय, सहकारी संस्था, व्यवसायी, प्रसारकर्ता र अन्य सरोकारवाला समेतलाई ज्ञान, सीप अनुभव आदानप्रदान तथा सफल कार्यक्रमहरुको वारेमा जानकारी भै क्षमता अभिवृद्धि भएको । 	<ul style="list-style-type: none"> १२६ वटा एफ.एम. (केन्द्र ८, पूर्वाञ्चल २६, मध्यमाञ्चल ३५, पश्चिमाञ्चल ३४, मध्यपश्चिमाञ्चल ११ र सुदूर पश्चिमाञ्चल १२) संगको सहकार्यमा कृषि कार्यक्रम उत्पादन तथा प्रसारण ।
९.	कृषि प्राविधिक तथा कृषि पत्रकारितामा संलग्न संचारकर्मीहरु बीच अन्तरक्रिया गोष्ठी	<ul style="list-style-type: none"> केन्द्रस्तरका कृषि पत्रकारहरुको कृषि सम्बन्धी सूचनामा पहुँच विस्तार भएको तथा क्षमता अभिवृद्धि भएको । 	<ul style="list-style-type: none"> कृषि प्राविधिक तथा कृषि पत्रकारितामा संलग्न संचारकर्मीहरु बीच अन्तरक्रिया गोष्ठी ३ पटक संचालन
१०	तालिम <ul style="list-style-type: none"> वेब डिजाइनिङ्ग तालिम प्रभावकारी कृषि कार्यक्रम उत्पादनका लागि संचारकला अभिमुखीकरण तालिम 	<ul style="list-style-type: none"> कृषि सूचना तथा संचार केन्द्र र क्षेत्रीयस्तरका २० जना कृषि, पशु सेवा र खाद्य प्रविधिका अधिकृतहरुको वेब डिजाइनिङ्ग विषयमा क्षमता अभिवृद्धि भएको जसबाट ईन्टरनेट मार्फत प्रविधि प्रसार गर्ने कार्यमा सहयोग पुग्ने । कृषि सूचना तथा संचार केन्द्र र क्षेत्रीयस्तरका १२ जना कृषि, पशु सेवा र खाद्य प्रविधिका अधिकृतहरुको कृषि कार्यक्रम उत्पादन(प्रकाशन तथा प्रसारण) क्षमता अभिवृद्धि भएको 	<ul style="list-style-type: none"> कृषि सूचना तथा संचार केन्द्र र क्षेत्रीयस्तरका अधिकृतहरुलाई वेब डिजाइनिङ्ग तालिम (१ हप्ते) संचालन कृषि सूचना तथा संचार केन्द्र र क्षेत्रीयस्तरका अधिकृतहरुलाई प्रभावकारी कृषि कार्यक्रम उत्पादनका लागि संचारकला अभिमुखीकरण तालिम (१० दिने) संचालन
११.	कृषि संचार नीति/रणनीति	<ul style="list-style-type: none"> तयार भएको कृषि संचार नीति/रणनीतिले आगामी दिनमा मुलुकको कृषि सूचना तथा संचार कार्यक्रमलाई स्पष्ट दिशा निर्देश गरी कार्यक्रमको प्रभावकारिता वृद्धि गर्ने । 	<ul style="list-style-type: none"> कृषि संचार नीति/रणनीति तयार १ पटक

क्र. सं	कार्यक्रम विवरण	प्रमुख उपलब्धी	उपलब्धी पुष्टी गर्ने सूचना/तथ्यांक (विगत वर्षहरुदेखि)
१२	कृषि संचार कार्यक्रम प्रभावकारिता अध्ययन	<ul style="list-style-type: none"> अध्ययन प्रतिवेदनमा उल्लेख भएका निश्कर्ष तथा सुझावहरुले आगामी दिनमा कृषि सूचना तथा संचार कार्यक्रमलाई सेवाग्राहीको माग र आवश्यकतामा आधारित र समय सापेक्ष बनाउन आवश्यक परिमार्जन, सुधार र थपघट गरी कार्यक्रमको प्रभावकारिता वृद्धि गर्न सकिने 	<ul style="list-style-type: none"> कृषि संचार कार्यक्रम प्रभावकारिता अध्ययन १ पटक
१३	कृषि सम्बन्धी लोकगीत	<ul style="list-style-type: none"> करेसावारी तरकारी खेती, प्रांगारिक खेती, स्वदेशमै कृषि पेशामा लाग्ने सम्बन्धी लोकगीतहरुबाट मनोरञ्जनात्मक र सांगीतिक रुपमा सन्देश प्रवाह भई व्यवसायिक कृषि पेशा प्रति आकर्षण वृद्धि गर्न सकिने 	<ul style="list-style-type: none"> कृषि सम्बन्धी लोकगीत उत्पादन गरी स्थानीय एफ.एम.हरुबाट प्रसारण गराउने
१४	कृषि पत्रकारहरुलाई सहयोग	<ul style="list-style-type: none"> कृषि पत्रकारहरुको संस्था/समाजको संस्थागत क्षमता अभिवृद्धिबाट निजी क्षेत्रका आम संचार माध्यमबाट कृषि सम्बन्धी प्रविधि, समाचार, सफल कृषक/कृषि उद्यमीहरुको कथा आदि धेरै भन्दा धेरै प्रवाह हुने र कृषिको व्यवसायीकरणमा टेवा पुग्ने 	<ul style="list-style-type: none"> नेपाल कृषि पत्रकार प्रतिष्ठान र नेपाल कृषि पत्रकार समाजको संस्थागत क्षमता अभिवृद्धिका लागि सहयोग १ पटक
१५	क्षेत्रीयस्तरमा रेडियो नेपालसंगको सहकार्यमा कृषि कार्यक्रम उत्पादन तथा प्रसारण	<ul style="list-style-type: none"> स्थानिय समय र भाषामा कृषि कार्यक्रम उत्पादन र प्रसारण भएवाट स्थानिय कृषक समुदाय, सहकारी संस्था, व्यवसायी, प्रसारकर्ता र अन्य सरोकारवाला समेतलाई ज्ञान, सीप अनुभव आदानप्रदान तथा सफल कार्यक्रमहरुको बारेमा जानकारी भै क्षमता अभिवृद्धि भएको 	<ul style="list-style-type: none"> रेडियो नेपालको क्षेत्रीय प्रसारण केन्द्रबाट नेपाली भाषामा २६० र १४ वटा विभिन्न स्थानीय भाषामा २६० गरी ५२० पटक कृषि कार्यक्रम उत्पादन तथा प्रसारण
१६	क्षेत्रीय तथा जिल्ला स्तर समन्वय संयन्त्र -क्षेत्रीय कृषि संचार समन्वय समितिको बैठक संचालन -जिल्लास्तर कृषि संचार समन्वय समितिको बैठक संचालन	<ul style="list-style-type: none"> क्षेत्रीयस्तरमा कृषि संचार समन्वय समितिको गठन भएपछि सरोकारवाला सबैको सहभागितामा क्षेत्रीय तथा जिल्लास्तरमा संचालन हुने कृषि संचार कार्यक्रमको विषयवस्तु पहिचान, कार्यक्रम उत्पादन र प्रसारण गर्ने कार्य निकायगत रुपमा समावेशी र समय सान्दर्भिक एवं कृषक तथा व्यवसायीको माग र आवश्यकतामा आधारित हुने र केन्द्रबाट संचालित कार्यक्रममा सुधार तथा परिमार्जन गर्न उपयुक्त सुझाव प्राप्त हुने संयन्त्र निर्माण भएको । 	<ul style="list-style-type: none"> क्षेत्रीय कृषि संचार समन्वय समितिको बैठक १५ पटक संचालन जिल्ला कृषि संचार समन्वय समितिको बैठक २२५ पटक संचालन

क्र. सं	कार्यक्रम विवरण	प्रमुख उपलब्धी	उपलब्धी पुष्टी गर्ने सूचना/तथ्यांक (विगत वर्षहरुदेखि)
१७	चौमासिक बुलेटिन प्रकाशन	<ul style="list-style-type: none"> क्षेत्रीयस्तर तथा जिल्लास्तरमा संचालित कृषि संचार तथा कृषि प्रसार कार्यक्रम र कृषिका प्रविधिहरुको बारे बुलेटिन प्रकाशन भएबाट संचालित कार्यक्रमको अभिलेख कायम भएको तथा सूचना, जानकारी, प्रविधि एवं अनुभवहरु आदान प्रदान भएको । 	<ul style="list-style-type: none"> पाँच क्षेत्रबाट १५ वटा क्षेत्रीय कृषि चौमासिक बुलेटिन प्रकाशन
१८	कृषि प्रविधिमा आधारित क्षेत्रीयस्तर सांस्कृतिक (गीत, नृत्य, प्रहसन आदि) प्रतियोगिता	<ul style="list-style-type: none"> सहभागी कृषकहरुलाई प्रतिभा प्रदर्शन गर्ने अवसर प्राप्त भई हौसला मिलेको तथा मनोरंजनात्मक रुपमा कृषिका प्रविधि र उपयोगी जानकारी सहभागी तथा दर्शक, श्रोताले सिक्ने बुझ्ने मौका मिलेको । 	<ul style="list-style-type: none"> पाँचै विकास क्षेत्रमा कृषि प्रविधिमा आधारित क्षेत्रीयस्तर सांस्कृतिक (गीत, नृत्य, प्रहसन आदि) प्रतियोगिता संचालन १/१ पटक
१९	कृषि, पशु सेवा, तथा खाद्य अधिकृतहरु तथा संचारकर्मीहरु बीच क्षेत्रीयस्तर अन्तरकृया गोष्ठी	<ul style="list-style-type: none"> स्थानीयस्तरका कृषि पत्रकारहरुको कृषि सम्बन्धी सूचनामा पहुँच विस्तार भएको तथा क्षमता अभिवृद्धि भएको । 	<ul style="list-style-type: none"> पाँचै विकास क्षेत्रमा कृषि सूचना तथा संचार केन्द्रको समन्वयमा कृषि (कृषि, पशु सेवा, तथा खाद्य) अधिकृतहरु तथा संचारकर्मीहरु बीच क्षेत्रीयस्तर अन्तरकृया गोष्ठी संचालन १/१ पटक
२०	संचारकर्मीहरुलाई कृषि तथा पशु अनुसन्धान तथा प्रविधि विकास केन्द्रहरुमा अध्ययन अवलोकन भ्रमण	<ul style="list-style-type: none"> स्थानीयस्तरका कृषि पत्रकारहरुको कृषि सम्बन्धी सूचनामा पहुँच विस्तार भएको तथा क्षमता अभिवृद्धि भएको । 	<ul style="list-style-type: none"> पाँचै विकास क्षेत्रका स्थानीय एफ.एम.हरुको कृषि कार्यक्रम संचालनमा कार्यरत संचारकर्मीहरुलाई कृषि तथा पशु अनुसन्धान तथा प्रविधि विकास केन्द्रहरुमा अध्ययन अवलोकन भ्रमण संचालन १/१ पटक
२१	उत्कृष्ट कृषि कार्यक्रम प्रसारण/ प्रकाशन गर्ने स्थानीय एफ.एम. तथा स्थानीय पत्रिकालाई पुरस्कृत गर्ने	<ul style="list-style-type: none"> कृषि सम्बन्धी समाचार, प्रविधि, सफलताको कथा आदि प्रवाह गर्ने स्थानीयस्तरमा क्रियाशील एफ.एम. रेडियो तथा पत्रिकाहरुको पहिचान भई त्यस्ता प्रकाशन प्रसारण संस्थाहरु प्रोत्साहित हुने । 	<ul style="list-style-type: none"> उत्कृष्ट कृषि कार्यक्रम प्रसारण/ प्रकाशन गर्ने स्थानीय एफ.एम. तथा स्थानीय पत्रिकालाई पुरस्कृत गर्ने ५ पटक

	२०७०.०६.३१	२०७०.०७.०६	बैकुण्ठ अधिकारी, बरिष्ठ कृषि संचार अधिकृत	रुपन्देही	- केन्द्रका प्रकाशन सामाग्री नियमित रुपमा प्राप्त नभएको - अन्तर निकाय समन्वयमा कमी र एम.एफ.सँगको सहकार्यमा संचालित कृषि कार्यक्रम संचालन बारे अस्पष्टता	सरोकारवाला सबैसँग छलफल र अन्तरक्रिया गरेर अस्पष्ट रहेका विषयहरुमा स्पष्ट पारिएको ।			कार्यक्रम अनुगमन तथा निरीक्षण
	२०७०.०८.०७	२०७०.०८.१३			- केन्द्रका प्रकाशन सामाग्री नियमित रुपमा प्राप्त नभएको	सरोकारवाला सबैसँग छलफल र अन्तरक्रिया गरेर अस्पष्ट रहेका विषयहरुमा स्पष्ट पारिएको ।	वैकल्पिक उर्जामा एफ.एम.हरुलाई अनुदान उपलब्ध गराउने पर्ने		कार्यक्रम अनुगमन तथा निरीक्षण
	२०७०.०९.०१	२०७०.०९.१७			- अन्तर निकाय समन्वयमा कमी र एम.एफ.सँगको	सरोकारवाला सबैसँग छलफल र अन्तरक्रिया गरेर अस्पष्ट रहेका विषयहरुमा स्पष्ट पारिएको ।			
	२०७०.१०.०१	२०७०.१०.०६			सहकार्यमा संचालित कृषि कार्यक्रम संचालन बारे अस्पष्टता				
	२०७०.११.०५	२०७०.११.०६			- विद्युत भार कटौती (Load shedding) का कारण नियमित विद्युत आपूर्ति नभएकोले एफ.एम.हरुले नियमित रुपमा कृषि कार्यक्रम प्रसारण गर्न नसकेका				
	२०७०.११.१५	२०७०.११.२२							
	२०७०.११.२७	२०७०.११.३०							
६	२०७१.०२.१९	२०७१.०२.२२		सिन्धुपाल्चोक					कार्यक्रम अनुगमन तथा निरीक्षण
७	२०७१.०२.२३	२०७१.०२.२७		पोखरा					
८	२०७१.०३.१२	२०७१.०३.१६		धादिङ्ग	- केन्द्रका प्रकाशन सामाग्री नियमित रुपमा प्राप्त नभएको - अन्तर निकाय समन्वयमा कमी र एम.एफ.सँगको सहकार्यमा संचालित कृषि कार्यक्रम संचालन बारे अस्पष्टता	सरोकारवाला सबैसँग छलफल र अन्तरक्रिया गरेर अस्पष्ट रहेका विषयहरुमा स्पष्ट पारिएको ।			
	२०७१.०२.२१	२०७१.०२.२८	दुर्गा प्र.	तनहुँ, लमजुङ्ग					
	२०७१.०३.१०	२०७१.०३.१६	पण्डित,	सर्लाही					

			बरिष्ठ बागवानी अधिकृत						
	२०७०.०७.०३	२०७०.०७.०९	सगुन शर्मा पण्डित, कृषि संचार अधिकृत	चितवन	कृषि प्रकाशन सामाग्री हिलो प्राप्त भएको	जिल्लाबाट कर्मचारी केन्द्रमा आउँदा प्रकाशित सामाग्री केन्द्रबाटै बुझाउने गरिएको			कार्यक्रम अनुगमन तथा निरीक्षण
	२०७०.०९.१५	२०७०.०९.२०		कृषि प्रकाशन सामाग्री हिलो प्राप्त भएको	जिल्लाबाट कर्मचारी केन्द्रमा आउँदा प्रकाशित सामाग्री केन्द्रबाटै बुझाउने गरिएको			कार्यक्रम अनुगमन तथा निरीक्षण	कृषि प्रकाशन सामाग्री हिलो प्राप्त भएको
१२	२०७१.०२.२८	२०७१.०३.०३		कास्की	कृषि प्रकाशन सामाग्री हिलो प्राप्त भएको	जिल्लाबाट कर्मचारी केन्द्रमा आउँदा प्रकाशित सामाग्री केन्द्रबाटै बुझाउने गरिएको			कार्यक्रम अनुगमन तथा निरीक्षण
	२०७१.०३.१७	२०७१.०३.२३		नेपालगंज					
५	२०७०.०४.१८	२०७०.०४.२०	सुष्मा रसाईली, कृषि संचार अधिकृत	पोखरा	- एफ.एम.हरुलाई प्रसारण विषयवस्तु बारे स्पष्ट जानकारी नभएको -प्रसारणयोग्य समाचार, कार्यक्रमहरु जिल्लाहरुमा भएर पनि प्रसारण नभएको	जिल्ला कृषि संचार समन्वय समितिमा छलफल गर्न सुझाव दिईएको			कार्यक्रम अनुगमन तथा निरीक्षण
	२०७०.०५.३०	२०७०.०६.०५		नेपालगंज					
	२०७०.०८.१७	२०७०.०८.२२		भापा					
	२०७०.०९.०३	२०७०.०९.०९		चितवन					
	२०७०.१०.०१	२०७०.१०.०८		नवलपरासी, रुपन्देही					
	२०७०.१०.२६	२०७०.११.०२		सुर्खेत					
	२०७०.११.११	२०७०.११.१६		पोखरा					
	२०७०.०५.२५	२०७०.०५.३१	सपना वास्तोला, कृषि संचार अधिकृत	धनगढी					
	२०७०.०९.०८	२०७०.०९.१४		सिन्धुपाल्चोक	-एफ.एम. रेडियो कृषि कार्यक्रम उत्पादन प्रसारण गर्न बजेट पर्याप्त नभएको गुनासो रहेको ।	-उपलब्ध श्रोत साधनको सदुपयोग गरी कार्यक्रम उत्पादन तथा			कार्यक्रम अनुगमन तथा निरीक्षण
	२०७०.११.११	२०७०.११.१६		नेपालगंज					

					-निकायगत समन्वयको कमी भएको	प्रसारणको लागि छलफल गरिएको -समन्वय कायम गरी कार्यक्रम कार्यान्वयनको लागि अनुरोध गरिएको			
१८	२०७१.०२.२६	२०७१.०२.३१		विराटनगर	-एफ.एम. रेडियो कृषि कार्यक्रम उत्पादन प्रसारण गर्न बजेट पर्याप्त नभएको गुनासो रहेको । -निकायगत समन्वयको कमी भएको	-उपलब्ध श्रोत साधनको सदुपयोग गरी कार्यक्रम उत्पादन तथा प्रसारणको लागि छलफल गरिएको -समन्वय कायम गरी कार्यक्रम कार्यान्वयनको लागि अनुरोध गरिएको			कार्यक्रम अनुगमन तथा निरीक्षण
१९	२०७१.०३.०९	२०७१.०३.१५		सुर्खेत					
	२०७०.०५.१४	२०७०.०५.२०	मदन कुमार सुवेदी, रा.प.तृ. प्रा.	विराटनगर					रेडियो तथा टेलिभिजन कृषि कार्यक्रम उत्पादन सामाग्री संकलन, रेकर्डिङ तथा छायांकन
	२०७०.०५.२३	२०७०.०५.२९		नुवाकोट, चितवन, दोलखा					
	२०७०.०६.०८	२०७०.०६.१४		सुनसरी, मोरङ					
	२०७०.०६.१८	२०७०.०६.२४		दोलखा					
	२०७०.१०.०५	२०७०.१०.१०		बाँके, बर्दिया					
	२०७०.११.०९	२०७०.११.१६		चितवन, विराटनगर					
	२०७०.१०.२९	२०७०.११.०६		तनहुँ, गोरखा					
२०	२०७१.०१.२२	२०७१.०१.२८		स्याङ्जा					
२१	२०७१.०२.०१	२०७१.०२.०७		दोलखा					
२२				नुवाकोट					

	२०७१.०२.१८	२०७१.०२.२४							सामाग्री संकलन, रेकर्डिङ तथा छायांकन
२३	२०७१.०३.०७	२०७१.०३.१३		धादिङ्ग					
	२०७१.०३.३०	२०७१.०४.०२		पाल्पा					
	२०७०.४.१४	२०७०.०४.१७		रसुवा					
	२०७०.०४.३१	२०७०.०५.०३		सिन्धुली, धनुषा					
	२०७०.०५.१६	२०७०.०५.२२		जुम्ला					
	२०७०.०६.०१	२०७०.०६.०७		दाङ्ग, सल्यान					
	२०७०.०७.१०	२०७०.०७.१६		बैतडी, उडेलधुरा					
	२०७०.०८.२१	२०७०.०८.२३		तनहुँ					
	२०७०.०९.०५	२०७०.०९.०६		काभ्रे					
	२०७०.०९.२५	२०७०.०९.२७		काभ्रे					
२४	२०७१.०१.१८	२०७१.०२.२४	श्रीराम पुडासैनी, रा.प.तु. प्रा विनोद गिरी, रा.प.तु. प्रा	नुवाकोट					रेडियो तथा टेलिभिजन कृषि कार्यक्रम उत्पादन सामाग्री संकलन, रेकर्डिङ तथा छायांकन
	२०७०.०८.२३	२०७०.०८.२९		रौतहट					
	२०७०.०९.०७	२०७०.०९.१२		सिन्धुपाल्चोक					
	२०७०.११.२६	२०७०.११.३०		रुपन्देही					
२७	२०७०.०८.२३	२०७१.०१.१८		नुवाकोट					
२८	२०७१.०३.०७	२०७१.०३.१३		धादिङ्ग					
	२०७०.०५.२३	२०७०.०५.२९		नुवाकोट, सिन्धुपाल्चोक, दोलखा					
	२०७०.०६.१६	२०७०.०६.२२	मोहन कृष्ण श्रेष्ठ, छविकार	नवलपरासी					
	२०७०.०९.०८	२०७०.०९.१२		सिन्धुपाल्चोक					
	२०७०.११.२६	२०७०.११.३०		रुपन्देही					

३०	२०७१.०१.२२	२०७१.०१.२८		स्याङ्जा					रेडियो तथा टेलिभिजन कृषि कार्यक्रम उत्पादन सामग्री संकलन, रेकर्डिङ्ग तथा छायांकन
३१	२०७०.११.२६	२०७०.११.३०		धादिङ्ग					
	२०७०.०४.०८	२०७०.०४.१४		प्यूठान					
	२०७०.०५.१६	२०७०.०५.२२		जुम्ला					
	२०७०.०५.२४	२०७०.०५.२९		सिन्धुपालचोक, दोलखा					
	२०७०.०६.०१	२०७०.०६.०७		दाङ्ग, सल्यान					
	२०७०.०६.०९	२०७०.०६.१४		सुनसरी, मोरङ्ग					
	२०७०.०६.१८	२०७०.०६.२४		दोलखा					
	२०७०.०७.१०	२०७०.०७.१६		बैतडी, डुङ्गेलधुरा					
	२०७०.०९.०७	२०७०.०९.१२		सिन्धुपालचोक					
	२०७०.१०.०४	२०७०.१०.१०	अनुप शर्मा, क्यामेराम्यान	बाँके, बर्दिया					
	२०७०.११.०८	२०७०.११.१६		चितवन, विराटनगर					
३२	२०७१.०१.२३	२०७१.०१.२८		स्याङ्जा, पाल्पा					रेडियो तथा टेलिभिजन कृषि कार्यक्रम उत्पादन सामग्री संकलन, रेकर्डिङ्ग तथा छायांकन
३३	२०७१.०२.०१	२०७१.०२.०७		दोलखा					
३४	२०७१.०३.०७	२०७१.०३.१३		धादिङ्ग					
	२०७०.०४.२८	२०७०.०५.०२		विराटनगर					
	२०७०.०५.१३	२०७०.०५.१८	भरत शर्मा, ना.सु.	पोखरा					
	२०७०.०६.१८	२०७०.०६.२४		पर्वत					

	२०७०.१०.२९	२०७०.११.०६		तनहुँ, गोरखा					
	२०७०.१०.०१	२०७०.१०.०७		बाग्लुङ्ग					
	२०७०.११.११	२०७०.११.१६		नेपालगंज					
३७	२०७०.१०.०१	२०७०.१०.०७		बाग्लुङ्ग					कार्यक्रम अनुगमन तथा प्रकाशन सामाग्रीहरु पुन्याउन
३८	२०७१.०२.२१	२०७१.०२.२७		बाग्लुङ्ग					
३९	२०७१.०३.१४	२०७१.०३.१९		तौलिहवा					
	२०७१.०३.२१	२०७१.०३.२७		पोखरा					
	२०७०.०४.२४	२०७०.०४.३०	राजन कार्की, प्रा.स.	चितवन, पर्सा, धनुषा					
	२०७०.०५.१४	२०७०.०५.२०		विराटनगर					
	२०७०.०६.०६	२०७०.०६.११		धनुषा, महोत्तरी					
	२०७०.०९.०३	२०७०.०९.०९		सुर्खेत					
	२०७०.१०.१२१	२०७०.१०.२७		विराटनगर					
	२०७०.११.११	२०७०.११.१६		सुनसरी					
३९	२०७१.०१.२६	२०७१.०१.३१							कार्यक्रम अनुगमन तथा प्रकाशन सामाग्रीहरु पुन्याउन
४०	२०७१.०२.१९	२०७१.०२.२४							
४१	२०७१.०३.०१	२०७१.०३.०७							
	२०७१.०३.१३	२०७१.०३.१६							
	२०७०.०५.१४	२०७०.०५.२०	भोलानाथ पौडेल, प्रा.स.	विराटनगर					
	२०६९.०५.२९	२०६९.०६.०४		सुर्खेत					
	२०७०.०८.११	२०७०.०८.१७		पाल्पा					
	२०६९.१०.२०	२०६९.१०.२६		हेटौडा, मकवानपुर					
४२	२०७१.०१.१७	२०७१.०१.२३		स्याङ्जा					कार्यक्रम

४३	२०७१.०२.०२	२०७१.०२.०८		बाँके, बर्दिया					अनुगमन तथा प्रकाशन सामाग्रीहरु पुऱ्याउन
	२०७१.०२.२०	२०७१.०२.२६		पोखरा					
	२०७१.०२.२७	२०७१.०३.०२							
	२०७१.०३.०४	२०७१.०३.१०							
	२०७१.०३.१२	२०७१.०३.१८							
	२०७०.०४.०४	२०७०.०४.१०		विराटनगर					
	२०७०.०५.११	२०७०.०५.१७		सुर्खेत					
	२०७०.०६.०६	२०७०.०६.१२		लमजुङ्ग					
	२०७०.०८.१७	२०७०.०८.२३		चितवन					
	२०७०.१०.१२	२०७०.१०.१६		नेपालगंज					
	२०७०.१०.२०	२०७०.१०.२५		पोखरा, म्याग्दी					
४४	२०७१.०१.२१	२०७१.०१.२७		काभ्रे, चितवन, कपिलस्तु					रेडियो तथा टेलिभिजन कृषि कार्यक्रम उत्पादन सामाग्री संकलन, रेकर्डिङ्ग तथा छायांकन
४५	२०७१.०२.०९	२०७१.०२.०९		काभ्रे					
४६	२०७१.०२.१२	२०७१.०२.१६	देवराज गौली, प्रा.स.	पाल्पा, गुल्मी					
	२०७१.०३.१०	२०७१.०३.१६		कास्की					
	२०७१.०३.२२	२०७१.०३.२४		रसुवा					
	२०७१.०३.२७	२०७१.०३.३२		कास्की					
	२०७१.०१.३०	२०७१.०२.०४	राजन के.सी., लेखापाल	कैलाली					
	२०७१.०२.२५	२०७१.०२.२९		बैतडी					
	२०७१.०३.२०	२०७१.०३.२६		ताप्लेजुङ्ग					
	२०७०.०६.०२	२०७०.०६.०८		हेटौंडा					
	२०७०.०९.२२	२०७०.०९.२५		सर्लाही					
४७	२०७१.०२.३०	२०७१.०३.०५	हिरा ढुङ्गेल, प्रेसम्यान	धनगढी, भैरहवा					प्रकाशन सामाग्रीहरु पुऱ्याउन

	२०७०.०५.१०	२०७०.०५.१६	सुशिल अधिकारी, क्यामेराम्यान	चितवन, रुपन्देही					
	२०७०.०५.१९	२०७०.०५.२५		पाल्पा, नवलपरासी					
	२०७०.०९.१७	२०७०.०९.२२		चितवन					
	२०७०.१०.१०	२०७०.१०.१५		पोखरा, रुपन्देही					
४८	२०७१.०२.१९	२०७१.०२.२४		नुवाकोट					फोटो तथा भिडियो सामाग्री संकलन
	२०७१.०२.३०	२०७१.०३.०१		काभ्रे					
	२०७१.०३.०३	२०७१.०३.०९		पाल्पा					
४९	२०७१.०३.१३	२०७१.०३.१६		धादिङ्ग					
	२०७१.०१.३०	२०७१.०२.०४	विश्व राजवंशी, कम्प्यूटर अपरेटर	कञ्चनपुर					
	२०७१.०२.२३	२०७१.०३.२९		बैतडी					
	२०७१.०३.११	२०७१.०३.१६		तेह्रथुम					
	२०७०.०४.१७	२०७०.०४.२३	ध्रुव प्रसाद गजुरेल, खरिदार	बर्दिया					
	२०७०.०५.३१	२०७०.०६.०६		पर्सा					
	२०७०.०८.१२	२०७०.०८.१८							
	२०७०.११.११	२०७०.११.१६		हेटौंडा					
५०	२०७१.०२.०३	२०७१.०२.०६		मकवानपुर					प्रकाशन सामाग्रीहरु पुऱ्याउन
	२०७१.०२.३०	२०७१.०३.०१		नाला					
५१	२०७१.०३.३०	२०७१.०४.०१		काभ्रे					
	२०७०.०५.२६	२०७०.०६.०१	सुनिता शाह, खरिदार	सुर्खेत					
	२०७०.०९.१६	२०७०.०९.२१		विराटनगर					
	२०७०.११.११	२०७०.११.१६		विराटनगर					
५२	२०७१.०२.०२	२०७१.०२.०७		नेपालगञ्ज					प्रकाशन सामाग्रीहरु पुऱ्याउन
५३	२०७१.०३.०१	२०७१.०३.०७		भापा					
	२०७१.०२.०३	२०७१.०२.०६	रविन्द्र खत्री, ह.स.चा.	मकवानपुर					
	२०७१.०२.१५	२०७१.०२.१९		नेपालगञ्ज					

	२०७१.०२.३१	२०७१.०३.०२							
	२०७१.०१.२७	२०७१.०१.३१	श्रीमान देसार, का.स.	विराटनगर					
	२०७१.०२.२९	२०७१.०३.०४		रसुवा					
	२०७१.०२.१४	२०७१.०२.१९	लोक ब. लिम्बु, का.स.	ईलाम					
	२०७१.०३.०६	२०७१.०३.१२		दिपायल					
	२०७१.०१.१७	२०७१.०१.२३	शम्भु थापा, का.स.	सुर्खेत					
	२०७१.०२.०२	२०७१.०२.०८		काभ्रे					
	२०७१.०२.११	२०७१.०२.१८		दिपायल					
	२०७१.०२.२८	२०७१.०३.०३		दाङ्ग					
	२०७१.०३.०५	२०७१.०३.११		सुर्खेत					
	२०७१.०३.१२	२०७१.०३.१७		दिपायल					
	२०७१.०३.१९	२०७१.०३.२५		दिपायल					
	२०७१.०३.१९	२०७१.०३.२५							

कृषि संचार कार्यक्रमको अनुगमन तथा निरीक्षण सारांश

क) समस्याहरु

१. एम.एफ.सँगको सहकार्यमा संचालित कृषि कार्यक्रम सम्बन्धी समस्याहरु

- समन्वय र कार्यक्रम संचालन बारे स्पष्टता नहुँदा एफ.एम.सँगको सहकार्यमा संचालित कृषि कार्यक्रमले कृषि विकास मन्त्रालय अन्तरगतका सबै विभाग र निकायहरुका कार्यक्रम र विषयवस्तुलाई समेट्न नसकेको ।

२. कृषि प्रकाशन सामाग्रीहरु वितरण सम्बन्धी समस्याहरु

- केन्द्रका प्रकाशन सामाग्रीहरु (कृषि द्वैमासिक, पुस्तिका, फोल्डर) नियमित रुपमा प्राप्त नभएको ।

३. अन्य समस्याहरु

- सरोकारवाला निकायहरुबीच समन्वयको कमी रहेको ।

ख) समस्या समाधानका लागि गरिएका स्थलगत प्रयासहरु

- अनुगमनको क्रममा अनुगमन गरिएको जिल्लाका सरोकारवाला सबैसँग छलफल र अन्तरक्रिया गरेर अस्पष्ट रहेका विषयहरुमा स्पष्ट पारिएको ।

ग) माथिल्लो निकायमा पेश गनुपर्ने

घ) अनुगमनका क्रममा सुझाइएका कुराहरु

३.५ खर्चको फाँटवारी

३.५.१ चालु खर्च तर्फ

वार्षिक विनियोजन रु.	वार्षिक निकाशा रु.	वार्षिक खर्च रु.	कैफियत
५,६९,०८०००.००	५,४८,७७,७५७.३२	५,४८,७७,७५७.३२	

३.५.२ पुँजीगत खर्च तर्फ

वार्षिक विनियोजन रु.	वार्षिक निकाशा रु.	वार्षिक खर्च रु.	कैफियत
९,५०,०००.००	९,४५,९४५.६०	९,४५,९४५.६०	

३.६ बेरुजुको विवरण

यस केन्द्रको आ.व. २०७०/७१ सम्म रु. १२,३३९।५० बेरुजु रहेको र फछ्यौटको लागि कार्यावाही भइरहेको ।

३.७ प्रगति नपुगका कारणहरु

क्र. स.	कार्यक्रम विवरण	इकाई	वार्षिक लक्ष्य	वार्षिक प्रगति	नपुग प्रगति	प्रगति नपुगका कारणहरु
१	व्यापक नेटवर्क भएको एफ.एम.सँगको सहकार्यमा कृषि विज्ञ र किसान बीच प्रत्यक्ष अन्तरक्रिया कार्यक्रम उत्पादन तथा प्रसारण	पटक	५२	०	५२	सिलबन्दी बोलपत्र आव्हान गरी पेश भएका फर्महरुको आर्थिक तथा प्राविधिक प्रस्ताव मूल्यांकन गर्दा प्राविधिक प्रस्ताव उपयुक्त नदेखिएको र पुनः सिलबन्दी बोलपत्र आव्हान गरी कार्यक्रम संचालन गर्न पर्याप्त समय नभएकोले लक्ष्य अनुसार कार्यक्रम प्रभावकारी हुने नदेखिएकोले संचालन नगरिएको ।
२	प्रेस टेक्निसियन तालिम	जवान	१	०	१	तालिम लिने कर्मचारी पारिवारिक कारणले गर्दा

						सहभागिता जनाउन नसकेको ।
३	एफ.एम संगको सहकार्यमा कृषि कार्यक्रम उत्पादन तथा प्रसारण	जिल्ला	६६	६५	१	मध्यमाञ्चल विकास क्षेत्रको धनुषा जिल्लामा आर्थिक ऐन, नियम अनुसारको प्रावधान पुरा गर्न सक्ने एफ.एम. नभएको

३.८ अनुभूत गरिएका प्रमुख समस्याहरु र समाधानका लागि सुझावहरु

क्र.सं.	आयोजना कार्यान्वयनमा देखिएका मुख्य मुख्य समस्याहरु	समस्या देखापर्नुका कारणहरु	समस्या समाधान गर्न गरिएका प्रयासहरु	मसिवसस समिति (MDAC) मा प्रस्तुत गर्नुपर्ने देखिएका समस्याहरु	समस्या समाधानका लागि सुझाव
१	केन्द्रमा टेलिभिजन कृषि कार्यक्रम उत्पादन गर्न आधुनिक स्टुडियो नभएको	केन्द्रको भुईँ तलामा धेरै अघि निर्मित स्टुडियो चिसोको कारण दुसीले ढाक्ने गरेको र औजार उपकरण समेत काम नलान्ने भएको	-कृषि संचार निर्देशन समितिको बैठकमा प्रस्तुत गरिएको - आ.व. २०७१/७२ को कार्यक्रममा टेलिभिजन कृषि कार्यक्रम उत्पादन तथा सम्पादनका लागि आधुनिक स्टुडियो भवन निर्माण गर्ने कार्यक्रम प्रस्ताव गरिएको		दीर्घकालीन, मध्यकालीन र अल्पकालीन कार्य योजना तयार गरी आगामी आ.व.हरुमा स्टुडियो सुधारका लागि बजेट तथा कार्यक्रमको व्यवस्था हुनु पर्ने र यसका लागि मन्त्रालय तथा विभाग अन्तरगतका आयोजनाहरुले समेत सहयोग गर्नु पर्ने
२	पशु सेवा, खाद्य प्रविधि, आम संचार (Mass Communication) र सूचना तथा संचार प्रविधि (ICT) का जनशक्तिको अभावले केन्द्रको जिम्मेवारी र समय सापेक्ष कार्यक्रम कार्यान्वयन गर्न र क्षेत्रको प्रयोग गरी प्रविधि प्रसार गर्ने कार्यलाई विस्तार गर्न नसकिएको	दरबन्दी नभएको	- कृषि सूचना तथा संचार केन्द्रलाई बढी उपयोगी बनाउने सन्दर्भमा सुझाव दिन गठित कमिटीमा सुझाव पेश भएको - कृषि संचार निर्देशन समितिको बैठकमा प्रस्तुत गरिएको		O and M सर्भे गरी दरबन्दी व्यवस्था हुनुपर्ने
३	मुलुकको हरेक क्षेत्रमा गई कृषि कार्यक्रम उत्पादन गर्न कठिनाई भएको	-ईन्धन र भ्रमणको लागि पर्याप्त बजेट नभएको -रेडियो तथा टेलिभिजन कृषि	गत आ.व.को प्रगति प्रतिवेदनमा समस्या प्रस्तुत गरिएको	-रेडियो तथा टेलिभिजन कृषि कार्यक्रम संकलन, छायांकन तथा रेकर्डिङ गर्न	-ईन्धन र फिल्ड भ्रमणको लागि पर्याप्त बजेट व्यवस्था हुनु पर्ने --रेडियो तथा टेलिभिजन कृषि कार्यक्रम संकलन, छायांकन तथा रेकर्डिङ गर्न फिल्ड भ्रमणको लागि ७ दिनको समय सीमा

		कार्यक्रम संकलन, छायांकन तथा रेकर्डिङ्ग गर्न फिल्ड भ्रमणको लागि ७ दिनको समय सीमा पर्याप्त नभएको		फिल्ड भ्रमणको लागि ७ दिनको समय सीमा पर्याप्त नभएकोले सो बढाउनु पर्ने	पर्याप्त नभएकोले सो बढाउनु पर्ने
४	पदपूर्ति गर्न नसकिएको	विविध सेवा, सहायक रेडियो प्रसारक (रा.प.अनं.द्वि.प्रा.) को शैक्षिक योग्यता र पाठ्यक्रम नभएको	मिति ०६९/७/२२ र ९/९२ मा कृ.वि.मं. र ९२/५ मा सामान्य प्रशासन मन्त्रालयमा शैक्षिक योग्यता निर्धारणको लागि लेखी पठाइएको ।		सहायक रेडियो प्रसारकको शैक्षिक योग्यता निर्धारण गरिनु पर्ने
५	एफ.एम.हरुले नियमित रुपमा कृषि कार्यक्रम प्रसारण गर्न नसकेका	विद्युत भार कटौती (Load shedding) का कारण नियमित विद्युत आपूर्ति नभएको			वैकल्पिक उर्जामा एफ.एम.हरुलाई अनुदान उपलब्ध गराउनु पर्ने एफ.एम. कर्मीहरुको माग रहेको ।

खण्ड ८

कृषि द्वैमासिक, पुस्तिका तथा पोष्टरमा प्रकाशित लेख रचनाको विवरण

कृषि द्वैमासिक पत्रिका

असार-श्रावण

क्र.सं.	विषय	लेखक
१	कुखुरा पालन व्यवसायीहरु तथा आम उपभोक्तामा बर्ड फ्लु रोगको प्रकोपले पार्ने आर्थिक तथा मनोसामाजिक प्रभावहरु रोगको प्रकोपले पार्ने आर्थिक तथा मनोसामाजिक प्रभावहरु	डा. केदार काकी
२	बीउ विजन व्यवसाय योजना- के, किन र कसरी ?	डा. माधव जोशी
३	खानेकुराको गुणस्तर कायम गर्ने सरल उपायहरु	प्रमोद कोइराला विजयराज घिमिरे
४	क्रस गाई भैंसीमा किटोशिज रोग	डा. सूर्यदेव शाह
५	बर्डफ्लुरोग वारे जानकारी	डा. बंशी शर्मा
६	ट्याम्पटरको चिनारी र उपयोगिता	श्यामकृष्ण रिजाल
७	कृषि जैविक विविधता, यसको महत्व तथा संरक्षण	अनुमा भट्टराई
८	धानबालीमा ढुँचाको उपयोगिता	सानु केशरी बज्राचार्य
९	कुरीलो खेती प्रविधि	दिल बहादुर बिष्ट
१०	बदामको महत्व तथा उत्पादन विधि	श्री भगवान ठाकुर
११	जे.टी.ए. र बूढी आमा : अदुवा खेती	मदन कुमार सुवेदी

भदौ-असोज

क्र.सं.	विषय	लेखक
१	पशु आहारमा डाले घाँसको उपयोग	नेत्र प्रसाद वस्ती
२	यस कारणले ओत्तुपछ्छ कृषि अनुसन्धान, प्रसार र पठनपाठनलाई एउटै छाताले	डा. युवक ध्वज जी.सी.
३	स्थानीय श्रोत कृषकको पहिचान, विकास तथा परिचालन	वैकुण्ठ अधिकारी
४	दूधमा हुनसक्ने कोलिफर्मबारे जानकारी	प्रमोद कोइराला प्रविणकुमार तिवारी
५	जानकारी : तरकारी नर्सरीका फाइदाहरु	सगुन शर्मा पण्डित
६	सहरको छत र कौशीमा खेती	सन्तोष अधिकारी
७	गाई पालनको महत्व	डा. प्रेम कुमार मण्डल
८	गोलभेंडा बालीमा लाग्ने दुसी जन्य रोगहरुको रोकथाम एवं नियन्त्रण विधि	अनिल चन्द्र नेउपाने शोभा ढकाल
९	नेपालको कृषि विकास	भवानी खतिवडा
१०	नेपालमा कृषि विकास	रुद्र खनाल
११	नेपालको कृषि विकास	बद्री खनाल
१२	पिडालु	सुशिल खड्का
१३	कृषि प्रविधि प्रसारमा स्थानीय एफ.एम.रेडियोको भूमिका	भलकनाथ कँडेल
१४	फलफूल र मानव स्वास्थ्य	कामना अधिकारी
१५	कृषि व्यवसायिकरणमा देखिएको समस्या र समाधान	राजेशमान के.सी.
१६	जे.टी.ए. र बूढी आमा : कृषि बीमा गरौं	सपना बास्तोला

कार्तिक-मंसिर

क्र.सं.	विषय	लेखक
१	नेपालमा अपनाईएका कृषि प्रसार पद्धतिहरु एक संक्षिप्त समिक्षा	वैकुण्ठ अधिकारी
२	गम्बारो रोग	करुणा शर्मा
३	पोषिलो लिटो कसरी बनाउने ?	प्रमोद कोइराला विजयराज घिमिरे
४	सिंचाई व्यवस्थापन	आनन्द व्याकुरेल
५	जै खेति	सुष्मा रसाइली
६	नेपाली प्राङ्गाणिक मल उत्पादनको वर्तमान अवस्था	मनिता थापा
७	पशुका लागी हानीकरक केहि वनस्पति, पशुमा त्यसको त्यसको असर र घरेलु उपचार	श्यामकृष्ण रिजाल
८	मौरीपालनका लागी आम्दानी र खर्च अनुमान	शंकर प्रसाद न्यौपाने
९	तरकारी नर्सरी स्थापना तथा व्यवस्थापन	शितल भट्टराई
१०	नेपालमा जीरा खेति सम्भाव्यता: एक अध्ययन	रञ्जना रावल
११	जे.टि.ए र बुढि आमा: विषादीको प्रयोग नगरौ	सपना वास्तोला

पुष-माघ

क्र.सं.	विषय	लेखक
१	मकैको उपयोग,महिला रोजगार र स्वस्थ नागरिक	डिलाराम भण्डारी
२	जलवायु परिवर्तन र यसको कृषिमा असर	डा.युवक ध्वज जी.सी
३	ताजा मासु सुरक्षित भण्डार कसरी गर्ने?	डा.केदार कार्की
४	बहुउपयोगी कोदोको महत्व र नेपालमा यसको संभावना	होमराज विष्ट
५	हाइड्रोपोनिक प्रविधि (Hydroponic Technology) द्वारा बीउ आलु उत्पादन	डा. शम्भुप्रसाद धिताल
६	ग्वार्टेमाल घाँस	रुद्र प्रसाद पौडेल
७	माटोमा विद्यमान रसायनको महत्व	कुलप्रसाद सुवेदी
८	खाद्य सुरक्षा र अछाम जिल्ला	सुरेन्द्र प्रसाद रिजाल
९	अदुवा खेति : एक परिचय	कामना अधिकारी
१०	सुन्तलाजात फलफूलमा लाग्ने मुख्य किराहरु र तिनीहरुको व्यवस्थापन	रेशोना सिमखडा
११	जे.टि.ए. र बुढि आमा: स्ट्रवेरी खेति	सगुन शर्मा पण्डित

फागुन-चैत्र

क्र.सं.	विषय	लेखक
१	काठमाडौं उपत्यकाका प्रशोधित दूधको गुणस्तर परिक्षणको एक अध्ययन	डा.बालक चौधरी
२	मासुका लागि पालिने खरायोको पोषण तथा प्रजनन व्यवस्थापन : स्वरोजगारको अवसर	डा. केदार कार्की
३	सघन कृषि प्रणाली र नेपालमा यसको सम्भावना	डा. केशव राज पाण्डे
४	व्यवसायिक माछा पालन प्रविधिका कुरा	कुलप्रसाद सुवेदी
५	अदुवा बालीमा गानो कुहिले रोग र व्यवस्थापनका उपायहरु	डा. नरहरि प्रसाद घिमिरे जनार्जन गौतम बशिष्ठ आचार्य
६	तरकारी खेतीको लागि नर्सरी स्थापना तथा व्यवस्थापन	अरुण काफ्ले
७	धानको पुष्ट, पोष्टिलो बीउ छान्ने तरिका	सुजन अंगाई
८	ओखर खेती	सरिता गौतम
९	कृषकलाई सन्देश	कुलप्रसाद सुवेदी
१०	गड्यौली कम्पोस्ट मल बनाई घरको फोहर व्यवस्थापन	सानु केशरी बज्राचार्य
११	उन्नत पशुपालन गरौं	सुवाखर लम्साल

वैशाख-जेष्ठ

क्र.सं.	विषय	लेखक
१	युवा बेरोजगारको समाधान कृषिमा व्यवसायीकरण	डा. युवक ध्वज जी.सी

२	आर्थिक सामाजिक क्षेत्रमा दुग्ध व्यवसायले पुर्‍याउने योगदान	डा.बालक चौधरी
३	चिल्ली र बिल्ली सान्त्वानीको कथा व्यथा	पुरुषोत्तम विष्ट
४	गाई भैसीको लागी पोषिलो घाँस हाइब्रिड नेपियर	श्री रुद्रप्रसाद पौडेल
५	कृषि सामग्री कम्पनीको परिचयात्मक पृष्ठभूमी र विगत तिन आ.व.को आपूर्ति तथा बिक्री स्थिति	श्री विष्णु प्रसाद पोखरेल
६	लेप्टो स्पाइरोसीस: गाई, सुँगुर, भेडा बाख्रामा	केदार कार्की
७	नेपालमा किवीफल खेती सफल पार्न तत्काल चाल्नु पर्ने कदमहरु	चन्द्रमान श्रेष्ठ
८	कृषिक्षेत्रलाई फर्केर हेर्दा	अच्युतप्रसाद पौडेल
९	रानीतलाउ तरकारी खुद्राबजार	लिला बहादुर सिंह राठौर
१०	प्राङ्गारिक मल, जैविक मल तथा प्राङ्गारिक खेती	सुनिल पाण्डे
११	बेसार खेती	पदमबहादुर सुवेदी
१२	माटोमा उर्वराशक्ति बढाउने तथा कायम राख्ने उपायहरु	सुजन अंग्राई

पुस्तिका

क्र.सं.	विषय	लेखक
१	पान खेती प्रविधि	खिम निधि लोहनी बागवानी विकास अधिकृत
२	प्लाष्टिक ट्रे नर्सरी र धानमा प्यारासुटिङ्ग रोपाई विधि	दिना बन्दु पौडेल प्राविधिक सहायक, जि.कृ.वि.का, कञ्चनपुर
३	उदियमान तथा पुनः उदियमान रोगहरु	डा. सुरेन्द्र कार्की
४	मौरी गोला उत्पादन तथा व्यवस्थापन	भिमसेन के.सी.
५	जैतुन खेती प्रविधि	अरुण काफ्ले वरिष्ठ फलफूल विकास अधिकृत
६	नेपालमा व्यवसायिक अनार खेतीको सम्भावना र आधुनिक खेती प्रविधि	चुट राज गुरुङ्ग

पोष्टर

क्र.सं.	विषय
१	सुरक्षित खानाको लागि पाँच सन्देश
२	कृषि सूचनाहरु कसरी लिने त
३	बाली तथा पशुधनको विमा गरी सम्भावित जोखिमबाट बच्न

आ.व. २०७०/७१ मा वितरित कृषि डायरीको विवरण

कार्यालय/क्षेत्र	संख्या
कृषि सूचना तथा संचार केन्द्र/केन्द्र मार्फत वितरित मध्यमाञ्चल क्षेत्र र विभिन्न केन्द्रीय निकायहरु, गैसस आदि	५५,०००
क्षेत्रीय कृषि निर्देशनालय, विराटनगर/पूर्वाञ्चल क्षेत्र	१६,०००
क्षेत्रीय कृषि निर्देशनालय, पोखरा/पश्चिमाञ्चल क्षेत्र	१६,०००
क्षेत्रीय कृषि निर्देशनालय, सुर्खेत/मध्य-पश्चिमाञ्चल क्षेत्र	१४,०००
क्षेत्रीय कृषि निर्देशनालय, दिपायल/ सुदूर-पश्चिमाञ्चल क्षेत्र	९,०००

खण्ड ५

रेडियो नेपालबाट प्रसारित कृषि कार्यक्रमहरूको विवरण

वार	कार्यक्रमको किसिम	प्रसारित विषय
२०७० श्रावण		
मंगल	सहकारी	सहकारी गतिविधि र छलफल
बुध	कृषक तथा कृषि प्राविधिक संगको कुराकानी अन्तर्गत	काभ्रेपलाञ्चोक जिल्ला प्यालेका कृषक उपेन्द्र तिमल्सिनासंग गरिएको कुराकानी
विहि	कृषि प्रविधि अन्तर्गत	सुन्तलामा लाग्ने पतेरो नियन्त्रण / वरिष्ठ माटो विज्ञ किरणहरि मास्के संगको कुराकानी र मौरीका शत्रु नियन्त्रण
शुक्र	जे.टि.ए.र बूढी आमाको गन्थन अन्तर्गत	माडीगाउँ (कृषि प्राविधिक मणिराम दवाडीसंगको कुराकानी)
शनि	रेडियो पत्रिका अन्तर्गत	केरा खेती / वालीनालीमा विषादी प्रयोग गर्दा ध्यान दिनुपर्ने कुरा र फेरोमेन ट्रयाप्को प्रयोग सम्बन्धी जानकारी
मध्यमाञ्चल क्षेत्रिय	विविध अन्तर्गत	धादिङ्ग केवलपुरका कृषक नवराज आर्चार्यले वाख्रपालनबाट पाएको सफलता र मौरीको कृत्रिम आहारा सन्वन्धी जानकारी
आइत	कृषि गतिविधि र अन्य	पत्रपत्रिकामा कृषि र प्राङ्गारिक खेतीको लागि प्राङ्गारिक मलको प्रयोग
सोम	सफलताको कथा	मोरङ्ग उर्लावारीका कृषकले बंगुरका पाठा वेची साढे सात लाख कमाए / सिराहाका कृषकको बगरखेतीबाट छ करोडको कमाई र सिन्धुपाल्चोकको सिंगै गाउँ बंगुरपालनतर्फ आकर्षित ।
मंगल	पोषण अन्तर्गत	अमलाको पौष्टिक महत्व सम्बन्धी छलफलको साथमा मुसा नियन्त्रण सम्बन्धी जानकारी
बुध	कृषक तथा कृषि प्राविधिक संगको कुराकानी अन्तर्गत	जिल्ला पशु विकास कार्यालय कालीकोटका वाली संरक्षण अधिकृत धनबहादुर राउतसंगको कुराकानी ।
विहि	कृषि प्रविधि अन्तर्गत	वाखाको आहारा व्यवस्थापन , जुनारको विरुवा रोप्ने विधि , गोलभेंडा खेतीको लागि प्लष्टिक घर निर्माण प्रविधि र मुसा नियन्त्रण विधि ।
शुक्र	जे.टि.ए.र बूढी आमाको गन्थन अन्तर्गत	बंगुरको स्वाइन फ्लू रोग वारे छलफल ।
मध्यमाञ्चल शनि	रेडियो पत्रिका अन्तर्गत	वाली विरुवामा लाग्ने रोग किरा नियन्त्रण / मौरीको कृत्रिम आहारा बनाउने विधि र गावुर माल सन्वन्धी जानकारी ।
क्षेत्रिय	विविध अन्तर्गत	चितवनका कृषक गङ्गौलापालनमा , वाखाको लागि घाँसखेती र भेडावाखाको पि.पि.आर रोग
आइत	कृषि गतिविधि र अन्य	पत्रपत्रिकामा कृषि र वाखाको आहारा व्यवस्थापन सन्वन्धी जानकारी ।
सोम	सफलताको कथा	व्यवसायिक अनार खेतीतर्फ दोलखाका कृषकहरु आकर्षित / इलाममा फष्ट्याउदो अदुवा खेती / दाङका कृषकले केरा खेतीबाट पाएको सफलता
मंगल	सहकारी	सहकारी गतिविधि र छलफल
बुध	कृषक तथा कृषि प्राविधिक संगको कुराकानी अन्तर्गत	दानेदार मल सम्बन्धमा विराटनगरका प्राङ्गारिक मल उत्पादक गोविन्द भुन भुनवाला सँग गरिएको कुराकानी
विहि	कृषि प्रविधि अन्तर्गत	कुखुरालाई पानी निर्मलकरण, सजिवन खेती र मुसा नियन्त्रण सम्बन्धी प्रविधि अनि स्पट

शुक्र	जे.टि.ए.र बूढी आमाको गन्थन अन्तर्गत	बस्तुभाउको भकारी सुधार
शनि	रेडियो पत्रिका अन्तर्गत	च्याउको पौष्टिक महत्व सन्बन्धी छलफल र भेडावाखाको पि.पि.आर रोग बारे जानकारी
मध्यमाञ्चल क्षेत्रिय	विविध अन्तर्गत	कुखुरामा लाग्ने बर्ड फ्लु रोग बारे जानकारी, शुद्ध मह उत्पादन र प्राङ्गारिक खाद्य तत्व सम्बन्धी जानकारी र स्पर्ट
आइत	कृषि गतिविधि र अन्य	पत्रपत्रिकामा प्रकाशित कृषि समाचार र बाखाको आहारा व्यवस्थापन सम्बन्धी जानकारी
सोम	सफलताको कथा	अनारको राम्रो उत्पादनले रामेछापका कृषकमा ल्याएको परिवर्तन, पर्सा जिल्लामा व्यवसायिक कागती खेती र वाग्लुङमा व्यवसायीक गाइपालन सन्बन्धी सफलताका कथा
मंगल	पोषण अन्तर्गत	कुपोषणले बालबालिकाको शिक्षामा पार्ने असर सम्बन्धी छलफल र मुसा नियन्त्रण बारे जानकारी
बुध	कृषक तथा कृषि प्राविधिक संगको कुराकानी अन्तर्गत	बर्ड फ्लुको बारेमा मध्यमाञ्चल क्षेत्रिय पशु सेवा निर्देशनालयका क्षेत्रिय निर्देशक डा.दामोदर सेँढाई संगको कुराकानी
विहि	कृषि प्रविधि अन्तर्गत	सुन्तला खेतीमा ध्यान दिनुपर्ने कुराहरु, माछाको आहारा व्यवस्थापन विधि र गर्भीणी बाखाको हेरचाह विधि ।
शुक्र	जे.टि.ए.र बूढी आमाको गन्थन अन्तर्गत	बर्ड फ्लु रोग बारेमा गन्थन
शनि	रेडियो पत्रिका अन्तर्गत	पशुमा लाग्ने लाम्ले रोग सम्बन्धी जानकारी , बाखाको लागि घाँस खेती, बालीनालीमा विषदी प्रयोग गर्दा ध्यान दिनुपर्ने कुराहरु
मध्यमाञ्चल क्षेत्रिय	विविध अन्तर्गत	भेटेरिनर जनस्वास्थ्य कार्यालय त्रिपुरेश्वरका वरिष्ठ पशु चिकित्सक डा. केदार कार्कीसंग गरिएको कुराकानी
आइत	कृषि गतिविधि र अन्य	पत्रपत्रिकामा प्रकाशित कृषि समाचार र धानको हुंग्रे कीरा नियन्त्रण र धानमै लाग्ने खैराथोप्ले रोग सम्बन्धी छलफल
सोम	सफलताको कथा अन्तर्गत	तरकारी वेचेर लाखौं आम्दानी, विदेशबाट फर्केर भैसीपालन, विदेशबाट फर्केका युवकले देखाए कृषिको सम्भावना र किसान व्यवसायिक अलैची खेतीमा
मंगल	पोषण अन्तर्गत	खाद्य स्वच्छता र पोषण सम्बन्धी छलफलको साथमा घरवारी बगैंचा सम्बन्धी जानकारी
बुध	कृषक तथा कृषि प्राविधिक संगको कुराकानी अन्तर्गत	भेटेरिनर जनस्वास्थ्य कार्यालय त्रिपुरेश्वरका वरिष्ठ पशु चिकित्सक डा. केदार कार्कीसंग गरिएको कुराकानी
विहि	कृषि प्रविधि अन्तर्गत	स्थानीय जडिवुटीको प्रयोगबाट बालीनालको रोग किरा नियन्त्रण , गड्यौली मल बनाउने तरिका , सुन्तलाजातको बगैंचामा हरियो पतेरोको पहिचान र नियन्त्रण ।
शुक्र	जे.टि.ए.र बूढी आमाको गन्थन अन्तर्गत	कुखुराको पोष्ट मार्टम
भाद्र		
शनि	रेडियो पत्रिका अन्तर्गत	गँड्यौली कम्पोष्ट तथा प्लुवेरी खेती सम्बन्धी जानकारीका साथमा सन्देशमुलक कृषि गित
मध्यमाञ्चल क्षेत्रिय	विविध अन्तर्गत	बर्ड फ्लुको बारेमा मध्यमाञ्चल क्षेत्रिय पशु सेवा निर्देशनालयका क्षेत्रिय निर्देशक डा. दामोदर सेँढाई संगको कुराकानी
आइत	कृषि गतिविधि र अन्य	कृषि समाचार
सोम	सफलताको कथा	आयआर्जनमा लाग्ने चितवनका चेपाङ्ग, दोलखा तरकारीमा आत्मानिर्भर , मौरीपालनबाट नवलपरासीका कृषकले वार्षिक

		डेढ लाख आम्दानी गरे ।
मंगल	सहकारी	सहकारी गतिविधि र छलफल
बुध	कृषक तथा कृषि प्राविधिक संगको कुराकानी अन्तर्गत	ललितपुर भरुवारासीका फलफुल नर्सरी कृषक प्रेमराज कार्की संगको कुराकानी
विहि	कृषि प्रविधि अन्तर्गत	मौरीको कृत्रिम आहारा बनाउने प्रविधि, बंगुरमा लाग्ने रोग र रोकथामका उपायहरु
शुक्र	जे.टि.ए.र बूढी आमाको गन्थन अन्तर्गत	माइती गाउँ
शनि	रेडियो पत्रिका अन्तर्गत	विषादी प्रयोग गर्दा ध्यान दिनुपर्ने कुराहरु, खाद्य संचयन र स्प्रेयर मर्मत वारे जानकारी ।
मध्यमाञ्चल क्षेत्रिय	विविध अन्तर्गत	धान रोपाई पछि कृषकले ध्यान दिनुपर्ने कुराहरु
आइत	कृषि समाचार , गतिविधि	कृषि समाचार र माछाको आहारा व्यवस्थापन
सोम	सफलताको कथा	तरकारी खेतीबाट लाखौं आम्दानी, विदेशिने युवालाई चुनौती दिदै व्यवसायिक बंगुरपालन र दुध वेचेरै जीवनमा आएको परिवर्तनका कथा
मंगल	पोषण अन्तर्गत	भटमासको पौष्टिक महत्व सम्बन्धी छलफल र जीवनाशक विषादीको प्रयोग गर्दा ध्यान दिनुपर्ने कुराहरु ।
बुध	कृषक तथा कृषि प्राविधिक संगको कुराकानी अन्तर्गत	जिल्ला कृषि विकास कार्यालय डोल्थुवाका वरिष्ठ कृषि विकास अधिकृत राजेन्द्रकुमार मिश्रसंगको कुराकानी
विहि	कृषि प्रविधि अन्तर्गत	प्राङ्गारिक खेतीका लागि प्राङ्गारिक पदार्थको व्यवस्थापन, मुसा नियन्त्रण , लसुन खेती र तरकारी खेतीमा ध्यान दिनुपर्ने कुराहरु
शुक्र	जे.टि.ए.र बूढी आमाको गन्थन अन्तर्गत	कम्पोस्ट मल बनाउने विधि
शनि	रेडियो पत्रिका अन्तर्गत	जीवनाशक विषादीको प्रयोगमा ध्यान दिनुपर्ने कुरा, च्याउ खेती र माछापालनमा मलखादको प्रयोग सम्बन्धी जानकारी
मध्यमाञ्चल क्षेत्रिय	विविध अन्तर्गत	बर्षा याममा नर्सरी वेर्ना तयार गर्दा ध्यान दिनुपर्ने कुराहरु
आइत	कृषि गतिविधि	कृषि समाचार र लौका खेती सम्बन्धी जानकारी
सोम	सफलताको कथा	पाल्पाका कृषक तरकारी वेचेर लाखौं आम्दानी गर्न सफल , विदेशबाट फर्केर भैसीपालन तथा कृषि व्यवसायमा सफल बनेका पर्वतका युवा , अलौची खेतीतर्फ कृषक आकर्षित
मंगल	सहकारी	सहकारी गतिविधि र छलफल
बुध	कृषक तथा कृषि प्राविधिक संगको कुराकानी अन्तर्गत	माटो विज्ञ सदानन्द जैसीसंगको कुराकानी
विहिवार	कृषि प्रविधि अन्तर्गत	गर्भिणी बाख्रीको हेरचाह , माछाको आहारा व्यवस्थापन , सुन्तला खेतीमा ध्यान दिनुपर्ने कुराहरु
शुक्र	जे.टि.ए.र बूढी आमाको गन्थन अन्तर्गत	पशुको वंश सुधार
शनि	रेडियो पत्रिका अन्तर्गत	अन्न भण्डारण गर्नुपूर्व कृषकले ध्यान दिनुपर्ने कुरा , सुन्तुलित मल वारे जानकारी र तरकारीको पौष्टिक महत्व
मध्यमाञ्चल क्षेत्रिय	विविध अन्तर्गत	धनवालिमा लाग्ने प्रमुख रोग र नियन्त्रणका उपाय तथा स्थानिय जडिवुटीबाट घरेलु विषादी बनाउने विधि ।
आइत	कृषि गतिविधि	कृषि समाचार र मौरी गोला निरिक्षणवारे जानकारी
सोम	सफलताको कथा	सत्तरी वर्षे खुर्सानी वाजेको युवा जाँगर पढेका युवाले चार करोड लगानीमा खोले कृषि फार्म, मसलावलीबाट पाँच करोड भित्रियो ।
मंगल	पोषण अन्तर्गत	विगौती दुधको पौष्टिक महत्व सम्बन्धी छलफल र शुद्ध मह वारे जानकारी

बुध	कृषक तथा कृषि प्राविधिक संगको कुराकानी अन्तर्गत	सिराहा विष्णुपुरका युवा कृषक सरोज कुमार यादव संग गरिएको कुराकानी
विहि	कृषि प्रविधि अन्तर्गत	गुणस्तरिय विउको प्रयोग र मुसा मार्ने विधि बारे जानकारी
शुक्र	जे.टि.ए.र बूढी आमाको गन्थन अन्तर्गत	गाई वस्तुको दुध दुहुने विधि
शनि	रेडियो पत्रिका अन्तर्गत	कम्पोट मल बनाउने तरिका , लसुन खेती प्रविधि, आलुको पुतली नियन्त्रण र तरकारीको पौष्टिक महत्वबारे जानकारी ।
मध्यमाञ्चल क्षेत्रिय	विविध अन्तर्गत	धानवालीमा लाग्ने प्रमुख रोग र नियन्त्रणका उपाय वालीनालीका रोग कीरा नियन्त्रणका लागि घरेलु विषदी बनाउने विधि
आइत	कृषि गतिविधि	कृषि समाचार र प्राङ्गारिक विधिबाट रोग किरा नियन्त्रण विधि
सोम	सफलताको कथा	व्यवसायिक अनार खेतीतर्फ दोलखाका कृषक , इलाममा फष्टाउदो अदुवाखेती र केराखेतीबाट दाङ्गाका कृषकले पाएको सफलता
असोज		
मंगल	सहकारी	सहकारी गतिविधि र छलफल)
बुध	कृषक तथा कृषि प्राविधिक संगको कुराकानी अन्तर्गत	रौतहट विर्तिप्रष्टोका कृषक महेन्द्र यादव संगको कुराकानी
विहि	कृषि प्रविधि अन्तर्गत	मिश्रित खेती , पशुको लागि हरियो घाँस र कम्पोष्ट मल बनाउने विधि
शुक्र	जे.टि.ए.र बूढी आमाको गन्थन अन्तर्गत	माइतीगाउँ
शनि	रेडियो पत्रिका अन्तर्गत	वेटविरुवालाई चाहिने खाद्य तत्व , राज्मा खेती र करेसा बारीसम्बन्धी जानकारी
मध्यमाञ्चल क्षेत्रिय	विविध अन्तर्गत	आलुवालीमा रोग कीरा नियन्त्रण र मुला खेती सम्बन्धी जानकारी
आइत	कृषि गतिविधि	कृषि गतिविधि
सोम	सफलताको कथा	पर्सा जिल्लाका कृषकहरु च्याउ खेतीमा आकर्षित, चितवनका कृषकहरु गाइपालन र प्राङ्गारिक खेतीतर्फ
मंगल	पोषण अन्तर्गत	चाडवाडको समयमा खानपानमा ध्यान पुऱ्याउनु पर्ने कुरा सम्बन्धी छलफल र वालीनालीको रोग किरा नियन्त्रणमा स्थानीय जडिवुटिको प्रयोग
बुध	कृषक तथा कृषि प्राविधिक संगको कुराकानी अन्तर्गत	भेरेरेनर जनस्वास्थ्य कार्यालय त्रिपुरेश्वरका वरिष्ठ पशु चिकित्सक डा. केदार कार्की संगको कुराकानी
विहि	कृषि प्रविधि अन्तर्गत	गुणस्तरिय विउको प्रयोग र मुसा मार्ने विधि बारे जानकारी
शुक्र	जे.टि.ए.र बूढी आमाको गन्थन अन्तर्गत	माइतीगाउँ
शनि	रेडियो पत्रिका अन्तर्गत	गड्यौली कम्पोष्ट मल माछा पोखरीमा मल र भेडावाखाको पि पि आर रोग बारे जानकारी ।
मध्यमाञ्चल क्षेत्रिय	विविध अन्तर्गत	मित्रजीवको संरक्षण र प्रयोगबाट वालीनालीको रोग किरा नियन्त्रण सम्बन्धी चर्चा र साथमा अन्य जानकारी ।
आइत	कृषि गतिविधि	पत्रपत्रिकामा कृषि
सोम	सफलताको कथा	सफलताको कथा अन्तर्गत रुपन्देहीका कृषकले सामुहीक पशुपालनबाट पाएको सफलता
मंगल	सहकारी / पोषण अन्तर्गत	सहकारी गतिविधि र छलफल
बुध	कृषक तथा कृषि प्राविधिक	शितोष्ण फलफुल रुटस्टक विकास केन्द्र दोलखाका प्रमुख

	संगको कुराकानी अन्तर्गत	चन्द्रमान श्रेष्ठ संगको कुराकानी
विहि	कृषि प्रविधि अन्तर्गत	मुला खेती प्रविधि , माहुर माछापालन प्रविधि र बाकाउली खेती
शुक्र	जे.टि.ए.र बूढी आमाको गन्थन अन्तर्गत	बडगुरमा पौष्टिक तत्वको कमिले लाग्ने रोगहरु
शनि	रेडियो पत्रिका अन्तर्गत	विषादीको प्रयोग गर्दा ध्यान दिनुपर्ने कुरा, केराउ खेती र स्प्रेयर मर्मत वारे जानकारी
मध्यमाञ्चल क्षेत्रिय	विविध अन्तर्गत	तरकारी वालीमा लाग्ने रोगहरु को रोकथामका उपायहरु
आइत	कृषि गतिविधि	पत्रपत्रिकामा कृषि र मौरीको घर निरिक्षणवारे जानकारी
सोम	सफलताको कथा	तरकारी खेतीमा आत्मनिर्भर लमजुङ्ग, भेडापालनबाट राम्रो आम्दानी र सामुहिक बाखापालनबाट सफलता
मंगल	पोषण अन्तर्गत	भटमासको पौष्टिक महत्ववारे छलफल र भेडाबाखामा पिपिआर रोग वारे जानकारी
बुध	कृषक तथा कृषि प्राविधिक संगको कुराकानी अन्तर्गत	केन्द्रिय भेटेरिनर जनस्वास्वास्थ कार्यालयका व.प.चि. डा केदार कार्की संगको कुराकानी
विहि	कृषि प्रविधि अन्तर्गत	बडगुरको खोर बनाउदा विचार पुराउनु पर्ने कुरा र डा केदार कार्कीसंगको कुराकानी
शुक्र	जे.टि.ए.र बूढी आमाको गन्थन अन्तर्गत	चिसोबाट उपकरणहरुको संरक्षण
शनि	रेडियो पत्रिका अन्तर्गत	करेसामा पोषण, माटोमा चुनको प्रयोग र मुसा नियन्त्रण वारे जानकारी
मध्यमाञ्चल क्षेत्रिय	विविध अन्तर्गत	मौरीपालन सम्बन्धी विशेष चर्चा
आइत	कृषि गतिविधि	पत्रपत्रिकामा कृषि र माछापालनमा पानी व्यवस्थापन ।
सोम	सफलताको कथा	गाउँमै दुध वेचेर दोव्वर आम्दानी, सफल तरकारी खेती , मकैको उन्नत विउले कृषक उत्साहीत ।
मंगल	पोषण अन्तर्गत	भिटामिन डिको महत्व वारे छलफल
बुध	कृषक तथा कृषि प्राविधिक संगको कुराकानी अन्तर्गत	जि.क.वि.क. डडेलधुराका कृ.वि.अ. राजेन्द्र मिश्रसंगको कुराकानी
विहि	कृषि प्रविधि अन्तर्गत	बडगुरको खोर निर्माण, साइलेज बनाउने विधि र चना खेती प्रविधि
कार्तिक		
शुक्र	जे.टि.ए.र बूढी आमाको गन्थन अन्तर्गत	माइती गाउँ
शनि	रेडियो पत्रिका अन्तर्गत	वालीविरुवालाई चाहिने खाद्यतत्व वारे जानकारी, बोटविरुवामा विषादी प्रयोग गर्दा ध्यान दिनुपर्ने कुरा
मध्यमाञ्चल क्षेत्रिय	विविध अन्तर्गत	धानवाली लाग्ने रोग र नियन्त्रणका उपायहरु
आइत	कृषि गतिविधि	पत्रपत्रिका कृषि र कम्पोष्ट मलको व्यवस्थापन विधि
सोम	सफलताको कथा	सिन्धुपाल्चोक कृषकको सफलता, म्याग्दीका कृषकले सुन्तलाखेतीबाट पाएको सफलता
मंगल	सहकारी	सहकारी गतिविधि र छलफल
बुध	कृषक तथा कृषि प्राविधिक संगको कुराकानी अन्तर्गत	चितवनका कृषि वेदप्रसाद सापकोटासंगको कुराकानी
विहि	कृषि प्रविधि अन्तर्गत	कुखुराकोको लागि पानी निर्मलीकरण सजिवन खेती र मुसा नियन्त्रण वारे प्रविधि ।
शुक्र	जे.टि.ए.र बूढी आमाको गन्थन अन्तर्गत	पशुमा लाग्ने विषको उपचार
शनि	रेडियो पत्रिका अन्तर्गत	सघन गहुँखेती प्रविधि , गोबर मल र करेसावारे सम्बन्धी जानकारी

मध्यमाञ्चल क्षेत्रिय	विविध अन्तर्गत	चना र केराउ खेती प्रविधि
आइत	कृषि गतिविधि	पत्रपत्रिकामा कृषि र सघन गहुँ खेती प्रविधि
सोम	सफलताको कथा	मटर खेतीबाट मालामाल, व्यवसायीक तरकारी खेती तर्फ चेपाङ र इलाममा अलैची उत्पादनमा वृद्धि ।
मंगल	पोषण अन्तर्गत	खाद्यवस्तुमा रङको प्रयोग वारे छलफल र गड्यौली कम्पोट मल वारे जानकारी
बुध	कृषक तथा कृषि प्राविधिक संगको कुराकानी अन्तर्गत	सर्लाहीका कृषक रामअवतार महतोसगँको कुराकानी
विहि	कृषि प्रविधि अन्तर्गत	घरवारी वगैचा र बाखाको आहार वारे जानकारी
शुक्र	जे.टि.ए.र बूढी आमाको गन्थन अन्तर्गत	दिदिबहिनी विचको कुराकानी
शनि	रेडियो पत्रिका अन्तर्गत	चना खेती प्रविधि , मारी मैन तथा गोबरमल वारे जानकारी
मध्यमाञ्चल क्षेत्रिय	विविध अन्तर्गत	आलस र तोरी खेती सम्बन्धी जानकारी
आइत	कृषि गतिविधि	पत्रपत्रिकामा कृषि र मौरीपालन वारे जानकारी
सोम	सफलताको कथा	नेपालमा जापनीज सुन्तलाको सफल उत्पादन, अब कुहाउनु पढैन स्याउ र अवकाश पछि कृषिमा रमाउदै कर्मचारी ।
मंगल	सहकारी	सहकारी गतिविधि र छलफल
बुध	कृषक तथा कृषि प्राविधिक संगको कुराकानी अन्तर्गत	शितोष्ण फलफुल रुटस्टक विकास केन्द्र दोलखाका प्रमुख चन्द्रमान श्रेष्ठ सगँको कुराकानी
विहि	कृषि प्रविधि अन्तर्गत	तरकारी खेती गर्दा विचार पुराउनुन पर्ने कुरा गोलभेडा खेतीको लागि प्लास्टिक घर बनाउने प्रविधि र लसुन खेती
शुक्र	जे.टि.ए.र बूढी आमाको गन्थन अन्तर्गत	पशुको गोठ व्यवस्थापन
शनि	रेडियो पत्रिका अन्तर्गत	अनाज भण्डारण, शुद्ध मह, र तरकारी खेती वारे जानकारी
आइत	कृषि गतिविधि	पत्रपत्रिकामा कृषि र कुखुराखोरको सुरक्षा वारे जानकारी
सोम	सफलताको कथा	दनुवार समुदायमा तरकारी खेती र बाखापालेर ७० हजारको पुरस्कार
मंगल	पोषण अन्तर्गत	स्वस्थ जीवन र स्वस्थकर खानावारे छलफल र गहुँमा मलको प्रयोग
बुध	कृषक तथा कृषि प्राविधिक संगको कुराकानी अन्तर्गत	ललितपुर भरुवारासीका कृषक प्रेमराज काकीसगँको कुराकानी
विहि	कृषि प्रविधि अन्तर्गत	माछाको आहार व्यवस्थापन विधि, मोरीपालनका कुरा र ट्राउटमाछापालन वारे जानकारी
शुक्र	जे.टि.ए.र बूढी आमाको गन्थन अन्तर्गत	पशुसेवा विभागबाट प्राप्त सेवाहरु ।
मंसिर		
शनि	रेडियो पत्रिका अन्तर्गत	आलस खेती र वोटविरुवालाई आवश्यक पर्ने खाद्य तत्ववारे जानकारी ।
मध्यमाञ्चल क्षेत्रिय	विविध अन्तर्गत	मित्रजिवको संरक्षण र त्यसको प्रयोग द्वारा वालीनालीको रोगकिरा रोकथाम ।
आइत	कृषि गतिविधि	पत्रपत्रिकामा कृषि र मुसा नियन्त्रण
सोम	सफलताको कथा	अर्धाखीचीका कृषक दुध उत्पादनमा आत्मनिर्भर, तरकारी विक्रीबाट राम्रो आमदानी र सहायका पेशाको रुपमा मौरी पालन
मंगल	सहकारी	सहकारी गतिविधि र छलफल
बुध	कृषक तथा कृषि प्राविधिक संगको कुराकानी अन्तर्गत	चितवन का कृषि बेदप्रसाद सापकोटासगँको कुराकानी

विहि	कृषि प्रविधि अन्तर्गत	विउ आलु उत्पादनमा ध्यान दिनुपर्ने कुरा , माहुरा माछापालन विधि र खुमेकिराको पहिचान र व्यवस्थापन
शुक्र	जे.टि.ए.र बूढी आमाको गन्थन अन्तर्गत	माइतीगाउँ
शनि	रेडियो पत्रिका अन्तर्गत	कौसीवारी र गोवर मल , गहू खेतीको लागि माटो व्यवस्थापन
मध्यमाञ्चल क्षेत्रिय	विविध अन्तर्गत	केराउ र चना खेती प्रविधि
आइत	कृषि गतिविधि	पत्रपत्रिका कृषि र बाखाको लागि धासँ खेती
सोम	सफलताको कथा	खुसानी खेतीमा जागँ , पढेका युवाहरुले थाले कृषि फार्म , पाचथरमा ६ करोडको गोलभेडा उत्पादन
मंगल	पोषण अन्तर्गत	चिल्लो पर्दाथको महत्ववारे छलफल र तरकारीको पौष्टिक महत्व बारे जानकारी
बुध	कृषक तथा कृषि प्राविधिक संगको कुराकानी अन्तर्गत	चितवन का कृषक वेदप्रसाद सापकोटासगँको कुराकानी
विहि	कृषि प्रविधि अन्तर्गत	विउ आलु उत्पादनमा ध्यान दिनुपर्ने कुरा , माहुर माछापालन विधि , खुमेकिराको पहिचान र व्यवस्थापन
शुक्र	जे.टि.ए.र बूढी आमाको गन्थन अन्तर्गत	पशुहरुवारे सामान्य जानकारी
शनि	रेडियो पत्रिका अन्तर्गत	बोडों मिश्रण बनाउने तरिका , र वालीनालीलाई चाहिने खाद्य तत्ववारे जानकारी
मध्यमाञ्चल क्षेत्रिय	विविध अन्तर्गत	माछापालन प्रविधि
आइत	कृषि गतिविधि	पत्रपत्रिका कृषि र मौरीगोला निरक्षण बारे जानकारी
सोम	सफलताको कथा	अरुखेती छाड्दै सुन्तला खेती , गाईपालनमा उदाहरण बन्दै कृषक , युवाविदेशबाट फर्किदै सामुहिक कुखुरापालन तर्फ ।
मंगल	सहकारी	सहकारी गतिविधि र छलफल
बुध	कृषक तथा कृषि प्राविधिक संगको कुराकानी अन्तर्गत	वरिष्ठ वागवानी अधिकृत दिनेशवावु तिवारी सगँको कुराकानी
विहि	कृषि प्रविधि अन्तर्गत	विषादी प्रतिस्थापन प्रविधिवारेमा वरिष्ठ वागवानी अधिकृत दिनेशवावु तिवारी सगँको कुराकानी
शुक्र	जे.टि.ए.र बूढी आमाको गन्थन अन्तर्गत	विषादीको असर र सुरक्षा बारेमा छलफल ।
शनि	रेडियो पत्रिका अन्तर्गत	विषादी सप्ताहवारे रामकृष्ण सुवेदीसगँको कुराकानी
मध्यमाञ्चल क्षेत्रिय	विविध अन्तर्गत	माटोमा विद्यमान रसायन र यसको महत्व
आइत	कृषि गतिविधि	गतिविधि र आलु विउ उत्पादन बारे जानकारी
सोम	सफलताको कथा	कंचनपुरका कृषकको कृषिबाटै लाखौको कमाई , अम्लवास बन्थो सुन्तलावास
मंगल	पोषण अन्तर्गत	स्वस्थ जीवनको लागि स्वस्था आहार , गहुँवालीमा मलको प्रयोग
बुध	कृषक तथा कृषि प्राविधिक संगको कुराकानी अन्तर्गत	सिराहा विष्णुपुरका कृषक सरोज कुमार यादवसगँको कुराकानी
विहि	कृषि प्रविधि अन्तर्गत	वगुरपालन गर्ने तरिका , गोब्रे च्याउ खेती गर्ने तरिका
शुक्र	जे.टि.ए.र बूढी आमाको गन्थन अन्तर्गत	वगुरको स्वाइन ल्फू नियन्त्रण
शनि	रेडियो पत्रिका अन्तर्गत	वालीनालीलाई आवश्यक पर्ने खाद्य तत्व र करेसामा पोषण बारे जानकारी
मध्यमाञ्चल क्षेत्रिय	विविध अन्तर्गत	माटोमा विद्यमान रसायन र यसको महत्व बारे चर्चा
आइत	कृषि गतिविधि	गतिविधि र वदामे धास खेती बारे जानकारी ।
पुस		

सोम	सफलताको कथा	गाईपालन , अलैंची खेती र सुन्तला खेतीबाट कृषकहरुले पाएको सफलता
मंगल	सहकारी	सहकारी गतिविधि र छलफल
बुध	कृषक तथा कृषि प्राविधिक संगको कुराकानी अन्तर्गत	सर्लाहीका कृषकसंगको कुराकानी
विहि	कृषि प्रविधि अन्तर्गत	भेडाबाख्का रोगहरु र तीनका रोकथाम आलु लाग्ने डढुवा रोग सम्बन्धमा कुराकानी
शुक्र	जे.टि.ए.र बूढी आमाको गन्थन अन्तर्गत	माइतीगाउँ
शनि	रेडियो पत्रिका अन्तर्गत	गोबर मल करेसावारी र बालीनालीमा विषादीको प्रयोग सम्बन्धी छलफल
मध्यमाञ्चल क्षेत्रिय	विविध अन्तर्गत	आलुको डढुवा रोग सम्बन्धमा अच्युत प्रसाद ढकालसंगको कुराकानी
आइत	कृषि गतिविधि	गतिविधि र मौरीको कृत्रिम आहारा
सोम	सफलताको कथा	तीन महिनामा मटर खेतीबाट मालामाल,इलाम अलैंची खेती तर्फ अग्रसर,तरकारी खेतीमा सफल चेपांग समुदाय ।
मंगल	पोषण अन्तर्गत	खानाखाने बानी बारे छलफल र करेसावारी सम्बन्धी जानकारी ।
बुध	कृषक तथा कृषि प्राविधिक संगको कुराकानी अन्तर्गत	अल्पाइन लाइभ्स्टक एण्ड बायोटेड्का अध्यक्ष माधव अर्यालसंग गरिएको कुराकानी ।
विहि	कृषि प्रविधि अन्तर्गत	धानको दुसीजन्य रोगको कारण र निवारण, बाखाको आहारा व्यवस्थापन ।
शुक्र	जे.टि.ए.र बूढी आमाको गन्थन अन्तर्गत	बंगुरको हैजा रोग र यसको रोकथाम
शनि	रेडियो पत्रिका अन्तर्गत	कम्पोष्ट मल बनाउने विधि,तरकारीको पौष्टिक महत्व,सून्यशक्ति भण्डारण र गहुँ बालीमा सिंचाई ।
मध्यमाञ्चल क्षेत्रिय	विविध अन्तर्गत	हिउँदे फलफूल खेती
आइत	कृषि गतिविधि	गतिविधि र बंगुरको खोर व्यवस्थापन सम्बन्धी जानकारी ।
सोम	सफलताको कथा	सामुहिक पशुपालनबाट कृषकहरुले पाएको सफलता, लाखौंको कमाई दुग्ध व्यवसायबाट र खाद्यान्नको व्यवस्थापन विधि ।
मंगल	सहकारी	सहकारी गतिविधि र छलफल ।
बुध	कृषक तथा कृषि प्राविधिक संगको कुराकानी अन्तर्गत	सर्लाही नेत्रगंजका कृषक दुर्गाबहादुर खड्कासंग गरिएको कुराकानी ।
विहि	कृषि प्रविधि अन्तर्गत	अनार विरुवा उत्पादन प्रविधि, बाखापालनकोलागि ठाउँ छनौट विधि ।
शुक्र	जे.टि.ए.र बूढी आमाको गन्थन अन्तर्गत	बिहाउने पशुको हेरचाह
शनि	रेडियो पत्रिका अन्तर्गत	माटो सुधार ,घर बारी बगैँचा र जाडोबाट मौरीको सुरक्षा सम्बन्धी जानकारी ।
मध्यमाञ्चल क्षेत्रिय	विविध अन्तर्गत	माटोमा विद्यमान रसायनको महत्व
आइत	कृषि गतिविधि	गतिविधि र मुसा व्यवस्थापन सम्बन्धी जानकारी
सोम	सफलताको कथा	बाखा उपहार बाट लखपति बने महिला, मौरी पालन तर्फ कृषको आकर्षण
मंगल	पोषण अन्तर्गत	महिला स्वास्थ्य स्वयम सेविको भुमिका सम्बन्धी छलफल
बुध	कृषक तथा कृषि प्राविधिक	माटो विज्ञ सदानन्द जैसी संगको कुराकानी
विहि	कृषि प्रविधि अन्तर्गत	च्याउ र निमको महत्व र बालीनालीको रोग किरा नियन्त्रण सम्बन्धी जानकारी
शुक्र	जे.टि.ए.र बूढी आमाको गन्थन	गाईभैसीलाई सताउने बाहिरी परजीविहरु

	अन्तर्गत	
शनि	रेडियो पत्रिका अन्तर्गत	हिउदे फलफुल खेती , करेसामा पोषण र फलफुल बगैचाको काँटछाट बारे जानकारी
मध्यमाञ्चल क्षेत्रिय	विविध अन्तर्गत	विषादी पञ्जिकरण रजिष्टार अचुत प्रसाद ढकाल सर्गको कुराकानी
आइत	कृषि गतिविधि	गतिविधि र जाडोबाट मौरीलाई जोगाउने विधि
सोम	सफलताको कथा	कृषक दुध उत्पादन मौरीपालन र तरकारी खेतीमा सफल विभिन्न जिल्लाका कृषकहरु ।
मंगल	पोषण अन्तर्गत	शिशुपालन पम्बन्धी छलफल र पोषणगीतको साथमा घरबारी बगैचा ।
माघ		
बुध	कृषक तथा कृषि प्राविधिक संगको कुराकानी अन्तर्गत	मौरीविज्ञ शंकर न्यौपानेसंगको कुराकानी
विहि	कृषि प्रविधि अन्तर्गत	स्वस्थ आलु उत्पादन , भेडाबाखाको स्वास्थ्य व्यवस्थापन र अन्य विषयको जानकारी ।
शुक्र	जे.टि.ए.र बूढी आमाको गन्थन अन्तर्गत	माइतीगाउँ
शनि	रेडियो पत्रिका अन्तर्गत	सन्तुलित मल र शुद्ध मह बारे जानकारी र बालीनालीमा विषादी प्रयोग गर्दा ध्यान दिनुपर्ने कुरा ।
मध्यमाञ्चल क्षेत्रिय	विविध अन्तर्गत	मौसमी तथा बेमौसमी काँक्रो खेती
आइत	कृषि गतिविधि	गतिविधि र अनार खेती सम्बन्धी जानकारी
सोम	सफलताको कथा	उमेरले छेकेन व्यवसायलाई, विदेशबाट फर्की मौरीपालन र व्यवसायिक कृषिमा युवा सक्रिय ।
मंगल	सहकारी	सहकारी गतिविधि र सहकारीमा महिला सशक्तिकरण सम्बन्धी छलफल ।
बुध	कृषक तथा कृषि प्राविधिक संगको कुराकानी अन्तर्गत	काठमाण्डौ साँखुका आइ पि एम सहजकर्ता कृषक सुवर्ण श्रेष्ठसंगको कुराकानी ।
विहि	कृषि प्रविधि अन्तर्गत	मौरी घरको निरीक्षण र काँक्रोखेती प्रविधि
शुक्र	जे.टि.ए.र बूढी आमाको गन्थन अन्तर्गत	पशुमा बाह्य परजीवीको संक्रमण र यसको नियन्त्रण ।
शनि	रेडियो पत्रिका अन्तर्गत	बालीनालीमा सिचाईको व्यवस्था , गँड्यौली कम्पोष्ट मल र मुसा नियन्त्रण बारे जानकारी
मध्यमाञ्चल क्षेत्रिय	विविध अन्तर्गत	हिउँदे फलफूल खेति किन र कसरी एक जानकारी ।
आइत	कृषि गतिविधि	गतिविधि र बेमौसमी तरकारी खेती सम्बन्धी जानकारी ।
सोम	सफलताको कथा	मोरंगका कृषकले बंगुरको पाठा बेची पाएको सफलता , बगरखेतीमा सफल सिराहाका कृषक रन्धुपालचोकका कृषकले सुंगुरपालनबाट पाएको सफलता
मंगल	पोषण अन्तर्गत	पोषण अन्तर्गत मानव स्वास्थ्यमा भिटामिन डि को महत्व सम्बन्धी छलफलका साथमा अन्य जानकारी
बुध	कृषक तथा कृषि प्राविधिक संगको कुराकानी अन्तर्गत	पशुको खोरेत रोग र यसको नियन्त्रण सम्बन्धमा मध्यमाञ्चल पशुसेवा निर्देशनालयका कार्यक्रम निर्देशक डा दामोदर सेढाईसँग गरिएको कुराकानी ।
विहि	कृषि प्रविधि अन्तर्गत	मुसाबाट अनाज जोगाउने विधि बंगुरको पाठापाडीको हेरचाह र बाखापालन विधि
शुक्र	जे.टि.ए.र बूढी आमाको गन्थन अन्तर्गत	जे.टि.ए. र वूढी आमाको गन्थन अन्तर्गत दुधालु गाई भैसी को नश्ल सुधार बारे जानकारी
शनि	रेडियो पत्रिका अन्तर्गत	हिउँदे फलफूल संरक्षण तथा काँक्रो खेती सम्बन्धी

		जानकारीमूलक चर्चा
आइत	कृषि गतिविधि	पत्रपत्रिकामा कृषि र कुखुराको जैविक सुरक्षा
सोम	सफलताको कथा	ईलमाममा वार्षिक ३२ अरब आम्दानी तरकारी खेतीबाट राम्रो आम्दानी गर्दै साँखुवासी । सामुहिक तरकारी खेतीबाट राम्रो आम्दानी
मंगल	सहकारी	सहकारी गतिविधि र छलफल ।
बुध	कृषक तथा कृषि प्राविधिक संगको कुराकानी अन्तर्गत	डा दामोदर सेढाईसँग गरिएको कुराकानी ।
विहि	कृषि प्रविधि अन्तर्गत	कुखुराफार्ममा अपानाउनु पर्ने जैविक सुरक्षा, मुसा नियन्त्रण र गोठमल सुधार
शुक्र	जे.टि.ए.र बूढी आमाको गन्थन अन्तर्गत	पशु स्वास्थ्यबारे जानकारी
शनि	रेडियो पत्रिका अन्तर्गत	बोर्डो मिश्रण बनाउने तरिका, शुद्ध महबारे जानकारी , वोर्टविरुवाको रोगकिरा नियन्त्रण सम्बन्धी जानकारी ।
मध्यमाञ्चल क्षेत्रिय	विविध अन्तर्गत	हिउदै फलफूलको काँटछाँट बारे जानकारी
आइत	कृषि गतिविधि	पत्रपत्रिकामा कृषि र माघ फागुनमा लाग्ने रोगबाट पशुलाई जोगाउने तरिका ।
सोम	सफलताको कथा	महिला कृषकले बाखा उपहारबाट राम्रो आम्दानी, मौरीपालन तर्फ आकर्षित र दोलखाका कृषकले मकैवारी तरकारी खेती गरि पाएको सफलता ।
मंगल	पोषण अन्तर्गत	विगौती दुधको महत्व बारे छलफल र शुद्ध मह बारे जानकारी ।
बुध	कृषक तथा कृषि प्राविधिक संगको कुराकानी अन्तर्गत	कृषि विकास मन्त्रालयका वरिष्ठ कृषि विकास अधिकृत भगवान खतिवाडा सँगको कुराकानी ।
फागुन		
विहि	कृषि प्रविधि अन्तर्गत	जैविक विधिद्वारा रोग किरा नियन्त्रण , कुखुराको खोर व्यवस्थापन, र मौरीघारको सुरक्षा विधि ।
शुक्र	जे.टि.ए.र बूढी आमाको गन्थन अन्तर्गत	माइतिगाउँ
शनि	रेडियो पत्रिका अन्तर्गत	गोबरमलको बारे जानकारी , वालीको रोगकिरा नियन्त्रणमा स्थानीय जडिवुटीको प्रयोग
मध्यमाञ्चल क्षेत्रिय	विविध अन्तर्गत	माघ फागुन महिनामा पशुपालन कृषकले ध्यान दिनुपर्ने कुराहरु
आइत	कृषि गतिविधि	पत्रपत्रिकामा कृषि र कुखुरापालनमा जैविक सुरक्षा
सोम	सफलताको कथा	विभिन्न पत्रपत्रिकामा प्रकाशित उल्लेखनीय र अनुकरणीय सामग्रीहरु
मंगल	सहकारी	सहकारी गतिविधि र छलफल
बुध	कृषक तथा कृषि प्राविधिक संगको कुराकानी अन्तर्गत	मौरी विकास शाखा कार्यालयका मौरी विज्ञ शंकर प्रसाद न्यौपाने सँगको कुराकानी ।
विहि	कृषि प्रविधि अन्तर्गत	कम्पोट मल बारे जानकारी , मुसा मार्ने उपाय, विषादीको दुरुपयोगबाट बच्ने उपाय
शुक्र	जे.टि.ए.र बूढी आमाको गन्थन अन्तर्गत	पशुमा लाग्ने विषको उपचार
शनि	रेडियो पत्रिका अन्तर्गत	कम्पोष्टमल बनाउने तरिका, र राम्रो मासुको छनोट बारे जानकारी ।
मध्यमाञ्चल क्षेत्रिय	विविध अन्तर्गत	काको खेती प्रविधि
आइत	कृषि गतिविधि	पत्रपत्रिकामा कृषि र बाखाको आहारा व्यवस्थापन

सोम	सफलताको कथा	नवलपरासीका महिलाले बाखापालनबाट पाएको सफलता, मौरीपालन तर्फ आकर्षित अर्घाखाचीका कृषक, र मोरङका कृषक नगदे खेती तर्फ उत्साहीत ।
मंगल	पोषण अन्तर्गत	खाना खाने बानी वारे छलफल र करेसावारी वारे जानकारी ।
बुध	कृषक तथा कृषि प्राविधिक संगको कुराकानी अन्तर्गत	प्राङ्गारी खेती सम्बन्धमा कृषि विकास मन्त्रालयका वरिष्ठ कृषि विकास अधिकृत भगवान खतिवडा सँगको कुराकानी
विहि	कृषि प्रविधि अन्तर्गत	माछापौखरीमा मल प्रयोग वारे जानकारी , काभ्रे च्याल्लेका कृषक उपेन्द्र तिमिल्सनासँगको कुराकानी
शुक्र	जे.टि.ए.र बूढी आमाको गन्थन अन्तर्गत	बल्खु कृषि तथा फलफूल बजारका संचालक रामकृष्ण कुँवरसँगको भेटघाट ।
शनि	रेडियो पत्रिका अन्तर्गत	बोर्डोमिश्रण बनाउने तरिका, शुद्ध महवारे जानकारी , वोटरुवाको रोगकिरा नियन्त्रण वारे जानकारी
मध्यमाञ्चल क्षेत्रिय	विविध अन्तर्गत	वाली सरक्षण निर्देशनालयका व.वा.स. अधिकृत दिनेश बाबु तिवारीसँगको कुराकानी
आइत	कृषि गतिविधि	पत्रपत्रिकामा कृषि र प्राकृतिक शत्रुबाट मौरीलाई जोगाउने तरिका
सोम	सफलताको कथा	ईलाममा वार्षिक ३२ अरब आम्दानी तरकारी खेतीबाट राम्रो आम्दानी गर्दै साँखुवासी । सामुहिक तरकारी खेतीबाट राम्रो आम्दानी
मंगल	सहकारी	सहकारी गतिविधि र छलफल
बुध	कृषक तथा कृषि प्राविधिक संगको कुराकानी अन्तर्गत	वाली सरक्षण निर्देशनालयका व.वा.स. अधिकृत दिनेश बाबु तिवारीसँगको कुराकानी
विहि	कृषि प्रविधि अन्तर्गत	काँकोखेती प्रविधि, मौरी पालक कृषकले फागुन चैत्रमा ध्यान दिनुपर्ने कुराहरु ।
शुक्र	जे.टि.ए.र बूढी आमाको गन्थन अन्तर्गत	कुखुरालाई दिनुपर्ने खोप
शनि	रेडियो पत्रिका अन्तर्गत	बोर्डो मिश्रण बनाउने तरिका र करेसावारीवारे जानकारी
मध्यमाञ्चल क्षेत्रिय	विविध अन्तर्गत	माछापालन वारे जानकारी
आइत	कृषि गतिविधि	पत्रपत्रिकामा कृषि र कुखुरा पालनमा जैविक सुरक्षा
सोम	सफलताको कथा	कृषक व्यवसायीक कृषितर्फ आकर्षित, वनमारा मासेर धासँखेतीमा सफलता ।
मंगल	पोषण अन्तर्गत	खाना खाने बानी वारे छलफल र करेसावारी सम्बन्धी जानकारी ।
बुध	कृषक तथा कृषि प्राविधिक संगको कुराकानी अन्तर्गत	उप्रेती एण्ड पच्चकन्या मौरी पालक स्रोत केन्द्रका उपेन्द्र उप्रेती सँगको कुराकानी
विहि	कृषि प्रविधि अन्तर्गत	चैतेमास खेती र अकवरे खुसानी वारे जानकारी
शुक्र	जे.टि.ए.र बूढी आमाको गन्थन अन्तर्गत	बल्खु तरकारी तथा फलफूल बजाकरका संचालन मोहन वस्नेत सँगको कुराकानी
चैत्र		
शनि	रेडियो पत्रिका अन्तर्गत	पशुमा लाग्ने माटे तथा नाम्ले रोग वारे जानकारी रेन्वोटाउट माछापलनको लागि स्थल छनोट , तितेपातिको महत्व र मौरीको हेरचाह सम्बन्धी जानकारी
मध्यमाञ्चल क्षेत्रिय	विविध अन्तर्गत	मित्रजीवको सरक्षणबाट वाली नालीको रोगकिर नियन्त्रण ।
आइत	कृषि गतिविधि	पत्रपत्रिकामा कृषि र मौरीघार निरिक्षण वारे जानकारी ।
सोम	सफलताको कथा	अर्घाखाची, रामेछाप र स्याङ्जाका कृषकहरुले कमश : दुध, तरकारी र महबाट पाएको सफलता

मंगल	सहकारी	सहकारी गतिविधि र छलफल
बुध	कृषक तथा कृषि प्राविधिक संगको कुराकानी अन्तर्गत	आइपिएम सहजकर्ता साखुसुनटोलका कृषक सुवर्ण श्रेष्ठसँगको कुराकानी ।
विहि	कृषि प्रविधि अन्तर्गत	दुधको स्वच्छता बढाउने उपाय , र बाखाको लागि हरियो धासँ उत्पादन विधि ।
शुक्र	जे.टि.ए.र बूढी आमाको गन्थन अन्तर्गत	माइतिगाउँ
शनि	रेडियो पत्रिका अन्तर्गत	तरकारी तथा फलफुल नर्सरी कृषक प्रेमराज कार्कीसँगको कुराकानी र वालीनालीमा विषादी प्रयोगा गर्दा ध्यान दिनुपर्ने कुराहरु ।
मध्यमाञ्चल क्षेत्रिय	विविध अन्तर्गत	माटोमा विद्यमान रसायन र यसको महत्वबारे चर्चा ।
आइत	कृषि गतिविधि	पत्रपत्रिकामा कृषि र मौरीको प्राकृतिक शत्रुको नियन्त्रण ।
सोम	सफलताको कथा	तरकारी खेतीले ओढारेवासीमा परिवर्तन र व्यवसायीक गाईपालनबाट राम्रो आमदानी ।
मंगल	पोषण अन्तर्गत	च्याउको पौष्टिक महत्व सम्बन्धी छलफल र माछापोखरीमा मल सम्बन्धी जानकारी
बुध	कृषक तथा कृषि प्राविधिक संगको कुराकानी अन्तर्गत	उप्रेती एण्ड पच्चकन्या मौरी पालक स्रोत केन्द्रका उपन्द्र उप्रेतीसँगको कुराकानी
विहि	कृषि प्रविधि अन्तर्गत	कुखुराको चुच्चो काट्ने विधि र वगर खेती प्रविधि ।
शुक्र	जे.टि.ए.र बूढी आमाको गन्थन अन्तर्गत	मोलासियस मिनरल ब्लको महत्व बारे कुराकानी
शनि	रेडियो पत्रिका अन्तर्गत	वालीनालीलाई चाहिने खाद्य तत्व र तितेपातिको महत्व बारे जानकारी
आइत	कृषि गतिविधि	पत्रपत्रिकामा कृषि र माछाको आहारा
सोम	सफलताको कथा	रौतहट, तेहथुम, धनकुटा र पाल्पाका कृषकले आफ्नो व्यवसायबाट पाएको सफलता ।
मंगल	सहकारी	सहकारी गतिविधि र छलफल
बुध	कृषक तथा कृषि प्राविधिक संगको कुराकानी अन्तर्गत	कृषि विकास मन्त्रालयका व.कृ.वि.अ. भगवान प्रसाद खतिवडासँगको कुराकानी
विहि	कृषि प्रविधि अन्तर्गत	वसन्तकाली मौरी व्यवस्थापन , बगुरका पाठापाठी व्यवस्थापन
शुक्र	जे.टि.ए.र बूढी आमाको गन्थन अन्तर्गत	विष लागेका पशुको उपचार
शनि	रेडियो पत्रिका अन्तर्गत	माटोमा कृषि चुनको प्रयोग , माछापोखरीमा माखाद र बाखाको पिपिआर रोगको रोगथामा बारे जानकारी ।
मध्यमाञ्चल क्षेत्रिय	विविध अन्तर्गत	माछापालन बारे जानकारी
आइत	कृषि गतिविधि	पत्रपत्रिकामा कृषि र मुसा व्यवस्थापन
सोम	सफलताको कथा	पत्रपत्रिका प्रकाशित कृषकले गरेका उल्लेखनीय कार्यहरुको संगालो ।
मंगल	पोषण अन्तर्गत	खाद्य वस्तुमा रंगको प्रयोग सम्बन्धी छलफल र गँड्यौली मल बारे जानकारी ।

बुध	कृषक तथा कृषि प्राविधिक संगको कुराकानी अन्तर्गत	ललितपुर भरुवारासीका कृषक प्रेमराज कार्कीसगँको कुराकानी
विहि	कृषि प्रविधि अन्तर्गत	अकरवरे खुसानी, पशुलाई रोग लागेमा ध्यान दिनुपर्ने कुरा र सफा दुध उत्पादन प्रविधि
शुक्र	जे.टि.ए.र बूढी आमाको गन्थन अन्तर्गत	गाई भैसीको नश्ल सुधार
शनि	रेडियो पत्रिका अन्तर्गत	वालीनालीको रोगकिरा नियन्त्रणको स्थानीय जडिवुटीको प्रयोग , किवीखेती र करेसा वारी
मध्यमाञ्चल क्षेत्रिय	विविध अन्तर्गत	नेपालमा किवीखेती सम्भावना
आइत	कृषि गतिविधि	पत्रपत्रिका कृषि मात्र ।
२०७१ वैशाख		
सोम	सफलताको कथा	पत्रपत्रिका प्रकाशित कृषकले गरेका उल्लेखनीय कार्यहरु को सँगालो ।
मंगल	सहकारी	सहकारी गतिविधि र छलफल
बुध	कृषक तथा कृषि प्राविधिक संगको कुराकानी अन्तर्गत	प्राङ्गारिक मल सम्बन्धमा कृषि विकास मन्त्रालयका व.कृ.वि.अ. भगवान प्रसाद खतिवडासगँको कुराकानी
विहि	कृषि प्रविधि अन्तर्गत	स्वच्छ मासुको उपयोग, पशुलाई सरुवा रोगबाट जोगाउने उपाय ।
शुक्र	जे.टि.ए.र बूढी आमाको गन्थन अन्तर्गत	बल्खु कृषि तथा फलफूल बजारका संचालक रामकृष्ण कुवरसगँको भेटघाट
शनि	रेडियो पत्रिका अन्तर्गत	वोटविरुवा हुर्कनको लागि आवश्यक तत्वहरु , वैशाख महिनामा मौरीपालक कृषकले जान्नुपर्ने कुरा
मध्यमाञ्चल क्षेत्रिय	विविध अन्तर्गत	काको खेती प्रविधि
आइत	कृषि गतिविधि	पत्रपत्रिका कृषि मात्र ।
सोम	सफलताको कथा	पत्रपत्रिका प्रकाशित कृषकले गरेका उल्लेखनीय कार्यहरुको सँगालो ।
मंगल	पोषण अन्तर्गत	रोगलागेर उपचार गनुभन्दा रोगै लाग्न ननि राम्रो एक छलफल र अन्न भण्डारण ।
बुध	कृषक तथा कृषि प्राविधिक संगको कुराकानी अन्तर्गत	सर्लाही नेत्रगन्जका कृषक रामअवतार महतोसंग गरिएको कुराकानी ।
विहि	कृषि प्रविधि अन्तर्गत	मोरीको गोला निरिक्षण तथा काको खेती प्रविधि
शुक्र	जे.टि.ए.र बूढी आमाको गन्थन अन्तर्गत	पशुको शारीरिक अवस्थाको पहिचान ।
शनि	रेडियो पत्रिका अन्तर्गत	भटमामास खेती प्रविधि वालीनालीका रोगकिरा नियन्त्रण वारे जानकारी ।
मध्यमाञ्चल क्षेत्रिय	विविध अन्तर्गत	किवी खेती सम्बन्धी चर्चा ।
आइत	कृषि गतिविधि	पत्रपत्रिका कृषि मात्र
सोम	सफलताको कथा	पत्रपत्रिका प्रकाशित कृषकले गरेका उल्लेखनीय कार्यहरु सम्बन्धी सामग्री
मंगल	सहकारी	सहकारी गतिविधि र छलफल
बुध	कृषक तथा कृषि प्राविधिक संगको कुराकानी अन्तर्गत	आईपिएमका सहजकर्ता साखुसुनटोलका कृषक सुवर्ण श्रेष्ठसगँको कुराकानी
विहि	कृषि प्रविधि अन्तर्गत	स्वच्छ दुध उत्पादन गर्नको लागि पशुपालकले ध्यान दिनुपर्ने कुरा र सरुवा रोगबाट पशुलाई जोगाउने तरिका
शुक्र	जे.टि.ए.र बूढी आमाको गन्थन अन्तर्गत	बंगुरमा लाग्ने स्वाइन फ्लू रोग

शनि	रेडियो पत्रिका अन्तर्गत	भटमामास खेती प्रविधि वालीनालीका रोगकिरा नियन्त्रण वारे जानकारी
मध्यमाञ्चल क्षेत्रिय	विविध अन्तर्गत	अदुवाको महत्व र यसको खेती गर्दा कृषकले ध्यान दिनुपर्ने कुरा
आइत	कृषि गतिविधि	पत्रपत्रिकामा कृषि मात्र
सोम	सफलताको कथा	वाखापालेर आयआर्जन राम्रो, ट्राउटपालनमा रमेका जोडी र अन्तरवाली खेतीबाट कृषकको आम्दानीमा सुधार
मंगल	सहकारी / पोषण अन्तर्गत	भिटामिन डि को उपयोगिता वारे छलफल
बुध	कृषक तथा कृषि प्राविधिक संगको कुराकानी अन्तर्गत	विउविजन आपूर्ति सम्बन्धमा कृषि विकास मन्त्रालयका व.कृ.वि.अ. भगवान प्रसाद खतिवडासगको कुराकानी
विहि	कृषि प्रविधि अन्तर्गत	गडेयौली कम्पोट मल , बडगुर खोर निर्माण र बाखाको आहारा बनाउने तरिका
शुक्र	जे.टि.ए.र बूढी आमाको गन्थन अन्तर्गत	भेडाबाखामा लाग्ने आन्तरिक परजीवि
शनि	रेडियो पत्रिका अन्तर्गत	वैशाख महिनामा मौरीपालक कृषकले जान्नुपर्ने कुरा , व्यसायीक कृषकले जान्नुपर्ने कुरा
मध्यमाञ्चल क्षेत्रिय	विविध अन्तर्गत	माछापालन वारे जानकारी
आइत	कृषि गतिविधि	पत्रपत्रिकामा कृषि र अन्य विषयको जानकारी
सोम	सफलताको कथा	पत्रपत्रिका प्रकाशित कृषकले गरेका उल्लेखनीय कार्यहरु सम्बन्धी सामग्री
मंगल	पोषण अन्तर्गत	खाना योजना वारे छलफल
बुध	कृषक तथा कृषि प्राविधिक संगको कुराकानी अन्तर्गत	रासायनिक मलको आपूर्ति सम्बन्धमा कृषि विकास मन्त्रालयका व.कृ.वि.अ. भगवान प्रसाद खतिवडासगको कुराकानी
जेठ		
विहि	कृषि प्रविधि अन्तर्गत	प्लाष्टीकट्रेमा नर्सरी बनाउने तरिका र शत्रुबाट मौरीलाई जोगाउने तरिका ।
शुक्र	जे.टि.ए.र बूढी आमाको गन्थन अन्तर्गत	माइती गाउँ
शनि	रेडियो पत्रिका अन्तर्गत	वोटविरुवा हर्ककको लागि आवश्यक तत्वहरु , राज्मा खेती र गड्यौली कम्पोट मल वारे जानकारी
मध्यमाञ्चल क्षेत्रिय	विविध अन्तर्गत	माछापालन सम्बन्धमा कुलप्रसाद तिवारीसगको कुराकानी
आइत	कृषि गतिविधि	पत्रपत्रिकामा कृषि
सोम	सफलताको कथा	पत्रपत्रिका प्रकाशित कृषकले गरेका उल्लेखनीय कार्यहरु सम्बन्धी सामग्री
मंगल	सहकारी	सहकारी गतिविधि र छलफल
बुध	कृषक तथा कृषि प्राविधिक संगको कुराकानी अन्तर्गत	धानको वीउ र व्याड सम्बन्धमा कृषि प्रसार अधिकृत केशव खनाल सगको कुराकानी
विहि	कृषि प्रविधि अन्तर्गत	छैमले फर्पिडका कृषक राधाकृष्ण चापागाई सगको कुराकानी र अन्य जानकारी
शुक्र	जे.टि.ए.र बूढी आमाको गन्थन अन्तर्गत	पशुबाट मानिस र मानिसबाट पशुमा सर्ने जुनोटिक रोग वारे जानकारी
शनि	रेडियो पत्रिका अन्तर्गत	केरा खेती , वालीनालीको रोगकिरा नियन्त्रण गर्दा ध्यान दिनुपर्ने कुरा
मध्यमाञ्चल क्षेत्रिय	विविध अन्तर्गत	वरिष्ठ वागवानी विकास अधिकृत वोमवहादुर थापासगको कुराकानी
आइत	कृषि गतिविधि	पत्रपत्रिकामा कृषि र मकै खेती
सोम	सफलताको कथा	परिश्रम गरे वगरमा पनि सुन फल्छ, व्यसायीक माछापालन तर्फ कृषक आकर्षित र कम्पोट मल वारे जानकारी ।

मंगल	पोषण अन्तर्गत	सुरक्षित अनाज भण्डार वारे जानकारी र रोग लागेर उपचार गर्नु भन्दा रोगै लाग्न नदिनु वेश
बुध	कृषक तथा कृषि प्राविधिक संगको कुराकानी अन्तर्गत	कृषक आर.के चापागाईसगँको कुराकानी
विहि	कृषि प्रविधि अन्तर्गत	गोखे च्याउ खेती , विषादी विर्सजन विधि र मौरीका शत्रु नियन्त्रण ।
शुक्र	जे.टि.ए.र बूढी आमाको गन्थन अन्तर्गत	बडगुरमा पौष्टिक तत्वको कमिले हुने रोगहरु
शनि	रेडियो पत्रिका अन्तर्गत	माटोको सुधार र शुद्ध मह वारे जानकारी
मध्यमाञ्चल क्षेत्रिय	विविध अन्तर्गत	बडगुर पालन र पशु विमा वारे जानकारी
आइत	कृषि गतिविधि	पत्रपत्रिकामा कृषि र माछाको आहारा
सोम	सफलताको कथा	पत्रपत्रिका प्रकाशित कृषकले गरेका उल्लेखनीय कार्यहरु सम्बन्धी सामग्री
मंगल	सहकारी	सहकारी गतिविधि र छलफल
बुध	कृषक तथा कृषि प्राविधिक संगको कुराकानी अन्तर्गत	वर्षामाय शुरुहुनुभन्दा अगाडि फलफुल खेती गर्ने कृषकले ध्यान दिनुपर्ने कुराहरु
विहि	कृषि प्रविधि अन्तर्गत	बाखाको खोर निर्माण र आहारा व्यवस्थापन
शुक्र	जे.टि.ए.र बूढी आमाको गन्थन अन्तर्गत	बाखामा लाग्ने आन्तरिक परजीवि
शनि	रेडियो पत्रिका अन्तर्गत	धान खेती प्रविधि र प्राङ्गारिक खेती वारे जानकारी
मध्यमाञ्चल क्षेत्रिय	विविध अन्तर्गत	भण्डारण गरिएको अनाजमा लाग्ने शत्रुजीव र तिनको व्यवस्थापन
आइत	कृषि गतिविधि	पत्रपत्रिकामा कृषि र ऋन्य विषयको जानकारी
सोम	सफलताको कथा	पत्रपत्रिका प्रकाशित कृषकले गरेका उल्लेखनीय कार्यहरु सम्बन्धी सामग्री
मंगल	/ पोषण अन्तर्गत	परिवारमा खाना योजना सम्बन्धी छलफल र पोषण गित
बुध	कृषक तथा कृषि प्राविधिक संगको कुराकानी अन्तर्गत	कुरिलोखेती सम्बन्धमा भौउखेल कृषि सेवा केन्द्र भक्तपुरका प्राविधिक सहायक मणिराम दवाडी सगँको कुराकानी
विहि	कृषि प्रविधि अन्तर्गत	सुन्तलाजातका वेनिजरोग र यसको नियन्त्रण विधि , किवी खेती प्रविधि ।
शुक्र	जे.टि.ए.र बूढी आमाको गन्थन अन्तर्गत	पशुको शरिरमा रगतको भुमिका
शनि	रेडियो पत्रिका अन्तर्गत	पशुमा लाग्ने नाम्ले रोग र माछापोखरीमा मलको प्रयोग
असार		
आइत	कृषि गतिविधि	पत्रपत्रिकामा कृषि । मौरी विज्ञ शंकर न्यापाने सगँको कुराकानी ।
सोम	सफलताको कथा	पत्रपत्रिका प्रकाशित कृषकले गरेका उल्लेखनीय र अनुकरणिय कार्यहरु सम्बन्धी सामग्री ।
मंगल	सहकारी	सहकारी गतिविधि र छलफल ।
बुध	कृषक तथा कृषि प्राविधिक संगको कुराकानी अन्तर्गत	वरिष्ठ वाली सरक्षण अधिकृत दिनेश वावु तिवारीसगँको कुराकानी ।
विहि	कृषि प्रविधि अन्तर्गत	वित्पाते मौरी र छैमलेका कृषकहरु सगँको कुराकानी ।
शुक्र	जे.टि.ए.र बूढी आमाको गन्थन अन्तर्गत	माइतीगाउँ ।
शनि	रेडियो पत्रिका अन्तर्गत	मौरीको कृत्रिम आहारा सम्बन्धी जानकारी र धान खेतीगर्ने तरिका ।
मध्यमाञ्चल क्षेत्रिय	विविध अन्तर्गत	खुमल १० धान सम्बन्धमा कुराकानी ।

आइत	कृषि गतिविधि	पत्रपत्रिका कृषि ।
सोम	सफलताको कथा	पत्रपत्रिका प्रकाशित कृषकले गरेका उल्लेखनीय र अनुकरणीयकार्यहरुको सँगालो ।
मंगल	पोषण अन्तर्गत	च्याउको पौष्टिक महत्व वारे छलफल र कौसीवारी वारे जानकारी ।
बुध	कृषक तथा कृषि प्राविधिक संगको कुराकानी अन्तर्गत	११ औं राष्ट्रिय धान दिवसका सम्बन्धमा वाली विकास निर्देशालयका कार्यक्रम निर्देशक डिलाराम भण्डारीसगँको कुराकानी ।
विहि	कृषि प्रविधि अन्तर्गत	मासुको शुद्धता र स्वच्छता वारे जानकारी ।
शुक्र	जे.टि.ए.र बूढी आमाको गन्थन अन्तर्गत	ब्रिडर मानिस तथा ब्रिडर पशु सम्बन्धी कुराकानी
शनि	रेडियो पत्रिका अन्तर्गत	गोबर मल र जैविक खेती वारे जानकारी ।
मध्यमाञ्चल क्षेत्रिय	विविध अन्तर्गत	धानवालीमा लाग्ने रोग किरा र तिनको नियन्त्रण ।
आइत	कृषि गतिविधि	पत्रपत्रिकामा कृषि ।
सोम	सफलताको कथा	कृषकले गरेका उल्लेखनीय कार्यहरु सम्बन्धी सामग्री ।
मंगल	सहकारी / पोषण अन्तर्गत	सहकारी गतिविधि र छलफल ।
बुध	कृषक तथा कृषि प्राविधिक संगको कुराकानी अन्तर्गत	धादिङ नालाङ गाविस कृषि पर्यटन विकास समितीका अध्यक्ष वद्री अर्यालसगँ गरिएको कुराकानी ।
विहि	कृषि प्रविधि अन्तर्गत	बाखाको खोर निर्माण , कौसी तरकारी खेती र मकैवालीमा लाग्ने रोग नियन्त्रका उपाय ।
शुक्र	जे.टि.ए.र बूढी आमाको गन्थन अन्तर्गत	पशुको घरेलु उपचार ।
शनि	रेडियो पत्रिका अन्तर्गत	मौरीको कृत्रिम आहारा बनाउने विधि, माछापोखरीमा मलखाद र पशुमा लाग्ने माटे रोग वारे जानकारी ।
मध्यमाञ्चल क्षेत्रिय	विविध अन्तर्गत	वर्षे फलफूल लगाउनु अघि र पछि गर्नुपर्ने कर्म ।
आइत	कृषि गतिविधि	पत्रपत्रिकामा कृषि र अन्य जानकारी ।
सोम	सफलताको कथा	विभिन्न पत्रिकामा प्रकाशितकृषकले गरेका उल्लेखनीय कार्यहरु सम्बन्धी सामग्री ।
मंगल	पोषण अन्तर्गत	भटमासको पौष्टिक महत्व सम्बन्धी छलफल र वालीनालीमा विषादी प्रयोग गर्दा ध्यान दिनुपर्ने कुराहरु ।
बुध	कृषक तथा कृषि प्राविधिक संगको कुराकानी अन्तर्गत	जिल्ला कृषि विकास कार्यालय धादिङका वरिष्ठ कृषि विकास अधिकृत होमराज विष्टसगँको कुराकानी ।
विहि	कृषि प्रविधि अन्तर्गत	गाईभैसीको साल नभर्ने समस्या र समाधान र मौरीगोला निरीक्षण गर्ने तरिका ।
शुक्र	जे.टि.ए.र बूढी आमाको गन्थन अन्तर्गत	प्राङगारिक खेती किन र कसरी वारे कुराकानी ।
शनि	रेडियो पत्रिका अन्तर्गत	बोटविरुवालाई चाहिने खाद्य तत्व वारे जानकारी , वालीनालीमा विषादी प्रयोग गर्दा ध्यान दिनुपर्ने कुरा ।
मध्यमाञ्चल क्षेत्रिय	विविध अन्तर्गत	वाली तथा पशुपंक्षी सम्बन्धमा लोकेन्द्र वोहारा र कुल प्रसाद सुवेदी विच भएको कुराकानी ।
आइत	कृषि गतिविधि	पत्रपत्रिकामा कृषि र अन्य जानकारी ।
सोम	सफलताको कथा	कृषकले गरेका उल्लेखनीय कार्यहरु सम्बन्धी सामग्री ।
मंगल	पोषण अन्तर्गत	शारीरिक स्वच्छताको लागि भिटामिन र क्याल्सीयमको महत्व वारे छलफल ।
बुध	कृषक तथा कृषि प्राविधिक संगको कुराकानी अन्तर्गत	जिल्ला कृषि विकास कार्यालय धादिङका वरिष्ठ कृषि विकास अधिकृत होमराज विष्टसगँको कुराकानी ।

खण्ड ६
नेपाल टेलिभिजनबाट प्रसारित कृषि कार्यक्रमहरूको विवरण

मिति	प्रसारित कार्यक्रम
२०७० -४- १	
२०७० -४- ३	
२०७० -४- ८	अलैंची खेती भाग १
२०७० -४- ९	बागवानी फार्म बोच
२०७० -४- १५	अलैंची खेती भाग २
२०७० -४- १६	बाख्रा पालन
२०७० -४- २२	बर्डफ्लु (डा.नारायण घिमिरे)
२०७० -४- २३	नारायणी लिपट सिंचाइ
२०७० -४- २९	बर्डफ्लु (डा.नारायण घिमिरे) दास्रो भाग
२०७० -४- ३०	मौरी पालनमा समयानुकूल व्यवस्थापन
२०७० -५- ४	बर्डफ्लु (डा.रामकृष्ण खतिवडा)
२०७० -५- ५	सिंचाइ सातघटे
२०७० -४- ११	हे
२०७० -५- १२	गाइ पालन
२०७० -५- १८	बाख्रा पालन मनहरी भाग १
२०७० -५- १९	ओल खेती पहिलो भाग
२०७० -५- २५	बाख्रा पालन मनहरी भाग २
२०७० -५- २६	सेरावेसी सिंचाइ योजना
२०७० -६- १	ब्रोइलर कुखुरा पालन(तारा माझी भिमटार
२०७० -६- २	कृषि विकासमा जि.कृ.वि.का. दोलखा
२०७० -६- ८	ओल खेति (नुवाकोट)
२०७० -६- ९	बागमति सिंचाइ योजना पश्चिम नहर प्रणाली
२०७० -६- १५	बाख्रा पालन (कविता माझी भिमटार) भाग १
२०७० -६- १६	बागवानी फार्म बोच
२०७० -६- २२	बाख्रा पालन (कविता माझी भिमटार) भाग २
२०७० -६- २३	गोलभेडा खेती
२०७० -६- २९	तरकारी खेती (सुनिल कुमार खवास...मोरङ्ग
२०७० -६- ३०	बाख्रा पालन
२०७० -७- ५	बंगुर पालन (तारा माझी
२०७० -७- ६	सिंचाइ
२०७० -७- १२	फलफुल नर्सरी
२०७० -७- १३	दर्शनटार सिंचाइ योजना
२०७० -७- १९	माटो भाग १
२०७० -७- २०	दोलखा
२०७० -७- २६	माटो भाग २
२०७० -७- २७	सिंचाइ सातघटे
२०७० -८- ४	तरकारी खेती चितवन (प्रजा)
२०७० -८- ५	बागमति सिंचाइ योजना पश्चिम नहर प्रणाली
२०७० -८- ११	तरकारी खेती चितवन (प्रजा)
२०७० -८- १२	बागमति सिंचाइ योजना पश्चिम नहर प्रणाली
२०७० -८- १८	बिषादी
२०७० -८- १९	मोरङ्ग जिल्लामा फस्ताउँदो कागती खेती

२०७० -८- २५	माछा पालन
२०७० -८- २६	सिंचाई
२०७०-९-२	च्याउ खेती (गोपाल दिनेश)
२०७०-९-३	तरकारी खेती
२०७०-९-९	पशु पालन , मोरङ्ग
२०७०-९-१०	बागमति सिंचाई योजना पश्चिम नहर प्रणाली
२०७०-९-१६	बाखा पालन सिन्धुपाल्चोक
२०७०-९-१७	यूवा जागरण
२०७०-९-२३	बेसार खेती भाग १
२०७०-९-२४	बागमति सिंचाई योजना पश्चिम नहर प्रणाली
२०७०-९-३०	बेसार खेती भाग २
२०७०-१०-१	रिपिनि ढोटार सिंचाई
२०७०-१०-७	मौरी पालन शंकर (न्यौपाने भाग - १)
२०७०-१०-८	भर्मि कम्पोष्ट
२०७०-१०-१४	मौरी पालन शंकर (न्यौपाने भाग - २)
२०७०-१०-१५	
२०७०-१०-२१	बिषादी भाग १ (दिनेश)
२०७०-१०-२२	बेल्टार भट्टार सिंचाई
२०७०-१०-२८	बिषादी भग २ दिनेश)
२०७०-१०-२९	प्रांगारीक कृषि मेला चितवन
२०७०-११-६	गोलभेडामा समस्या र समाधान
२०७०-११-७	जिल्ला पशु सेवा कार्यालय एक भलक
२०७०-११-१३	बाखा पालन मनहरी भाग १
२०७०-११-१४	मोरङ्ग जिल्लामा फस्ताउँदो कागती खेती
२०७०-११-२०	बाखा पालन मनहरी भाग २
२०७०-११-२१	बाखापालन (नवलपरासी)
२०७०-११-२७	
२०७०-११-२८	सिंचाई केलुङ्ग
२०७० -१२- ४	फलफुल नर्सरी भाग १
२०७० -१२- ५	कृषि इन्जिनियरिङ
२०७० -१२- ११	फलफुल नर्सरी भाग २
२०७० -१२- १२	सिंचाई भूमिगत
२०७० -१२- १८	मौरी पालन (रानीको समस्या) भाग १
२०७० -१२- १९	बल्खु मिट मार्ट
२०७० -१२- २५	मौरी पालन (रानीको समस्या) भाग २
२०७० -१२- २६	सिंचाई केलुङ्ग
२०७१-१-२	माटो नुवाकोट भाग १
२०७१-१-३	जि.कृ.वि.का. दोलखा
२०७१-१-९	माटो नुवाकोट भाग २
२०७१-१-१०	जिल्ला पशु सेवा, सुर्खेत
२०७१-१-१६	टाउट माछा पालन (भाग १)
२०७१-१-१७	सिंचाई भूमिगत
२०७१-१-२३	टाउट माछा पालन (भाग २)
२०७१-१-२४	क्षेत्रिय माटो परिक्षण,खजुरा
२०७१-१-३०	गोलभेडा खेतीमा समस्या
२०७१-१-३१	धुसिफाट सिंचाई
२०७१-२-६	तरकारी बेर्ना नर्सरी

२०७१-२-७	High Value
२०७१-२-१३	कुखुरा पालन (पर्वत जिल्ला)
२०७१-२-१४	टिका भैरव सिंचाई
२०७१-२-२०	सुन्तला खेती (मोहन बहादुर थापा)
२०७१-२-२१	व्यवसायीक गाई पालन
२०७१-२-२७	च्याउमा चिस्यानको समस्या भाग १
२०७१-२-२८	टिका भैरव सिंचाई
२०७१-३-३	सुन्तला नर्सरी (मोहन बहादुर थापा) भाग १
२०७१-३-४	यूवा जागरण
२०७१-३-१०	सुन्तला नर्सरी (मोहन बहादुर थापा) भाग २
२०७१-३-११	सिंचाई केलुङ्ग
२०७१-३-१७	बेसार खेती भाग १
२०७१-३-१८	मौरी घर उत्पादन
२०७१-३-२४	बेसार खेती भाग २
२०७१-३-२५	धामी डुमरिया सिंचाई योजना
२०७१-३-३१	हे
२०७१-३-३२	बाली बिमा -भाग १

कृषकको सरोकार

२०७०।४।३	: धानको भार नियन्त्रण सासुको गाईपालन
२०७०।४।१०	: बाँकेको बँगर, गाईपालन
२०७०।४।१७	: नालाको गोलभेंडा, ईश्वर प्रसाद रिजाल
२०७०।४।२४	: चिराइतो खेति, मकैको बीऊ उत्पादन कृषि विकास सन्दर्भ
२०७०।४।३१	: टनेलमा गोलभेंडा, मोलै रसुवाको खेति
२०७०।५।६	: सिन्धुलिमा भूँइकटहर प्रशोधन, खेति र संभावना
२०७०।५।१३	: धनुषा कमलामाईमा वगर खेति, भचुपुर नास्पानी
२०७०।५।२०	: रसुवा राम्चेमा तरकारी संकलन केन्द्र
२०७०।५।२७	: जुम्लाको स्याउ प्रशोधन उद्योग, जि.कृ.वि.का. को काम जुम्ला
२०७०।६।३	: गाईको आहारा (चेनराजसँग)
२०७०।६।१०	: सल्यानमा दुध उत्पादन सहकारी
२०७०।६।१७	: दाङ्गका गाईपालक हुकुम बहादुर, नार्कका गाई विज्ञसँग
२०७०।६।२४	: लाङ्गाली मरुला उद्योग दाङ्ग, स्वच्छ दुध
२०७०।६।३१	: मह काट्ने विधी
२०७०।७।७	: बडफुलु वारे जनचासो, बाँकेमा दुध
२०७०।७।१४	: बलराम प्राङ्गारीक कृषि सहकारी
२०७०।७।२१	: काभ्रेलीको गोलभेंडा
२०७०।७।२८	: वैतडी श्रीकोट अचार उद्योग, जुम्लामा नार्क
२०७०।८।६	: धान भण्डारण । खाध्य सुरक्षा
२०७०।८।१३	: काभ्रेमा जिवाणु प्रयोग, बर्दियाको दालमोठ उद्योग
२०७०।८।२०	: डडेल्धुरामा मौरीउद्योग, मिटमार्ट बल्बु सन्दर्भ
२०७०।८।२७	: भैसीमा AI , मोरङ्गको कृषि
२०७०।९।४	: तनहुँ खैरेनीटारको कृषक विमला । कमल
२०७०।९।११	: संखुमा शितभण्डार, सुन्तला खेती
२०७०।९।१८	: वतासेमा जिवाणु, जुम्लाको कृषि संभावना
२०७०।९।२५	: पालुङ्गटारकी AI, गर्ने सुनिता गाई विज्ञसँग कुराकानी
२०७०।१०।२	: कुसादेवी गुप्तेश्वर सहकारी तथा कृषि फर्म
२०७०।१०।९	: पर्वत वराचौरको कृषि जुम्लामा पशुपालन
२०७०।१०।१६	: हिउँदे फलफूल, अचार बनाउने विधी, बँगर

२०७०।१०।२३	: हिउँदे फलफूल विरुवा काँटछाट
२०७०।१।१	: क्वीडिफल, बाखापालन, मौरीचरन
२०७०।१।८	: बाखाको गोठ व्यासथपन र आहारा
२०७०।१।१५	: चितवनमा घाँस, सल्यानमा दुध उत्पादन
२०७०।१।२२	: चितवनमा च्याउ, स्थानीय विकास मन्त्रालय कृषि सन्दर्भ
२०७०।१।२३	: चितवनमा माछा कुखुरा वंगुर नार्क
२०७०।१।२६	: पशु वस्तुको गोठ व्यावस्थापन,सृजना गोलभेडा
२०७०।१।२९	: प्लास्टिक टनेल प्रजिधि, चितवनमा घाँस
२०७०।१।२०	: काभ्रे नालामा गोलभेडा उद्योग
२०७०।१।२७	: काभ्रेमा म्वीवि खेति प्रशा
२०७१।१।४	: सल्यानमा वंगुर, तरकारी माछापालन
२०७१।१।११	: वडफलू स्थिति, सुर्खेतमा पशुपालन
२०७१।१।१८	: खाध्य सँकर पुनरावृत्ति, कृषि रणनिति
२०७१।१।२५	: व्यावसायिक कृषि, विषादीबाट बचाँ
२०७१।२।१	: धानको बीऊ देखदेख,ढैचा प्र
२०७१।२।८	: किम्बु खेति, सुर्खेतको कृषि, धानको बीऊ छनौट
२०७१।२।१५	: नुवाकोटको ट्राउट, क्युवि विरुवा उत्पादन
२०७१।२।२२	: मौरी व्यवस्थापनका कुरा सुन्तलाको ग्रीडिङ्ग
२०७१।२।२९	: गडिक वि कन्सर्न, धानरोपाइको भल्को
२०७१।३।५	: वर्षामा मौरी हेरचाह गर्ने तरिका, गर्पाको तरकारी
२०७१।३।१२	: धान दिवस शन्दर्भ, पारीवारीक खेति वर्ष
२०७१।३।१९	: धर्मराजको कौशीखेति धान दिवस २०७१

शनिवार प्रसारण हुने कृषि टेलिश्चखला 'भरोसा'

- कृषकलाई प्रेरणा प्रदान गर्ने
- कृषि प्रति उत्सुकता बढाउने
- कृषिको नयाँ प्रविधि प्रति रुची बढाउने
- यूवा विदेश जानबाट रोकी कृषि प्रति आकर्षण बढाउने
- यूवा रोजगार, यूवा सरोकार
- विमा, विषादी प्रयोगमा सावधानी, विविध समस्यामाथिक चासोका विषयहरु समेटी त्यसलाई टेलिचलचित्रको माध्यमबाट पस्कने काम भैरहेको ।

खण्ड ७

तालिम, गोष्ठी, भ्रमण कार्यक्रममा सहभागीहरुको विवरण

सञ्चारकला अभिमुखीकरण तालिममा सहभागीहरु

क्र. स.	नाम थर	पद	कार्यालयको नाम	ईमेल	सम्पर्क नं.
१	कुल प्रसाद सुवेदी	कृषि प्रसार अधिकृत	क्षेत्रीय कृषि निर्देशनालय, हरिहरभवन	kpsubediouse@gmail.com	९८४९८५०२२९
२	सपना बास्तोला	कृषि संचार अधिकृत	कृषि सूचना तथा संचार केन्द्र, हरिभवन	gtmsarita79@gmail.com	९८४५९९७२७२
३	सुष्मा रसाइली	„	„	rasaily.susma@gmail.com	९८४५०६२८०२
४	सगुन शर्मा (पण्डित)	„	„	pandit.sagun@gmail.com	९८४३०७००६३
५	हिरा दुङ्गेल	सिनियर प्रेसम्यान	„	heeradhungel@gmail.com	९८४९६९८२३५
६	डा. सीता रिजाल	पशु चिकित्सक	क्षेत्रीय पशु सेवा निर्देशनलाय, हरिहरभवन	agisrijal@gmail.com	९८४९३८९०४४
७	अनुप हलवाई	खाद्य अनुसन्धान अधिकृत	क्षेत्रीय खाद्य प्रविधि तथा गुण नियन्त्रण कार्यालय, हेटौँडा	amuphowai@gmail.com	९८४९३६०२९५
८	भीम प्रसाद पुलामी	„	क्षेत्रीय खाद्य प्रविधि तथा गुण नियन्त्रण कार्यालय, भैरहवा	bhimpulami74@yahoo.com	९८४७०६५००४
९	भागिरथ यादव	कृषि प्रसार अधिकृत	क्षेत्रीय कृषि निर्देशनालय, विराटनगर	bhagirak42@gmail.com	९८४२०८७९६३
१०	डा. नवराज क्षेत्र	पशु चिकित्सक	क्षेत्रीय पशु सेवा निर्देशनलाय, सुर्खेत	newcreation_ns@yahoo.com	९८४९५७४०२४
११	भोलानाथ पौडेल	प्राविधिक सहायक	कृषि सूचना तथा संचार केन्द्र, हरिभवन	bhola77@yahoo.com	९८५१०९५८२७

कृषि पत्रकार अवलोकन भ्रमण

क्र.स.	नाम थर पद	ठेगाना	ईमेल
१	कमला भट्टराई	कृषक मासिक पत्रिका	krisakmasik@gmail.com
२	सुरज कुँवर	कान्तिपुर दैनिक	fistnepal@gmail.com
३	धन बहादुर मगर	कृषि जर्नल	krishijournal@yahoo.com
४	रामकृष्ण शर्मा	रेडियो मैत्री	ramkrishna dangali@gmail.com
५	रिता सापकोटा	कृषक र प्रविधि	sapkota@gmail.com
६	राजेन्द्र प्र दंगाल	कृषि दाइम्स साप्ताहिक	evtmedia@gmail.com
७	रामचन्द्र वराल	आरसी टाइम्स साप्ताहिक	arsi.times@gmail.com
८	तुलसीराम सुवेदी	नेपाल समाचार पत्र	tusi953@gmail.com
९	संगिता पौडेल	हिपात कृषक मासिक	hipatmashik@gmail.com
१०	गीता कार्की	हिपात कृषक मासिक	hipatmashik@gmail.com
११	विपिन खनाल	पशु सेवा विभाग	bipin_khanal@yahoo.com
१२	मेनुका कार्की	अभियान दैनिक	
१३	लक्ष्म खतिवडा	गोरखापत्र दैनिक	
१४	मजित जोशी	खाद्य प्रविधि तथा गुण नियन्त्रण विभाग	
१५	तिलक आचार्य	क्षेत्रीय पशु सेवा निर्देशनलाय, हरिहरभवन	

Participants of Web Designing Training

<div> <div>Trainer</div> <div>Prakash Shrestha</div> <div>9841963538</div> <div>shrestha.prakash3@gmail.com</div> </div>						
S. N	Participant Name	Office Name	Designation	Contact Number	Personal Email Address	Office Email Address
1	Bhushan Mani parajuli	RDLS, PKR	vet.officer	9846022547	parajuli_bhushan@hotmail.com	
2	keshab Raj Baral	RAD, Pokhara	Ext. officer	9846024355	kbaral@yahoo.com	radpokharel@yahoo.com
3	Puskar Raj Nath	RDLS, Dipayal Doti	Vet.Technican	9848812444	puskarraj.nath@yahoo.com	rdlsdipyaldoti@yahoo.com
4	Narendra Singh Thalal	RFTQco, Dhangadhi	Tech.Asst	9749006467	nthala@yahoo.com	
5	Rabindra Jha	RFTQco, Nepalgunj	Food Research officer	9804381611	rabindrajha21@gmail.com	rfqc081@gmail.com
6	Bhim prasad Pulami	RFTQco, Bhairawaha	Food Research officer	9847065004	bhimpulami74@yahoo.com	
7	Indra dco shah	RDLS, Biratnagar	vet.officer	9842498606	dcoindral@gmail.com	ydistrict@gmail.com
8	Sapana Bastola	AICC, Hariharbhawan	Agriculture Communication officer	9845197272	sapanabastola99@yahoo.com	agrinfo@wlink.com
9	Sagun Sharma Pandit	AICC, Hariharbhawan	Agriculture Communication officer	9843070063	pandit.sagun@gmail.com	
10	Shrijana Timilsina	DADO, Dang	Plannig Officer	9845082831	deindra55@gmail.com	dadodang@gmail.com
11	Kul parsad Subedi	RAD, Hariharbhawan	Agriculture Extension officer	9841850229	kpsubedi45@yahoo.com	cradnp@gmail.com
12	Bhagirath Yadav	RAD, Biratnagar	Agri.Ext.officer	9842087963	bhagirath42@live.com	radagribrt@gmail.com
13	Baikuntha Adhikari	AICC, Hariharbhawan	Sr.Agriculture Communion Officer	9841785046	badhikari27@gmail.com	agrinfo@wlink.com
14	Dr. Sita Rijal	Decorate of Regional	Veterinary officer	9849389044	atisrijal@yahoo.com	
15	Susma Rasaily	AICC, Hariharbhawan	Agriculture Communication officer	9845062802	rassaily.sumsa@gmail.com	agrinfo@wlink.com
16	Ramesh Chandra Bhatta	RAD, Dipayal	Senior PPO	9749505107	rebhatta_rppl@yahoo.com	rebhatta_rppl@yahoo.com
17	Dr.Nawaraj Shrestha	RDLS, Surkhet	Veterinary officer	9841574024	newcreation_ns@yahoo.com	rdlssurkhet@yahoo.com
18	Durba Gajurel	AICC, Hariharbhawan	kharidar	9851052169	dgajurel2000@yahoo.com	dgajurel2000@yahoo.com
19	nawaraj shrestha	RAD, Surkhet	Agriculture Communication officer	9849057316	shresthanwaraj2002@yahoo.com	rad.skt2yahoo.com
20	Tulsi Bhandari	RFTQCO, Heatuda	Tech.Asst	9843142025	sus_2021199@yahoo.com	
21	Sanu Maiya Byanjankar	RFTQC, Biratnagar	Tech.Asst	9841470437	snbyanjankar@gmail.com	

खण्ड ८

सार्क कृषि केन्द्र (SAARC Agriculture Center-SAC)

विगतमा सार्क कृषि सूचना केन्द्र (SAARC Agriculture Information Center-SAC) को नाममा रहेको यस सार्कस्तरीय संस्था सन् २००७ देखि यसको जिम्मेवारीलाई केही फराकिलो बनाई सार्क कृषि केन्द्रको नामबाट क्रियाशील छ। मूलतः सार्क क्षेत्रका मूलकहरुले कृषिका विभिन्न क्षेत्रमा विकास गरेका प्रविधि, हासिल गरेका अनुभव र जानकारी तथा सूचनाको आदान प्रदान गरी सदस्य राष्ट्रहरुको कृषि विकासमा सहयोगी भूमिका खेल्ने कार्यमा यो संस्था क्रियाशील रहेको देखिन्छ। SAIC को स्थापना कालदेखि सन् २००६ सम्म नेपाल कृषि अनुसन्धान परिषद अन्तरगतको संचार, प्रकाशन तथा अभिलेख महाशाखा (CPDD) नेपालको तर्फबाट SAIC को सदस्य संस्था रहेकोमा सन् २००७ बाट कृषि सूचना तथा संचार केन्द्र सार्क कृषि केन्द्रको लागि नेपालको तर्फबाट सम्पर्क संस्था (Focal Point) को रुपमा कार्यरत छ। SAC को प्रावधान अनुसार यस केन्द्रका प्रमुख SAC गभर्निङ्ग बोर्ड सदस्य रहने व्यवस्था रहेको छ। सार्क कृषि केन्द्रबाट विभिन्न प्रकाशनहरु केन्द्रलाई उपलब्ध गराउने, केन्द्रका प्रमुख गभर्निङ्ग बोर्ड सदस्यको हैसियतामा बोर्ड बैठकमा सहभागी हुने, समय समयमा गोष्ठी आदिमा सहभागिता जनाउने, कार्यपत्र प्रस्तुत गर्ने आदि कार्य हुँदै आएको छ। आ. व. २०६९/७० देखि हालसम्म SAARC कृषि केन्द्रको विभिन्न तालिम तथा गोष्ठीमा नेपालको तर्फबाट सहभागी विज्ञहरुको विवरण निम्न अनुसार रहेको छ।

Participation of Nepalese Agricultural officials in SAC's Program

S . No .	Name	Designation	Office	Cell No .	Email address	Type of Program	Participated as a	Name of Program	Venue	Date	Remarks
1	Baikuntha Adhikari	Senior Agriculture Communication Officer	Agriculture Information and Communication Center, Hariharbhawan	9841785046	badhikari27@gmail . com	Consultation Meeting	Focal Point Expert	Use of Information and Communication Technology (ICT) in Agriculture in SAARC countries	Thimpu, Bhutan	Dec, 14-16, 2012	
2	Mr . Krishna Prasad Rijal	Senior Livestock Development Officer	Central Sheep Goat Promotion Office, Hariharbhawan	9851071959	kprijal2003@yahoo . com	Consultation Meeting	Focal Point Expert	Farm animal genetic resource evaluation, conservation and management in SAARC countries	Kandy, Sri Lanka	Sep, 2013	
3	Dr . Manish Man Shrestha	Veterinary Officer	Rabies Vaccine Production Laboratory, Tripureshwar	9841236163	mmstha@yahoo . com	Training	Trainer	Molecular Technique in Diagnosis of Diseases of Farm Animals and Poultry	HSADL, ICAR, Bhopal, M . P . , India	April 22-May 1, 2013	
4	Dr . Renuka Shrestha	Senior Scientist/Coordinator	Crop Development Division, Khumaltar (NARC)	9841352981	renuka_shrestha@hotmail . com, renuka . shrestha@gmail . com	Consultation Meeting	Focal Point Expert	Regional Initiation on Development of Pulses and Adaptive Trials in SAARC Countries	NASC Complex, New Delhi, India	July 12-13, 2013	
5	Dr . Suroj Pokhrel	Program Director	Crop Development Directorate, Hariharbhawan	9851045805	surojpokhrel@yahoo . com						
6	Dr . Min Prasad Paudel	Senior Crop Scientist/Director	Nepal Agriculture Research Council (NARC), Singhadarbar Plaza	9851102922	mnpaudel@yahoo . com	Consultation Meeting	Focal Point Expert	Popularizing multiple cropping innovations as means to raise productivity and farm income	Kandy, Sri Lanka	Oct 31 to Nov 01, 2013	
7	Dr . Balkrishna Joshi	Scientist	National Agriculture Genetic Resource Center (Gene Bank), NARC, Khumaltar	9841629683	joshibalak@yahoo . com	Expert Member for SJA	Expert Member for SJA	SAARC Journal of Agriculture			
8	Dr . Ananda Kumar Gautam	Chief, Senior Scientist	Agri-Environment Research Division, Khumaltar (NARC)	9851133612	akg . aerd . narc@gmail . com	Consultation Meeting	Focal Point Expert	Adaptation to climate change impact on crop production in SAARC member countries	Dhaka, Bangladesh	Nov 23-24, 2013	
9	Dr . Bindeshwor Prasad Sah	Chief, Senior Scientist	Bitechnology Division, Khumaltar (NARC)	9851100762/9841612367	bprasadsah2@gmail . com/ bprasadsah@rediffmail . com	Consultation Meeting	Focal Point Expert	Prospects, Needs, Benefits and risk Assessment of Agriculture related genetically modified products in SAARC countries	Dhaka, Bangladesh	Dec 3-4, 2013	
10	Mr . Anisur Rehman	Chief/ Senior Scientist	Entomology Division,	9851137106/9806862391	aransari1@gmail . com	Consultation Meeting	Focal Point Expert	Extent and potential Use of Bio-pesticides for Crop	Thimpu, Bhutan	Dec 24-26, 2013	

	Ansari		Khumaltar (NARC)					Production in SAARC countries			
11	Mr . Bholi Shanker Shrestha	Chief/Senior Scientist	Animal Breeding Division, Khumaltar (NARC)	9841272335	bsshrestha@yahoo . com	Consultation Meeting	Focal Point Expert	High Yielding Dairy Buffalo Breed Development in SAARC countries	Dhaka, Bangladesh	Nov . 16-18	
12	Mr . Rambali Shah	Coordinator/ Senior Scientist	National Buffalo Research Program, Tarahara (NARC)	9842148404	rambali_shah@yahoo . com	Consultation Meeting	Focal Point Expert	High Yielding Dairy Buffalo Breed Development in SAARC countries	Dhaka, Bangladesh	Nov . 16-19	
13	Dr . Min Prasad Paudel	Senior Crop Scientist/Director	Nepal Agriculture Research Council (NARC), Singhadarbar Plaza	9851102922	mnpaudel@yahoo . com	Consultation Meeting	Focal Point Expert	Popularizing multiple cropping innovations as means to raise productivity and farm income	Kandy, Sri Lanka	Oct 31 to Nov 01, 2013	
14	Dr . Balkrishna Joshi	Scientist	National Agriculture Genetic Resource Center (Gene Bank), NARC, Khumaltar	9841629683	joshibalak@yahoo . com	Expert Member for SJA	Expert Member for SJA	SAARC Journal of Agriculture			
15	Dr . Ananda Kumar Gautam	Chief, Senior Scientist	Agri-Environment Research Division, Khumaltar (NARC)	9851133612	akg . aerd . narc@gmail . com	Consultation Meeting	Focal Point Expert	Adaptation to climate change impact on crop production in SAARC member countries	Dhaka, Bangladesh	Nov 23-24, 2013	
16	Dr . Bindeshwor Prasad Sah	Chief, Senior Scientist	Bitechnology Division, Khumaltar (NARC)	9851100762/9841612367	bprasadsah2@gmail . com/ bprasadsah@rediffmail . com	Consultation Meeting	Focal Point Expert	Prospects, Needs, Benefits and risk Assessment of Agriculture related genetically modified products in SAARC countries	Dhaka, Bangladesh	Dec 3-4, 2013	
17	Mr . Anisur Rehman Ansari	Chief/ Senior Scientist	Entomology Division, Khumaltar (NARC)	9851137106/9806862391	aransari1@gmail . com	Consultation Meeting	Focal Point Expert	Extent and potential Use of Bio-pesticides for Crop Production in SAARC countries	Thimpu, Bhutan	Dec 24-26, 2013	
18	Mr . Bholi Shanker Shrestha	Chief/Senior Scientist	Animal Breeding Division, Khumaltar (NARC)	9841272335	bsshrestha@yahoo . com	Consultation Meeting	Focal Point Expert	High Yielding Dairy Buffalo Breed Development in SAARC countries	Dhaka, Bangladesh	Nov . 16-18	
19	Mr . Rambali Shah	Coordinator/ Senior Scientist	National Buffalo Research Program, Tarahara (NARC)	9842148404	rambali_shah@yahoo . com	Consultation Meeting	Focal Point Expert	High Yielding Dairy Buffalo Breed Development in SAARC countries	Dhaka, Bangladesh	Nov . 16-19	
20	Mr . Ishwar Prasad Rijal	Chief	Agriculture Information and Communication Center, Hariharbhawan	9841574505	iprijal61@gmail . com	Planning workshop	SAC GB Member	Planning workshop on use of Geospatial Technology for Assessment and Mapping of Land Degradation in SAARC Countries	Kathmandu, Nepal	Dec, 12-13, 2013	Co-organizer ICIMOD
21	Mr . Shiv Nandan	Senior Statician/Chief	Ministry of Agriculture	9851071959	snpshah@gmail . com	Planning workshop	Focal Point Expert				

	Prasad Shah		Development/ GIS Section/PPCR									
22	Mr . Bishnu Prasad Ghimire	Agriculture Officer	Ministry of Agriculture Development/ GIS Section/PPCR	9841236163	bishnughimire1@gmail . com	Planning workshop	Participant					
23	Dr . Shambhu Prasad Khatiwada	Chief (Senior Scientist-4)	Agriculture Botany Division, Khumaltar (NARC)	9851105243	shambhukhathiwada@gmail . com	Consultation Meeting	Focal Point Expert	Identification of Rice Varieties Tolerant to Abiotic Stress	Dhaka, Bangladesh	June 10- 11, 2014	Co-organizer BARC and STRASA Project, IRRI	
24	Mr . Dilli Ram Sharma	Program Director	Plant Protection Directorate, Hariharbhawan	9841369615 9851153667	sharmadilli@yahoo . com	Focal Point Expert	Focal Point Expert	SAARC Pesticide Network (SPINet)				
25	Mr . Basudev Sharma Pokhrel	Plant Protection Officer	Pesticide Registration Section, Hariharbhawan	9851031506	bashupokhrel@gmail . com	Database Manager	Database Manager					
26	Dr . Ram Gulam Yadav	Livestock Development Officer	Poultry Development Farm, Khajura, Banke	9847288953 9858024218	drramgulam@gmail . com	Training	Trainee	Advance in Poultry Nutrition and Feed Technology	Izzatnagar , Bareli, UP, India	April 6- 15, 2014		
27	Mr . Pashupati Nath	Livestock Development Officer	District Livestock Service Office, Bajhang	9841043718	p_nath2001@yahoo . com	Training	Trainee					
28	Mr . Damodar Neupane	Coordinator/ Senior Scientist	Pig and Poultry Research Program Khumaltar	9851088736	-	Training	Trainee					

List of Videos from SAC in 2012

1. Little Fishes and Tiny Nets
2. The Greedy Fish Farmer
3. Greening the Sea: The Story of Green Mussel cultivation in India
4. Yellow fin Tuna Fishing: some Glimpses
5. Monsoon Season Post Harvest Losses Traditional Fish Processing in India
6. New Horizons in Mari culture: Culture of Sea bass in open Sea Cage
7. CMFRI: The Saga Continues
8. Farming Jewels from the Sea
9. CIFT- The Wave Riders
10. HACCP in food processing plants
11. The pre- requisite programmers –GMP and SSOP
12. Wealth from waste-livestock feed from cephalopod processing waste
13. Convenience food from fish
14. Fabrication and maintenance of fishing nets
15. Magur farming
16. Freshwater prawn hatchery for boosting prawn production
17. CIFA: gateway of aquaculture
18. Poultry Passion in India
19. CPRI in Tune with the Time
20. Potato Seed Production in India
21. ICRISAT helping and provery through Inclusive Market oriented Development
22. ICRISAT pigeon pea genome sequence
23. ICRISAT – NASFAM partnership
24. Preparation of Vermi Cmpost; ICRISAT
25. Integrated water management –A successful story, Kothapally :ICRISAT
26. Watershed project kothapally –success story : ICRISAT
27. National Research Center for Agro forestry in service of nation
28. Documentary on National Resource Conservation through Watershed Development
29. DWR profile
30. RCT for increased wheat production India
31. Honey Bee
32. Warning Signal from the Apple Valleys
33. Area Specific Mineral Mixture of improving productivity in animals
34. Improving quality and utilization of poor quality roughages
35. Azolla cultivation for livestock feeding
36. Complete feed block
37. NIANP- looks Ahead
38. Exploring Mithun: Journey Ahead
39. Importance of Weed Management
40. Parthenium Management
41. Threat of Invasive Weeds in India
42. Institute Profile [DWR]
43. Enlivening the Thar Desert
44. Jute Reinvented
45. The Jute Nonwoven in agriculture
46. CPCRI: For Farmers prosperity [English,Hindi, Tamil]
47. Polythene film Technology part-A, part-B : ICIMOD
48. In the grip of drought :ICIMOD
49. living with floods: ICIMOD
50. Promoting Herbal Gardens in Schools: ICIMOD
51. ICIMOD Demonstration and Training: Godavari
52. Sloping Agricultural land Technology : ICIMOD
53. Too much water too little water : ICIMOD
54. Mud crab Farming and Fattening by women
55. Fish Food products development and marketing by women self help groups
56. Aqua feed development by women self help groups
57. Diversification of livelihoods among the coastal women self help group

58. Sri Lankan Spices for Better Quality
59. Pepper Industry in Sri Lanka
60. Cultivation of Rabi Medicinal plants
61. Herbal wealth of India
62. Good Agricultural and Collection practices of Medicinal plants
63. Documentary on G.B. Pant University
64. Propagation of Horticulture
65. Scientific Rose Cultivation
66. Technique of Artificial Insemination in Cattle
67. Gladiolus Cultivation
68. Breeder Seed Production Centre
69. Shrimp culture
70. Indian Fisheries : A Success Story
71. CIBA Profile and programmes
72. A Table of CTRI

List of Videos from SAC in 2013

1. Biological Control of *Hilicoverpa armigera* in Cotton and Chickpea
2. Cultivation of Rabi Medicinal Plant
3. Higher Income From Cultivation of off-season Vegetables in the Hills
4. Seed Potato production (From field preparation to harvesting)
6. Integrated pest Management in Rice Reservoir Fisheries Management
8. Cotton plants by- products and their Utilization
10. Backyard Rearing of Improved Nicobari Fowls for Increased Income
11. Weed Control in cropping system
12. Honey Production for Additional Employment and Income Generation
13. Year Round Fodder Production
14. Fishing Nest-fabrication and Maintenance
17. Freshwater Prawn Hatcheries
18. Farming of Jewels from the Sea (Marine pearl Culture)
19. Catfish Farming
20. Himalayan Mahseer Breeding and Culture
24. Sheep Rearing for Carpet and Fine Wood production
25. Pig Production – High Focus in North – East Region
26. Rural Poultry production for Income and Household Nutritional Security
27. Improving Quality and Utilization of poor Quality Roughages
28. Mineral Mixture for Increased Animal Productivity
29. Garole Khatha (Galore Sheep Farming for Increased Income) for Sustainability and Profitability
30. Vermi-composting using Plantation material Waste
31. Water resources Management Under Rainfed Farming Through Community Action
32. Vermi-composting for Bio- fertilization
33. Drainage for Reclamation of Waterlogged Saline Soils
34. Resource Conservation Technologies for Increasing Wheat Production
35. Organic Farming
36. Efficient Use of Water in Agriculture
37. Coping with Intermittent Drought spells
38. Cultivation of Horticultural Crops in Arid Zone
39. Protected cultivation of Capsicum and Tomato
40. Production of Quality Vegetable Seedlings
41. Post Harvest Management of Onion Garlic
42. Reducing Drudgery of Farm Women on Farm Operations
43. Construction and Environment Control of Greenhouses
44. Mechanized Sugarcane Production : Save Labor and Earn More

खण्ड ८

कृषि सूचना तथा संचार कार्यक्रम तर्जुमा तथा कार्यान्वयनका लागि मार्गदर्शन

आ.व. २०७१/७२

नेपालमा कृषि विकासको थालनीसँगै कृषि प्रविधि प्रसारका लागि आम संचार माध्यमको प्रयोग हुँदै आएको देखिन्छ। छिटो, छरितो र कम खर्चमा विश्वसनीय श्रोतबाट कृषक तथा अन्य सरोकारवालाको आवश्यकतामा आधारित प्रविधि, सूचना तथा जानकारीहरू प्रवाह गर्न आम संचार माध्यमको महत्वपूर्ण भूमिका हुन्छ। आम संचार माध्यमले कृषि प्रसार सेवाको प्रत्यक्ष पहुँचबाट टाढा रहेका कृषकहरूलाई कृषि सम्बन्धी जानकारी हासिल गर्न मद्दत पुग्नका साथै प्रत्यक्ष सेवा प्राप्त गरेका सेवाग्राहीहरूलाई समेत थप ज्ञान प्राप्त भई प्रविधि जानकारीमा परिपूरकको भूमिका निर्वाह गरेको देखिन्छ।

नेपालमा सार्वजनिक कृषि प्रसार सेवाको पहुँच (Coverage) अबै पनि सिमित (विभिन्न रिपोर्टहरूले अलग अलग किसिमबाट १२-१५ देखि २०-२२ प्रतिशतसम्म उल्लेख गर्ने गरेको देखिन्छ) रहेको सन्दर्भमा आम संचार मार्फत प्रविधि प्रसार गर्ने कार्यलाई विस्तार गरी व्यापक र थप प्रभावकारी बनाउनु पर्ने आवश्यकता छ।

आधुनिक सूचना तथा संचार प्रविधि (Website, email, Mobile Phone) को प्रयोग मार्फत कृषि प्रविधि प्रसार गर्न सकिने वृहत संभावना र आवश्यकता रहेको भएता पनि यसको उपयोग अति सिमित मात्रामा मात्र गरिएको अवस्था छ।

आम संचारका माध्यमहरूको समेत उपयोग गरेर कृषि प्रसार सेवालाई थप विस्तार गरी आधुनिक कृषि प्रविधिमा कृषकहरूको पहुँच बढाउने र सेवा प्रवाहमा प्रभावकारीता वृद्धि गर्नु आजको आवश्यकता हो।

कृषि क्षेत्रको विकासको लागि दिर्घकालिन कृषि योजना, राष्ट्रिय कृषि नीति २०६१, नेपाल कृषि प्रसार रणनीति २०६३, तिन वर्षीय अन्तरिम योजना, जिल्ला विकास आवधिक योजना जस्ता महत्वपूर्ण दस्तावेजहरूलाई मध्यनजर गर्दै केन्द्र तथा क्षेत्रीय निर्देशनालयहरू (कृषि तथा पशु सेवा) र खाद्य प्रविधि तथा गुण नियन्त्रण कार्यालयहरू र अन्तरगतका जिल्लास्थित निकायहरूले कार्यक्रम तर्जुमा गर्दा वा कार्यक्रम कार्यान्वयन गर्दा निम्न बुँदामा आधारित भएर गर्नु उपयुक्त हुनेछ।

(क) केन्द्रस्तर

१. रेडियो र श्रव्य-दृश्य स्टुडियो तथा प्रेसलाई समय सापेक्ष र गुणस्तरीय बनाउन तथा केन्द्रलाई ICT को Center hub को रूपमा विकास गर्न आवश्यक पूर्वाधार विकास गर्ने गरी कार्यक्रम तर्जुमा गर्ने।
२. नेपाल टेलिभिजन र रेडियो नेपालबाट प्रसारण हुने कृषि कार्यक्रमको फर्म्याटमा समय सापेक्ष सुधार गरी सामाग्रीहरूलाई बढी ज्ञानमूलक र रुचि पूर्ण गराउने।
३. नेपाल टेलिभिजनबाट प्रसारण भइरहेको कृषि कार्यक्रम संभव भएसम्म केन्द्रमा नै उत्पादन गर्ने गरी कार्यक्रम तर्जुमा गर्ने।
४. रेडियो कृषि कार्यक्रमलाई अन्तरक्रियात्मक रूपमा देशव्यापी प्रसारण गर्न एफ.एम. रेडियोको बढ्दो चाहालाई समेत आत्मासात गरी एफ.एम. सञ्जाल प्रविधिको माध्यमको स्थापनामा जोड दिने।
४. केन्द्रबाट उत्पादन हुने प्रकाशन, श्रव्य तथा श्रव्य-दृश्यसामाग्रीहरू क्रमशः सशुल्क गराउँदै लैजाने।
५. कृषि पत्रकारितामा क्रियाशील सञ्चारकर्मीहरूलाई कृषि प्रविधि प्रसारण गर्ने विषयमा पैरवी गर्न अभिमुखिकरण कार्यक्रमहरू संचालन गर्ने।
६. केन्द्रबाट प्रकाशित, प्रसारित वा उत्पादित सबै सामाग्रीहरू केन्द्रको वेबसाईटमा अद्यावधिक गरी राख्न र Digital Form मा नभएका सामाग्रीहरू समेत Digital Form मा रूपान्तरण गर्ने गरी कार्यक्रम तर्जुमा गर्ने। साथै केन्द्रबाट प्रकाशित, प्रसारित वा उत्पादित सबै सामाग्रीहरू E- Library मा व्यवस्थित गरी राख्ने र सो को वितरण व्यवस्था मिलाउने।
७. SMS, AVSRWebsiteमार्फत कृषक, व्यवसायी, प्रसार कार्यकर्ताहरूलाई विभिन्न प्रविधि, सूचना, जानकारी, सन्देश आदि प्रवाह गर्ने व्यवस्था मिलाउन आवश्यक कार्यक्रम तर्जुमा गर्ने।

८. केन्द्रको पुस्तकालयलाई व्यवस्थित रूपमा संचालन गर्न आवश्यक कार्यक्रम तर्जुमा गर्ने । क्षेत्रीय एवं जिल्लास्तरमा कृषि सूचना अभिलेखालय स्थापना गर्नमा सहयोग गर्ने ।
९. प्रविधिमा भएको परिवर्तन अनुसार केन्द्र, क्षेत्रीय तथा जिल्लास्तरमा कार्यरत जनशक्तिलाई आवश्यक तालिम तथा भ्रमणको व्यवस्था गर्ने । कृषि प्राविधिक कर्मचारीलाई सूचना तथा संचार सीपको आधारभूत तालिम तथा सूचना प्राविधिक कर्मचारीहरूलाई कृषि प्रसार पद्धतिको आधारभूत तालिमको व्यवस्था गर्ने ।
१०. केन्द्रबाट संचालित रेडियो, टेलिभिजन कृषि कार्यक्रम तथा प्रकाशनहरु एवं एफ.एम.सँगको सहकार्यमा केन्द्रीय तथा जिल्लास्तरमा संचालित कार्यक्रमको प्रभावकारिता अध्ययनसंचालन गर्ने ।
११. नेपाल सरकार अन्तरगतका विभिन्न निकाय र आयोजनाहरूले देशका विभिन्न स्थानमा स्थापना गरेका टेलीसेन्टरहरूलाई कृषि प्रविधिका प्रकाशन तथा Electronic(CD-ROM, DVD) सामग्रीहरु उपलब्ध गराइ उक्त टेलीसेन्टरहरूलाई कृषि प्रविधि अध्ययन गर्ने थलोको रूपमा विकास गर्न पहल गर्ने । कृषि क्षेत्रमा आई.सि.टी. को प्रयोगात्मक सम्भावना बढ्दै गई रहेको सन्दर्भमा प्रत्येक विकास क्षेत्रमा एक/एक Tele-center छनौट गरी नमूनाको रूपमा संचालन गर्न आवश्यक उपकरण, कार्यक्रम र बजेट व्यवस्था गर्ने ।
१२. कृषि सूचना तथा सञ्चार केन्द्रलाई कृषि विकास मन्त्रालय अन्तरगतका सबै निकायहरूको सूचना तथा सञ्चार कार्यक्रमको सन्दर्भमा साझा थलोको रूपमा स्थापित गर्न समन्वय गर्ने एवं सो को लागि आवश्यक कार्यक्रम तर्जुमा गर्ने ।
१३. निजी क्षेत्रका आमसञ्चार माध्यम मार्फत प्रकाशन, प्रसारण भईरहेका कृषि सम्बन्धी प्रविधि, सूचना तथा जानकारीहरूको अनुगमन र समन्वय गर्ने ।

(ख) क्षेत्रीय तथा जिल्लास्तर

१. समन्वय संयन्त्रको निर्माण

नेपाल सरकार (मा. मन्त्रिस्तर) को मिति २०७०।२।२२को निर्णय बमोजिम कृषि सूचना तथा संचार कार्यक्रमहरूलाई प्रभावकारी, उपयोगी र समन्वयात्मक बनाउन केन्द्र, क्षेत्र र जिल्ला स्तरमा निम्नानुसारको समितिहरुगठन भएका छन् ।

१. श्रीमान् सचिवज्यूको अध्यक्षतामा कृषि संचार निर्देशन समिति
२. केन्द्रका प्रमुखज्यूको संयोजकत्वमा कृषि संचार प्राविधिक समिति
३. क्षेत्रीय कृषि संचार समन्वय समिति

- संयोजक: क्षेत्रीय कृषि निर्देशक
- सदस्य: कृषि विकास मन्त्रालय अन्तरगतका क्षेत्रीय स्तरका सबै निकायहरु (कृषि अनुसन्धान, बोर्ड, संस्थान समेत)
 - यस समितिले जिल्ला स्तरमा संचालित कृषि संचार कार्यक्रमको समन्वय र अनुगमन गर्ने र कृषि सूचना तथा संचार केन्द्रबाट संचालित कार्यक्रमहरूको समन्वय र अनुगमन तथा पृष्ठपोषण गर्ने ।
 - प्रत्येक निकायबाट सम्पर्क व्यक्ति(Focal Person)तोकरी उक्त कार्यलाई नियमित र प्रभावकारी बनाउने ।
 - यस समितिको बैठक प्रत्येक ३ महिनामा बस्ने, बैठकका निर्णयहरु केन्द्रमा पठाउने ।

४. जिल्ला कृषि संचार समन्वय समिति

- संयोजक: वरिष्ठ कृषि विकास अधिकृत
- सदस्य: प्रमुखहरु, कृषि विकास मन्त्रालय अन्तरगतका सम्बन्धित जिल्लामा अवस्थित सबै निकायहरु, कृषि कार्यक्रममा संलग्न संचारकर्मीहरु
 - यस समितिले जिल्ला स्तरमा संचालन गरिने कृषि संचार कार्यक्रम (प्राविधिक विषयवस्तु र कृषक तथा सबै सरोकारवाला उपयोगी जानकारी तथा सूचना) को पहिचान गरी प्रकाशन तथा प्रसारण गर्ने ।
 - कृषि सूचना तथा संचार केन्द्रबाट संचालित कृषि कार्यक्रमको समन्वय र अनुगमन तथा पृष्ठपोषण गर्ने ।

- प्रत्येक निकायबाट सम्पर्क व्यक्ति(Focal Person)तोक्री उक्त कार्यलाई नियमित प्रभावकारी बनाउने ।
- यस समितिको बैठक प्रत्येक २ महिनामा बस्ने, बैठकका निर्णयहरु केन्द्रमा पठाउने ।

क्षेत्रीय तथा जिल्लास्तरमा माथि उल्लेखित समितिहरु गठन नभएको भए यथाशीघ्र गठन गर्ने र नियमित बैठक बसी समितिलाई तोकिएको कार्यक्षेत्र बमोजिमको कार्य गर्ने ।

२. एफ.एम.सँगको सहकार्य

एफ.एम.सँगको सहकार्यमा कृषि कार्यक्रम संचालन गर्ने कार्यलाई निरन्तरता दिने र थप विस्तार गर्ने केन्द्रको सोच रहेको हुँदा जिल्लाहरूले पनि आफ्नो नियमित कार्यक्रमबाट र स्थानीय निकायहरू (जि.वि.स. र गा.वि.स.), गैसस तथा निजी क्षेत्र (जिल्ला उद्योग वाणिज्य संघ, एग्रीभेट) आदिबाट समेत श्रोत व्यवस्थापन हुन आवश्यक पहल गरी कार्यक्रम तर्जुमा गर्ने ।

२.१ स्थानीय एफ.एम.को छनौट गर्दा बढी Frequency / Coverage भएको, जिल्लाको दुर्गम क्षेत्रमा Coverage भएको, आफ्नै श्रोतबाट समेत कृषि कार्यक्रम संचालन गर्ने गरेको, सामुदायिक एफ.एम. र नेपाली भाषा बाहेक अन्य राष्ट्र भाषामा समेत कृषि कार्यक्रम संचालन गर्ने गरेको एफ.एम.लाई प्राथमिकता दिने र विगतमा सम्झौता भई कार्यक्रम संचालन गर्दा गुणस्तरीय कार्यक्रम उत्पादन तथा प्रसारण गर्ने गरेको र नियमित रूपमा रिपोर्टिङ्ग गर्ने गरेको आधारमा गर्न उपयुक्त हुने ।

२.२ एफ.एम. संचालन गरिने कृषि कार्यक्रमको पहिचान तथा प्राथमिकता निम्न अनुसार हुन उपयुक्त हुनेछ ।

- सम्बन्धित जिल्लाको संभाव्यता र आवश्यकतामा आधारित भई कृषिका मुख्य तीन उप क्षेत्र (कृषि, पशु सेवा र खाद्य पोषण) को अनुसन्धान गतिविधि, प्रसार गर्न आवश्यक प्रविधि, बजार, सचेतना अभिवृद्धि र नियम कार्यान्वयन सम्बन्धी विषयवस्तुहरूलाई समावेशी रूपमा प्रसारण हुने व्यवस्था मिलाउने ।
- तत्काल संप्रेषण गर्नु पर्ने विषयवस्तु, जानकारी तथा सूचनाहरूलाई प्राथमिकता दिनु पर्ने । जस्तै: पशु तथा बालीका रोग, कीराबाट ठूलो क्षति हुने भए रोकथामका उपाय सम्बन्धी विषयवस्तुहरू आदि ।
- प्रसारण गरिने विषयवस्तु समय सान्दर्भिक हुनु पर्ने । जस्तै: धान खेती शुरु हुने बेलामा बीउको छनौट, उन्नत बीउ प्राप्त गर्न सकिने स्थान, जात, बीउ उपचार, व्याड राख्ने तरिका आदि ।
- कार्यक्रमलाई प्रभावकारी, रुचीपूर्ण र श्रवण योग्य बनाउन विज्ञको अन्तरवार्ता, कृषकसँगको छलफल, सफलताको कथा आदि विविध प्रकारको कार्यक्रम समावेश गर्नु पर्ने ।
- स्थानीय भाषामा पनि कार्यक्रम उत्पादन प्रसारण गर्ने र युवा तथा महिलालाई आकर्षित गर्ने खालका कार्यक्रमलाई प्राथमिकता दिनु पर्नेछ ।
- एफ.एम.हरूमा प्रसारण भएको सामाग्री अभिलेखिकरण गर्ने र यसको अनुगमन गर्ने पद्धति स्थापना गर्ने ।
- प्रसारित सामाग्री जिल्ला तथा क्षेत्रीयमा CD मा रेकर्ड गरी राख्न र नियमित रूपमा (चौमासिक प्रगति प्रतिवेदनका साथ) केन्द्रमा रिपोर्टिङ्ग गर्नु पर्नेछ ।
- रेडियो नेपाल र नेपाल टेलिभिजनको कृषि कार्यक्रमसँग समय नजुध्ने गरी एफ.एम.हरूसँग सम्झौता गर्ने ।

३. प्रकाशन सामाग्री

३.१ कृषि सूचना तथा संचार केन्द्रको कृषि सम्बन्धी नीतिगत र नियमन सम्बन्धी विषयवस्तु र राष्ट्रिय रूपमा प्रतिनिधित्व गर्ने बाली, पशु पंक्षी, खाद्य प्रविधि तथा पोषण सम्बन्धी प्रविधिमा आधारित प्रकाशनहरू (पुस्तिका, पर्चा, फोल्डर) मा जोड दिने सोच रहेको हुँदा जिल्लाहरूले स्थानीयस्तरको संभाव्यता र आवश्यकतामा आधारित बाली तथा पशु पंक्षीहरूसम्बन्धी प्रविधि तथा जानकारीमूलक प्रकाशन गर्न आवश्यक कार्यक्रम तर्जुमा गर्ने । साथै केन्द्रले प्रकाशन गर्ने प्रकाशन सामाग्रीमा के-कस्ता सामाग्री आवश्यक पर्दछ सो को क्षेत्रीय साथै जिल्ला तहबाट पृष्ठपोषण गराउने ।

- ३.२ कृषक, कृषक समूह/सहकारी, एग्रीभेट तथा कृषि सम्बन्धी गैससहरूलाई कृषि द्वैमासिक पत्रिकाको ग्राहक बन्न बनाउन उत्प्रेरित र सहयोग गर्ने । साथै कृषि प्राविधिकहरू समेत त्यस पत्रिकाको ग्राहक बन्न उपयुक्त हुनेछ ।
- ३.३ क्षेत्रीय तथा जिल्लास्तरबाट प्रकाशन भईरहेको चौमासिक बुलेटिनमा नियमित रूपमा समावेश भईरहेको विषयवस्तुहरू बाहेक रेडियो नेपालको केन्द्रीय तथा क्षेत्रीय प्रसारण, नेपाल टेलिभिजन स्थानीय एफ.एम.बाट प्रसारण भईरहेको कृषि कार्यक्रमको बारेमा जानकारी हुने गरी सूचनामूलक विषयवस्तु समावेश गर्ने । साथै पर्चा, कृषक तथा कृषक समूहसँगको भेटघाट आदि माध्यम मार्फत यी कार्यक्रमको बारेमा जानकारी गराइ कृषि कार्यक्रम सुन्ने, हेर्ने तथा सुधारका लागि सुझाव दिन पृष्ठपोषण गर्न कृषकहरूलाई उत्प्रेरित गर्ने ।
- ३.४ कृषक समूह तथा सहकारीहरूलाई कृषि सूचना तथा संचार केन्द्रको प्रकाशनहरू कृषि द्वैमासिक, पुस्तिका, फोल्डर आदि र जिल्ला तथा अन्य निकायबाट प्रकाशित कृषि सम्बन्धी पुस्तक तथा प्रकाशनहरू संकलन गरी पुस्तकालय स्थापना, व्यवस्थापन तथा संचालन गर्न अभिप्रेरित तथा सहयोग गर्ने गरी कार्यक्रम तर्जुमा गर्ने ।
- ३.५ कृषि सूचना तथा संचार केन्द्रबाट प्रकाशित कृषि डायरी प्रत्येक कृषक समूह/सहकारीको पहुँचमा पुऱ्याउन वितरण व्यवस्था मिलाउने ।

४. रेडियो र टेलिभिजन कृषि कार्यक्रम

- ४.१ कृषक समूह तथा सहकारीका सदस्यहरूलाई आलोपालो गरी रेडियो तथा टेलिभिजन कृषि कार्यक्रम र कृषि सम्बन्धी प्रकाशनहरू सुन्ने, हेर्ने, अध्ययन गर्ने र सो सम्बन्धमा बैठकमा छलफल गरी कृषक समूह तथा सहकारीकालाई कृषि प्रविधि प्रसार गर्ने थलोको रूपमा विकास गर्न अभिप्रेरित तथा सहयोग गर्ने ।

५. Email and website

Email ठेगाना, website र toll free number नभएका जिल्लाहरूले सो को व्यवस्था गर्न आवश्यक कार्यक्रम र बजेट तर्जुमा गर्ने । तालुक तथा मातहतका निकायमा पत्राचार गर्दा email मार्फत गर्ने परिपाटी बसाल्ने ।

६. संचारकर्मीसँगको समन्वय

- ६.१ क्षेत्रीय तथा जिल्लास्तरमा क्रियाशील कृषि संचारकर्मीहरूको कृषि सम्बन्धी प्रविधि, सूचना तथा जानकारीमा पहुँच विस्तार गर्न नियमित रूपमा Media Briefing, प्रसार कार्यकर्ता, अनुसन्धानकर्ता, संचारकर्मी बचि अन्तरक्रिया आदि कार्यक्रम तर्जुमा गरी सञ्चालन गर्ने ।
- ६.२ क्षेत्रीय तथा जिल्लास्तरमा संचालन हुने प्रगति समिक्षा, कार्यक्रम तर्जुमा, प्रसार-अनुसन्धान अन्तरक्रिया आदि गोष्ठी कार्यक्रमहरूमा कृषि संचारकर्मीहरूलाई सहभागी गराउन आवश्यक समन्वय गर्ने ।
- ६.३ कार्यालयको नियमित कार्यक्रम अन्तर्गत फिल्ड भ्रमण तथा अवलोकन कार्यक्रममा संचारकर्मीहरूलाई समेत सहभागी गराउने ।
- ६.४ क्षेत्रीय तथा जिल्लास्तरमा आम संचार माध्यमहरूको अनुगमन गर्ने । साथै उत्कृष्ट कृषि सम्बन्धी प्रविधि, सूचना तथा जानकारी प्रकाशन प्रसारण गर्ने स्थानीय आम संचार माध्यम (पत्रिका, एफ.एम. रेडियो, टेलिभिजन) को छनौट गरी प्रोत्साहन गर्ने ।

खण्ड १०

विगत चार वर्षको वार्षिक कार्यक्रम तथा वित्तीय प्रगति विवरण

१०.१ कार्यक्रम प्रगति विवरण

क्र. सं.	कार्यक्रम/क्रियाकलापहरू	इकाई	आ.व. २०६७/६८	आ.व. २०६८/६९	आ.व. २०६९/७०	आ.व. २०७०/७१
क)	पूँजीगत खर्च अन्तरगतका कार्यक्रमहरू					
१	मेशनरी खरिद (मिनी डिजिटल रेकर्डर २ वटा)		२			
२	फर्निचर खरिद (दराज २, कुर्ची २०, टेबल १, सोफासेट १)		२४			
३	मेशनरी खरिद (डिजिटल मिनी रेकर्डर ६ वटा, भिडियो क्यामेरा ६ वटा, फ्याक्स १ वटा, कम्प्युटर २ सेट, प्रिन्टर १ वटा, यूपियस ५ वटा, ट्राइपड २ वटा, पिनमाइक ६ वटा, हेडफोन २ वटा, भिडियो क्यामेरा ब्याट्री २ वटा, साउण्डकार्ड १ वटा)			३४		
४	फर्निचर खरिद (स्टीलदराज ३ वटा, सिडी राख्ने काठको दराज १ वटा))			४		
५	सवारी साधन खरिद (मोटरसाईकल १, साईकल ३)			४		
६	Portable DV Camera १ वटा, प्रोफेसनल पिनमाइक २ वटा, प्रिन्टर ४ वटा, प्रोफेसनल साउण्ड कार्ड १ वटा, फोटोकपि मेशिन १ वटा, कम्प्युटर सेट ३ वटा, Non Linear Editing Set With UPS 2 kv- १ वटा र Digital Weighing Machine - १ वटा खरिद				१४	
७	कृषि सूचना तथा संचार केन्द्रमा नियमित विद्युत आपूर्ति गर्न नेपाल विद्युत प्राधिकरण, पुलचोक वितरण केन्द्र, ललितपुरको समन्वयमा पूर्वाधार विस्तार गर्ने				१	
	फर्निचर (दराज २ वटा, सोफासेट ३ थान, फाईल च्याक ३ वटा, सिडी च्याक २ वटा, ३ वटा कम्प्युटर टेबल चेयर) खरिद					१३

	विद्युतीय हाजिरी मेशिन (सफ्टवेयर समेत) खरिद					१
	स्टिल क्यामेरा SLR (१ वटा) खरिद					१
	कलर प्रिन्टर (१ वटा) खरिद					१
	Hard drive (२ वटा) खरिद					२
	प्रेस मेशिनको रोलर खरिद					८
ख)	चालु खर्च अन्तरगतका कार्यक्रमहरु					
१	प्रकाशन तर्फ					
१.१	कृषि द्वैमासिक (६००० प्रति)	अंक	६	६	६	६
१.२	पुस्तिका (६००० प्रति)	प्रकार	६	६	६	६
१.३	फोल्डर (६००० प्रति)	प्रकार	६	६	६	
१.४	कृषि डायरी	पटक	१ (१००००प्रति)	१ (२००००प्रति)	१ (२००००प्रति)	१(१,००,०००)
१.५	कृषि क्यालेण्डर	पटक	१ (२०००० प्रति)	१ (२००००प्रति)	१ (१२०००प्रति)	१(३०,०००)
	पोष्टर प्रकाशन	प्रकार				३
२	रेडियो कृषि कार्यक्रम		३६५			
२.१	रेडियो नेपालसँगको सहकार्यमा कृषि कार्यक्रम उत्पादन तथा प्रसारण	पटक	३६५	३६५	३६५	३६५
२.२	रेडियो नेपालबाट कृषि समाचार प्रसारण	पटक	२६०	३६५	३६५	३६५
२.३	रेडियो नेपालसँगको सहकार्यमा क्षेत्रीय कृषि कार्यक्रम उत्पादन तथा प्रसारण	पटक	२६०	२६०	२६०	२६०
२.४	रेडियो नेपालसँगको सहकार्यमा स्थानीय भाषामा क्षेत्रीय कृषि कार्यक्रम उत्पादन तथा प्रसारण	पटक		२६०	२६०	२६०
३.	टेलिभिजन कृषि कार्यक्रम		३६५			
३.१	नेपाल टेलिभिजनसँगको सहकार्यमा कृषि कार्यक्रम उत्पादन तथा प्रसारण	पटक	३६५	३६५	३६५	३६५
३.२	नेपाल टेलिभिजनबाट कृषि समाचार प्रसारण	पटक	३६५	३६५	३६५	३६५
३.३	सामुदायिक टेलिभिजनसँगको सहकार्यमा कृषि कार्यक्रम प्रसारण	पटक	१	५२	०	
४	सूचना अभिलेख तथा व्यवस्थापन कार्यक्रम		८			
४.१	कृषि वेब साईट, ईमेल, स्पेस, इन्टरनेट सेवा संचालन	पटक	३	१	१	१
४.२	कृषि प्रकाशनहरूको अभिलेखीकरण	पटक	१	१	१	१
४.३	एस.एम.एस र बोर्ड बुलेटिन सिस्टम मार्फत कृषिमा आई.सि.टि को परिचय गराउने		०			१
५	अन्य कार्यक्रम		०			

	टेलिसेन्टरबाट कृषि कार्यक्रम संचालन गर्न आर्थिक सहयोग दिने	संख्या	६	१	०	
	एफ.एम.सँगको सहकार्यमा कृषि कार्यक्रम उत्पादन तथा प्रसारण	संख्या		६	०	
	ननलिनीयर भिडियो ईडिटीङ्ग र क्यामेरा संचालन तालीम	पटक	२६०	१	०	
	कृषक समूह/सहकारी गतिविधि सम्बन्धी संकलित फोटो धुलाई तथा माउन्टीङ गर्ने	संख्या	३०	२५	०	
	कृषि संचार कार्यक्रम निर्माण तालिम	पटक	०	१	०	
	प्राविधिक लेख संकलन एवं आवश्यक लेख रचनाको पारिश्रमिक पुनरावलोकन गर्ने अन्तरक्रिया		०	१	०	
	सेवा करारमा विज्ञ र अन्य सेवा लिने	संख्या	१५	१२	१२	१२
११.	कम्प्यूटर, फ्याक्स, फोटोकपि मेशिन तथा टेलिफोन मर्मत सेवा करारमा लिने	पटक	०	१	१	१
१२.	कृषि डकुमेन्ट्री निर्माण सामग्री र कृषि गतिविधि संकलन	संख्या	१५	१६	४	४
१३.	टेलिस्पट तथा जिङ्गल निर्माण गर्ने	संख्या		६	३	३
१४.	कृषि संचार कार्यक्रम अनुगमन निरीक्षण तथा क्षेत्रिय गोष्ठीहरूमा सहभागी हुने	पटक		१६	१६	२०
१५.	Account software खरिद					१
	कृषि प्राविधिक तथा कृषि पत्रकारितामा संलग्न संचारकर्मीहरू बीच अन्तरक्रिया गोष्ठी					३
	कृषि सम्बन्धी लोकगीत उत्पादन गरी स्थानीय एफ.एम.हरुबाट प्रसारण गराउने					१
१६.	नेपाल कृषि पत्रकार संजालको संस्थागत क्षमता अभिवृद्धिको लागि सहयोग गर्ने					१
	कृषि संचार कार्यक्रमको प्रभावकारीता अध्ययन					१
	क्षेत्रीयस्तर कार्यक्रम तर्जुमा तथा प्रगति समिक्षा गोष्ठीहरूमा सहभागी हुने					३
१७.	क्षेत्रीय कृषि संचार कार्यक्रम					
१८.	रेडियो नेपाल क्षेत्रीय	पटक		२६०	२६०	

१	कार्यक्रमको लागि कृषि कार्यक्रम उत्पादन (समाचार संकलन, स्क्रिप्ट लेखन, न्यारेसन आदि)					
१८. २	एफ.एम सँगको सहकार्यमा कृषि कार्यक्रम उत्पादन तथा प्रसारण	संख्या		१२८	९१	६५
१८. ३	कृषि अधिकृतहरू तथा संचारकर्मीहरू बीच क्षेत्रियस्तर अन्तरकृया गोष्ठी			५	०	
१८. ४	कृषि प्रविधिमा आधारित सांस्कृतिक प्रतियोगिता (गीत, नृत्य, प्रहसन आदि) क्षेत्रियस्तर	पटक		५	१	५
१८. ५	चौमासिक कृषि बुलेटीन प्रकाशन	पटक		१५	१५	१५
१८. ६	कृषि डायरी र क्यालेण्डर वितरणको लागि जिल्लाहरूसम्म पुऱ्याउन दुवानी	पटक		५	५	१
१८. ७	कृषि सञ्चार कार्यक्रम अनुगमन तथा निरीक्षण	पटक		१५	१५	१५
	क्षेत्रीयस्तर कृषि संचार समन्वय समितिको बैठक					१५
	जिल्लास्तर कृषि संचार समन्वय समितिको बैठक					२२५
	सूचना प्रविधिमा आधारित बजारमुखी कृषि उत्पादन अभियानमा कृषि सहकारी संस्थाहरूको क्षमता विकासमा आर्थिक सहयोग					५
	उत्कृष्ट कृषि कार्यक्रम प्रकाशन/प्रसारण गर्ने स्थानीय एफ.एम. तथा स्थानीय पत्रिकालाई पुरस्कृत गर्ने					५
	कृषि सूचना तथा संचार केन्द्रको समन्वयमा कृषि (कृषि, पशु सेवा, तथा खाद्य) अधिकृतहरू तथा संचारकर्मीहरू बीच क्षेत्रीयस्तर अन्तरकृया गोष्ठी					५
	स्थानीय एफ.एम.हरूको कृषि कार्यक्रम संचालनमा कार्यरत संचारकर्मीहरूलाई कृषि तथा पशु अनुसन्धान तथा प्रविधि विकास केन्द्रहरूमा अध्ययन अवलोकन भ्रमण					५

१०.२ वित्तीय प्रगति विवरण

ब.ख.शी. नं.	रकम	आ.व. २०६८/०६९		आ.व. २०६९/०७०		आ.व. २०७०/०७१	
		वार्षिक विनियोजन	खर्च	वार्षिक विनियोजन	खर्च	वार्षिक विनियोजन	खर्च
चालू खर्च तर्फ							
२११११	तलव	५४०००००	५१०६८८४.३	५५२५०००	५५२५०००	७९८००००	७२५५७५५.९२
२१११३	महँगी भत्ता					३०२०००	२७५०००
२१११९	अन्य भत्ता	३२०००		६२०००	५०३७५	१४००००	९०६८०
२११२१	पोशाक	२०३०००	१५७५००	१७३०००	१७३०००	१९५०००	१९५०००
२२१११	पानी तथा विजुली महशुल	२०००००	१५३४२६	१८९०००	१८५३३०.७१	४१६०००	३३२८५१.०९
२२११२	संचार महसूल	४०००००	१७९०१०.०७	२६००००	२१५७१७.६७	३०००००	२१५४६५
२२२११	इन्धन	६५००००	६३०२३७.३७	७३५०००	७३४९९२.८१	८०००००	७९९९७७.३७
२२२१२	संचालन तथा मर्मत संभार खर्च	४८००००	४७६१२८.१८	५०००००	४९९२८७	८९२०००	८९०,८७९.५६
	विमा					५००००	०
२२३११	कार्यालय सम्बन्धी खर्च	५०००००	४९९४६७.३४	५८००००	५७६९६७.०२	७३७०००	७३५७९१.०८
२२४११	सेवा र परामर्श	९२६१०००	७८१७८३.२	५१६६०००	४५५५०४३.८५	१००५६०००	९६३३८६४.५६
२२४१२	अन्य सेवा शुल्क					१३०००००	१२९७८३०.६४
२२५११	कर्मचारी तालिम					१०००००	४८०२५
२२५१२	सिप विकास तथा जनचेतना तालीम तथा गोष्ठी					८५००००	७९६०९१
२२५२१	उत्पादन सामाग्री/से वा खर्च	१२५००००	१२०९३२९.४	१२१००००	१२०९१११.२३	१७५००००	१७०२०८३.९
२२५२२	अन्य कार्यक्रम खर्च	६७२४०००	४०७४४६०.७	३६३३०००	३१४१०४४.७६	१२२८५०००	११८३४२९६.११
२२६११	अनुगमन मूल्यांकन खर्च	६२००००	६१९८२६	७५२०००	७५०७२०	११९७०००	११९६६२२
२२६१२	भ्रमण खर्च	४००००	३९८९६	४००००	३९९७८	१५००००	१४९४३५
२२७११	विविध खर्च	६००००	५९७१०	९५०००	९४९६१	१०००००	९९९८५
२५१११	गैर वित्तीय संस्थान	१६२५३०००	१६२५२९९.८	१६२५३०००	१६२५२९९९.७	१७३०८०००	१७३०७९९९.२९

७६ / कृषि संचार तथा वार्षिक प्रगति प्रतिवेदन

	चालु सहयाता						
	जम्मा	४२०७३०००	३७२७६०५६	३५१७३०००	३४००४५२८. ८	५६९०८०००	५४८५७६५२.५२
पूँजीगत खर्च तर्फ							
२९३११	फर्निचर तथा फिक्स्चर्स	५००००	४९०००			१७००००	१६९८३९
२९४११	सवारी साधन	२०००००	१९९०००				
२९५११	मेशिनरी औजार	६०००००	५४२०००	६८७०००	६६८८००	७८००००	७७६१०६.६
२९६११	सार्वजनिक निर्माण			७२६०००	७२१७००	९५००००	
	जम्मा	८५००००	७९००००	१४१३०००	१३९०५००		९४५९४६.६
	कूल जम्मा	४२९२३०००	३८०६६०५६	३६५८६०००	३५३९५०२८.८		५५८०३५९९

खण्ड ११

समन्वय सम्यन्त्र

कृषि सूचना तथा संचार केन्द्रलाई बढी प्रभावकारी र उपयोगी बनाउने सन्दर्भमा मिति २०६९।०९।२० मा कृषि विकास मन्त्रालयका सचिव श्रीमान जयमुकुन्द खनालज्यूको अध्यक्षतामा बसेको बैठकबाट कृषि विकास मन्त्रालयका सह-सचिव डा.श्री प्रभाकर पाठक ज्यूको संयोजकत्वमा गठित ६ सदस्यीय कमिटिले तयार गरी मिति २०६९।११।२८ मा पेश गरेको प्रतिवेदन समेतको आधारमा नेपाल सरकार (मा. मन्त्रिस्तर) को मिति २०७०।२।२२ को निर्णय भए बमोजिम कृषि सूचना तथा संचार केन्द्रको कार्यहरूलाई प्रभावकारी, उपयोगी र समन्वयात्मक बनाउन केन्द्र, क्षेत्र र जिल्ला स्तरमा निम्नानुसारको समितिहरू गठन भएका छन् ।

१. कृषि संचार निर्देशन समिति

- अध्यक्ष: श्रीमान सचिव ज्यू, कृषि विकास मन्त्रालय
- सदस्य: सह-सचिव एवं प्रवक्ता, कृषि विकास मन्त्रालय
- सदस्य: महानिर्देशक, कृषि विभाग
- सदस्य: महानिर्देशक, पशुसेवा विभाग
- सदस्य: महानिर्देशक, खाद्य प्रविधि तथा गुण नियन्त्रण विभाग
- सदस्य: कार्यकारी निर्देशक, नेपाल कृषि अनुसन्धान परिषद
- सदस्य: प्रमुख, संचार, प्रकाशन तथा अभिलेख महाशाखा, नार्क
- सदस्य: कार्यकारी निर्देशक, राष्ट्रिय दुग्ध विकास बोर्ड
- सदस्य: कार्यकारी निर्देशक, राष्ट्रिय चिया तथा कफी विकास बोर्ड
- सदस्य: महाप्रबन्धक, दुग्ध विकास संस्थान
- सदस्य: प्रबन्ध निर्देशक, कृषि सामाग्री कम्पनी लिमिटेड
- सदस्य: प्रबन्ध निर्देशक, राष्ट्रिय विउविजन कम्पनी लिमिटेड
- सदस्य सचिव: प्रमुख, कृषि सूचना तथा संचार केन्द्र ।
- आमन्त्रित सदस्य: कृषि विकास मन्त्रालय अन्तरगतका आयोजनाका प्रमुखहरू

➤ यस समितिको बैठक प्रत्येक ४ महिनामा बस्ने व्यवस्था गर्ने ।

२. कृषि संचार प्राविधिक समिति

- संयोजक: प्रमुख, कृषि सूचना तथा संचार केन्द्र
 - सदस्य: सम्पर्क व्यक्ति (Focal Person), कृषि विभाग
 - सदस्य: सम्पर्क व्यक्ति (Focal Person), पशु सेवा विभाग
 - सदस्य: सम्पर्क व्यक्ति (Focal Person), खाद्य प्रविधि तथा गुण नियन्त्रण विभाग
 - सदस्य: सम्पर्क व्यक्ति (Focal Person), संचार प्रकाशन तथा अभिलेख महाशाखा, नार्क
 - सदस्य: सम्पर्क व्यक्ति (Focal Person), राष्ट्रिय दुग्ध विकास बोर्ड
 - सदस्य: सम्पर्क व्यक्ति (Focal Person), राष्ट्रिय चिया तथा कफी विकास बोर्ड
 - सदस्य: सम्पर्क व्यक्ति (Focal Person), दुग्ध विकास संस्थान
 - सदस्य: सम्पर्क व्यक्ति (Focal Person), कृषि सामाग्री कम्पनि लिमिटेड
 - सदस्य: सम्पर्क व्यक्ति (Focal Person), राष्ट्रिय विउविजन कम्पनि लिमिटेड
 - सदस्य: कालीमाटी फलफूल तथा तरकारी बजार विकास समिति
 - सदस्य: कृषि विभाग र पशु सेवा विभाग अन्तरगतका आयोजनाका प्रमुखहरू
 - सदस्य सचिव: वरिष्ठ कृषि संचार अधिकृत, कृषि सूचना तथा संचार केन्द्र ।
- यस समितिको बैठक प्रत्येक २ महिनामा बस्ने व्यवस्था गर्ने ।

यस समितिका कार्यहरु:-

- आम संचारका माध्यमबाट प्रसारण र प्रकाशन गरिनु पर्ने कृषि सम्बन्धि विषय वस्तु र मुद्दाहरुको पहिचान गर्ने ।
- आवश्यक प्रविधि, सूचना तथा जानकारीहरु संकलन गर्न अन्तर निकाय समन्वय मार्फत सहजिकरण गर्ने ।
- संकलित सूचना, जानकारीहरुको प्राथमिकीकरण गरी रेडियो, श्रव्यदृश्य र प्रकाशनका लागि सिफारिस गर्ने ।
- केन्द्र मार्फत भए गरेका कार्यक्रमहरुको अनुगमन गर्ने र सुधारका लागि सुझाव दिने

३. क्षेत्रीय कृषि संचार समन्वय समिति

- संयोजक: क्षेत्रीय कृषि निर्देशक
- सदस्य: कृषि विकास मन्त्रालय अन्तरगतका क्षेत्रीय स्तरका सबै निकायहरु (कृषि अनुसन्धान, बोर्ड, संस्थान समेत)
- यस समितिले जिल्ला स्तरमा संचालित कृषि संचार कार्यक्रमको समन्वय र अनुगमन गर्ने र कृषि सूचना तथा संचार केन्द्रबाट संचालित कार्यक्रमहरुको समन्वय र अनुगमन तथा पृष्ठपोषण गर्ने ।
- प्रत्येक निकायबाट सम्पर्क व्यक्ति (Focal Person) तोकिएको कार्यलाई नियमित र प्रभावकारी बनाउने ।
- यस समितिको बैठक प्रत्येक ३ महिनामा बस्ने, बैठकका निर्णयहरु केन्द्रमा पठाउने ।

४. जिल्ला कृषि संचार समन्वय समिति

- संयोजक: वरिष्ठ कृषि विकास अधिकृत
- सदस्य: प्रमुखहरु, कृषि विकास मन्त्रालय अन्तरगतका सम्बन्धित जिल्लामा अवस्थित सबै निकायहरु, कृषि कार्यक्रममा संलग्न संचारकर्मीहरु
- यस समितिले जिल्ला स्तरमा संचालन गरिने कृषि संचार कार्यक्रम (प्राविधिक विषयवस्तु र कृषक तथा सबै सरोकारवाला उपयोगी जानकारी तथा सूचना) को पहिचान गरी प्रकाशन तथा प्रसारण गर्ने ।
- कृषि सूचना तथा संचार केन्द्रबाट संचालित कृषि कार्यक्रमको समन्वय र अनुगमन तथा पृष्ठपोषण गर्ने ।
- प्रत्येक निकायबाट सम्पर्क व्यक्ति (Focal Person) तोकिएको कार्यलाई नियमित प्रभावकारी बनाउने ।
- यस समितिको बैठक प्रत्येक २ महिनामा बस्ने, बैठकका निर्णयहरु केन्द्रमा पठाउने

खण्ड १२
कृषि दैमासिक आजिवन ग्राहकहरूको वितरण

क्र.स.	ग्राहकको नाम थर	ठेगाना	जिल्ला
१	श्री त्रिदेवी बहुउद्देशिय कृषि सहकारी संस्था	नामसालिङ्ग ४ शुक्रवारे	ईलाम
२	श्री ओम प्रसाद भट्टराई	सिद्धकाली २ रातमाटे	संखुवासभा
३	श्री कालीस्थान बहुउद्देश्य किसान समूह	वाहुनी-८ दौलतपुर	मोरङ्ग
४	श्रीमति तारा राई	नैन कुमार राई पथरी-३ मायालु चोक	मोरङ्ग
५	श्री राजकुमार कार्की	सिंगिया-४ धमोरा	सुनसरी
६	श्री ग्रामीण सूचना केन्द्र	मधेसा	सुनसरी
७	श्री ग्रामीण सूचना केन्द्र	इनरुवा	सुनसरी
८	श्री ग्रामीण सूचना केन्द्र	डुम्राहा	सुनसरी
९	श्री उपेन्द्र लिम्बु	धरान १०/४३, लोकपथ लाईन	सुनसरी
१०	श्री अर्जुन प्रसाद घिमिरे	विलन्दु - ५ घुसेनी	ओखलढुङ्गा
११	श्री राम कुमार आले	शिव पुस्तक पसल, गोलवजार	सिराहा
१२	श्री रामकृष्ण शाह	मिर्चैया-२ मिरचैया बजार	सिराहा
१३	श्री जागृति सामुदायिक विकास केन्द्र	गोल बजार -६ हनुमाननगर	सिराहा
१४	श्री रविन्द्र दाहल	सुद्रावती ५, लप्से दोलखा	दोलखा
१५	श्री गुणराज पोखरेल	हरिवन-७ नोचास	सर्लाही
१६	श्री सूर्य नेपाल प्रा.लि.(सूर्ति विभाग)	सिमरा, वारा	वारा
१७	श्री मदन बहादुर क्षेत्री	सिमरा-१ पूर्वटोल	वारा
१८	श्री कृष्ण प्रसाद रिजाल	हभिरिज प्रा.लि., सोराहा	चितवन
१९	श्री प्रकाश पौडेल (कृषि विज्ञान स्नातक)	कृषि तथा पशु विज्ञान अध्ययन संस्थान, रामपुर, चितवन	चितवन
२०	श्री कृष्ण प्रसाद दुलाल	हटिया-१ गैरिगाउँ	मकवानपुर
२१	श्री भलराम कार्की	श्रीराम सिङ एण्ड नर्सरी, दामन ५ सिखरकोट	मकवानपुर
२२	श्री केशव तिवारी	पो.व.नं. २१	मकवानपुर
२३	श्री हेम बहादुर ढकाल	ढकाल एग्रीभेट कन्सर्न वसामाडी २ वस्तीपुर	मकवानपुर
२४	श्री ग्रामीण सूचना केन्द्र	वसाहामादी	मकवानपुर
२५	श्री हरेराम श्रेष्ठ	दाप्चाछुत्रे वांफ ८ वागमारा	काभ्रे
२६	श्री अरुण काफ्ले	पांचखाल ४ काफ्लेडिही	काभ्रे
२७	श्री राज रम्तेल	वनेपा पो.व.नं. ५२४	काभ्रे
२८	श्री ग्रामीण सूचना केन्द्र	पनौति	काभ्रे
२९	श्री नवराज थापा	महेन्द्रज्योती गा.वि.स.को कार्यालय	काभ्रे
३०	श्री नवराज ढकाल	बालुवापाटी, देउपुर गा.वि.स. कार्यालय	काभ्रे
३१	श्री रामहरी श्रेष्ठ	नासीकास्थान सा.गा.वि.स.को कार्यालय	काभ्रे
३२	श्री विदूर प्रसाद सापकोटा	चन्द्रावती तरकारी सहकारी, जैसीथोक-४,	काभ्रे
३३	श्री रामकृष्ण ढकाल	नासिकास्थान सा.गा.वि.स.-२ भंगाल	काभ्रे
३४	श्री बालकृष्ण ढकाल	वांसवारी ४ ढकालथोक	सिन्धुपाल्चोक
३५	श्री इन्द्रमणि श्रेष्ठ	चौतारा ५, सिन्धुपाल्चोक	सिन्धुपाल्चोक
३६	श्री गोविन्द प्रसाद सापकोटा	सामुदायिक विकास तथा वातावरण संरक्षण मञ्च, सिपापोखरी- ७, भगेरी	सिन्धुपाल्चोक
३७	श्री भक्तराज शम्सेर	पो.व.नं. २२६२ काठमाण्डौ	काठमाण्डौ

३८	श्री मणिन्द्र मल्ल	पो.व.नं. ९५७१	काठमाण्डौ
३९	श्री चन्द्रमान डंगोल	का.म.नं. २० भिमसेन स्थान ख ४	काठमाण्डौ
४०	श्री अरुणलाल श्रेष्ठ	अन्नपूर्ण विज भण्डार असन	काठमाण्डौ
४१	श्री प्रणप्रसाद मानन्धर	१७ जनएकतामार्ग बुद्धनगर नयावानेश्वर	काठमाण्डौ
४२	श्री ब्रजेश बैद्य	पो.व.नं. ३९९०	काठमाण्डौ
४३	श्री रेशम बहादुर थापा	पो.व.नं. १३१५	काठमाण्डौ
४४	श्री चन्द्र कुमार भट्टराई	का.जि. पकनाजोल, पो.व.नं.१३२२८	काठमाण्डौ
४५	श्री रामचन्द्र पन्त	पो.व.नं.१०१२७	काठमाण्डौ
४६	श्री ध्रुव नारायण मानन्धर	पो.व.नं. ३२०७	काठमाण्डौ
४७	श्री दिव्य लक्ष्मी बज्राचार्य	पो.व.नं. १४६२	काठमाण्डौ
४८	श्री कृष्ण भक्त डंगोल	थानकोट इमाखेल -७	काठमाण्डौ
४९	श्री मोहन कृष्ण अमात्य	थानकोट इमाखेल -७	काठमाण्डौ
५०	श्री शम्भु बहादुर कार्की,	साडला -४	काठमाण्डौ
५१	श्री डि.के. श्रेष्ठ	बुढानिलकण्ठ स्कुल, पो.व.नं. १०१८	काठमाण्डौ
५२	श्री मणिदेव भट्टराई	निमाकोल, पो.व.नं. २०४८०	काठमाण्डौ
५३	श्री नरहरी ढकाल	पो.व.नं. १०४७५	काठमाण्डौ
५४	श्री अनिरुद्रनाथ शुक्ल	पो.व.नं.८९७५ ई.पी.सी.११६२	काठमाण्डौ
५५	श्री रोशन प्रजापति	पो.व.नं. २००५५	काठमाण्डौ
५६	श्री ग्रामीण सूचना केन्द्र	सांखु	काठमाण्डौ
५७	श्री कृषि उद्यम केन्द्र	पो.व.नं. ७६५१	काठमाण्डौ
५८	श्री विनेशमान साखः	गणेश मार्ग, शंखमूल	काठमाण्डौ
५९	श्री ग्रामीण सूचना केन्द्र	बुंगमुति	ललितपुर
६०	श्री बाबुराम देवकोटा	पालु.टार ८ भारथोक	गोरखा
६१	श्री कृष्ण प्रसाद भट्ट	आश्रा. ६ हर विसौनी	गोरखा
६२	श्री विप्लव प्रसाद अधिकारी	मार्फत: हिमालि स्मृती वाचनालय चन्द्रेस्वर २ दुरा डाडा	लमजुङ्ग
६३	श्री राम प्रसाद पाण्डे	मातृभुमी पुस्तकालय विरघा अर्चले ६ कट्टी	स्याङ्जा
६४	श्री कृष्ण प्रसाद पौड्याल	दहथुम ९ मारथान	स्याङ्जा
६५	श्री काशीराम पाण्डे	केरुन - ६ जामुनडांडा	अर्घाखाँची
६६	श्री रेडियो मदनपोखरा		पाल्पा
६७	श्री दिवाकर पौड्याल	गैडाकोट ६ शिवनगर	नवलपरासी
६८	श्री टिका पहाडी	जहाडा १ मभौनी	नवलपरासी
६९	श्री भक्त बहादुर केसी	वृक्षारोपण कार्यक्रमजोगी कुटी	रुपन्देही
७०	श्री धनश्याम चौधरी	भुवनेश्वरी मा.वि. जगदिसपुर पथरदेस्य	कपिलवस्तु
७१	श्री ग्रामीण सूचना केन्द्र	मिलनचोक	पर्वत
७२	श्री रुद्र कुमारी हमाल	वाग्लु. न.पा. ५ मुलपानी	वाग्लुङ्ग
७३	श्री भरत नाथ योगी	कोटमौला ६	सल्यान
७४	श्री श्रीधर कुमार घिमिरे	त्रिभुवन न.पा.-४ वेलमार	दाङ्ग
७५	श्री केवल सिंह थारु	टिटिहिरिया-३ मार्फत: कृषि उत्पादक उत्पादन समूह	बाँके
७६	श्री मगन सिंह थापा	किराणाला सिंचाई योजना, राधापुर-	बाँके
७७	श्री प्रकाश काफ्ले	राजापुर	बर्दिया
७८	श्री धन बहादुर ऐर	गुलेरिया	बर्दिया
७९	श्री भिम प्रसाद देवकोटा	मोतपुर ८ वासगढी	बर्दिया
८०	श्री गगन सिंह सउद	महेन्द्रनगर न.पा.१० तिलकौनी	कंचनपुर
८१	श्री आन सिंह जोशी	चादनी -२	कंचनपुर
८२	श्री चिरंजीवी दाहाल	जुटपानी- ५ जमुना नगर	चितवन

८३	श्री भक्त बहादुर सुनार	सानो श्री -५ श्री नगर	वर्दिया
८४	श्री मनहर कडरिया	पुर्कोट -१ चिनीखोला	तनहू
८५	श्री चन्दकला धमला	सान्ने १	धनकुटा
८६	श्री पहलराज थेवे	थुम्बेदिन ५ हिरुवा दिन	ताप्लेजुड
८७	श्री रामेश्वर पन्त	कुसादेवि- ५	काभ्रे
८८	श्री क्षेत्र थापा	पो.व.न २४८६४	काठमाडौं
८९	श्री अजम्बरी जन कृषि सहकारी संस्था लिमिटेड	थवाड ५	रोल्पा
९०	श्री मनमायाँ गुरुङ	महारजगन्ज चक्रपथ	लाङ लाङ
९१	श्री लोकनाथ ढकाल	सुन्दरीदेवी सहकारी संस्था वालुवापाटी देउखुरी रानी वन	
९२	श्री कृषि अनुसन्धान केन्द्र	विजयनगर जुम्ला	जुम्ला
९३	श्री ग्रामीण सामुदायिक विकास केन्द्र	गम्माढी	मुगु
९४	श्री करानी सामुदायिक विकास केन्द्र	गम्माढी	मुगु
९५	श्री ऋणीमोक्ष समाज सुधार केन्द्र	गम्माढी	मुगु
९६	सम्राट तुम्बाम्फे	हेटौडा ५, भैरव रोड	मकवानपुर
९७	श्री भकुण्डे कृषि वीउ विजन सहकारी संस्था लि.	भकुण्डेवेसी खनालथोक ७	काभ्रे
९८	श्री ग्रामीण बहुउद्देश्य सहकारी संस्था लि.	पाँचखाल ८	काभ्रे
९९	श्री गैखुरेश्वर महिला जागरण वचत तथा ऋण सहकारी संस्था लि.	गैखुरेश्वर धुलिखेल	काभ्रे
१००	सूर्योदय बहुउद्देश्य सहकारी संस्था लि.	सिन्य चंडेश्वरी काभ्रे गाविस ४	काभ्रे
१०१	श्री मनराम पुस्तकालय, जनज्योती उच्च माध्यमिक विद्यालय	जौवारी ५, चिप्लेटी	गोरखा
१०२	श्री ईन्द्रमणी पौडेल, लुम्बिनी सामाजिक विकास केन्द्र	सन्धिखर्क ६, बैंक रोड	अर्घाखाँची
१०३	श्री किट विज्ञान महाशाखा	खुमलटार	ललितपुर
१०४	श्री त्रिभुवन उच्च माध्यमिक विद्यालय	पैयुपाटर	वाग्लुङ्ग
१०५	श्री कृष्ण दाहाल	इटहरी ७, फुवबारी टोल	सुनसरी
१०६	श्री पदम राज विष्ट हिमालयन कृषि विज्ञान प्रविधि कलेज (हिकाष्ट)	गढाघर	भक्तपुर
१०७	श्री संजय कुमार महतो	लक्ष्मी विसास ४ चिपुर	धनुषा
१०८	श्री जनसहारा कृषि बहुउद्देश्यीय सहकारी संस्था लि.	चिर्तुङ्ग धारा १	पाल्पा
१०९	श्री मदन आश्रीत स्मृती प्राविधिक शिक्षालय	गोठाटार	काठमाडौं
११०	श्री शंकर राई	कटारी ८, सिसाधारी	उदयपुर
१११	श्री घण्टेश्वर उच्च माध्यमिक विद्यालय	लक्ष्मीनगर लोरायल	डोटी
११२	श्री विद्यामन्दिर उच्च माध्यमिक विद्यालय	विनायक ७	अक्षाम
११३	श्री द्वारीका काफ्ले	रेडियो सिंहवावा	सिन्धुली
११४	श्री टिकाजंग थापा	रेडियो सिंहवावा	सिन्धुली
११५	श्री राजन कार्की	रेडियो साहारा	सिन्धुली
११६	श्री दिपक जंग कार्की जिल्ला विकास समिति	सुचना तथा अभिलेख केन्द्र	सिन्धुली
११७	श्री भिम विक्रम थापा, जनज्याती क्याम्पस	जनज्याती क्याम्पस,फोसेटार	सिन्धुली
११८	श्री निर्मल रम्तेल	जिल्ला जुनार उत्पादक सहकारी संघ लि.	सिन्धुली
११९	श्री संजय दाहाल	गैर सरकारी संस्था महासंघ	सिन्धुली
१२०	श्री नवराज खड्का	कृषि बजार संचालक समिति	सिन्धुली
१२१	श्री लाल बहादुर श्रेष्ठ, IPM कृषक समाज		सिन्धुली

१२२	श्री भीम कुमार दाहाल, जिल्ला पत्रकार महासंघ		सिन्धुली
१२३	श्री चुडामणी बस्नेत थनेस एगो सर्भिस	अग्यौलिङ्ग डण्डा	नवलपरासी
१२४	श्री छविभक्त भट्टराई	बुधबारे - ४	भापा
१२५	श्री शंकर खत्री के.सी.	फुलवारी गा.वि.स. ७	चितवन
१२६	श्री दिनेश पाठक	भरतपुर न.पा. ७, दिपेन्द्रचोक	चितवन
१२७	श्री मूल कृषक सहकारी संस्था लि.	गरामनि ५	भापा

खण्ड १३

कृषि सञ्चार कार्यक्रम प्रभावकारिता अध्ययन

नेपाल विकास अनुसन्धान प्रतिष्ठान (Nepal Development Research Institute-NDRI) सँगको सहकार्यमा तयार भएको कृषि सञ्चार कार्यक्रम प्रभावकारिता अध्ययनको प्रतिवेदन

Report on
Impact Assessment
of Effectiveness of
AICC's
Communication
Sources in
Agriculture in
Nepal

Submitted To

Agriculture Information and Communication Center (AICC)

Hariharbhawan, Lalitpur

Submitted By

Nepal Development Research Institute

Shree Durbar Tole, Pulchowk, Lalitpur

GPO Box: 8975, EPC 2201,

Kathmandu, Nepal

Email: info@ndri.org.np

Telephone: +977-1-5537362, 5554975

January, 2015

INTRODUCTION

Background

Agriculture Information and Communication Center (AICC) is a professional wing of the Ministry of Agricultural Development entrusted to produce agricultural information relevant to farmers, traders, entrepreneurs and professionals and to communicate the information through Radio, Television and Print media . The Center also bears the additional responsibility and challenge of managing and using digital information generated recently by the growing application of personal computer, internet and mobile telephone in modernizing agricultural development in the country . Agriculture Information Section (AIS) became operational in 1965 as a separate unit in the Department of Agriculture . This section was renamed as Agriculture Communication Division (ACD) in 1990 . In course of restructuring of the Ministry of Agricultural Development, it was given its current name of Agriculture Information and Communication Center and was attached to the Ministry of Agricultural Development as one of its central wings with greater role and responsibility in 2000 .

Communication is the indispensable part of human life . And the "Mass media" which refers to describing newspaper, magazine, films, radio and television are also the indispensable parts of social system . Mass media is not just the journalistic aspect of the apparatus of popular communication rather it often perform as the focal point of social control and the source of culture . Information and communication technologies have transferred most important information about agriculture in this era . Use of information and communication technologies is proving to improve the knowledge and skills of farmers and other stakeholders .

If not for the development of mechanism that aids in transmitting meaningful stimuli among human beings, there could therefore, be no well defined societies and social structure, and the level of human relationships would be seriously hindered, and one of the greatest differences between man and other animals is that man developed communication systems that go beyond the mere expression of individual physiological as well as psychological reaction (Nwachukwu and Onuekwusi, 2005) . According to Rogers (1995) mass media channels are often the most rapid and efficient means to inform an audience of potential adopters about the existence of an innovation, which is to create an awareness or knowledge of the innovation . In recent decades, the widespread use of the mass media has resulted in heightening the level of public knowledge in different fields . Among the diverse mass media, radio, television and printing media due to their wide and vast range of viewers have an outstanding position .

Nepal is a small agricultural country where about 66% of people are engaged in agriculture sector . They mainly depend on traditional knowledge and experience for carrying out agricultural activities . There is seen huge production and performance gap between research station and farmer's field . Only limited technologies related to agriculture have been developed in Nepal, and among these developed technologies also nearly insignificant amount of technologies are adopted in the farmer's field . This condition is due to information gap between the research stations and the farmers . To bridge the technology gap, different extension and communication sources are necessary whereas Mass media can play important role in bridging this gap .

Information plays a key role in agricultural development and production and their effective communication will help to facilitate mutual understanding among farmers, agricultural scientist and extension workers (Agboola, 2000) . According to Kaye (1995) good information improves decision-making, enhances efficiency and provides a competitive edge . Knowledge and information are basic ingredients for increased agricultural production and productivity . Information is a critical resource in the operation and management of the agricultural enterprise

Radio Nepal is the national radio of Nepal which covers nearly all the geographical area as well as radio listeners throughout the nation . Radio Nepal broadcast Agriculture program everyday at 6:40-6:55 pm in collaboration with AICC . Radio Nepal broadcast agriculture program on both national as well as in regional language on particular days . In addition to Radio Nepal, local and regional FMs are also established in nearly all parts of Nepal where Local FM stations broadcast agriculture program in collaboration with DADOs and AICC . Radio agriculture program broadcast information on new farming technique, improved seed varieties, timely sowing/planting, agro-forestry, improved harvesting methods, soil conservation techniques, post-harvest handling as well as marketing and diversification . Radio gives farmers an opportunity to learn new ideas as well as to interact among themselves and other relevant authorities e . g . extension workers, crop and animal experts through live talk shows, phone in programs and on location broadcasts .

Table 1: Current agricultural program schedule in Radio Nepal (2013/14)

Day	Program (6 . 40-6 . 55 PM)
Sunday	Agricultural news, Agricultural Activities,
Monday	Successful story
Tuesday	Discussion(cooperatives and nutrition)
Wednesday	Interview (Farmers and Agri expert)
Thursday	Agricultural technology and irrigation
Friday	JTA and old women
Saturday	Radio news and others

AICC has been telecasting 15 minutes program since 1996 from NTV daily at 6 . 40-6 . 55 PM (Table 2) . The program for the NTV is jointly produced by NTV Nepal and AICC TV unit . The video unit of AICC produces a number of documentaries on various aspects of farming annually and broadcast them through agricultural program on NTV . From October 2004, NTV has been broadcasting Agricultural News on Fridays . AICC in collaboration with NTV has recently restructured its program format to introduce value-added services reflecting the needs of the users . The main audiences of the TV broadcast are the farmers residing in the municipalities or towns and the villages close to those municipalities or towns of Eastern Development Region, Central Development Region and Western Development Region . The remaining two development regions of Nepal have very poor or no reception of Nepal TV broadcast . Nepal TV broadcast about 104 agricultural programs per year produced by AICC and also produces its own agricultural program and obtains programs from other sources for this slot . The program produced by AICC is usually field based, where as those produced by Nepal TV are often studio based . But there are not many distinctions for viewers to realize the difference between the two programs . Nepal Television (NTV), which started its service in 1984, has 3 studios and 15 broadcasting centers telecasting to about 50 percent of land coverage and 65 percent of population coverage in Nepal . NTV is using geo-satellite to broadcast its programs and capable of live cast with its Digital Satellite News Gathering (DSNG) equipment from any part of the country . Its second channel the metro NTV2 is also running in the recent years which is also broadcasting agricultural programmes .

Table 2: Current agricultural program schedule in Nepal Television (2013/14)

Days	Activity (6:40-6:55 pm)
Sunday	Discussion on agricultural issues
Monday	Success story
Tuesday	Farmers problems and technicians Reply
Wednesday	Agriculture technology and irrigation
Thursday	Farmers concern
Friday	Agricultural news
Saturday	Agricultural tele-serial

(Source: AICC, 2013)

Statement of problem

Agriculture Information and Communication Center (AICC) under the ministry of agricultural development has working for disseminating agricultural information . However, AICC currently lacks data on the impact of its radio, television and print media on its two main audiences: farmers and extension personnel . The emergence of electronic media took place very late in Nepal . There is the wide communication gap among farmers and extension personnel . Most of the Nepalese farmers are facing lack of information along with modern agricultural knowledge . They need an easy access point to get and meet their information need . Information need has three basic elements: availability, access and utilization . But the GOs and NGOs initiatives are very hard to reach and lack ease of use by the farmers . Radio Nepal broadcast agriculture program from the beginning of its establishment, however a systematic study on the effects of its program and their effectiveness has not been assessed except in limited studies . Similar case was observed for TV and there is limited distribution of booklets, leaflets and other publications for the farmers and extension workers . In rural areas farmers are facing many problems related to the proper technical information about agriculture . Due to the lack of those information farmers have no idea about cash crops, off-season vegetable farming, hybrid varieties and market of the produced product . Illiteracy, poverty and lack of electricity are the major problem which is directly linked with the farmer's ability to receive the agriculture information . In spite of broadcasting those several programs via radio and TV from various stations, there

exist the huge gap between the research technology and farmer's farm technology . There exist a significant gap between the research production and productivity and the farmer's production . Farmers are not seems to have got much benefits from the agriculture program broadcasted . Till now only logics are present in absence of finding of the real cause . Rationale

Agriculture is the backbone of Nepalese economy . The existence of the production gap between the research station and farmer's field is the main problem rooted in our context . Both governmental and non-governmental institutions are working to reduce this gap, but yet no significant achievements have been gained . Government of Nepal has started to broadcast and disseminate agriculture programme from Radio, Television and printed materials to widen the agriculture knowledge of the farmers, but this has not proved to be effective as expected . This study will find out the reasons for poor access of agriculture program aired through the AICC's communication sources . This study will explore the effectiveness of agricultural programs in Radio, TV and printed materials as well as in web page for disseminating the agricultural information . This study will be highly significant for the donor agency, funding the agricultural sectors which will be helpful to find out the subjects of interest of majority of the farmers residing in different ecological region . This study will also encourage them to listen, watch and read agriculture programs aired through radio, TV and printed materials and encourage them to take part in the feedback program and disseminating the knowledge what they achieved from these sources . Moreover this study will be significant for district development officer, national planning officer, policy maker etc . working on the development of agriculture sector .

Objectives

The overall objective of this study was to assess the impacts of the different communication sources viz,

Radio, TV and Print materials in agricultural extension services of Nepal to enhance production and productivity in crop and livestock sector as well as identify the areas for improvement in the future . The agriculture program being broadcast by Nepal TV covers a wide range of subjects . That being the reason, it may not be realistic to evaluate AICC's program alone . It is therefore essential to evaluate the agriculture program as a whole . The specific objectives of this study were to:

- 1 . Identify the socio-economic characteristics of the farmers
- 2 . Examine the accessibility of the farmers to new agriculture information through radio, TV and printed materials in different ecological regions
- 3 . Determine the extent of adoption of agriculture technologies received by farmers
- 4 . Examine the perception of farmers on relevancy of these communication sources agriculture programme on agriculture production of the area .

LITERATURE REVIEW

Mass media, such as TV and Radio, are also effective tools especially for rural communities . Disseminating scientific information related to agriculture to farmers is one of the main objectives of using mass media in agriculture . Nazari and Hasbullah . 2010 reported that mass media offer effective channels for communicating agricultural information which can help to increase knowledge and influence the behavior of intended audience . Rural farmers are usually illiterate especially in developing countries . Therefore, people who cannot read and write benefit from TV and Radio frequencies . They can listen to and watch scheduled agricultural related programs . At present days, radio and TV channels are broadcasting agricultural programs in specific languages as well so that farmer target groups can understand these programs . "Participatory communication techniques can support agricultural extension efforts especially using local languages and rural radio and television to communicate directly with farmers and listeners' groups"(Parvizian *et al .* , 2011) .

According to the Ban . V, and Hawkins (1992) farmers need to be informed and educated about enhanced agricultural practices to enable them growth their production and income . Several channels such as extension agents, individuals, and farmer-to-farmer transfer the information regarding agriculture related problems . Electronic media radio, television, film, slides and film strips have been widely used to disseminate information to farmers in rural areas but due to no availability of electricity farmers still are facing many problems to get the information about agriculture .

CEDA (2001) conducted a survey to evaluate the impact of AICCs publication, radio and TV programs and finding shows that the agricultural programs in NTV is quite effective in disseminating agricultural information . Ecologically it was found that agricultural programs are more suitable for hill people followed by terai and mountains . A study Farm broadcasting in Nepal (FAO, 1980) tried to evaluate the impact of the agricultural

program of Radio Nepal . The Study found that the highest listening rate was among small farmers . The regular listeners of agriculture program of Radio- Nepal also said that the program was entertaining as well as informative . The program Budhi- Ama and JTA was ranked top among the entire agriculture program . The report has said that the most of the farmers in both hills and terai were adopting/using the techniques learnt from the program in their daily farming practice . Some of the farmers, however, told that broadcast information was not dependable, the recommended inputs were not available and the content was incomplete . Formal copies of past studies on the evaluation of impact of publication material for extension, could not be obtained, and so also is the case with NTV agricultural program . There are however, many other areas, which are investigated by different agency on NTV program . It was perhaps the first television research that DECORE undertook for the midterm monitoring and impact evaluation of the Sanjeewani TV serials in 1996 . DÉCOR has also conducted preliminary evaluation of DEVI serials . Among several important work, the impact evaluation of DEVI serials done for UNICEF in 1998 by MSI, can be specially mentioned and have recommended including other sectors agriculture and cottage industry in NTV serials .

Ekoja (2003) stated that Television and radio play very important role in dissemination the information about agriculture for the farmer's and similarly different newspapers which publish articles and periodicals about agriculture . Agriculture development mostly depends on sharing the knowledge and information about new agricultural technology transfer among farmers which are not too expensive .

Piya (2012) studied about investigation and analysis of present situation and future prospects of information and communication technology to develop agriculture in Nepal . This study shows that the government of Nepal has already established the Information Communication Technology in Agriculture such as information dissemination through internet, mass media (Television, Radio), Telecommunication (mobile phone, fixed line phone), agro-meteorological stations with using computerized instruments, Geographical Information System and Remote Sensing . However, the results also show that those technologies are not sufficient from a quantitative as well as qualitative point of view . For instance, the question is how effective is the agriculture program broadcasted by Nepal Television channel and Radio Nepal with a duration of 20 minutes and 15 minutes respectively every day . However, the growing private FM radio station and television channels have covered this insufficiency of time for agricultural programs . Those private FM radio and television are broadcasting more effective programs focusing on local communities and using local languages . Various foreigners as well as Nepalese scholars have carried out so many studies about radio related matters which provide a lot of information and data to this research topic . Radio is the eldest electronic medium of mass communication . Defining the term "Radio" the dictionary of mass communication states that, "technically it is a process of sending and receiving message through the air by electronic wave and while defining it in the mass communication sectors, it is an apparatus for receiving programs broadcast to the public by means of Radio signals . It is a widely used medium of mass communication as a source of information and entertainment all over the world" . (Watson, J . 1984: 134) .

Sharma (2001) states that; "agricultural programs transmitted by Radio Nepal have been very much useful in the context of Nepal . "Such programs have left positive impacts in both small and large scale development . Sharma further adds; Agricultural radio and TV program is seen more in the areas of vegetable cultivation, plant protection, pesticides, cereal crops livestock and poultry, store management of the cereal crops . The study further says that the farmers of Parbat district have been listening agricultural programs with much interest and enthusiasm . To make such programs regular, more effective and interesting, the farmers have recommended including such subject matters:

- Vegetable cultivation with hybrid technology
- Irrigation management
- Improved seeds of different crops
- Source, quality, improved breeds of livestock and poultry etc .

The study by CEDA (2001) on the impact of agricultural programs transmitted by Radio Nepal mentions that such programs have helped the farmers to improve the farming methods . The farmers have received the agricultural programs transmitted by Radio Nepal and Nepal Television for information and knowledge . It was found that the farmers have listened with enthusiasm the agricultural programs like SukrabarkoBudhiAamai (The Old Mother on Friday), question answer on Friday, veterinary series on Tuesday, discussion on Thursday and farming program on Sunday .

According to Sharma (2008), radio is the reliable medium that can cover wider area and can reach to the large number of people . The strength of radio as the medium of communication is that it is cost effective in terms of transmission, presentation and portability .

A study conducted by New Era (1981) has mentioned that about 48 percent of the respondents listened to the agriculture program of Radio-Nepal . In report has also ranked news, agriculture songs, rural program and family planning in order of preference and linking of sampled listener . A study carried out by CEDA (1988) tried to categorize the Radio-Nepal program on the basis of listener's choice . According to the report, the favorite program in order of priority was: news, commercial service agriculture, religions, education and family planning . The 1981 study of New Era have also mentioned one interesting findings that sample respondent male used to listen the program more than female .

The USAID study 1983, mentioned that morning and evening hours were more suitable to listeners . As to the reception quality this study has mentioned that 75 percent of the respondents were satisfied with the reception quality of Radio Nepal, while the rest experienced disturbances (humming and whining sound particularly in 60 meter band) .

Nakabugu (2010) stated that rural radio gives farmers an opportunity to interact with each other and other relevant authorities e . g . Extension workers, crop and animal experts through format like live talk shows, phone in programs and on location broadcasts .

He further adds, "Since Rural radio is community based, it can be used to mobilize people towards community development work as construction of valley dams, protected wells and immunization of animals"

Another study of FAO (2005) found that farm radio has contributed in terms of strengthening social unity, enhancing communicative ability, giving knowledge about locality, preserving environment and solving the problems that arise in the communities . The study has recommended that farm radio should be used extensively as a tool for rural development .

Purushothaman et al . (2003) based on their study on "Role of mass media in agriculture" found that the success of agriculture development programmes in the developing countries largely depends on the nature and extent of use of mass media in mobilization of the people for development . Radio and Television have acclaimed to be the most effective media for diffusing the scientific knowledge to the masses . The coverage of different subject matter by radio, television, newspaper and farm magazine are almost similar with regard to agriculture, horticulture, animal husbandry, agricultural marketing, agricultural engineering and cooperatives .

Adekunle, A . A , J . E Onyibe et al . (2002) studied about Information and communication support for agricultural growth in Nigeria , focused group discussion techniques was adopted discussion was held between two separate groups each of 17-35 years and above 35 years for male and female . And it was found that the TV programs plays important role in disseminating agricultural information . According to Banjade (2007, August), based on his study on "A case study of community radio Madan Pokhara", he mentioned some visible impacts of radio program which are as follows:

Based on their study on "Impact of Information and Communication Technologies in Agriculture Development", Razaque and et al (2013) stated that by using internet, mobile phones, radio and television, positive result on agriculture was seen . In remote areas radio is still favorite tool of communication which broadcasts many agriculture programs while television also contributes much in disseminating information about agriculture in developing countries . Furthermore, mobile phones have reduced the gap among farmers and buyers, now farmers directly communicate with customers and get price of their products from market . Mobile phones have also provided new approach to farmers to get latest information from metrological department for weather conditions before using pesticides in their farms . However, internet is also disseminating information regarding price and marketing of goods and farmers are receiving information within minutes from all over the world . Radio was seen most powerful tool in the areas having lack of electricity facility and in the areas having busy, illiterate and poor farmers .

Chapman and et al (2003) revealed that Radio is a powerful communication tool . Experience with rural radio has shown the potential for agricultural extension to benefit from both the reach and the relevance that local broadcasting can achieve by using participatory communication approaches . The importance of sharing information locally and opening up wider information networks for farmers is explored with reference to the specific example of vernacular radio programmes based on research on soil and water conservation . This paper describes this specific experience in the context of rural radio as a tool for agricultural extension and rural development, with reference to the dramatically changing technology environment that is currently

influencing information and communication processes worldwide . The implications for policy makers of harnessing rural radio to improve agricultural extension are also discussed .

AICC produces different types of publication . It is the agency mandated to bring out the technologically related publication on crop science and animal (livestock) science . On an average, AICC is mandated to do the following publishing job in a calendar year:

- Leaflets: 8-20 titles, 20,000 copies per title .
- Folders: 15 titles, 5,000-15,000 copies per title .
- Posters: 10 titles, 10,000-15,000 copies per title . Booklets: 20 titles, 10,000 copies per title . Magazine: 6 issues, 6,000 copies per issue .
- Diary: 1 issue, 6,000 copies
- Calendar: 1 issue, 10,000 copies

More than fifty publication material of AICC under different titles (leaflets, folders, posters, booklet sand magazine) have been reviewed . The major technology area that has received due place and treatment in the publication series has been found .

- Cereals, Pulses and Oil seed .
- Vegetables, Fruit and several other high value crop as mushroom, sericulture, herbs, spices, coffee, tea etc .
- Livestock, feed, fodder, grasses, all inclusive
- Soil, fertility and micro nutrient .
- Chemical fertilizer, bio-mass as manure, agricultural chemical, IPM and environment .
- Farmers' group formation .
- Post harvest aspect etc .

Except the magazine, all other publications are distributed free of charge to the Regional Extension

Directorates, District Agriculture Development and District Livestock services . The Regional Extension Directorates are requested to forward them to District Development as well as District Livestock Services Offices in their regions not served directly from the center . Depending upon the topic and its relevance, more or fewer copies of a publication are sent to each district . The magazines are distributed free of charges to District Agriculture Development as well as District Livestock Service Offices, researchers under NARC, and others . In addition, about 8000 copies are sent directly to the paying subscribers . The main beneficiaries of extension publications are extension personnel and the farmers or group of farmers, who are coming in contact with the concerned offices like DADO, Livestock Office, Service Centers, and Sub-centers .

Some important areas like credit and finance, marketing, irrigation and water management, soil water and nutrient conservation, genetic resource conservation and low input agriculture (for hill and mountain areas) etc are not receiving adequate attention . AICC however has realized the need of wider linkages for information sources to effectively cater such services . Although these materials are said to be intended to field level extension workers and literate farmers, the illiterate farmers can also get benefited at the illustration and getting them read by someone who can read simple language in his household . Keeping in view of such large audiences, the present publication quantum seems insufficient other inconsistencies and deficiencies that are noticed during review are as follows:

- The materials can be made more useful and interesting if success stories could be incorporated in the publication material of AICC (particularly in booklets and magazine) .
- Illustration, photos, sketches should find still more space in the publication materials and they should be made more clear and easy for farmers to understand .
- Complicated explanation and details still exist in several of the publication . While in many of the publication the level of language is not the same . Highly technical language, which is frequently used, should be avoided and more conversational language should be used .
- Important area such as credit and finance, marketing, genetic resources conservation low input agriculture, soil and water conservation and irrigation agriculture, are not receiving due place in publication .

RESEARCH METHODOLOGY

The research was conducted during May/June, 2014 . The field activities were complement to the knowledge experience and exposure gained from national and international literature review on related topics .

In order to carry out this research activities, consultation meeting was done with AICC representative and Subject Matter Specialists (SMSs) from IAAS, Lamjung campus . Brief meeting with the respective district Subject Matter Specialists (SMSs) in DADO during the period of survey helped to select the potential VDCs and farmers . Districts were selected to represent all ecological regions of the country and to represent different development regions . 60 samples from each ecological regions and 60 samples each from three development region namely; Eastern, Central and Western .

Site Selection

The study was conducted in 5 districts namely Sinhuwalchowk, Udaypur, Lamjung Nawalparasi and Morang . These districts were purposefully selected to represent all the ecological zones of Nepal viz . high hill, mid hills and terai . These districts were also selected to represent three development region namely; Eastern Development region, Central Development region and Western Development region having 60 samples from each development region and ecological region . We selected these districts to cover people of all ethnic groups as Brahmin, Chhetri, Janjati, Madhesi and Dalits .

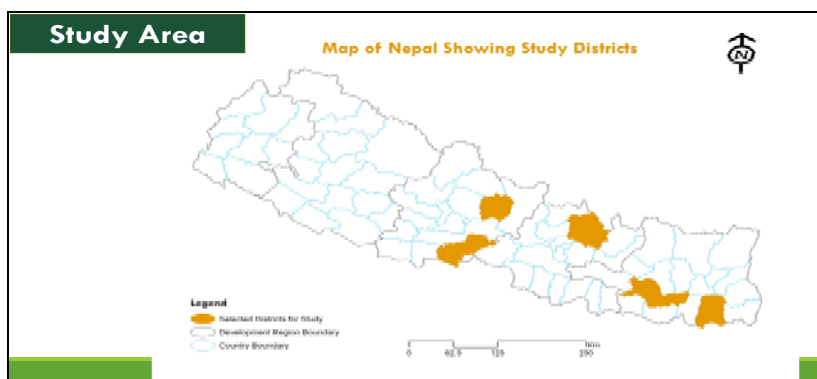
Sinhupalchowk district: The total area of this district is 2,542 sq km with the total population of 287,798 (CBS, 2011) . People depend entirely on agriculture for their survival . Since this district is hilly, the land is not very fertile and yield is very low . This district falls in mountain region and Central Development region . The major Fm stations prevailing in the district are Sindhu, Melamchi, Sunkoshi, Planet, Prime, and Namo Buddha . Generally majority of Janjati resides here .

Udayapur district: This district as a part of Sagarmatha zone has a total area of 2,063 sq km with total population of 287,698 (CBS, 2011) . This district falls in the mid-hill region of Nepal . This district falls in Eastern Development region . The major Fm stations are Amurta, Tiruka, Saaptakoshi, Makulu, B-Fm, Koshi, Udaypur and Triyuga fm .

Lamjung district: The total area of Lamjung district is 1,692 sq km with total population of 177,147 (CBS, 2011) . It is a part of Gandaki zone and falls in the Mid-hill region of Nepal . This district falls in Western Development region . Most of the people of this district depend on agriculture for their livelihood . The major FM stations in the district are Marsyandi, Bhoteodar, Gorkha, Mankamana and chautari fm .

Nawalparasi district: This district as a part of Lumbini zone has an area of 2,162 sq km bears population of 643,508 (CBS, 2011) . The major languages spoken by the people are Nepali, Bhojpuri, Magar and Tharu . It is terai district and falls in Western Development region . The major Fm stations listened by the majority of people are Vijaya, Madhayabindu, Kalikafmchitwan, Synergy fmchitwan .

Morang district: Morang, a part of Koshi zone, is one of the seventy five districts of Nepal . The district covers an area of 1,855 sq km and has a population of 964,709 (CBS, 2011) . This district represent terai region and falls in Eastern development region . Main languages spoken here are Limbu, Nepali, Maithali, Tharu, Rajnans and Urdu . Most of the land of the district is taken off by rice and jute cultivation .

*Highlighted districts in the map indicate the survey districts indicating all the ecological regions of the nation .

Figure 1: District map of Nepal showing surveyed districts

Research Design

The study is based on descriptive research design in nature . A research design is the arrangement and conditions for collection and analysis of data in a manner that aims to combine relevance to the research purpose with economy in procedure . It has described and analyzed the significant leading factors of listening behavior of radio agriculture programme . Based on the qualitative and quantitative data, there is the presentation and analysis on cause and effect relationship .

Sample Design and Rationale for the selection

A sample size was of 30 respondents from each Morang, Nawalprasai, Udaypur and Lamjung district, and sample size of 60 respondents from Sinhupalchowk district was taken including the male and female respondents . Nearly 33% of extension worker from DADO and DLSO were taken for the study . The five districts were purposefully sampled . Based on purposeful and random sampling households (HHs) were selected . Focused Group Discussion (FGD) was conducted with the purpose of valuable data gathering to add the confidence in data collected from the household . Though the study focused on farmers, a lot of important data and information received from even non-farmers (Agro-vet owners, cooperative owners, women group etc), and government agencies (DADO, DLSO) .

A sample size of 30 was purposefully grouped into categories: i) General Farmer, ii) Lead Farmer, iii) Extension worker DOA iv) Extension worker DLS and v) Extension worker DFTQC . It has helped to collect different data related to effectiveness of Radio Agriculture Programme from diversified respondents . Before sampling design, the individual interaction and consultation was done with SMSs from IAAS, Lamjung campus and respective district DADO SMSs .

Technique of Data Collection

Anthropological methods of data collection have been applied which are described as follows:

Participant Observation

Participant observation implies the use of eyes rather than of ears and voice . It is also a method for scrutinizing collective behavior and complex institution as well as the separate units composing a totality (Wilkinson and Bhandarkar, 1994) . This method is used to observe all the conditions of the farmers during the household visit and observe their conditions from close .

Questionnaire Survey

After developing the structured questionnaire having 46 questions, HH survey was carried out . The respondents were interviewed based on the pre-set questionnaire in face to face contact manner . The structured questionnaire was used to collect the facts among the respondents during field survey . A sample of 30 respondents from each district except Sinhupalchowk (60) was surveyed by structured questionnaire including 33 . 33% extension worker from the respective district .

Focus Group Discussion

Focus Group Discussions have been done in each VDCs of the survey areas to collect some additional and mixed up information having 6-10 respondents in each group . Structured questionnaire is prepared and asked in the groups and noted what they reflected in their experiences . Researchers acted as a facilitator of the Focus Group Discussion and raise the issue among the respondents/participants and were allowed to discuss freely on the subject matter and their views were noted . This provides additional strength to the research and help to develop additional confidence to the data collected .

Data Analysis

Collected information has been compiled and calculated using statistical procedure . All primary and secondary data were presented in tabular form . SPSS (version 16) was used to analysis the data obtained for different parameters .

Coordination schema

Table 3: Coordination schema for the questionnaire design and study

Objectives	Major Indicators	Questions to support objectives
Access the socio-economic characteristics of the farmers as a radio listener in the study area .	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Annual income ➤ Sex of HH head ➤ Educational status ➤ Ethnicity ➤ Land ownership 	Question number: 4,5,7,8,10,11,12
Accessibility of the farmers to new agriculture information through radio	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Access to radio ➤ Listening behavior ➤ Listening frequency 	Question number: 18,19,20,23,24
Find out the level of adoption of agriculture technologies .	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Level of satisfaction ➤ New technology applied ➤ Practical contents 	Question number: 28,29,30
Examine relevancy of radio agriculture programmes on agriculture production .	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Relevancy level ➤ Local matters ➤ Local research materials 	Question number 28,29,31,

Conceptual Framework

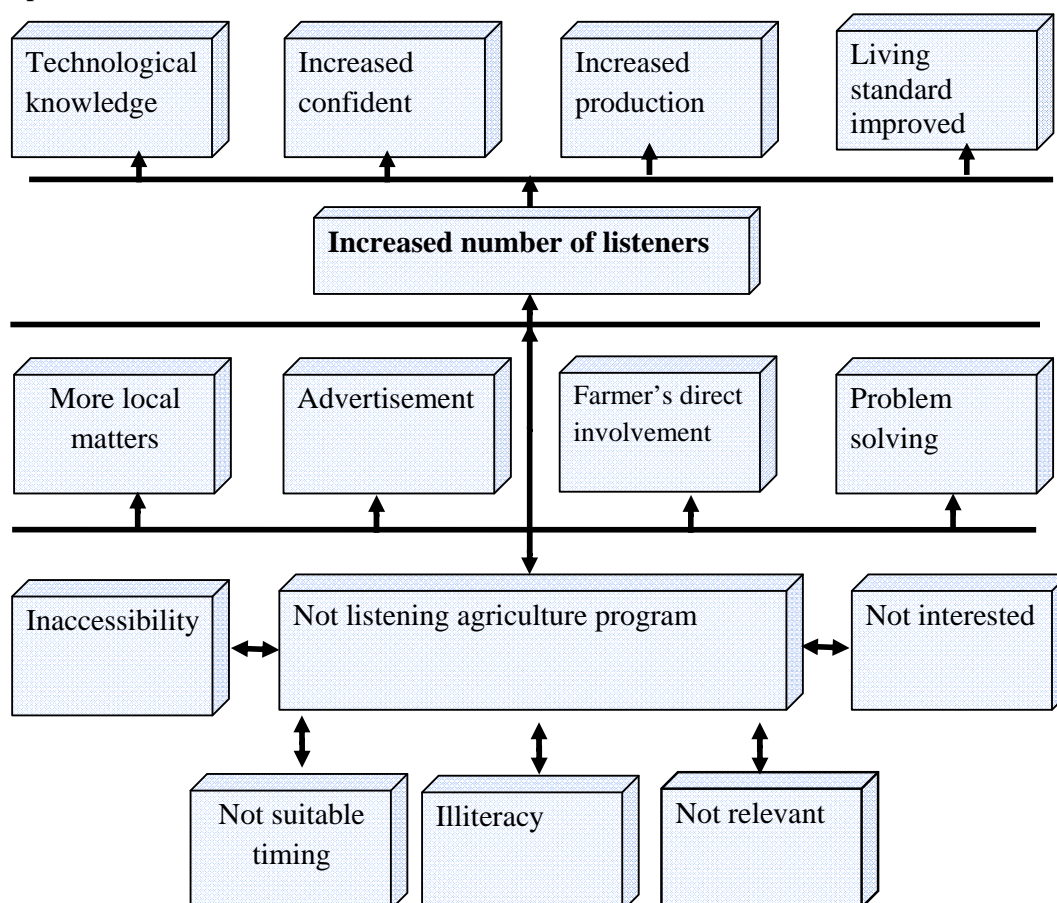

Figure 2: Conceptual frame work of the study

RESULTS AND DISCUSSION

Socio-economic characteristics of the people

People of diversified nature and behavior reside over these places . In case of Terai 90 . 00% of HH were headed by male and only 10 . 00% of the HH were headed by female . Similarly in case of Hill 85 . 00% HH were headed by male and only 15 . 00% by female . The scenario of Mountain is same to that of Terai . But according to National Population and Housing survey (NPHS, 2011), 21 . 44% of HH in Terai were headed by Female, 30 . 43% HH in Hill is headed by female and in Mountain 22 . 86% HH headed by female . In Terai (56 . 67%) and Hill (58 . 33%) majority of the people residing there are Brahmin/Chhetri but in Mountain region there is majority of Janjatis (50 . 00%) .

Table 4: Showing socio-economic characteristics of people based on Ecological regions

Socio-economic characteristics	Ecological Regions		
	Terai	Hills	Mountains
Sex of HH Head			
Male	54(90 . 00)	51(85 . 00)	54(90 . 00)
Female	6(10 . 00)	9(15 . 00)	6(10 . 00)
Age group			
Below 30	12(20 . 00)	14(23 . 33)	10(16 . 67)
31-45	31(51 . 66)	21(35 . 00)	20(33 . 33)
46-60	10(16 . 66)	18(30 . 00)	26(43 . 33)
Above 60	7(11 . 66)	7(11 . 67)	4(6 . 67)
Ethnicity			
Brahmin /Chhetri	34(56 . 67)	35(58 . 33)	28(46 . 67)
Janajati	13(21 . 67)	24(40)	30(50 . 00)
Madhesi	11(18 . 33)	1(1 . 67)	1(1 . 67)
Dalit	0(0 . 00)	0(0 . 00)	1(1 . 67)
Others	1(1 . 67)	0(0 . 00)	0(0 . 00)
Level of education			
Illiterate	8 (13 . 33)	11 (18 . 33)	11 (18 . 33)
Literate only	17 (28 . 33)	17 (28 . 33)	5 (8 . 33)
Primary level	5 (8 . 33)	2 (3 . 33)	15 (25 . 00)
Secondary	15 (25 . 00)	8 (13 . 33)	13 (21 . 67)
Higher secondary	6 (10 . 00)	14 (23 . 33)	9 (15 . 00)
College	9 (15 . 00)	8 (13 . 33)	7 (11 . 67)
Occupation			
Agriculture	47(78 . 33)	50(83 . 33)	24(40 . 00)
Wage/labour	2(3 . 33)	0(0 . 00)	3(5 . 00)
Trade/business	0(0 . 00)	0(0 . 00)	9(15 . 00)
Services	11(18 . 33)	8(13 . 33)	20(33 . 33)
Remittance	0(0 . 00)	1(1 . 67)	4(6 . 67)
Other	0(0 . 00)	1(1 . 67)	0(0 . 00)
Annual household income	93600 . 00±10596 . 99	74210 . 90±6090 . 59	350316 . 81 70±42184 . 00
Income from the primary sources	78714 . 29±10128 . 05	57619 . 05±4640 . 64	255428 . 41 00±32030 . 00
% Contribution of primary sources of income	84 . 10	77 . 64	70 . 20

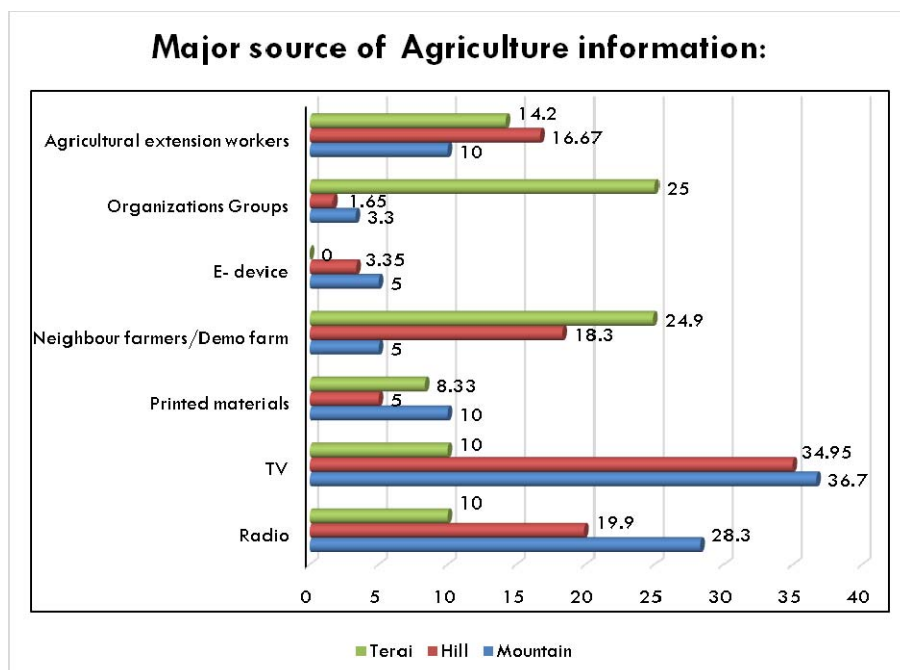
(Source: Field survey, 2014)

In case of Terai, Hill and Mountain 13 . 33%, 18 . 33% and 18 . 33% people respectively were illiterate . National scenario/data tells us that 36 . 16%, 25 . 20% and 36 . 36% of people from Terai, Hill and Mountain respectively are illiterate (NPHS, 2011) . This may be because of Purposive sampling and because of surveying 33 . 33% extension workers, which are literate and educated .

The average annual income of HH in Terai, Hills and Mountain is 93600 . 00±10596 . 99, 74210 . 90±6090 . 59 and 350316 . 70±42184 . 81 respectively . Average annual income is highest for mountain and lowest for hills . The income from the major source in Terai, Hills and Mountain is 78714 . 29±10128 . 05, 57619 . 05±4640 . 64 and 255428 . 00±32030 . 41 respectively . Agriculture is the major source of information in all the regions of the country . In Terai agronomic crops support the HH income, in hills both the crops and livestock support the HH income but in mountain major part of HH income is supported by the livestock sector . Average annual income is seen highest in case of mountain . This may be due to higher benefit from the livestock sub-sector in the mountain region . In terai agriculture sub-sector support 84 . 10% of total HH income which is highest percentage in comparison to other regions . In hills agriculture support 77 . 64% and in mountains agriculture support just 70 . 20% of total HH income . So in case of mountain services and trade/business also play important role in supporting the total HH income . Sindhupalchowk being the border of China have huge opportunity for business so this sector is also major in supporting the HH income .

Sources of agriculture information

Based on our research conducted we concluded that TV (26 . 82%) was best source of information followed by radio (19 . 56%) . E-devices (2 . 80%) were least effective means of disseminating agriculture information to the rural farmers . TV may be the most effective source of information because it presents visual demonstration, easy to understand and more interesting programmes . E-devices seem to be used by the few extension persons only . Though the use of E-devices is seen more in developed countries but in our case use of E-devices is not significant among the farmers . Highest percentage of mountain people (36 . 7%) said TV to be as a major source of agriculture information followed by hilly people with TV as main source of information (34 . 95%) . But only 10% of terai people said TV as their main source of information . This may be due to the busy schedule of the terai people in other activities other than agriculture at evening time too . Terai people have more income generating opportunities than other region people and remain busy and so the case of minimum use of TV is seen . Same trend is seen in case of Radio in which mountain people use radio maximum and least in case of terai . In Terai region farmers are more dependent on Organizations and group, and neighbor more than other devices and sources of information to get agriculture information . Agriculture extension worker seems to be least effective in case of mountain region followed by terai . They seem to be most effective source of agriculture information in case of hilly region . This may be due to lack of mobilization of the extension worker in mountain region due to difficult territory and topography to reach every HH . In case of terai extension worker mobilization is seen less due to extreme climate and insecurity in the villages .

(Source: field study, 2014)

Figure 3:Percentage of respondents receiving agriculture information from different sources
Availability of Radio

Based on our research we concluded that highest percentage of Terai people bear radio (98 . 33%) at home, followed by Mountain people (86 . 67%) . The lowest percent of people bearing radio was found to be of Hills (85 . 00%) . But according to household survey conducted by National Population and Housing Survey Terai people (41 . 91%) bear comparatively less radio compared to that of Hill (58 . 86%) and Mountain (56 . 78%) (NPHS, 2014) .

Table 5:No of respondents having radio by district and ecological regions

Districts		Yes	No
Terai	Morang	29 (96 . 67)	1 (3 . 33)
	Nawalparasi	30 (100)	0 (00)
		59 (98 . 33)	1 (1 . 67)
Hills	Udaypur	25 (83 . 33)	5 (16 . 67)
	Lamjung	26 (86 . 67)	4 (13 . 33)
		51 (85 . 00)	9 (15 . 00)
Mountains	Sindhupalchowk	52 (86 . 67)	8 (13 . 33)

(Source: field survey, 2014)

Difference in result may be due to purposive sampling of the HH, focusing more on peri-urban area or because of including more number of extension workers or progressive farmers purposively . Terai people remain busy in other activities so like to listen radio while working in their sector too .

Ranking of different Agriculture programmes

Asked if they listen the Agriculture programme aired through the radio Nepal, most of the respondents replied affirmatively and only few respondents put their answer no . As to which programme they enjoyed most, respondents ranked the various programme as follows:

Table 6:Ranking of Programme most enjoyed by respondents

Programme	Ecological region (Frequency)			Total (Frequency)	Ranking
	Mountain	Hill	Terai		
JTA and Old women	40	12	35	87	1
Agriculture News	19	33	25	77	2
Interview (Farmers & Agri-Expert)	13	17	32	62	3
Radio News and other	9	21	21	51	4
Success story	9	13	28	49	5
Agriculture Technology and Irrigation	8	8	27	43	6
Discussion	3	3	29	35	7

*Respondents were permitted more than one response .

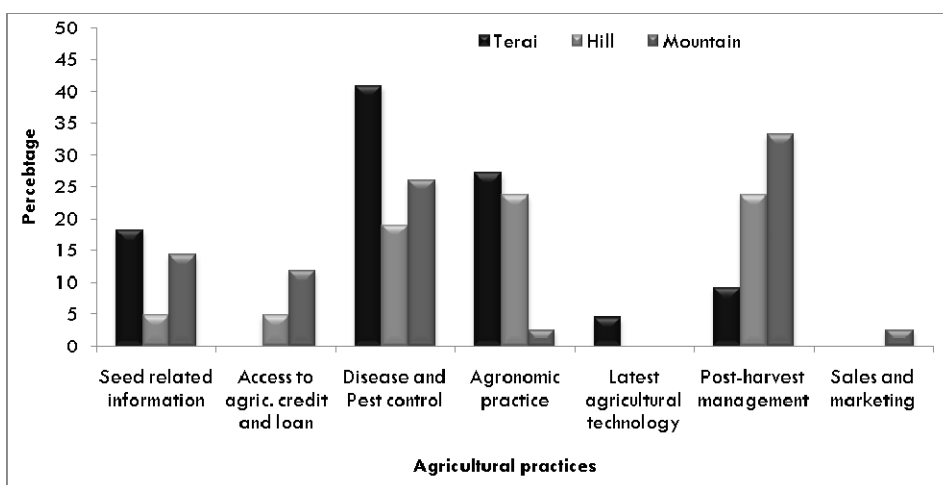
(Source: field survey, 2014)

They seem to have particularly enjoyed the Agriculture drama (JTA and Old Women) the most . Respondents ranked Agriculture News to second position and then followed by Interview, Radio News and Success story . Discussion (Cooperative and Nutrition) ranked last according to respondents reply . This may be due to less interest in cooperatives or discussion talks . Most of the farmers may prefer JTA and Old women because of its interesting way of presentation and easiness of subject matter it presents . AICC developed radio drama series on Agriculture in collaboration with Johns Hopkins University's (JHU) country office . The study by CEDA (2001) on impact of agriculture programs transmitted by Radio Nepal found that farmers have listened with enthusiasm the programs like SukrabarkoBudhiAamai (The Old Mother on Friday) and Agriculture News . A study' farm broadcasting in Nepal (FAO 1980) also identified that the program Budhi-Ama and JTA was ranked top among the entire agriculture program . On study of "Rural radio in agriculture extension" Chapman and *et al .* found agriculture drama series broadcasted from rural radio was enjoyed most by the listeners of the radio .

Preference of different subjects of broadcasting by respondents

On the basis of agricultural program broadcasting it was observed that most people living in terai have their keen interest in program related to disease and pest control while program related to agriculture practice was favored by people of hills . Similarly people living in mountains were found to be inclined towards agricultural programs related to postharvest management . Peoples living in terai and hills were found not

interested in program related to sales and marketing while peoples of hills and mountains were not attracted towards the program dealing with latest agricultural practices . From the study it becomes clear that Disease and pest control has been the major concern of the people living in all ecological regions . Most of the respondents from all ecological regions are interested towards programs covering information on disease and pest . So radio Nepal should focus more on the programs related to disease and pest control and should make disease and pest forecasting to aware the farmers from all the ecological regions . Most of the mountain people showed interest on post-harvest management activities followed by hill and terai . This may be due to cultivation of more vegetables in the mountain and hills and due to the perishable nature of the fruits and vegetables they need more knowledge on post-harvest management . Other reason may be that they have to carry their produced vegetables and fruits to long distance to reach the market so that they needs the knowledge on post-harvest management .

(Source: field survey, 2014)

Figure 4: Respondents listening about different agriculture practices from Radio

Respondents inhabiting in Nawalprasai were found to have keen interest in program related to seed while none of respondent living in Udaypur were observed with such interest . Program related to agricultural credit and loan were favored by respondents of Lamjung and Sinhuwalchowk only whereas programs related to disease and pest control were favored by respondents of all district while the rate was highest in Nawalprasai . Similar response was observed for agricultural program related to agronomic practice but highest respondents were observed in Morang . The rate of respondents listening to program related to latest agricultural practices were lowest where only people of Morang were found to have keen interest similar response were observed for program related to sales and marketing were only respondent inhabiting in Sinhuwalchowk were found to show some interest . Udaypur have highest number of respondent who were interested to agricultural programs related to post harvest management practices although that program were listened by respondent of all districts .

On the basis of program related to agricultural commodities it was observed that mostly respondents of Nawalprasai were interested towards program dealing with animals which were followed by respondents of Sinhuwalchowk . Respondents living in Morang and Nawalprasai were found to have not any interest in programs related to dairy where as that program was favored by peoples of Udaypur . Agricultural programs related to Fishery and Fruits & Vegetables along with cash crops have most respondents from Morang district . This may be due to more favorable conditions for fish and fruit farming in Morang district . There is also opportunity to supply fish to Indian markets from Morang district . Respondents of Lamjung district were found to have keen interest in agricultural programs related to Field crops . Lamjung bear favorable climate for field crops .

So from above study it becomes clear that respondents from Terai are more interested in cultivation of crops (agronomic practices), respondents from Hill are seen interested in both agronomic and livestock activities but people from Mountain are seen interested in livestock activities, sales activities and postharvest activities . So while developing the programs for different ecological regions these things should be kept in mind .

Level of adoption of new agriculture technology by respondents

On the basis of agricultural information supplied via radio related to modern agricultural techniques it was observed that respondents inhabiting in terai region were highly benefitted as they have high adoption rate (65 . 00%) for such techniques followed by respondents of hills (51 . 67%) and mountains (18 . 33) .

Out of the total radio listeners of terai region 29 . 92% found that the information supplied was highly informative and satisfied while 60 . 41% were satisfied with the information supplied and remaining 16 . 66% were moderately satisfied by the information . Whereas in case of hills 19 . 04% of total respondents were highly satisfied with the information supplied via radio agricultural program whereas 47 . 61% were satisfied from the information while 30 . 95% were only moderately satisfied with the information supplied where 2 . 4% of total respondents were unsatisfied with the level of information provided via radio agricultural program . Among the respondent listening radio agricultural program from mountain region 4 . 87% were highly satisfied with the source of information provided while 75 . 61% were satisfied with the information supplied where 17 . 07% were moderately satisfied with the information source and 2 . 45% of total found that the information was outdated and were unsatisfied with the information supplied via radio agricultural program . The reasons for higher adoption of agriculture information aired through radio may be due to more focus on terai while designing the program because terai is known as the main center of agriculture in the country . This may be due to more aware farmers in terai in comparison to hills and mountains and higher number of early adopters in terai . Respondents from mountain adopt the technology least aired through radio because of irrelevant programs in respect to mountain region and less focus on mountain region .

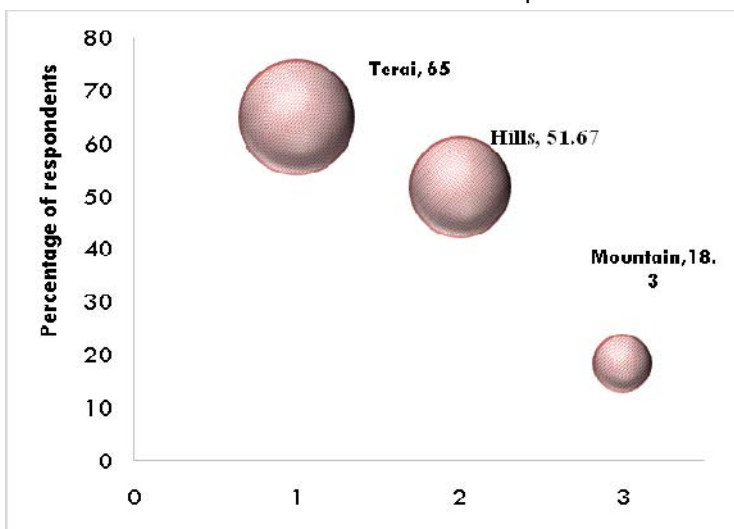

Figure 5: Respondents adopting new agriculture technology through listening agriculture programme in Radio .

Relevancy level of agriculture information aired through radio

Equal percentage of people from Terai (11 . 67%) and Hill (11 . 67%) said the program is highly relevant but only 5% people from mountain said program is highly relevant in their case .

Table 7: Relevancy level according to ecological regions of the country

Relevancy level	Ecological regions		
	Terai	Hills	Mountain
Highly relevant	11 . 67%	11 . 67%	5 . 00%
Relevant	55 . 00%	41 . 67%	55 . 00%
Somewhat relevant	20 . 00%	25 . 00%	10 . 00%
Irrelevant	13 . 33%	21 . 67%	30 . 00%

(Source: field survey, 2014)

Highest percentage of respondents from mountain (30 . 00%) said the program is irrelevant and least from terai (13 . 33%) said the program is irrelevant . Other seems to be moderately satisfied by the program any they said its ok . Most of the people neither put their views strongly in the support of the program and nor in oppose of the program .

Only 9% of the people said the program is highly relevant for their local condition, 50% said it is relevant, 18% seems to be satisfied and 22% think the program is not suitable to the local conditions . This reflects that very few people are highly satisfied with the program . Levels of relevancy of the program also determine the level of adoption of the program . If the program is highly relevant then more number of listeners adopts

the information and technology aired through the program . Higher the level of relevancy of the program higher will be the effectiveness of the program and higher will be the outcome of the program .

Timing of broadcasting of agriculture program through radio

Most of the respondents from hill (53 . 33%) said the timing of the program is suitable for them followed by mountain respondents (46 . 67%) . Least respondents from terai (40 . 00%) said the timing is suitable . But the overall response of the respondents is not good in case of timing of the program . Less than 50% of the respondents are seen satisfied with the timing of the program . More number of respondents in not-favor of the timing of broadcasting of the program in terai may be due to involvement of terai people in other activities other than agriculture till late night . More opportunities are present in terai region for income generation till late hours . But in case of hills and mountains people leave their farms and listen the agriculture program aired through radio . Most of the respondents said that the timing is suitable in case of winter season because during winter they leave their farms before 6 pm due to shorter days . But in case of summer days are longer and they still are at farms till 7 pm and miss the program . Most of them said that the program should be broadcasted a bit later in the afternoon or early in the morning .

Percentage of respondents having TV at their home

Distribution of sampled respondents having TV at their home in different ecological zones of Nepal is shown in figure . Results depicted that 85 . 56 %of sampled households have their own TV set and only 14 . 44% doesn't have access to television . Within the ecological zone, sampled households having ownership of TV was quite higher in the Hilly region (90%), followed by Terai (85%) and Mountains (81 . 67%) . The increase of ownership in the hilly region may be due to the influences of remittance .

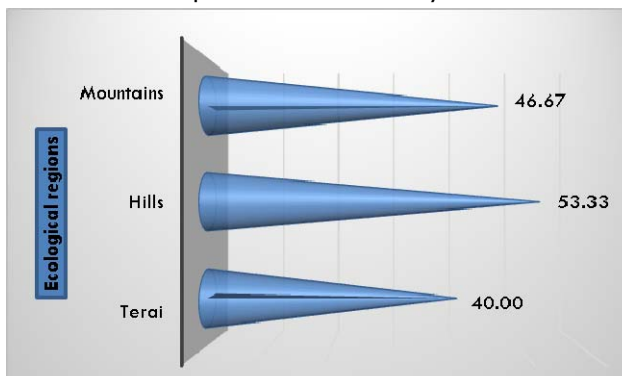

Figure 6: Respondent's perception on the suitability of time of broadcasting of agricultural programme at Radio

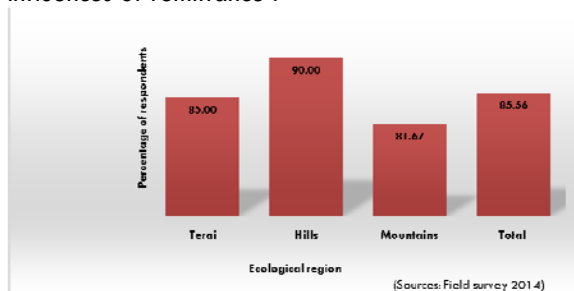

Figure 7: Percentage of respondents' household having TV at their home
Respondent watching the agricultural programs on NTV

Understanding farmers' preference and demand of watching agricultural related program is very crucial for the continuity of such programs . To capture this fact respondents were asked whether they watched agricultural related program in TV or not . The survey result shows that 87 . 5% of respondents in the survey area watched agriculture program in TV . Within the ecological region it was found that higher number of respondent in hilly region (86 . 67%) watch the agricultural programme in comparison to Terai region (68 . 33%) and mountain region (66 . 67%) . But CEDA 2001 found that more people (100%) watch agricultural programs in TV followed by hills (89 . 7%) and terai (75 . 2%) .

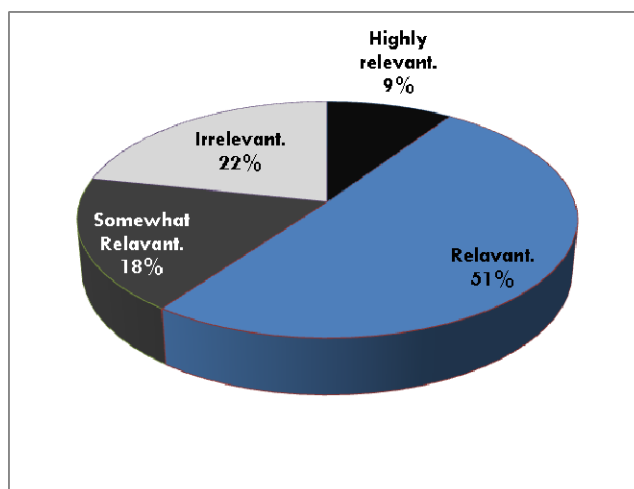

Figure 8: Level of relevancy of agriculture programme aired through Radio Nepal .

Table 8: Respondents watching the agricultural programs in TV by ecological

Watching TV	Ecological region			Total
	Terai	Hills	Mountains	
Yes	41(83 . 67)	52(96 . 30)	40(81 . 63)	133 (87 . 5)
No	8(16 . 33)	2(3 . 70)	9(18 . 37)	19 (12 . 5)
Total	49(100)	54(100)	49 (100)	152 (100)

(Source: Field survey 2014)

On the other hand 16 . 33% respondents from terai, 3 . 7% respondents from hills&18 . 37% from mountain didn't watch TV agricultural programs due to the following reasons:

- People didn't think it is effective
- People are busy at the time of broadcasting
- Lack of knowledge about the agricultural programs from TV
- Not suitable timing
- Not interested yet all

Preferred Agricultural Program in NTV

Table 9: Most preferred agricultural program on NTV by ecological region

Agricultural program	Ecological region			Total
	Terai	Hills	Mountains	
Sunday	11(27 . 5)	21(52 . 5)	8(20)	40
Monday	23(41 . 07)	13(23 . 21)	20(35 . 72)	56
Tuesday	26(46 . 42)	16(28 . 58)	14(25)	56
Wednesday	21(51 . 22)	9(21 . 96)	11(26 . 82)	41
Thursday	12(36 . 36)	10(30 . 30)	11(33 . 34)	33
Friday	25(34 . 72)	28(38 . 81)	19(26 . 37)	72
Saturday	31(36 . 05)	22(25 . 58)	33(38 . 37)	86

(Source: Field survey 2014)

The result shows that Sunday &Friday programs more popular in hilly region followed by terai& mountain region . Monday, Tuesday, Wednesday program is more popular in terai region& more number of respondent watch these programs in comparison to other ecological region respondent watch the program . Tuesday program . Whereas the most popular programs in all ecological region is Saturday program in which agricultural teleserial is broadcasted . Main reason behind the higher number of program viewers in Saturday may be due to the holidays and the popularity of the agricultural teleserial broadcasted in Saturday .

Respondent's preferences on agricultural information on NTV

Table below demonstrates that majority number 40 (22 . 22%) of respondents get the quality Information regarding disease and pest controls while the information of sales and marketing is got by 7 (3 . 89%) respondents . When we observe the result according to the physiographic region it has seen that in terai 14(23 . 33%) respondent got the information about disease and pest controls, only 1(3 . 33%) respondents got the information about the sales and marketing . In hills 12(20%) of respondent got the information about the agronomic practices and 4(6 . 67%) respondents got the information about sales &marketing . In mountain the results shows that 16(26 . 67%) respondent got the information on disease and pest controls . Furthermore the least number of respondents 1(1 . 67%) of respondents have said that they get the information on sales and marketing . On the basis of agricultural program broadcasting it was observed that most people living in terai and mountain have their keen interest in program related to disease and pest control while program related to agriculture practice was favored by people of hills . Peoples living in terai and mountain were found not interested in program related to sales and marketing while peoples of hills and mountains were attracted towards the program dealing post harvest management than the people from terai . According to Ball-Rokeach and DeFleur, 1976 television was able to increase farmers' information regarding agricultural pests and correct methods of using poisons . In media dependency theory, the effect

of message on knowledge and information has been emphasized . Nowadays the farmers have needed to be timely informed about use of new technologies and upcoming warnings regarding pesticides and other diseases by media (Prathap, 2010) .

Table 10: Respondents preferences on agricultural information in NTV by ecological region

Activities	Terai	Hills	Mountains	Total
Seed related information	5 (8 . 33)	10 (16 . 67)	3 (5 . 00)	18 (10 . 00)
Access to credit and loan	2 (3 . 33)	9 (15 . 00)	4 (6 . 67)	14 (7 . 78)
Disease and Pest control	14 (23 . 33)	10 (16 . 67)	16 (26 . 67)	40 (22 . 22)
Agronomic practice	6 (20 . 00)	12 (20 . 00)	6 (10 . 00)	30 (16 . 85)
Post-harvest management	2 (10 . 00)	7 (11 . 67)	10 (16 . 67)	22 (12 . 22)
Sales and marketing	1 (3 . 33)	4 (6 . 67)	1 (1 . 67)	7 (3 . 89)
Don't Watch	19 (31 . 67)	8 (13 . 33)	20 (33 . 33)	47 (26 . 11)

(Sources: Field survey 2014)

Respondents preferences on the commodities on the agricultural program on NTV

Regarding preference on different commodities on the Agricultural program at NTV, majority of respondents (44 . 4%), who reported that they watched agriculture program, were found to be more interested on fruits and vegetables, followed by goat/pig/poultry (20 . 6%), field crops (12 . 7%) and fisheries (11 . 1%) . Very few respondents (2 . 4%) were found who preferred diary, milking related information . According to the ecological region also more number of respondent are interested in fruit and vegetables related information in all three ecological region . From this we can conclude that at recent time farmers have keen interest in fruit and vegetable farming .

Table 11: Respondent's preferences on the commodities on the Agricultural program at NTV

Commodities	Terai	Hills	Mountains	Total
Goat/ Pig/Poultry	7(18 . 8)	7(14 . 3)	12(30)	26(20 . 6)
Diary, Milking cow/buffalo	0(0)	2(4 . 1)	1(2 . 5)	3(2 . 4)
Fisheries	5(13 . 5)	8(16 . 3)	1(2 . 5)	14(11 . 1)
Fruits & Vegetables	20(54 . 1)	18(36 . 7)	18(45)	56(44 . 4)
Cash crops	3(8 . 1)	5(6 . 1)	5(12 . 5)	13(8 . 7)
Field crops	4(5 . 4)	11(22 . 4)	3(7 . 5)	16(12 . 7)
Total	37(100)	49(100)	40(100)	126(100)

(Sources: Field survey 2014)

Adoption of the technology through agricultural program on NTV

To measure the effectiveness of the message disseminated the responses for the adoption of technology by watching TV by the respondents was surveyed . The result shows that 60 . 43% of respondent in the survey area adopt the new technology by watching the agricultural programs on NTV . Of the total farmers, a considerable percentage of the respondents in terai and hilly region i . e . 72 . 1 % and 71 . 7% respectively were found to adopt the technology that were broadcasted through NTV . In mountain the least number of people (37 . 5%) adopting the new technology by watching the agricultural program in TV this may be due to the fact that people main occupation is other than agriculture for the people living in mountain region . And the less adoption of technology in mountain region is also related with the low number of respondent watching agricultural program & lower number of people having TV in mountain region . But CEDA 2001 reported that application of technology is more in mountain followed in hill and terai in nepal .

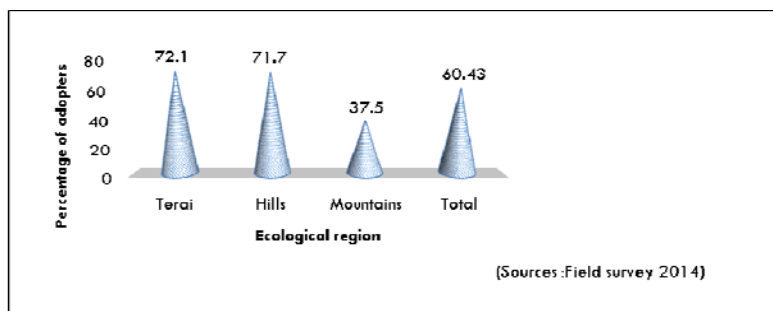

Figure 9: Adoption of new technology by watching the agricultural program on NTV in different ecological region of Nepal

Level of satisfaction of the respondent from the agricultural programs on NTV

Following figure shows farmers' responses on the level of satisfaction of contents of broadcasted agricultural materials on NTV. Majority of the respondents in all regions were found to be satisfied with the types of agriculture related information broadcasted in NTV. Respondents of hilly region (24.53%) were found to be highly satisfied in comparison to the respondents in terai and mountain region. The not satisfied respondents are higher in mountain region followed by hilly region where as the percentage of not satisfied respondent is 0 in terai region.

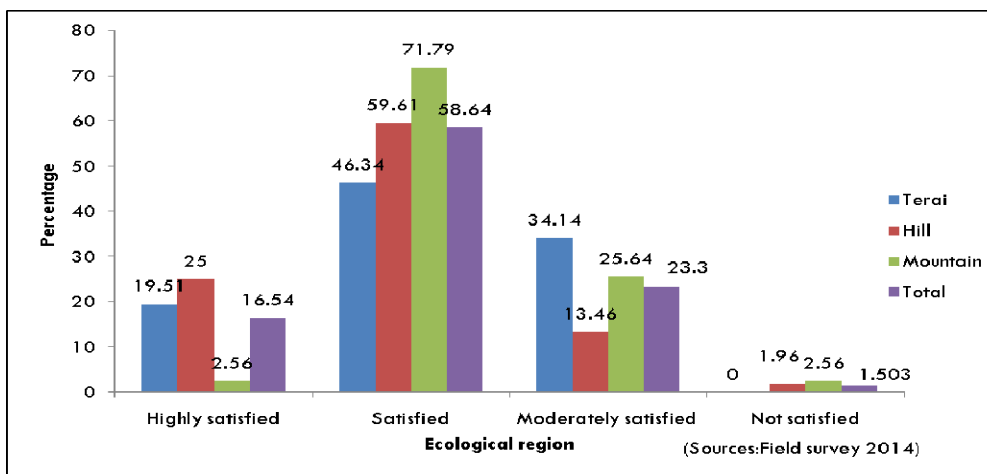

Figure 10: Level of satisfaction of the respondents with the agricultural program broadcasted from NTV by ecological region of Nepal

Respondents preferences on the commodities on the agricultural program on NTV

Regarding the relevancy of agricultural program on NTV, majority of respondents (80%) in mountain found the content quite relevant, whereas only few respondents responded that the program was highly relevant for them. In hilly and terai more than 50% found the program relevant whereas nearly 20% of respondents found the program highly relevant. Very few respondents (3.77%) of hilly region reported that the agricultural program on NTV is not so relevant for their purpose.

Table 12: Respondents' judgment on relevancy of agricultural program on NTV

Relevancy level	Ecological region			
	Terai	Hills	Mountains	Total
Highly relevant	9(20.93)	10(18.87)	2(5)	21(15.44)
Relevant	26(60.47)	29(54.72)	32(80)	87(63.97)
Somewhat relevant	8(18.60)	12(22.64)	6(15)	26(19.12)
Irrelevant	0(0)	2(3.77)	0(0)	2(1.47)

(Sources: Field survey 2014)

Suitability of broadcasting time for agricultural program

The following figure shows that more number of people (57.78%) told that current broadcasting time is appropriate where as 42.22% respondents told that the current broadcasting time is not appropriate for them. In terai more number of respondents (61.90%) told that the broadcasting time is not appropriate where as in hill and mountain more number of people told the current broadcasting time is appropriate for them.

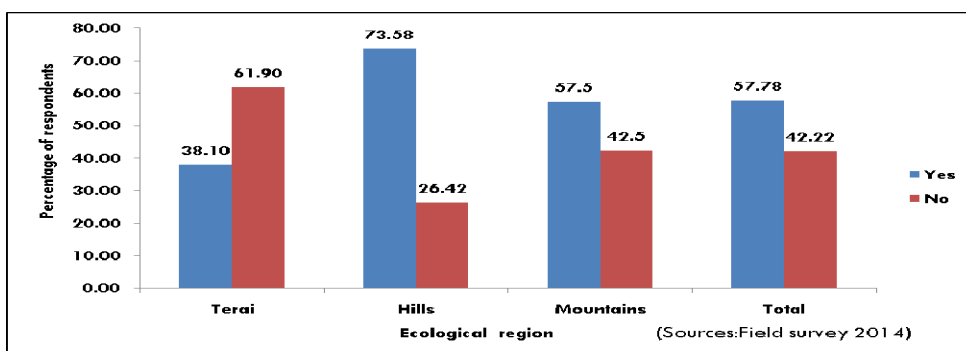

Figure 11: Respondents' judgment on suitability of broadcasting time for the agricultural programs on NTV

Most preferred time for agricultural program

Respondents who told that the current broadcasting time isn't appropriate were asked to find out the most preferred time. It shows that majority of respondent (83.12) showing interest in agricultural program considered late night as the suitable time for broadcasting followed by afternoon (9.09%) and early morning (7.79%). Ecologically it was seen that in mountain 100% people late night for agricultural program where as in terai 91.67% people preferred late night. But in case of hills only 58.33% people preferred late night followed by afternoon (25%) and early morning (16.67%) The results is also correlated with the finding of Nazari which showed that the most appropriate time for broadcasting the programs was between 6 to 8 pm.

Table 13: Most preferred time for agriculture programs by ecological region on NTV

Preferred time	Ecological region			Total
	Terai	Hills	Mountains	
Early morning	2(5.56)	4(16.67)	0(0)	6(7.79)
Afternoon	1(2.78)	6(25)	0(0)	7(9.09)
Late night	33(91.67)	14(58.33)	17(100)	64(83.12)

(Sources: Field survey 2014)

Suitability of current broadcasting duration by the respondents

The survey result shows that 52.60% people are satisfied with the current duration of broadcasting of 15 minute where as 47.40% people are unsatisfied with the current duration of broadcasting and suggest increasing the broadcasting duration for 30 minute. Ecologically we found that in hill more people are satisfied with the current broadcasting duration followed by mountain and terai. And it also shows that more people from terai are unsatisfied with the current broadcasting duration followed by hill and mountain. Nazari based on his study reported that that the duration of the program (20 minutes) is enough and by increasing the duration of the program, the audience will be less and less interested to follow the program.

Table 14: Suitability of current broadcasting duration by the respondents

Suitability of broadcasting duration	Ecological region			Total
	Terai	Hill	Mountain	
Yes	6(8.45)	34(47.8)	31(43.6)	71(52.60)
No	37(57.8)	18(28.12)	9(14.08)	64(47.40)

(Sources: Field survey 2014)

SUMMARY AND CONCLUSIONS

Agriculture sector has been found as major contributor of HH economy . Male domination is clearly observed in the study site; literacy status is in increasing trend . Number of male respondents (66 . 66%) is greater than female respondents (33 . 34%) . 40% of total respondents fall within the age group 31-40 which is the economically active group of the people .

Regarding the effectiveness of agriculture information dissemination through radio, it has been observed that, still there are many issues to be addressed . Though more than 90% have owned radio set, very few are regular listener of the agriculture program . Most of them are not familiar with time schedule of agriculture program and found to listen program only when commencement of program coincides with tuning of radio . “JTA and Old women” is found as the most favorite program among farmers . Besides this, agricultural teleserial in Saturday program was also found to be preferred by most farmers . Agricultural information on disease and pest control is found as the most necessary . Hence timing and frequency of such interesting programs should be enhanced . 85 . 56% of total respondents have owned TV set and among them 73 . 89% people are found to watch agriculture program on TV .

Nearly insignificant number of people has ranked the agriculture program as “Highly relevant” . In case of hill and mountain regions, level of technology adoption is observed to be poor . However, it is found to be higher in terai, where 72 . 1% of respondents have started new businesses like mushroom farming and poultry farming, by watching the agricultural program on NTV . Terai respondents are highly satisfied with the agricultural programs on NTV . 57 . 78% of total respondents have specified that the existing broadcasting time is suitable for them while remaining farmers have preferred late night time for broadcasting .

Thus inclusion of locally relevant specific information should be made, so as to make them relevant . Relevancy level of the program and inclusion of more and more interesting local especially practical matters can increase the level of adoption of technology aired . Advertisement of specific program through other media can aid in farmers familiarity .

RECOMMENDATIONS

Based on the findings of the study following recommendations are forwarded to increase the effectiveness of the AICC's communication sources in agriculture program:

- Should deal with farmers real problems .
- Should advertise the program through other channels to inform all the listeners .
- The timing of agriculture program in radio should not coincide with the timing of agriculture program in TV .
- Should change the timing and increase the duration of broadcasting .
- Should present programs in easy and interesting way as dramas .
 - Time of broadcasting should be changed during summer month because most of farmer is still in their field till 7 . 00 pm
 - Presentation of the programs should be in a attractive way than at present, program should be able to deliver the quality information to the farmer .
 - Need more dramas, teleserial related to agricultural activities .
 - General improvement in rural infrastructure particularly electricity supply is essential in the study area .
 - Better if pre-informed about the topic to be relayed in the agricultural program in the next day
 - Duration of Broadcast should be increased .
 - Broadcast time will be more appropriate after 7 . 30 PM
 - Program should be repeated with prior information .
 - Knowledge about recent and mode of adoption should give emphasis to increase better coverage and effectiveness .
 - Broadcast more about diseases pest management and agronomical practices .
 - More success stories should be broadcasted and more interviews with expert and successful farmers .
 - Need to expand Nepali Television reception as soon as possible .

- Publication should be made available in time at the districts and village level .
- Publication should be made available through the concerned extension workers .
- Publication materials should be relevant as well as practical as per location
- Similar research on other remaining development regions and in peri-urban and urban areas should be carried out to cover the whole nation scenario .

REFERENCES

- Adekunle, A. A and J. E. Onyibe 2002 . An audience survey in agriculture information dissemination information and communication support for agriculture growth in Nigeria .
- Agboola, A. T. 2000 . Rural Information Supply and Nigerian Agricultural Libraries . Rural libraries, 20(2), pp 29-37 .
- Akter . ,N. andW. kabir . 2009 . Empowering Farmers through Mass Media: A Success Story of Mati-O-ManushTelevision Program in Bangladesh
- Ariyo, O. C. , M. O. Ariyo, and O. E. Okelola . Assessment of the role of mass media in the dissemination of agricultural technologies among the farmers in Kaduna north local government area of Kaduna state of Nigeria .
- Alam, M. K. and M. A. Haques . 2014 . Contribution of television channels in disseminating agricultural information for the agricultural development of Bangladesh .
- Baxter, M. 1989 . New Developments in Agricultural Extension in Roberts N, (Ed) Agricultural Extension in Africa . World Bank publication .
- Bogunjoko, I. O. 1830 . Sources of Information on Improved Farm practices: A study of Farmers in Giwa District Kaduna State . The Journal of Agricultural Extension Vol. 1 No 2 .
- Buren, E. D. 2000 . Cultural Aspects of Communication for Development . Translator: Falsafi, S. Tehran . IRIB Press . Iran . 110-114 .
- CEDA . 2001 . Impact Evaluation of AICC's Publication, Radio and Television Program, Final report . Chhachhar, A. R. and M. S. Hassen The role of television in dissemination of agriculture information among farmers in Pakistan . Faculty of modern languages and communication, Putra University, Malaysia .
- Dahal, H. 2010 . National agriculture extension system . A country report presented in the workshop on rural development in sunwon, Republic of Korea . Economic Survey . 2011, Government of Nepal .
- FAO . 2001 . Knowledge and information for food security in Africa from traditional media to the Internet . Communication for Development Group, Sustainable Development Department . Rome: FAO .
- Hazelman ,M. ,and S. attaluri . 2011 Success stories on ICT/ICM in AR4Din asia and pacific region . Food and Agriculture Organization of the United Nations . Regional Office for Asia and the PacificAsia-Pacific Association of Agricultural Research Institutions Bangkok, Thailand
- Hussain, M. (1997) . Mass Media . In: Memon, R. A. and E. Basir (eds .), Extension Methods . National Book Foundation: Islamabad, pp: 208-61 .
- Irfan, M. , M. S. Khan, and M. Asif . 2006 . Role of mass media in the dissemination of agricultural technologies among farmers . International journal of agriculture and biology 8 (3), 417-419 .
- Kaye, D. (1995) . Thee Importance of Information . Library Management, 16(5), pp . 6-25 .
- Muhammad, S. S. , A. Butt, and I. Ashraf . 2004 . Role of television in agricultural technology transfer . Pakistan journal of agriculture science, 41(3/4), 158-16
- Irfan, M. , Muhammad, S. , Khan, G. A. , & Asif, M. (2006) . Role of mass media in the dissemination of agricultural technologies among farmers . International Journal of Agriculture and Biology, 8 (3), 417-419 .
- Nazzari M. R. Impact of television on rural development . Department of Media Studies, Faculty of Art and Social Sciences, University Malaya, Malaysia
- Nazari, M. , &Hasbullah, A. (2008) . Farmers' approach and access to information and communication technology in the efficient use of modern irrigation methods . Europ . J . Sci . Res . , (EJSR), 21(1), 38-44 .
- Opara, U. N. 2008 . Agricultural Information Sources Used by Farmers in Imo State, Nigeria, Information Development, sage publication 24(4), pp . 289-295 .
- Oso, L. 1993Agriculture on Nigerian television: A critique of current practice . Vol 7 african council for communication education .
- Prathap, D. P. (2010) . Communicating farm technologies through traditional and new media channels . Lessons from India . E-strategies for technological diffusion and adoption . National ICT Approaches for Socioeconomic Development, 244 .
- Pur J. T. and . M. M Gwary (2008) . Determinants of Effectiveness of Electronic Media in Agricultural InformationDelivery in Yola North Local Government Area of Adamawa State, Nigeria .
- Piya, C. K. 2012 . Investigation and analysis of present situation and future prospect of information and communication technology to develop the agriculture in Nepal . Department of information Technology . Turku University of applied sciences .
- Upadhyay, S. , Kumar, A. , Raghuvanshi, R. , & Singh, B. (2011) . Media accessibility,utilization and preference for food and nutritional information by rural women of India . J Communication, 2 (1): 33-40 .

खण्ड १४

एस.एम.एस. मार्फत कृषि सूचना प्रवाह

ICT in Agriculture in Nepal नामक संस्थासँगको सहकार्यमा धादिङ र काभ्रे जिल्लामा Piloting को रुपमा सञ्चालित एस.एम.एस. मार्फत कृषि सूचना प्रवाह कार्यक्रमको प्रतिवेदन

HaatHaat ma Suchana

Project Profile:

Project number & title:	HaatHaat Ma Suchana
Committee:	Agriculture Information and Communication Centre
Organization	ICT in Agriculture Nepal
Project Leader	Anish Shrestha, Mobile: 9807401577 9849636757

1. Project description:

The project tends to provide relevant agriculture information to the farmers through the use of mobile technology . The information will be send to the registered farmers through SMS . The information is related to market price, Disease, Crop information, Fertilizer etc . The project has already collected the information about the farmers and has been sending relevant information to the farmers . The project has also been providing the agriculture information through NTC bulletin board .

1.1 Project Objective

The principle objectives for the implementation of the Bulk SMS Technology are stipulated below;

- To introduce mobile technology in the field of agriculture
- To provide relevant agriculture information to the farmers
- To create a fast, efficient and reliable mode of communication with farmers .

The idea behind the project is to send the relevant information to the farmers through SMS . The system will focus on gathering the relevant information from the farmer and the other stakeholders' . The information basically includes farmers' mobile numbers and the type of farming they do . The Farmers will be categorized into different groups according to their geographical regions of crops groups and relevant information will be send to the groups at once . The farmer who wants the agriculture information must be register to the system through different mediums . Only the farmers who registered the system will receive information related to agriculture .

1.2 Working Procedure

1.2.1 Information Collection

Information Receivers (farmer) information collection

The information about farmer will be collected through field visit at various 'Krishisewa Kendra' . The information about the farmer such as name, address, phone number (mobile) and major crops grown and type of information farmer needs is collected and digitized .

1.2.2 Sending information collection

The Agriculture Information and Communication Center (AICC) Hariharbhawan, Kathmandu will help in collecting and disseminating relevant information to the registered farmers . The collection of market information will be done through visiting the various agriculture markets .

1.3 Registration

The farmer can register through one of the following process:

a . Form filling

The farmer can fill the form available at various krishiSewakenra to register to the system .

c . Phone call /SMS

Farmer can register to the system by calling to a phone number or through sending a SMS .

2 . Meeting objectives

The objective was to collect contact number of Farmers of Dhading and Kavre District . Representatives from organization were sent to both district for contacting farmers and collecting their information . Total numbers of

१०६ / कृषि संचार तथ्याङ्क तथा वार्षिक प्रगति प्रतिवेदन

targeted farmers were around 1000 . Representatives from organization went total number of 16 times in both Kavre and Dharke . Of those 16 visits 10 were to Kavre and 6 were to Dhading . Representatives made direct contact with farmers and they collected information through Co-Operative and farmer groups . The collected information is fully digitized and the agriculture information is send through SMS . Around 1000 farmers are facilitated with this project . Not only the SMS ,the use of NTC bulletin board service system have also been effective . The Farmers are continuously calling and giving back the feedback of the project . New farmers are registering their phone number to the system through phone call and Internet .

3 . Evaluation

After collection of form it was categorized . Farmers' number was listed . The farmers were asked to include their main crops . Farmers with same main crops were kept in same group . They were also asked to give their opinion on what kind of information they wanted and they were categorized accordingly . The farmers calls and give the positive feedback . Daily new farmers are calling and they are registering their number to the system . The farmers express their gratitude by calling and want the continuity of such project in future . AICC Senior Agriculture Communication Officer Mr . Baikhunta Adhikari and Officer Mr . Durga Prasad Pandithas visited the project area for the evaluation and took the farmers Feedback .

4 . Task Completed

A total number of 1000 farmer data is collected through field visit . The information of the farer is digitized and agriculture information is send to their Mobile . The work completed is listed below

- Collection of farmers forms and digitizing of those form
- Completion of the database, website and going live
- Collecting the regular information from different agriculture department and sending the relevant information to the farmers .
- Registering the SMS system in NTC and sending Bulk SMS
- Registering the notice board system in NTC and providing agriculture information through Voice message

5 . Outputs

	# Planned	# Actual	Details
Number of days Visited	21	21	A total field visit day is complete .
Number offorms Distributed	2000	1000	Farmer are registering through phone call and internet .
Online database and Websites	1	1	1 database and website created "www . krishighar . com"
SMS Registration and sending SMS	10000/mth	10000/mth	A total of 10000 SMS is send per month to 1000 farmers
Bulletin board Service	1	1	Agriculture information is provided through voice message record on a phone number

6 . Problems

Using Bulk SMS for disseminating agriculture information is more feasible if the agriculture information is short . Some of the problems faced during the project are:

- Very short agriculture information could only be send (1-2 sentences only) .
- One sentence in Nepali Unicode is equal to around three sentences in English, this increases the cost of per SMS .
- Few mobile handsets didn't support Unicode, which made farmer difficulty in reading the information .
- Difficulty in preparing Agriculture information .

7 . Conclusion

Overall the project objectives were meet within the time . The project introduced mobile technology in the field of agriculture . The farmers were made alert of different types of crops to be cultivated on particular month . The information such as using fertilizer for particular crops and disease information were also provided to farmers on real-time basis . The farmers who received the agriculture information praised the project work and demanded for the continuation of the project . Expansion of the project to other districts could alert farmers at different geographical regions with right information at right time from relevant source .

खण्ड १५

कृषि सञ्चार नीति तथा रणनीति

(प्राकृतिक स्रोत तथा कृषि व्यवस्थापन केन्द्र (Natural Resources and Agriculture Management Center- NaRAM Center) संगको सहकार्यमा तयार गरिएको कृषि सञ्चार नीति तथा रणनीतिको ड्राफ्ट प्रतिवेदन)

१. पृष्ठभूमि:

कृषि उत्पादन प्रणालीलाई आधुनिक, सघन, प्रतिस्पर्धी बनाउन कृषि सूचना तथा सञ्चारको महत्वपूर्ण भूमिका हुन्छ। नेपालमा कृषि उत्पादन तथा उत्पादकत्व अपेक्षित रूपमा वृद्धि हुन सकिरहेको छैन। र कृषि व्यवसाय प्रवर्द्धन गर्न कठिन भएको सन्दर्भमा प्रभावकारी सूचना तथा सञ्चार प्रणालीको विकास वाट वैज्ञानिक अनुसन्धान तथा बजारका अवसरहरूको उपयोग गरी देशका आम कृषकहरू र सरोकारवालाहरूलाई प्रत्यक्ष वा परोक्ष रूपमा सूचना प्रवाहित गर्नको लागि कृषि सञ्चार नीतिको आवश्यकता महसुस गरिएको हो।

सञ्चारको द्रुततर विकासले नेपालजस्तो अल्पविकसित मुलुकलाई कृषि लगायतका आर्थिक तथा सामाजिक क्षेत्रको दिगो विकास गर्ने सुवर्ण अवसरहरू प्रदान गरेको छ।

सूचनाको सहि प्रवाह र प्रयोगबाट सूशासन, भ्रष्टाचारमुक्त समाज, विकेन्द्रिकरण, आर्थिक अनुशासन तथा सार्वजनिक सेवा प्रवाह र स्रोतको कुशल व्यवस्थापनले राज्य वाट प्रदान गरिने सेवा छिटो छरितो तथा कम खर्चिलो हुन गइ सेवा ग्राही तथा जनताहरूले लाभ प्राप्त गर्न सक्छन्। फलश्वरूप सञ्चार नेपालको विकासको चुनौती सामना गर्न एउटा सशक्त माध्यम हुन सक्ने देखिन्छ।

आउँदो वर्षहरूमा सञ्चारमा पहुँच हुने र नहुनेको बीचमा आर्थिक विषमतामा वृद्धि हुन जाने प्रचुर सम्भावनाको पृष्ठभूमिमा कृषि सञ्चारमा पहुँच हुने र नहुने बीचको खाडलले निरन्तरता पाउने अवस्था ले समग्र कृषिको विकास हुन सक्दैन। यस सन्दर्भमा कृषिमा वाञ्छित लक्ष्य हाँसिल गर्न सञ्चारको प्रयोग तथा उपयोगको विकल्प हुदैन।

कृषि क्षेत्रको समग्र विकासको लागि ल्याइएको राष्ट्रिय कृषि नीति २०६१ ले केही हदसम्म कृषि सञ्चारको नीतिलाई दिशाबोध गर्न सहज बनाएको छ। तथापि आर्थिक उदारीकरण, भूमण्डलीकरण प्रभाव, कृषिमा बढ्दो प्रतिस्पर्धा, विश्व व्यापार संगठन लगायत नेपालका विभिन्न राष्ट्रिय, क्षेत्रिय तथा अन्तर्राष्ट्रिय प्रतिवद्धताएवम् सहस्राब्दि विकास लक्ष्यहरू समेतको पृष्ठभूमिमा कृषिको दिगो विकास तथा प्रतिस्पर्धी बनाउनको लागि राष्ट्रिय सञ्चार नीति तर्जुमा गरी लागू गर्न आवश्यक देखिएकोले नेपाल सरकारले यो राष्ट्रिय कृषि सञ्चार नीति २०७१ जारी गरेको छ।

२. विगतका प्रयासहरू:

कृषि क्षेत्रको समग्र विकासको लागि राष्ट्रिय कृषि नीति २०६१ जारी गरिएको र उक्त नीतिमा केही हदसम्म कृषि सञ्चार नीतिलाई दिशाबोध गर्न खोजिएको भएपनि छुट्टै राष्ट्रिय कृषि सञ्चार नीति विकास गरिएको भने पाईदैन। तर संगठित रूपमा कृषि सञ्चार सम्बन्धि कार्य र मार्गदर्शन भने भएको देखिन्छ।

अभिलेख अनुसार सबभन्दा पहिले वि.सं. २०१३ मा कृषिको आवधिक योजना तयार भएको पाईन्छ। र २०१८ सालमा वन तथा कृषि मन्त्रालयबाट कृषि द्वैमासिक पत्रिका प्रकाशन भएको देखिन्छ। तर कृषि सेवामा अलग्गै संस्थागत व्यवस्था भइआम सञ्चार माध्यमको प्रयोग गर्ने थालनि चाहिँ २०२२ सालमा कृषि सूचना शाखाको स्थापना भएपछि भएको हो। २०२३ सालमा रेडियो कृषि कार्यक्रम र २०५३ सालमा टेलिभिजनमा कृषि कार्यक्रम प्रसारण गर्ने काम भएको पाईन्छ। २०५७ साल देखि विद्युतिय सञ्चार (इमेल र २०६२ देखि वेब साईट) को प्रयोग हुन थालेको हो। हाल कृषि सूचना तथा सञ्चार केन्द्रमा विभिन्न किसिमका प्रकाशनहरू, रेडियो, टि.भि कृषि कार्यक्रम उत्पादन भई रेडियो तथा टेलिभिजनमा प्रसारण भैरहेको छ।

पहिलो चोटि २०२८ सालमा नेपालमा राष्ट्रिय जनगणनाको तथ्याङ्क प्रशोधनको क्रममा कम्प्युटर प्रविधिको प्रयोग पश्चात नेपालमा आधुनिक प्रविधिको प्रयोग गरिएको भएपनि सञ्चार क्षेत्रमा उल्लेख्य रूपमा वाञ्छित लक्ष्य हाँसिल गर्न भने सकिएको छैन। सरकारी स्तरमा राष्ट्रिय कम्प्युटर केन्द्रको स्थापना गरी सो केन्द्र मार्फत तालिम कार्यक्रम सन्चालन गरी

कम्प्युटर प्रविधिको प्रयोग गरीएको पाईन्छ । विस्तारै यस क्षेत्रमा नीजि क्षेत्रको संलग्नता पनि व्यापक बढदै गयो र प्रचुर मात्रामा जनशक्तिको विकास भएको पाईन्छ ।

वि.सं २०३० सालमा १० वर्षे कृषि विकास योजना तर्जुमा भएको थियो । कृषि विकास क्षेत्रको दिशा निर्देश गर्न लामो अवधिको योजना तथा कार्यक्रम तर्जुमा गरिएको यो नै पहिलो अवसर थियो ।

तर संचार क्षेत्रको विकासको लागि भने नवौ योजना (२०५४- २०५९) मा कार्यक्रमहरु सन्चालन गरेको पाईन्छ । उच्च अध्ययनको लागि औपचारिक शिक्षा तथा उच्च तालिमको लागि व्यवस्थापन गर्ने र सरकारी कार्यालयमा योजना तर्जुमा र व्यवस्थापनमा कम्प्युटरको उपयोगमा जोड दिने नीति नवौ योजनामा रहेकोमा योजना कालमा सूचना प्रविधिको विकास र विस्तारकोलागि ४वटा विश्वविद्यालयलाई अनुदान सहयोग उपलब्ध गराइएको, सूचना प्रविधि नीति २०५७ जारी गरिएको र विद्युतिय कारोवार नियम ऐन तयार गरिएको र सूचना प्रविधि पार्कको निर्माण समेत शुरु गरिएको पाईन्छ । यसै क्रममा नेपाललाई सूचना प्रविधिको विश्व मानचित्रमा स्थापित गर्ने परिकल्पना का साथ सूचना प्रविधि नीति २०५७ जारी गरियो ।

तेह्रौ योजनामा सूचना तथा संचार लाई महत्वका साथ स्थान दिनुको साथै कृषि सूचना ग्रामीणस्तर सम्म पुर्याउनको लागि विभिन्न किसिमका ग्रामीण सूचना केन्द्रको सुदृढिकरण लगायत टेलिसेन्टरको अवधारणाहरु ल्याइएको देखिन्छ ।

३. वर्तमान स्थिति:

सूचना प्रविधिको पहुँच सर्वसाधारणमा पुर्याई यसका माध्यमबाट सुशासन एवं सामाजिक आर्थिक सेवाहरु सुलभ गराउने, रोजगारी अभिवृद्धि गर्ने, ज्ञानमा आधारित समाज निर्माणमा टेवा पुर्याउने र ज्ञानमा आधारित कृषि तथा अन्य व्यवसायको प्रवर्द्धन गराउने उद्देश्य अनुरूप नेपाल सरकारले समय समयमा विभिन्न नीति तथा कार्यक्रमहरु ल्याएको छ । विद्युतिय सरकार कार्यान्वयनका लागि विद्युतिय सरकार गुरु योजना कार्यान्वयनको क्रममा रहेको छ भने सूचना प्रविधि नीति, २०५७ मा उल्लेख गरिए अनुरूप राष्ट्रिय सूचना प्रविधि केन्द्रको स्थापना एवं एकिकृत तथ्याङ्क केन्द्रको स्थापना भै सन्चालनमा रहेको छ ।

राष्ट्रिय सूचना प्रविधि केन्द्र मार्फत अधिराज्यका विभिन्न सार्वजनिक विद्यालय एवं सामुदायिक संस्थाहरुमा सामुदायिक सूचना प्रणाली स्थापना भै सन्चालनमा आएको छ । बहुउद्देश्यिय यसता सूचना प्रणालीहरुमा कृषिका विभिन्न क्षेत्र र विषय संग सम्बन्धित सूचनाहरु प्रवाह भएका छन ।

तीन वर्षे अन्तरिम योजनाले सूचना प्रविधिको क्षेत्रका विद्यमान समस्या र चुनौतिहरुको पहिचान गर्दै यस क्षेत्रका अवसरहरुलाई दृष्टिगत गरी सूचना तथा संचार प्रविधिमा जनताको पहुँच बृद्धि, विद्युतिय सरकार कार्यान्वयन र संस्थागत क्षमता अभिवृद्धि लगायतका रणनीतिक उद्देश्य प्राप्तिका लागि आवश्यक नीति र कार्यनीतिहरुको तर्जुमा गरेको छ । यसका लागि योजना अवधिमा विभिन्न परिमाणात्मक लक्ष्य हासिल गर्ने गरी कार्यक्रम निर्माण गरी अगाडी बढाइएको छ ।

४. समस्या तथा चुनौति:

राज्यको संचार व्यवस्थापन युग सापेक्ष तथा वैज्ञानिक हुन नसक्नु नै अहिलेको मूल समस्या हो । विद्यमान समयमा पनि कृषि संचार व्यवस्था परंपरागत भएको र आधुनिक प्रविधिको प्रयोग समुचित मात्रामा गर्न नसकिएकोले कृषिमा प्रविधि संचारको प्रसार तथा प्रवाह हुन सकिरहेको छैन । संचार क्षेत्र समग्ररूपले आक्रान्त भइरहेको छ र किसान लगायत सरोकारवालाहरुले पाउनु पर्ने सूचना तथा संचार सेवाहरु समयमा उपलब्ध हुन सकेका छैनन् । नेपालको कृषि संचार व्यवस्था चुस्त हुन नसक्नुमा आवश्यक उच्च स्तरिय जनशक्ति र प्रविधि पनि हो । उच्च स्तरीय प्रविधिमा आफ्नै पहुँच नहुनु र विदेशि मित्रराष्ट्र संग परनिर्भर हुनु पर्ने र यस सम्बन्धमा आवश्यक जनशक्तिहरु समेत देशमै उपलब्ध हुन सकेको छैन । सार्वजनिक कृषि सेवाको पहुँच सिमित समुदायमा मात्र पुग्न सकेको देखिन्छ । र आधिकारिक श्रोतबाट छिटो छरितो ढंगबाट गुणस्तरीय सेवा प्रवाह हुन सकेको छैन । र कृषक समुदाय तथा अन्य सरोकारवालाहरुको सूचना आवश्यकतालाई सम्बोधन हुन सकिरहेको छैन ।

विगतमा सरकारले कृषि सूचना तथा संचार व्यवस्थाका लागि केन्द्र देखि स्थानीय तहसम्म निर्माण गरेका कृषि सूचना संजालहरु जस्तै टेलि सेन्टर, ग्रामीण कृषि सूचना केन्द्रहरु समेतको व्यवस्थापन कमजोर तथा ह्रासोन्मुख भएकोले पनि कृषि संचार थप जटिल र चुनौतिपूर्ण भएको छ ।

वर्तमान अवस्थामा प्रविधिमा आएको अभूतपूर्व परिवर्तनभूमण्डलीकरणीय प्रभाव संगसंगै सेवाग्राही तथानागरीकहरूको विश्व जन समुदाय बीच बढ्दो सद्भाव तथा समन्वय, अधिकार प्रतिको जिम्मेवारी र चेतना, देशको परिवर्तनले ल्याएको प्रभाव र कृषिले देशको आर्थिक वृद्धि दरमा महत्वपूर्ण भूमिका निभाउने भएकोले मुल्य श्रृंखलाका सबै सरोकारवालाहरूलाई सेवा दिन सक्ने संयन्त्रकाविकास गरी कृषि संचार प्रभावकारी तथा वैज्ञानिक बनाई कार्यान्वयनमा उर्तान राज्यको लागि अपरिहार्य भएको छ ।

५.सबलपक्ष तथा अवसरहरु:

नेपालमा आधुनिक संचार प्रणालीको सुधार तथा विकासको प्रसस्त अवसर तथा सम्भावना रहेको यस्को विश्लेषण बाट देखिन्छ । आधुनिक संचार प्रणालीको विकास संचार पद्धतिमा आएको भूमण्डलीकरणको प्रभाव र नेपालीहरूको आम संचार माध्यम पहुँच साथै साक्षरताको दर प्रसस्त बढेकोले आधुनिक संचार प्रणालीको विकासको जग मजबूत बनाउन सक्ने वलियो सम्भावना देखिन्छ ।

यो विश्लेषणले आधुनिक संचार पद्धतिको उपयोग, संचार उपकरणहरूको सहज उपलब्धता, सूचना प्रसारणको विशिष्टता तथा विविधिकरणले संचारको प्रसस्त अवसरहरु रहेको देखाउछ । ज्ञानको व्यवस्थापन, डिजिटल प्रणालीको प्रचुर विकास, र श्रव्य दृष्य मार्फत सूचनाको प्रसारण, निजी क्षेत्रको संलग्नता जस्ता अवसरहरु संचारमा उपलब्ध छन । हाल निजी क्षेत्रका आम संचार माध्यम विशेष गरेर छापाका पत्रपत्रिकाहरु केन्द्र देखि स्थानीय तह सम्म, एफ एम हरू ७४ जिल्लामा, ग्रामीण टेलिसेन्टर हरू उल्लेख्य संख्यामा र कम्प्युटर साक्षरता समेत बढेकोछ । त्यसै गरी किसानको हितको सन्दर्भमा कृषि तथा वन पैदावारमा आधारित उद्योग प्रवर्द्धनको लागि सूचना प्रविधिको उपयोग गर्न सहकारी तथा निजी क्षेत्रको समेत सहभागितामा विभिन्न तहमा सूचना प्रविधि केन्द्रहरु सन्चालनमा ल्याउन थालिएको र यस्ता केन्द्रहरु मार्फत संचारका सबै माध्यमहरु(छापा, रेडियो टेलिभिजन, इन्टरनेट आदी) प्रयोग गरी कृषि तथा वन पैदावारमा आधारित उद्योगहरुमा सबै पृष्ठ र अग्र सूचनाहरु सम्प्रेषण गर्ने व्यवस्थाको शुरुवात भएकोले संचार प्रविधिका उपयोगको लागि नेपालमा प्रशस्त अवसर रहेको देखाउद छ ।

६.नीतिको आवश्यकता:

संचार क्षेत्रमाद्रुततर विकास भएको भए तापति नीतिगत एवम् रणनीतिक संरचनाले सम्बोधन गर्न सकेको छैन । उदाहरणार्थ खुला तथा स्वतन्त्र स्रोत सफ्टवेयर, वृहत तथ्याङ्क संजाल क्षेत्रमा विद्यमान अवसर एवम् चुनौतीहरु, ताररहित प्रविधिको बढ्दो व्यापकता तथा विशेषतः भूमण्डलीकरणद्वारा सिर्जित बढ्दो वाह्य करार सेवा प्रकृयाले उजागर गरेका सम्भावनालाई समेत सम्बोधन हुन सक्ने गरी नीतिगत प्रतिबद्धता एवम् स्पष्टता जरुरी देखिएको छ । अर्को तर्फ सूचना तथा संचारको उचित प्रवाह तथा प्रसारण बाट कृषिलाई आधुनिकीकरण गरी किसान तथा सरोकारवालाहरूको जीवनस्तरमा व्यापक सुधार गर्न सकिने सम्भावना प्रचुर मात्रामा देखिएकोले नीतिगत स्पष्टताका साथ अघि बढ्दै कृषि सूचना तथा संचार प्रणालीको विकास गर्न जरुरी देखिएको छ । साथै सहस्राब्दि विकास लक्ष्य प्राप्तिको प्रयासलाई अभि प्रभावकारी बनाउन सूचना तथा संचार प्रणालीको उपयोग बढाउदै लगिनु पर्ने आवश्यकता पनि बढिरहेको छ । यस्को साथै कृषि सूचना तथा संचारलाई समन्वयात्मक, संगठित र व्यवस्थित गर्न नीतिको आवश्यकता देखिन्छ ।

७.लक्ष्य:

नेपालमा सूचना तथा संचारको उपयोगद्वारा कृषिविकासका लक्ष्यहरु हासिल गर्दै गरिवी न्यूनीकरण गर्ने

८.दूरदृष्टि:

आधुनिक प्रविधिको प्रयोग द्वारा कृषि सूचना तथा संचार संयन्त्र स्थापित गर्दै नेपालमा ज्ञानमा आधारित कृषक समाजको रुपान्तरण गर्ने

९.परिदृष्य:

नेपालमा कृषि सूचना तथा संचारको समुचित प्रयोग गरी सुशासन, गरिवी न्यूनीकरण लगायत सामाजिक तथा आर्थिक विकासका लक्ष्यहरु प्राप्त गर्ने

१०. उद्देश्यः

- क. कृषि प्रविधि तथा प्रसारमा आम संचार लाई प्राथमिकतादिई व्यवहारमुखि बनाउने
- ख. विद्युतिय सरकारको अवधारणा अनुरूप सार्वजनिक कृषि सूचना, संचार एवम् सेवा प्रवाहलाई समावेशी तथा प्रभावकारी बनाउने
- ग. आधुनिक सूचना तथा संचार प्रविधिको प्रयोगद्वारा कृषक, कृषि प्रसार कार्यकर्ता तथा अनुसन्धानकर्ता बीचको अन्तरसम्बन्ध बढाई ज्ञानमा आधारित कृषि प्रणाली अपनाउन कृषक समुदायलाई उन्मुख तथा अभिप्रेरित गर्ने ।
- घ. कृषि क्षेत्रमा समग्र रुपमा हासिल भएका वैज्ञानिक उपलब्धीहरु, खाद्य पोषण, कृषि बजार र कृषि व्यवसाय सम्बन्धी प्रविधि तथा अन्य विविध सूचना जानकारीहरुमा नीति निर्माता, सरकारी तथा गैह्र सरकारी निकायमा कार्यरत कृषि प्राविधिकहरु, कृषि वैज्ञानिकहरु, कृषि उपज प्रशोधन तथा विक्री वितरणमा संलग्न व्यक्ति संघ संस्थाहरु, सहकारीहरु एवं कृषकहरुको पहुच सरल र सुलभ गराउने ।
- ङ. कृषि संचारको लागिप्रभावकारीसंस्थागत तथा मानव संसाधनको विकास गर्ने
- च. खाद्य पोषण, कृषि बजार र कृषि व्यवसाय, सहकारी लगायत कृषि व्यवसायका सरोकारवालाहरुको बीचमा प्रभावकारी कृषि संचार सन्जालको विकास तथा प्रवर्द्धन गर्ने ।
- छ. संचार संग सम्बन्धित कृषि पत्रकार, किसान, विज्ञ र अन्यसरोकारवालाहरुको बीच निरन्तर अन्तर्क्रिया तथा समन्वय गर्ने

११. नीतिः

क. व्यवहारमुखि कृषि संचार प्रणाली

- १. सरोकारवालाहरूसंग समन्वय गरी माग अनुसारको कृषि सूचना तथा शिक्षा सहज र सर्व सुलभ, स्थानीय भाषामा संप्रेषण गर्न सकिने संचार प्रणालीको विकास गरिने छ ।
- २. ग्रामीण सूचना तथा संचार प्रविधि केन्द्र स्थापना गरी ग्रामीण टेलिसेन्टरको वढावा दिने नीति अवलम्बन गरिने छ ।
- ३. कृषि क्षेत्रमा कार्यरत संचारकर्मिहरुसंको छाता संगठन निर्माणमा सहजिकरण गरिने छ ।
- ४. सबै टेलिभिजन च्यानलहरु, एफ एम, रेडियो स्टेशन संग सहकार्य गरि कृषि कार्यक्रमलाई विविधिकरण गरिने छ ।
- ५. कृषि विकास मन्त्रालयका सम्पूर्ण विभाग, बोर्ड, संस्थान, समितिका कृयाकलापहरु सम्प्रेषण गर्न संचार गृह (रेडियो, टेलिभिजन र छापा माध्यम समेत) स्थापनाको लागि सहजिकरण गर्ने ।
- ६. भौगोलिक, प्राविधिक र आर्थिक सम्भावनाका आधारमा आधुनिक सूचना तथा संचार प्रणालीको स्थापना तथा विकास गर्न जोड दिइने छ ।

ख. विद्युतिय सरकार अवधारणाको विकास

- १. कृषि संचार लाई निशुल्क तथा खुला स्रोत एवम् खुला मानक लाई सार्वजनिक एवम् निजी क्षेत्रमा सहज रुपमा प्रयोग गर्न सकिने वातावरण मिलाइने छ ।
- २. कृषि सूचना तथा संचार प्रणालीको स्थानीयकरण गरी स्थानीय भाषामा प्रयोग गराउनको लागि प्रोत्साहन गरिने छ ।
- ३. भौगोलिक, प्राविधिक र आर्थिक सम्भावनाका आधारमा आधुनिक संचार प्रणालीमा आधारित कृषि सूचना प्रणालीको स्थापना तथा विकास गर्न जोड दिइने छ ।
- ४. आधुनिक नयाँ संचार उपकरण हरुमा प्रचलित विशेष गरेर इन्टरनेट ब्लग्स, रेडियो एफ एम, स्निकरनट, फ्ल्यास डाइभ को प्रयोग गरिने छ ।
- ५. अनुसन्धानबाट विकास भएका कृषि संग सम्बन्धित प्रविधिहरुको विस्तारमा कृषि क्षेत्रमा कार्यरत सम्पूर्ण राष्ट्रिय क्षेत्रिय तथा अन्तर्राष्ट्रिय सरोकारवालाहरुको सूचनाको पहुँचमा अभिवृद्धि गर्ने नीति अवलम्बन गरिने छ ।
- ६. सार्वजनिक एवम् निजी क्षेत्र लगायतको पहलमा पद्धति विकास लगायत कृषि सूचना तथा संचार प्रविधिजन्य कार्यहरुमा एकरूपता ल्याउनको लागि एकिकृत कृषि सूचना तथा संचार प्रणालीको विकास गरिने छ ।
- ७. परम्परागत स्थानीय कृषि वस्तु एवं मौलिक प्रविधिहरुको पन्जिकरण गरि प्रवर्द्धन गर्ने सन्चार संयत्रको विकास गरिने छ ।

८. नेपाल सरकार लगायत विभिन्न दातृ निकायबाट प्राप्त हुने सूचना सहयोग, प्रशोधन, अनुगमन र नियमनलाई ग्रामीण स्तरको किसानको पहुँच हुने गरि कृषि सूचनालाई प्रभावकारी बनाइने छ ।
९. विदेश स्थित नेपाली राजदूतावास मार्फत निर्यात बजारको सूचना प्रवाह एवं प्रवर्द्धन कार्यलाई सघाउ पुऱ्याइने छ ।
१०. कृषि बजार तथा व्यवसायिक सेवा केन्द्रहरुमा समयानुकूल व्यवसायिक व्यापार विकासको लागि संचार संयन्त्र तयार गरिने छ ।

ग. ज्ञानमा आधारित कृषि प्रणाली:

१. कृषि संचार नीतिलाई नेपाल सरकारका अन्य सूचना तथा संचार नीतिहरु समेतसंग सामान्यस्य गराइ कृषि विकास तथा प्रवर्द्धन गर्ने कार्यक्रमलाई उच्च प्राथमिकताका साथ लागु गरिनेछ ।
२. कृषि विकासको लागि आवश्यक सूचना सुविधाहरु सम्बन्धित सरकारी, गैरसरकारी, सहकारी, निजी क्षेत्र, विज्ञसमूह तथा सरोकारवालाहरुको सहकार्य तथा सहभागितामा एकिकृत रुपमा सुनिश्चित गर्न कृषि सूचना तथा संचार केन्द्रलाई सुधार गरिने छ र साथै निजी तथा अन्य सहकारी, गैर सरकारी क्षेत्रबाट सन्चालित यस्ता केन्द्रहरुको क्षमता अभिवृद्धि गरिने छ ।
३. कृषिमा पूर्व सूचना र पूर्व प्रतिक्रिया दिन सक्ने संयन्त्रको विकास गरिने छ । यस्कोलागि नयाँ संचार उपकरणहरुको आवश्यकता र नयाँ संचार उपकरणलाई चलाउन सक्ने दक्षता आवश्यक पर्ने हुनाले सरोकारवालाहरुको पहुँच तथा क्षमता अभिवृद्धि गरिने छ ।
४. बाढी पहिरो लगायत दैवी प्रकोपले कृषिमा पार्न सक्ने ऋणात्मक प्रभाव र यस्को सामाजिक तथा आर्थिक प्रभाव कमगर्न समुदायमा आधारित कृषि संजाल संचार प्रणालीको विकास गरिने छ ।
- घ. कृषि सूचना तथा संचारमा सरोकारवालाहरुको नियन्त्रण तथा पहुँच बढाउने
१. कृषि प्रविधि विस्तार तथा सेवाका लागि कृषि सूचना तथा संचार क्षेत्रमा संलग्न पेशेवर तथा सरोकारवालहरुलाई प्रोत्साहित गर्दै कृषि सूचनाको पहुँचमा विशेषतः महिला दलित, जनजाती, विपन्न वर्ग लाई सहज तथा स्थानीय भाषामा सूचनाको पहुँच बढाउन विशेष कार्यक्रमहरु सन्चालन गरिनेछ ।
२. कृषि बजार तथा व्यवसायिक सेवा केन्द्रहरुमा समयानुकूल व्यवसायिक व्यापार विकासको लागि संचार संयन्त्र तयार गरिने छ ।

ड. संस्थागत तथा मानव संसाधन विकास:

१. बजार मागको आधारमा कृषि व्यवसाय प्रवर्द्धन गर्न, जनशक्ति विकास गर्न आवश्यक अध्ययन, अनुसंधान गरिने छ । र अनुसंधानबाट प्राप्त नतिजाहरुलाई प्रकाशन, प्रशारण गर्ने नीति अवलम्बन गरिने छ ।
२. नेपालमा कृषि सूचना तथा संचारको विकास गर्न गराउनको लागि आवश्यक नेतृत्व तथा सहयोग प्रदान गर्नको लागि आवश्यकता अनुसारको संस्थागत संरचनाहरुको विकास गरि त्यस्ता संस्थाहरुको नेतृत्व तथा सहयोग प्रदान गर्नको लागि निरन्तर रुपमा पहल गरिने छ ।
कृषि सूचना तथा संचार केन्द्रलाई कृषि विकास मन्त्रालय अर्न्तगत विभिन्न निकाय र निजी क्षेत्रका संचार माध्यमबाट आम संचार माध्यम मार्फत कृषि प्रविधि र सरोकारवालाहरुलाई उपयोगी जानकारी र सूचना संप्रषण गर्ने कार्यमा अगुवाई, नेतृत्व लिन आवश्यक संरचनाको विकास गरिने छ ।
३. देशमा विद्यमान कृषि संचार सम्बन्धी अनुभव र सीपलाई औपचारिक शिक्षामा समावेश गर्नुको साथै सरकारी, निजी क्षेत्रमा तालिम, अनुसंधान र कार्यक्षमताको संस्थागत विकास लाई सहयोग पुऱ्याइने छ ।
४. कृषि संचार प्रणालीमा संलग्न रहने नीजि तथा सार्वजनिक संस्थाहरुको सूचना तथा संचार प्रणालीको क्षमता अभिवृद्धि गरिने छ ।
५. कृषि सूचना तथा संचार संग सम्बन्धित प्राविधिक तथा प्रशासनिक सेवा प्रदान गर्ने निजी तथा सार्वजनिक संघ संस्थाहरुलाई प्रशिक्षणको प्रवन्ध गरिने छ ।
६. कृषि विकासको लागि आवश्यक सूचना सुविधाहरु सम्बन्धित सरकारी, गैरसरकारी, सहकारी, निजी क्षेत्र, विज्ञसमूह तथा सरोकारवालाहरुको सहकार्य तथा सहभागितामा एकिकृत रुपमा सुनिश्चित गर्न कृषि सूचना तथा संचार केन्द्रलाई सुधार गरिने छ र साथै निजी तथा अन्य सहकारी, गैर सरकारी क्षेत्रबाट सन्चालित यस्ता केन्द्रहरुको क्षमता अभिवृद्धि गरिने छ ।

च. कृषि संचार सञ्जालको विकास तथा प्रवर्द्धन गर्ने

१. ग्रामीण क्षेत्रमा कृषि सूचना,संचार समिक्षालाई निरन्तरता दिईने छ । यस्को लागि सहभागितात्मक ग्रामीण संचार लेखाजोखा विधि अपनाइने छ ।
२. कृषि सूचना प्रणालीको विकास, विस्तार र प्रवाह गर्ने कार्य निजी एवं सहकारी क्षेत्र तथा स्थानीय निकायहरूसंग साभेदारीमा समेत सन्चालन गरिने छ ।
३. कृषि वस्तुहरुको व्यावसायिक उत्पादनलाई बजार अवसरको सुनिश्चितता दिन सम्भाव्य उत्पादन थलो नजिक संकलन केन्द्र र सम्भाव्य घना उपभोक्ता नजिक संगठित बजारको सुनिश्चितता दिनको लागि, वालीमा रोग आदिमा विज्ञहरुको परामर्शको लागि निजी तथा सहकारी क्षेत्रको लागत सहभागिता र व्यवस्थापनमा रहने गरी स्थानीय स्तरमा स्थापना हुने टेलि सेन्टर र सामुदायिक साभा सूचना केन्द्रको विकास तथा विस्तारमा टेवा पु-याइने छ ।
४. ग्रामिण किसान, उनीहरुको परिवार, र समुदाय प्रशार कार्यकर्ता, कृषि विज्ञ, नीजी, सार्वजनिक संस्थाका सेवा तथा वस्तुका सेवा प्रदायक संघ संस्थाहरुलाई नियमित अन्तरक्रियात्मक संचार प्रणालीमा आवद्ध गराउन ग्रामीण कृषि विकास सञ्जालको अवधारणा अनुरूप कार्यक्रम बनाइने छ ।
५. मुलकको कृषि विकासमा संलग्न सार्वजनिक निकायहरु, निजी क्षेत्रका आम संचार माध्यममा क्रियाशिल कृषि पत्रकार तथा कृषक समुदायको प्रतिनिधित्व रहने गरी कृषि संचार समन्वय संयन्त्रको निर्माण तथा परिचालन गरिने छ ।

रणनीति तथा कार्यनीति:

१२.रणनीति:

- १२.१. कृषकलाई पशुपालन तथा वाली संरक्षण तथा विकासका लागि उन्नत प्रविधिको बारेमा जानकारी प्रदान गर्नको लागि विभिन्न विकल्पहरुको पहिचान गरी सूचना तथा संचारमा पहुँचका अवसरहरुको सृजना गरिने छ ।
- १२.१.१ उन्नत तथा नयाँ जातका विउ विजन लगायत वाली विरुवाको बारेमा जानकारी दिन प्रसार कार्यकर्ता तथा विज्ञ हरूसंग किसानहरुको नियमित भेटघाट तथा गोष्ठिको आयोजना गरिने छ ।
- १२.१.२. घुम्टि भिडियो, स्लाइड साथै इण्टरनेट पहुँच भएका किसानहरुलाई ब्लग मार्फत उन्नत प्रविधिको बारेमा जानकारी गराइने छ ।
- १२.१.३. युवाकिसानहरुको लागि उद्यमशिलता सिर्जना तथा सहायता तालिम, एगो भेट, कृषि उपकरण मर्मत तथा संभार, फलफुल तरकारी, गैर वन पैदावर वस्तुहरु, नर्सरी, व्यवसायिक तरकारी तथा फलफुल उत्पादन तथा वितरण, मौरी पालन, मह उत्पादन, प्रशोधन तथा बजारीकरण, कुखुरा तथा वंगुर पालन सम्बन्धी जानकारी दिइनेछ ।
- १२.२. उन्नत कृषि प्रविधिका बारेमा कृषकहरुमा चेतना अभिवृद्धि गर्ने कार्यक्रम ल्याइने छ ।
- १२.२.१. वाली संरक्षण वालीमा लाग्ने सामान्य रोगको पहिचान तथा निराकरणका उपायहरु रोग किराहरुको पहिचान तथा नियन्त्रणका उपायहरु वाली उत्पादन,वाली उत्पादनको बारेमा विशेष ज्ञान तथा सिप मूलक जानकारी, जिरो टिलेज, मिक्स रिले तथा इन्टर क्रपिङ. आदिको बारेमा जानकारी आधुनिक आम संचारका माध्यम वाट उपलब्ध गराइने छ ।
- १२.३. सुधारिएको उन्नत कृषि विधि द्वारा वालीको उत्पादन तथा उत्पादकत्व बृद्धि तथा पशुपालनको विकास गरिनेछ ।
- १२.३.१. किटनासक विषादि तथा अन्य रसायनको प्रयोगगर्ने बारे सहि जानकारी, उत्पादित वस्तुको सहि तथा उचित भण्डारण व्यवस्था, पशु स्वास्थ्य तथा पशुपालन, पशुको सामान्य रोगको पहिचान तथा उपचार,सानो उमेरका पशु स्वास्थ्यको हेरचाह, नयाँ तथा उन्नत नश्लको भैस गाई, भेंडा, बाख्रा लगायत दूध तथा मासुको लागि प्रयोग गरिने चौपायको बारेमा जानकारी, मत्स्य पालन, मौरी पालन, रेसम खेतीको बारेमा आधुनिक आम संचार माध्यम लगायत परंपरागत संचार माध्यमको समेत प्रयोग गरी जानकारी उपलब्ध गराइनेछ ।
- १२.४. महिलाहरुको लागि करेसा वारी,तरकारी प्रशोधन,मौरी पालन,मत्स्य पालन,रेसम खेती,च्याउ खेती लगायत समूहमा गर्न सक्ने खेती प्रणाली र सामाजिक परिचालन तथा कृषिमा आश्रित आय आर्जन उद्योगहरुमा जोड दिइने कार्यक्रमहरुको बारेमा जानकारी दिइनेछ ।
- १२.५. कृषि प्रशारण सेवालाई प्रभावकारी ढंगले विस्तार गरी उन्नत तथा आधुनिक कृषि प्रणालीबारे किसानलाई उत्प्रेरणा जगाउने र नेपाल सरकारको कृषि विकास योजना नीति र कार्यक्रमको कार्यान्वयन गर्न सहज

- वातावरण बनाउने साथै कृषि प्रविधि तथा शिक्षाको बारेमा सरोकारवालाहरूलाई प्रशिक्षण दिन सक्ने क्षमताकोविकास गरिनेछ ।
- १२.५.१. कृषि प्राविधिक, तालिम दिने प्रशिक्षक तथा विज्ञहरूलाई कृषि र पशुपालनको सूचनाहरूको अद्यावधिक जानकारी, कृषि र पशुपालनको नयाँ प्रविधिको बारेमा जानकारी तथा तालिम, समुह परिचालन तथा प्रकृयाहरू, अर्न्तक्रिया तथा संचार सम्बन्धि शिप तथा तालिमको व्यवस्था, ग्रामीण किसानलाई उत्प्रेरणा जगाउने क्रियाकलापहरू, श्रव्य दृष्य उपकरणहरू, ओभरहेड प्रोजेक्टर, व्यवसायिक केमरा, स्लाइड प्रोजेक्टर चलाउन सक्ने शिप प्रविधि, प्रशार कार्यकर्ताको भूमिका, नेपाल सरकारको योजना, नीति, कार्यक्रम तथा रणनीतिहरूको बारेमा जानकारीको साथै कृषि तालिम केन्द्रहरूसँग समन्वय गरि कृषि विकासको लागि मुख्य विषय सूचिको बारेमा जानकारी गराइ उनिहरूको क्षमता अभिवृद्धि गरिनेछ ।
 - १२.६. कृषि विकासको नीति, बजेट र कार्यक्रमलाई सहयोग तथा सदर गर्न कृषि विकास सम्बन्धी कार्यक्रमहरूको नियमित पृष्ठपोषण , अनुगमन र मूल्यांकनलाई प्रभावकारी बनाउन योजनकार, नीति निर्माणकर्ताहरूलाई विभिन्न तह तथा चरणहरूमा समावेस तथा सहभागि गराइनेछ ।
 - १२.६.१. कृषि विकासको लागि राष्ट्रिय नीतिको विकास गर्ने ,सम्भाव्यता र तुलनात्मक लाभको आधारमा, भौगोलिक क्षेत्रको आधारमा, देशमा कृषिको विकास कृषि आधुनिककरण, विकास, अनुसंधान नयाँ कार्यक्रम, योजना र परियोजनाहरूको कार्यान्वयन तथा त्यस्ता कार्यक्रमहरूको लाभहरूको विवरण, कृषि संग सम्बन्धित कामहरू जस्तै, तालिम, उत्प्रेरणा, अभिमुखिकरण, निरीक्षण तथा मूल्यांकन नियमित गरिनेछ ।
 - १२.७. स्थानीय गैर सरकारी संस्थाहरू संगठित सामुदायिक संस्थाहरूलाई कृषि संचार प्रविधि तथा यस संग सम्बन्धित सूचनाहरू संयोजन तथा सहजतापूर्वक हस्तान्तरण गरिने अवसरहरू सृजना गरिनेछ ।
 - १२.७.१. वाली संरक्षण, पशुपालन, मत्स्य पालन, मौरी पालन, लगायत कृषि संग सम्बन्धित प्रविधिहरूको सिफारिस, बेमौसमी तरकारी खेती प्रविधि, विउ विजन उत्पादन तथा वितरण सम्बन्धी जानकारीको व्यवस्था गरिनेछ ।
 - १२.८. नेपालमा कार्यरत विदेशि निकायहरू लाई कृषि सम्बन्धि कार्य गर्नको लागि कृषि संचार प्रविधि, नेपाल सरकारको नीति, प्राथमिकता तथा कृषि संचार संग सम्बन्धित सूचनाहरूको संयोजन तथा आवश्यक सूचनाहरू उपलब्ध गराइनेछ ।
 - १२.८.१. विदेशि निकायहरूलाई विशेष गरेर कृषि नीति, रणनीति, कार्यनीति तथा नेपाल सरकारले पहिचान गरेको प्राथमिकताका क्षेत्रहरूको बारेमा जानकारी दिन विद्युतिय संचार माध्यमको प्रयोग गरिनेछ ।

१३. कार्यनीति:

लक्ष्य: नेपालमा कृषि विकासको लागि महत्वपूर्ण सार्वजनिक सवाल तथा मुद्दाहरूको पहिचान गरी सरोकारवालाहरूलाई सचेत तथा शिक्षित बनाइनेछ ।

१. संचार माध्यमबाट उठाइएका सवालहरूको निरन्तर जवाफ दिने तथा जवाफ दिनको लागि सिफारिस गरिनेछ ।
२. विज्ञहरूको सूचि तयारगरी संचार माध्यम तथा सरोकारवालाहरूलाई वितरण गरिनेछ ।
३. हरेक वर्ष अनुसंधान गरी सरोकारवालाहरूको पृष्ठपोषण, प्रतिक्रियालाई निरन्तर सम्बोधन गरी रणनीतिक महत्वका मुद्दा तथा सवालहरूमा निरन्तर बहस चलाइ सरोकारवालाहरूलाई सजग गराइने छ ।
४. कृषि संचार सम्बन्धित रणनीतिक महत्वका सवालहरूमा बहस गर्न तथा सहभागि हुन चाहने विज्ञहरूको सूचि तयार गरि उनिहरूलाई प्रत्यक्ष सहभागि हुन प्रोत्साहन गरिने छ ।
५. विभिन्न समुदायका उपभोक्तालाई लक्षित गरि वेब साइट तयार गरिने छ । सम्भव भए सम्म विश्वभर प्रकाशन भएका विभिन्न माध्यमहरू जस्तैकि मल्टिमेडिया बहुआयामिक संचार प्रणाली, समाचारहरू र अन्य प्रकाशित सामग्रीहरू लाई समावेस गरिने छ ।
६. कृषि विज्ञहरूलाई अतिथिको रूपमा आमन्त्रण गरि कृषि संचार केन्द्रका कर्मचारीहरूसँग अन्तरक्रिया गराइने छ ।
७. कर्मचारीहरूलाई सभा गोष्ठीमा सहभागि हुन र पहिचान गरिएका मुद्दाहरूमा सामाजिक संजालमा मार्फत बहस गर्न, भाग लिन प्रोत्साहन गरिने छ ।

लक्ष्य: २. डिजिटल संचार प्रविधिको प्रयोग गरि बाह्य तथा आन्तरिक सरोकारवालाहरूलाई सूचना तथा स्रोत प्रदान गर्न कृषि सूचना तथा संचार केन्द्रले नेतृत्वदायि भूमिका वहन गर्नेछ ।

१. परिवर्तित डिजिटल संचार प्रविधि संग कर्मचारीहरू अभ्यस्त छन कि छैनन, पहिचान गर्ने र आवश्यकता अनुसार (तेस्रो पक्ष संग करार गरि) कर्मचारीहरूलाई समयानुकुल प्रविधि संग साक्षात्कार गर्न अविलम्ब तालिमको व्यवस्थागरिने छ ।

२. कृषि प्रसार तथा अन्य वस्तुहरूको वजारिकरण गर्नको लागि सामाजिक संजाल वजारिकरण को रणनीतिक योजना तर्जुमा गरिनेछ ।
३. सामाजिक संचार संजालमा प्रयोग गर्नको लागि, असलकामहरूको मार्गदर्शन र अनलाइन साभेदारी संचार कार्यक्रमको विकास गरिने छ ।
४. कृषि प्रसार तथा अन्य वस्तुहरूको वजारिकरण गर्नको लागि सामाजिक संजाल वजारिकरणको रणनीतिक योजना तर्जुमा गरिने छ ।
- लक्ष्य:३. कृषि संचार सेवालाई प्रभावकारी बनाउन र संचारको पहुँच व्यापक गर्न, प्रभावकारि रूपले सरोकारवालाहरूसँग सहकार्य र संयोजन गरिने छ
१. कृषि प्रसारसेवाको प्रभावकारी विस्तारको लागि वजार अनुसंधानलाई मार्गनिर्देशित शिद्धान्तको रूपमा अडिगकार गरी हरेक वर्ष कार्यक्रम तयार गर्दा वजार अनुसंधानको आधारमा गरिने छ ।
२. वजारको तथ्यांक संकलनको लागि कृषि संचार विज्ञता तथा दक्षता वढाउने कार्यनीति तथा रणनीति तयार गरिने छ ।
३. कृषि सूचना तथा संचार शैक्षिक सामाग्री विकासको लागि सम्भावित विज्ञहरूको सूचि तयार गरि कार्य योजना अधि वढाइने छ ।
४. केन्द्रको स्रोतहरूको वारेमा वढी जानकारी दिने उद्देश्यले कृषि संचार वेब हेर्न सहज बनाइनुका साथै खोज इन्जिनमा केन्द्रको वेबमा पहुँच वढाउन प्रभावकारि उपाय अपनाइने छ ।
५. केन्द्रमा सम्पर्क गर्न वेबको गृहपृष्ठमा अत्याधुनिक क्लिक टचको व्यवस्था गरिने छ । र आवश्यकता अनुसारको सेवाछिटो छरितो प्राप्त गर्नको लागि वैज्ञानिक इन्डेक्स पद्धतिको विकास गरिने छ ।
६. शैक्षिक प्रसारको वारेमा कर्मचारीहरूलाई वढी सु सूचित बनाउने कार्यक्रम विकास गरिने छ ।
- लक्ष्य: कृषि सचना तथा संचार केन्द्रलाई सूचना तथा संचारका साथसाथै अनौपचारिक कृषि शिक्षाको लागि नेतृत्वदायी भूमिका लिनको लागि आवश्यक व्यवस्थाहरु गरिने छ ।
१. अनौपचारिक कृषि शिक्षाको लागि सम्भावित परियोजनाहरूको पहिचान गरिनेछ ।
२. अनौपचारिक कृषि शिक्षाको लागि कृषि संचार स्रोतको वारेमा जानकारी दिनेव्यवस्था गरिनेछ ।
- लक्ष्य: पहिचान गरिएका साभेदार या सरोकारवालाहरूको पूर्ण रूपले सू सूचित गरि सूचना प्रतिको विश्वसनियता अभिवृद्धि गर्ने ।
१. केन्द्रबाट संप्रेषित सूचनाको विश्वसनियता अभिवृद्धि गर्ने कार्यक्रम ल्याइनेछ ।
२. कृषि विज्ञ पेशेवर र अन्य सरोकारवालाहरु संग अन्तरक्रिया, समन्वय गर्ने र स्वयं सेवक हरुनियुक्त गरिनेछ ।
३. सूचनाको गुणस्तर र विश्वसनियता वढाउन केन्द्रले निरन्तर प्रयास गर्ने छ ।
४. सरोकारवालाहरूको सूचनाको पहुँच वढाउन अभिभावकको भूमिका निभाउने छ ।
५. गुणात्मक सूचना प्रवाह गर्न केन्द्र प्रतिवद्ध हुने छ ।
६. किसान र मुख्य सरोकारवालाहरूको सवालहरु, जिज्ञासा र मुद्दाहरूलाई सम्बोधन गरिने छ ।
७. किसानहरूले महसुस गरेका र भोगेका समस्याहरूको वारेमा जानकारी राखिने छ ।

१४. ज्ञान व्यवस्थापन:

- क. किसानका लागि
तालिम पुस्तिका,संविधान प्रदत्त किसानको हक र अधिकारको वारेमा जानकारी दिने पुस्तिका,समाचार पत्र, भित्ते पत्रिका, भिडियो मेसेज,पावर प्वाइन्ट,स्निकर नेट हरुको प्रयोग गरी कृषि जानकारी उपलब्ध गराइनेछ ।
- ख. कृषिविज्ञ:
१. विज्ञहरूको लागि छुट्टै संचार योजना तयार गरिने छ । परम्परागत सम्पर्क गर्ने प्रविधि वाहेक अन्य आधुनिक संचार सम्पर्क प्रविधिको विशेष योजना तयार गरिने छ । जस अनुसार केन्द्रको खबर(मेसेज फम दि सेन्टर), घरमा लैजान सकिने पुस्तिकाहरु, इमेल अलर्ट गरिने छ र वढी सकृय हुने विज्ञहरूलाई पुरस्कारको व्यवस्था गरिने छ ।
२. विज्ञहरूलाईविद्युतिय समाचार पत्रिका मा सहभागि हुन प्रोत्साहन गरिने छ ।
- ग. संचार माध्यम:
१. संचार माध्यम संग नियमित अन्तरक्रिया तथा संवाद गरिने छ । सम्पादक, लेखक, कृषि संवाददाता, सम्पादकिय सहयोगि, प्रकाशक र साथसाथै एफ एम, रेडियो र टिभिमा मनोरन्जनात्मक कार्यक्रमका डिस्क जकिहरु संग अन्तर्क्रिया र संवाद गरिने छ । कृषि पत्रकारहरूको छुट्टै संजाल तयार गर्न प्रोत्साहन तथा सहयोग गरिनेछ । र उत्कृष्ट कृषि सम्बन्धी लेख रचनाहरूलाई पुरस्कारको व्यवस्था गरिनेछ ।

२. कृषि संचार दिवस मनाइने छ र उक्त दिन ठूलो संख्यामा समाचार माध्यमको उपस्थितिमा संचार कार्यक्रम प्रस्तुत गरिने छ ।
३. महत्वपूर्ण प्रतिवेदन तथा अनुसंधानहरूलाई मासिक रूपमा प्रकाशन गरिने छ ।
४. संचार अडिट तथा मूल्यांकन:
५. प्रयोग गरिएका संचार माध्यमको अनुसूचि बनाइने छ र कुन वर्गका व्यक्तिलाई कुन संचार माध्यम उपयुक्त हन्छ सूचिकृत कार्यक्रम संचालन गरिने छ ।
६. सम्पादकिय क्यालेन्डर: १२ महिनाको सम्पादकिय क्यालेन्डर तयार गरि वितरण गरिने छ ।
७. कृषि सञ्चार केन्द्रबाट प्रकाशन हुने कृषि डायरी र अन्य प्राविधिक पुस्तिका प्रत्येक कृषक समूह/सहकारीको पहुँचमा पुर्याउन वितरण व्यवस्था मिलाइने छ ।
८. कृषि विकास मन्त्रालय अन्तर्गतका निकायहरूबाट प्रकाशित प्रविधि पुस्तिका तथा श्रव्य दृष्य सामग्रीहरूको संकलन गरी कृषि सूचना तथा सञ्चार केन्द्रले आफ्नो वेबसाइटमा अध्यावधिक गरिनेछ ।

१५. संस्थागत संरचना:

यो नीतिको कार्यान्वयन कृषि मन्त्रालयले गर्ने छ । यस नीतिलाई प्रभावकारी रूपमा कार्यान्वयन गर्नको लागि आवश्यक संस्थागत संरचनाको केन्द्र देखि स्थानीय तह सम्म निर्माण गरिने छ ।

केन्द्रिय तह:

केन्द्रिय तहमा वर्तमान कृषि सूचना तथा संचार केन्द्रलाई सुदृढिकरण गरिने छ ।

आधिकारीक सूचना सम्प्रेषण नेपाल सरकारका मातहतका निकायले गर्ने व्यवस्था अविलम्ब गरिनेछ ।

कृषि सूचना तथा अभिलेखिकरण इकाईको निर्माण गरिने छ । (कृषि सूचना प्रशोधन, वितरण, व्यवस्थापन, किसान प्राविधिक तथा सरोकारवालाहरूलाई नयाँ प्रविधिको बारेमा जानकारी तथा हस्तान्तरण गरिने छ । सिडि रोम पुस्तकालय, सिडि र इमेलको प्रयोग गरिने छ ।

केन्द्रको अभिलेख तथा सूचनाहरूसंग, कृषि मन्त्रालय, केन्द्रिय, क्षेत्रिय, जिल्ला तथा गाउँ तहमा कम्प्यूटर संजालको विकास तथा विस्तार गरिने छ ।

रेडियो र टेलिभिजनबाट प्रसारित कार्यक्रमलाई बढी जानकारी मूलक बनाइनेछ ।

जिल्ला तथा क्षेत्रिय सूचना प्रणालीलाई अनुगमन तथा समन्वय गरिनेछ ।

ग्रामीण कृषि संचार नीति बनाउन कार्यनीति तथा रणनीति बनाइने छ ।

क्षेत्रिय तह:

कृषि प्रसार अधिकृतको संयोजनमा क्षेत्रिय कृषि सूचना तथा संचार इकाईको गठन गरिने छ ।

क्षेत्रिय पशुस्वास्थ्य निर्देशनालय तथा अन्य कृषि सम्बन्धी कार्य गर्ने संघ संस्थासंग समन्वय गरी क्षेत्रिय कृषि सूचना तथा संचार इकाईको क्षमता अभिवृद्धि गरिने छ ।

जिल्ला कार्यालयबाट कृषि संचार कार्यक्रमहरू रेडियो तथा प्रकाशनको अनुगमन तथा समन्वय गर्ने

क्षेत्रिय कृषि सूचना तथा अभिलेख इकाई स्थापनाको लागि कार्यक्रमको तर्जुमा गर्ने

स्थानीय प्रेस, राष्ट्रिय संचार माध्यमका प्रतिनिधि, कृषि प्राविधिक, गैह्र सरकारी संस्थाहरू, स्थानीय निकायका अन्य सरोकारवालाहरूको बीचमा कृषि सूचना तथा संचार तथा अन्य जानकारीहरूको बारेमा कम्तिमा वार्षिक एक अन्तर्क्रियात्मक गोष्ठिको संचालन गर्ने ।

जिल्ला तह:

जिल्ला कृषि विकास अधिकारी तथा कृषि प्रसार अधिकृतलाई जिल्लाको कृषि सूचना तथा संचार कार्यक्रमको संयोजक तोक्ने

जिल्ला तहको कृषि सूचना तथा अभिलेख इकाईको निर्माण गर्ने

स्थानीय एफ एम संग संयोजन गरी कृषि सूचना प्रचार प्रसार गर्ने र आवश्यकता भए एफ एम सन्चालन गर्ने

स्थानीय सहकारी, किसान समुहलाई लक्षित गरी कार्यक्रमहरू सन्चालन गर्ने

विद्युतिय संचार प्रणालीको कार्यक्रम अधि बढाउने

स्थानीय तह:

सेवा केन्द्रका प्रमुखको संयोजनमा स्थानीय सूचना केन्द्रको निर्माण गर्ने

कृषि सेवा केन्द्रलाई कृषि सूचना तथा संचार केन्द्रको रूपमा विकास गराउने र सूचना तथा संचारमा केन्द्रहरूको क्षमता अभिवृद्धि गर्ने

कृषक, सरोकारवालाहरु, सहकारी, र स्थानीय पत्रकारहरुको बीचमा निरन्तर सहकार्य तथा समन्वय गर्न सन्जाल निर्माण गर्ने

केन्द्र तथा नेपाल सरकारका मातहतका सरकारी निकायबाट उत्पादन गरिएका संचार सामाग्रीहरूको वितरण गर्ने

१६. आर्थिक पक्ष:

प्रस्तुत कृषि सूचना तथा संचार नीति एक विस्तृत एवम् एकिकृत कार्ययोजना बनाई बजेट व्यवस्था सहित लागू गरिनेछ। यसका अतिरिक्त प्रस्तावित सूचना प्रविधि नीति प्रभावकारी रूपमा लागू गर्न र कृषि सूचना तथा संचारको निरन्तर विकासको लागि उपयुक्त वातावरण सिर्जना गर्न आवश्यकता महसूस गरिएको खण्डमा विद्यमान ऐन, कानून एवम् संरचनामा समेत परिमार्जन गरिनेछ।

१७. कानूनी व्यवस्था:

सूचना तथा संचारको माध्यमबाट पार्न सक्ने सार्वजनिक सेवा प्रवाह कृषि संग सम्बन्धीत आर्थिक तथा व्यापारीक र कृषि ज्ञान सम्बन्धी अन्य आवश्यक कृषि कार्य लाई नियमित तथा संरक्षण दिन आवश्यक नियमक एवम् कानूनी संरचनाहरूको निर्माण एवम् परिमार्जन गरिनेछ।

१८. अनुगमन तथा मूल्याङ्कन:

एस नीतिको वार्षिकरूपमा समिक्षा गरी प्रत्येक तिन वर्षमा पुनरावलोकन गरिनेछ। उक्त कार्य लगायत कृषि सूचना प्रविधि नीतिको अनुगमन एवम् मूल्यांकन गर्न देहाय बमोजिमको एक अनुगमन तथा मूल्याङ्कन समिति गठन गरिनेछ। उक्त समितिले कृषि सूचना तथा संचार सम्बन्धी योजना तर्जुमा एवम् कार्यान्वयनका सम्बन्धमा अनुगमन तथा मूल्यांकन गर्नेछ।

अनुगमन तथा मूल्यांकन समिति:

१. सचिव, कृषि विकास मन्त्रालय	संयोजक
२. प्रमुख, कृषि सूचना तथा संचार केन्द्र	सदस्य सचिव

१९. जोखिम:

- १९.१. आवश्यक आर्थिक स्रोतको उपलब्धतामा कठिनाई हुनु
- १९.२. निजी क्षेत्रको सहभागिता तथा योगदानमा निरन्तरता प्राप्त गर्न कठिनाई हुनु
- १९.३. कृषि सूचना तथा संचारको व्यापक एवम् प्रभावकारी प्रयोगद्वारा कृषिको रुपान्तरणको लक्ष्य प्राप्त गर्ने उद्देश्यका लागि आवश्यक पर्ने प्रशासनिक एवम् राजनैतिक इच्छा शक्तिमा ह्रास आउनु

खण्ड १६
क्षेत्रीय कृषि निर्देशनालयहरुको प्रगति विवरण

सुदुर पश्चिमाञ्चल, दिपायल

१. रेडियो नेपाल क्षेत्रीय कार्यक्रमको लागि कृषि कार्यक्रम उत्पादन (समाचार संकलन, स्कीफ्ट लेखन, न्यारेसन)
प्रथम चौमासिक

क्र.स.	विषयहरु	प्रसारण मिति
१	कम्पोष्ट मल तयार पार्ने प्रविधि ।	२०७०/४/२
२	नेपियर घास खेती प्रविधि ।	२०७०/४/९
३	विभिन्न स्थानिय जडीबुटी र तिनको प्रयोग बाट रोग किरा व्यवस्थापन प्रविधि ।	२०७०/४/१६
४	संजिवनी खेती प्रविधि ।	२०७०/४/२३
५	धान बालीमा लाग्ने प्रमुख रोग किरा र तिनको नियन्त्रण प्रविधि ।	२०७०/४/३०
६	मकै बालीमा लाग्ने रोग,किराहरु र तिनको नियन्त्रण प्रविधि ।	२०७०/५/५
७	हिउदे तरकारीका लागि नर्सरी व्यवस्थापन ।	२०७०/५/१२
८	प्रांगारिक खेती र यसको आवश्यकता ।	२०७०/५/१९
९	खाद्य सुरक्षा र पोषण सम्बन्धी जानकारी ।	२०७०/५/२६
१०	धान बालीमा लाग्ने प्रमुख रोग किरा तथा विषादी व्यवस्थापन सम्बन्धि जानकारी	२०७०/६/२
११	बाली तथा पशुधन बिमाको प्रिमियम अनुदान सम्बन्धी जानकारी ।	२०७०/६/९
१२	तेलहन वाली खेति गर्ने तरीका ।	२०७०/६/१६
१३	आलु खेती प्रविधि ।	२०७०/६/२३
१४	माटोको अम्लीयपना र यसको सुधार ।	२०७०/६/२९
१५	गहु खेती प्रविधि ।	२०७०/७/६
१६	काउली तरकारी बाली समूहको खेती प्रविधि ।	२०७०/७/१३
१७	माटो व्यवस्थापन गर्ने प्रविधि ।	२०७०/७/२०
१८	प्याज खेती प्रविधि बारे जानकारी ।	२०७०/७/२७

द्वितीय चौमासिक

क्र.स.	विषयहरु	प्रसारण मिति
१	माटो विश्लेषण र विश्लेषणको लागि माटोको नमूना लिने तरिका ।	२०७०/०८/०५
२	तोरी सरस्यौं, रायो र आलुमा लाग्ने रोग कीरा र तिनको व्यवस्थापन ।	२०७०/०८/१२
३	कुखुराको वर्डफ्लु (एभियन इन्फ्लुएन्जा) रोग बारे जानकारी ।	२०७०/०८/१९
४	विषादी व्यवस्थापन सम्बन्धी जानकारी ।	२०७०/०८/२६
५	माटो व्यवस्थापन प्रविधि ।	२०७०/०९/०३
६	प्रांगारिक खेती र यसको आवश्यकता ।	२०७०/०९/१०
७	गर्मी मौसममा लगाईने तरकारीहरुको नर्सरी व्यवस्थापन तथा प्लाष्टिक घर निर्माण सम्बन्धि जानकारी ।	२०७०/०९/१७
८	हिउदे तथा पतझड फलफूलका बोट वरुवाको काटछांट गर्ने तरिका ।	२०७०/०९/२४
९	स्थानीय जडीबुटी र तिनको प्रयोग बाट रोग किरा व्यवस्थापन ।	२०७०/१०/०१
१०	हिउदे तथा पतझड फलफूलका बोट विरुवाको काटछांट गर्ने तरिका ।	२०७०/१०/०८
११	आलुमा लाग्ने पछाँटे डडुवा रोग सम्बन्धी जानकारी तथा सुरक्षित गर्ने उपायहरु ।	२०७०/१०/१५
१२	स्याउ बगैचामा फल नलाग्ने समस्या तथा समाधानका उपायहरु ।	२०७०/१०/२२
१३	स्क्वास वा जुकेनि फर्सि खेति प्रविधि ।	२०७०/१०/२९
१४	मौरी गोलाले गर्ने गृह त्याग तथा त्यसको व्यवस्थापन सम्बन्धि जानकारी ।	२०७०/११/०७
१५	मुँढेघार बाट आधुनिक घरमा मौरी गोला सार्ने तरीका ।	२०७०/११/१४
१६	भिण्डी खेती उत्पादन गर्ने प्रविधि ।	२०७०/११/२१

१७	गर्मी मौसममा लगाइने तरकारी वालीहरुको नर्सरी व्यवस्थापन ।	२०७०/११/२८
----	--	------------

तृतीय चौमासिक

क्र.स.	विषयहरु	प्रसारण मिति
१	खोरेत-खुरफाटा जनावारमा लाग्ने माहामरी रोग सम्बन्धी जानकारी ।	२०७०/१२/०५
२	केरा चिप्स बनाउने प्रविधि ।	२०७०/१२/१२
३	भिण्डी खेती उत्पादन प्रविधि ।	२०७०/१२/१९
४	प्रांगारिक खेती र यसको आवश्यकता ।	२०७०/१२/२६
५	आपमा लाग्ने प्रमुख किराहरु र तिनको रोकथाम ।	२०७१/०१/०३
६	अन्नमा हुने चिश्चान र अन्न भण्डारण प्रविधि ।	२०७१/०१/१०
७	वेसार (हलेदो) खेती प्रविधि ।	२०७१/०१/१७
८	धान खेती गर्ने नयाँ प्रविधि यस.आर आई. (सिष्टम अफ राइस ईन्टेन्सीफिकेसन)	२०७१/०१/२४
९	मकै खेती प्रविधि ।	२०७१/०१/३१
१०	आयमुलक बाखापालन व्यवसायबाट बढि फाईदा लिन ध्यान दिनु पर्ने कुराहरु	२०७१/०२/०७
११	सहकारी,समुह वा समुदायमा गरिने व्यवसायिक वीउ उत्पादनका विविध पक्षहरु	२०७१/०२/१४
१२	दुध र दुग्धजन्य उत्पादनमा देखिन सक्ने हानिकारक कोलीफर्म जिवाणु र सोको उचित व्यवस्थापन	२०७१/०२/२१
१३	धान खेती प्रविधि ।	२०७१/०२/२८
१४	कोदो खेति प्रविधि ।	२०७१/०३/०४
१५	सुन्तला जात फलफूल खेती प्रविधि ।	२०७१/०३/११
१६	मकै वालीमा लाग्ने प्रमुख किराहरु र तिनको रोकथाम ।	२०७१/०३/१८
१७	नेपियर घांस खेती प्रविधि ।	२०७१/०३/२५
१८	रोग नासक तथा जिवनासक विषादी व्यवस्थापन सम्बन्धि जानकारी ।	२०७१/०३/३२

२. एफ.एम.सगंको सहकार्यमा कृषि कार्यक्रम उत्पादन तथा प्रसारण

क्र.स.	F . M . रेडियोहरु कोनाम	ठेगाना	प्रसारण समय	प्रसारण मिनेट	सम्पर्क ब्यक्ती	सम्पर्क न.	ईमेल ठेगाना
१	रेडियो नया नेपाल १०४.५ मेगाहर्ज	खलङ्गा-४, दार्चुला	आइतबार बेलुकी , ६:१५- ६:४५ सम्म	३०	कमल राज जोशी	०९३-४२०५०९	nayanepalfm@gmail.com
२	रेडियो रामारोसन ९२ मेगाहर्ज	मंगलसेन, अछाम	बिहवार बेलुकी ६:३०-७:०० सम्म	३०	बिनोद थापा	०९७-६२०२२८	ramaroshanradio@gmail.com
३	रेडियो सनशेर १०६.६ मेगाहर्ज	द.न.पा, १ बैतडी	आइतबार बेलुकी ६:००- ७:०० सम्म	३०	नरेन्द्र प्र. भट्ट	०९५-४२०५३७	radiosansherbtd@yahoo.com
४	रेडियो बभ्राङ्ग ९१, मेगाहर्ज	चैनपुर १ बभ्राङ्ग	बुधवार बेलुकी ७:००- ७:३० सम्म	३०	जगत खडका	९७४९०७६९५०	baihangfm@gmail.com
५	रेडियो बाजुरा १०४ मेगाहर्ज	मार्तडी, बाजुरा	बुधवार बेलुकी ६: ३०-७:०० सम्म	३०	तुलाराम जैशी	०९७ ५ ४१०४२	radiobajura@yahoo.com
६	रेडियो शैलेश्वरी १०५.९ मेगाहर्ज	सिलगढी, डोटी	शुक्रवार ६:००-६:३० सम्म	३०	शंकर थापा	४८४८६५१८८८	sfmdoti@gmail.com
७	रेडियो त्रिवेणी ९४.४, मेगाहर्ज	सिलगढी, डोटी	शनिवार ६:००-६:३० सम्म	३०	-	-	-
८	रेडियो सुदुर आवाज ९५ मेगाहर्ज	अमरगढी, ५,डडेल्धुरा	बुधवार ७:००-७:३० सम्म	३०	वरुण पनेरु	०९६-४२०४७६	-
९	रेडियो राष्ट्रिय एफ.एम.८९.८मेगाहर्ज	भि.न.पा. १८, महेन्द्रनगर, कञ्चनपुर	आइतबार ८:३०-९:०० सम्म	३०	ज्ञानेन्द्र महता	०९९-४२००६८	info@radiorastriya.com.np
१०	रेडियो शुक्लाफाटा ९९.४ मेगाहर्ज	भि.न.पा., १, महेन्द्रनगर,कञ्चनपुर	सोमवार ७:१५- ७:४५ सम्म	३०	धिरेन्द्र सिनाल	०९९-४२५७९७	shuklaphantaftm@yahoo.com
११	रेडियो महाकाली ९६.२ मेगाहर्ज	भि.न.पा.१८, महेन्द्रनगर,कञ्चनपुर	मंगलवार ,४:१५-४:४५ सम्म	३०	भुपाल के.सी.	०९९-४२५००५	radiomahakali@gmail.com
१२	रेडियो पश्चिम टुडे, ८८.८ मेगाहर्ज	धनगढी कैलाली	आइतबार, ६:००-६:३० सम्म	३०	हेमराज जोशी	०९१५२७०१७	

एफ.एम.रेडियोहरुको समय तालिका विवरण :

क्र.सं.	जिल्ला	एफ.एम.को नाम	कृषि कार्यक्रम प्रसारण हुने दिन	कार्यक्रम प्रसारण हुने समय सांभ
१	कैलाली	रेडियो पश्चिम टुडे, ८८.८ मेगाहर्ज	आइतबार,	६:००-६:३०
२	कञ्चनपुर	रेडियो राष्ट्रिय एफ.एम.८९.८ मेगाहर्ज	आइतबार	८:३०-९:००
३	कञ्चनपुर	रेडियो शुक्लाफाटा ९९.४ मेगाहर्ज	सोमबार	७:१५- ७:४५
४	कञ्चनपुर	रेडियो महाकाली ९६.२ मेगाहर्ज	मंगलबार	४:१५-४:४५
५	डडेल्धुरा	रेडियो सुदुर आवाज ९५ मेगाहर्ज	बुधबार	७:००-७:३०
६	बैतडी	रेडियो सनशेर १०६.६ मेगाहर्ज	आइतबार	६:००- ७:००
७	डोटी	रेडियो शैलेश्वरी १०५.९ मेगाहर्ज	शुक्रबार	६:००-६:३०
८	डोटी	रेडियो त्रिवेणी ९४.४, मेगाहर्ज	शनिबार	६:००-६:३०
९	अछाम	रेडियो रामारोसन ९२ मेगाहर्ज	बिहिवार	६:३०-७:००
१०	बाजुरा	रेडियो बाजुरा १०४ मेगाहर्ज	बुधबार	६:३०-७:००
११	बझाङ	रेडियो बझाङ्ग ९१, मेगाहर्ज	बुधबार	७:००- ७:३०
१२	दार्चुला	रेडियो नया नेपाल १०४.५ मेगाहर्ज	आइतबार	६:१५- ६:४५

३. कृषि प्रविधिमा आधारित क्षेत्रीय स्तर सांस्कृतिक (गित, नृत्य, प्रहसन आदी) प्रतियोगिता

- कार्यक्रम आयोजना स्थल : सुडा गा.वि.स.वडा न.५, सुन्दुरपुर कन्चनपुर (मिति २०७०/०९/१० मा)
- कार्यक्रमको प्रकार: कृषि गित र कृषि नाटक ।
- कार्यक्रमको विषयवस्तु : राईभुमा भाकामा कृषि गित र कृषकको जिन्दगी नाटक ।
- कार्यक्रममा उपस्थित सख्या : ११० जना ।
- कार्यक्रम संचालन ,मूल्याङ्कन प्रकृया र उपलब्धी समबन्धी छोटो टिप्पणी
सांस्कृतिक कार्यक्रम व्यवस्थापन समिति, र मुल्याङ्कन समिति बनाई कार्यक्रम संचालन गरिएको ।
- प्रतियोगितामा सहभागी समुह,व्यक्तिको विवरण :-

कृषि गित राईभुमा भाकामा

क्र.सं.	सहभागी समुह/व्यक्तिको नाम	ठेगाना	प्रस्तुतीको विषय	प्रप्त स्थान
१	श्री प्रगतीशिल कृषक समुह	धनगडी कैलाली	कृषि गित राईभुमा भाकामा	प्रथम
२	श्री उन्नतशिल कृषक समुह	सुडा ५ कन्चनपुर	कृषि गित राईभुमा भाकामा	द्वितीय
३	श्री कृषि प्राविधिक समुह	क्षे.कृ.ता.केन्द्र, कन्चनपुर	कृषि गित राईभुमा भाकामा	तृतीय
४	श्री कैलाली कृषक समुह	धनगडी कैलाली	कृषि गित राईभुमा भाकामा	सान्तवना

कृषकको जिन्दगी कृषि नाटक

क्र.सं.	सहभागी समुह/व्यक्तिको नाम	ठेगाना	प्रस्तुतीको विषय	प्रप्त स्थान
१	श्री कैलाली कृषक समुह	धनगडी कैलाली	कृषकको जिन्दगी	प्रथम
२	श्री प्रगतीशिल कृषक समुह	धनगडी कैलाली	कृषकको जिन्दगी	द्वितीय
३	श्री कृषि प्राविधिक समुह	क्षे.कृ.ता.केन्द्र, कन्चनपुर	कृषकको जिन्दगी	तृतीय
४	श्री उन्नतशिल कृषक समुह	धनगडी कैलाली	कृषकको जिन्दगी	सान्तवना

४. चौमासिक कृषि बुलेटिन प्रकासन

यस निर्देशनालयले प्रत्येक चौमासिकमा कृषि गतिविधिहरु, कृषि लेख रचना, तालिम गोष्ठी, कृषि/पशु सेवा/खाद्य प्रविधि/कृषि अनुसन्धान सम्बन्धी सुचना मुलक सन्देशहरु, कृषकको कथा, कृषक गन्थन आदी विषयवस्तुहरु समेटेर चौमासिक रुपमा कृषि बुलेटिन प्रकासन गर्ने गरेको छ ।

५. कृषि संचार कार्यक्रम अनुगमन तथा निरीक्षण

क्र. स.	मिति		अनुगमन कर्ताको नाम	अनुगमन गरेको जिल्ला	दृष्टिएका समस्याहरू	समाधानका प्रयासहरू	सुभावहरू	कैफियत
	देखी	सम्म						
१	२०७०/६/२१	२०७०/६/२५	श्री दान बहादुर ऐरी	बैतडी	एफ.एम.को कभरेज क्षमता कमहुनु, कृषि कार्यक्रम उत्पादनमा समस्या, जनशक्तिको कमी, रकम न्युन भएको ।	जिल्ला कृ.वि.का. र जि.प.से.का को सम्बन्धमा कार्यक्रम सभालन गर्नु पर्ने ।	प्रसारण गरिने कृषि कार्यक्रम हरूमा कृषि समाचार, कृषक सगको आन्त । वातसफलता को कथा आदी कार्यक्रमहरु समेटनु पर्ने ।	
२	२०७०/८/२०	२०७०/८/२४	श्री अमर राज जोशी	वाजुरा				
३	२०७०/८/२८	२०७०/९/४	श्री अमर राज जोशी	कैलाली				
४	२०७१/२/१८	२०७०/२/२१	श्री अमर राज जोशी	बझाङ				

६. कृषि डायरी र क्यालेण्डरहरु वितरणको लागी जिल्लाहरु सम्म पुर्‍याउन दुवानी खर्च रु.४००००/- मात्र ।

७. क्षेत्रीय कृषि संचार समन्वय समिति बैठक

बैठक संचालन मिति	छलफलका मुख्य बिषयहरु र निर्णयहरु	सहभागी संख्या
मिति २०७०/०७/११	संचार समन्वय समिति गठन,स्कीप्ट लेखन, एफ.एम.मा कृषि कार्यक्रम प्रसारण, आदी ।	१५ जना
मिति २०७०/११/०४	एफ.एम.मा कृषि कार्यक्रम प्रसारणको लागी लेख रचना,प्रगति विवरण , उपयुक्त समय आदी	१८ जना
मिति २०७१/०३/१६	गत बैठको समिक्षा, डायरी क्यालेण्डर वितरण, रोगकिरा, महामारीको सूचना आदी	२१ जना
	जम्मा	५४ जना

८. जिल्ला स्तर कृषक समन्वय समिति बैठक - ३ वटै चौमासिकमा ६ पटक ।

९. सूचना प्रविधिमा आधारित बजारमुखी कृषि उत्पादन अभियानमा कृषि सहकारी संस्थाको क्षमता बिकासमा आर्थिक सहयोग ।

सहयोग गरिएको संस्था र सहयोग विवरण ।

सहकारी संस्थाको नाम	ठेगाना	सदस्य संख्या	संस्थाको कार्यक्षेत्र	उपलब्ध गराईएका सामग्रीहरु	उपलब्ध गराईएको तालिम सामग्री
श्री हरियाली कृषक बहुउद्देशीय कृषक सहकारी संस्था लिमिटेड ।	भिमदत्तनगर न.पा.वार्ड न.१०, तिलकेनी कन्चनपुर ।	१९७ जना	तरकारी, केरा खेती,फलफूल, खाद्यान्न विजवृद्धि, उन्नत वीउ, रसायनम मलखाद,आदीको उत्पादन,कारोबार तथा बजारीकरण	कम्प्युटर , प्रिन्टर, फोटोकपी आदी	हवाईट बोर्ड, ईन्डेक्स फायलहरु, रजिस्टरहरु आदी

सहयोगका लागी सहकारी संस्था छनौट गर्दा अपनाईएका आधारहरु

जि.कृ.वि.का.हरुलाई उत्कृष्ट कृषक सहकारी छनोट का लागी सूचान प्रवाह गरी जि.कृ.वि.का. हरुले छनौट गरी पठाईएको आधारमा ।

प्रतिस्पर्धामा सहभागी सहकारी संस्था २ र जिल्लाको संख्या २ वटा ।

१०. उत्कृष्ट कृषि कार्यक्रम प्रकासन/प्रसारण गर्ने स्थानिय एफ.एम. तथा स्थानिय पत्रिकालाई पुरस्कृत गर्ने ।

पुरस्कारको लागी स्थानिय एफ.एम. र पत्रिकाहरु छनौट गर्दा अपनाईएको विधि -

- जि.कृ.वि.का.हरुलाई उत्कृष्ट एफ.एम.रेडियो र पत्रिका छनौटको लागी आधारहरु सहित सूचना प्रवाह गरी जि.कृ.वि.का.हरुले छनौट गरी पठाएको आधारमा ।
- प्रतिस्पर्धामा सहभागी एफ.एम.को सख्या १२ वटा, स्थानिय पत्रिकाको सख्या ९ वटा र जिल्लाको सख्या ९ वटा ।

११. कृषि सुचना तथा संचार केन्द्रको समन्वयमा कृषि (कृषि ,पशु सेवा तथा खाद्य अधिकृतहरु तथा संचारकर्मीहरु बिच क्षेत्रीय स्तर अन्तरक्रिया गोष्ठी ।

गोष्ठीमा प्रस्तुत कार्यपत्रको बिषय र प्रस्तुत कर्ताको नाम पद उल्लेखित विवरण ।

क्र.स.	नामथर	पद	कार्यालय	कार्यपत्रको बिषय
१	श्री रविन्द्र बहादुर प्रधान	नि.क्षे.कृ.नि.	क्षेत्रीय कृषि निर्देशनालय दिपायल	क्षेत्रीय कृषि निर्देशनालय बाट संचालित संचार कार्यक्रम: चुनौती र अवसरहरु
२	श्री बैकुण्ठ अधिकारी	व.कृ.स.अ.	कृ.सू.तथा स.के. हरिहरभवन ,ललितपुर	कृषि प्रविधि प्रसारमा आम सञ्चार माध्यमको प्रयोग र संचालित कार्यक्रमहरु
३	श्री भिम बहादुर धिमि	प्राविधिक अधिकृत	रेडियो नेपाल क्षेत्रीय प्रसारण केन्द्र दिपायल	सु.प.क्षेत्रमा कृषि गतिविधि प्रसारणको हालको अवस्था, प्रसारण प्रकृया, समस्या, समाधानका उपायहरु ।
४	श्री राजेश कुमार के.सी.	व.बाग.वि.अ.	क्षेत्रीय कृषि निर्देशनालय दिपायल	कृषि विकासमा कृषि संचारकर्मीहरु र आम संचार माध्यमको भूमिका

गोष्ठीमा सहभागी कृषि प्रविधिकको संख्या ३५ जना ।

गोष्ठीमा सहभागी कृषि पत्रकारको संख्या १५ जना ।

छलफलको मुख्य निष्कर्ष तथा सुझावहरु :

चुनौति सहितको स्विकारोक्ति

- एफ.एम.हरुको छनौट प्रकृया जटिल
 - प्रसारणहरु कृषकहरुको लागी उपयुक्त समयमा र सुन्न सक्ने बनाउनु पर्ने
 - सरोकार वालाहरु बिचको आपसी समन्वयमा सुधार गरिनु पर्ने
 - एफ.एम. हरूको गुणस्तर मापन गर्ने आधार सिर्जना गर्नु पर्ने
 - समयमा आवश्यक दस्तावेजहरु क्षेत्रीयमा पठाउनु पर्ने
 - भौगोलिक विकटतामा काम गर्न सहजताको लागी प्रयास गरिनु पर्ने
 - विद्युत आपूर्तिको वर्तमान अवस्थाको विकल्प खोजीनु पर्ने
 - नयां प्रविधिहरुको विकासको फाईदा उठाउनु पर्ने
 - दक्ष जनशक्तिको संख्यामा बढोत्तरी भएको फाईदा लिनु सक्नु पर्ने
 - विभिन्न कार्यालय र तिनका विविध प्रकाशनहरु संचार क्षेत्रलाई नियमित उपलब्ध गराईनु पर्ने
१. हाल प्रसारण हुदै आएको कार्यक्रममा प्रयोग हुने कतिपय शब्दहरु स्थान विशेष फरक हुने हुँदा लक्षित श्रोता अनुकुल नभएको ।
 २. रेडियो कार्यक्रम तयार पार्न निश्चित प्रकृयाकामा तयार पारिएको सामाग्री उपलब्ध हुनु ।
 ३. स्थानीय कृषकहरुलाई कार्यक्रममा समावेश गर्न नसक्नु ।
 ४. समायानुकुल र मौसम अनुसारको खेती गर्दा देखिने समस्याहरु समावेश नहुनु ।
 ५. कार्यक्रम उत्पादनमा संलग्न संचारकर्मी, स्कृप्ट लेखनमा संलग्न कृषि प्राविधिक बीच एकापसमा छलफल नहुनु ।
 ६. स्कृप्ट तयारकर्ताले स्थानीय किसानहरुका बोली चालिका भाषा प्रयोग गर्न नसक्नु ।
 ७. स्कृप्ट लेखकको लेखन शैली रेडियो कार्यक्रमको स्वरूप अनुसार नहुनु ।
 ८. कार्यक्रम प्रस्तोतालाई कृषि सम्बन्धि प्राविधिक शब्दको उचित ज्ञान नहुनु ।

१२२ / कृषि संचार तथ्याङ्क तथा वार्षिक प्रगति प्रतिवेदन

९. लगातार एउटै शैली र स्वरूपमा रेडियो कार्यक्रम तयार पारिनु ।
१०. कार्यक्रम प्रस्तोताले कार्यक्रमलाई आफ्नो सीप प्रयोग गरी आकर्षक, श्रोतामुखि बनाउने ठाउँ नपाउनु ।
११. कृषि क्षेत्रमा संलग्न सरोकारवाला निकायहरुबीच कार्यक्रम उत्पादन गर्दा समन्वयमा कमी हुनु

सुझावहरु

१. यस क्षेत्रका कृषकहरुले कृषिक्षेत्रमा गरेका उल्लेख्य उपलब्धीलाई कार्यक्रममा समावेश गर्नुपर्ने ।
२. कृषि अनुगमन कार्यमा जाँदा प्रसारणमा संलग्न जनशक्तिलाई समावेश गर्नुपर्ने ।
३. कृषि प्राविधिक, किसान र सञ्चारकर्मी बीच अन्तरक्रिया गरिनु पर्ने ।
४. सरोकारवाला निकायले संचारमैत्री बातावरण बनाउनु पर्ने ।
५. यूवा बेरोजगारी हटाउन र कृषिमा ब्यावसायीकरण गर्न सञ्चारलाई राज्यले प्राथमिकता दिनुपर्ने ।
६. स्थान विशेष कृषकले बुझ्ने, कृषि प्राविधिक शब्दहरुको प्रयोग गर्न कृषककै बोलीचालीमा वा चल्तीमा आएका शब्दहरु कार्यक्रममा राखिनु पर्ने ।
७. क्षेत्र जिल्ला कृषि विकासको सम्वन्धमा कार्यक्रम तयार पारिनु पर्ने ।
 - कृषि उत्पादन र उत्पादकत्व बढाउन, वजारीकरण गर्न, निर्यात बढाई कृषकहरुको आम्दानी वृद्धि गर्न ।
 - विश्वसनिय स्रोतवाट सूचना प्राप्त गरी कृषकहरुका समस्या पहिचान, उपयुक्त प्रविधि ग्रहण, अनुसन्धानमुलक सूचना प्रभाव र वजार सम्वन्धि सूचना प्रवाह गर्नमा संचार कर्मीहरुको महत्वपूर्ण भूमिका रहेकोले आ-आफ्नो संचार माध्यमवाट कृषक र कृषि विकास सम्वन्धि सूचना प्रवाह गर्न आजको आवश्यकता देखिएको छ ।
 - सूचनालाई लक्षित वर्गसम्म पुर्‍याई प्रभावकारी बनाउन उपयुक्त स्रोत, सूचना,संचार माध्यमको छनौट, लक्षित वर्ग पहिचान र समस्याको असरलाई ध्यान दिन जरुरी छ ।

१२ स्थानिय एफ.एम.हरुको कृषि कार्यक्रम सचालनमा कार्यरत संचारकर्मीहरु लाई कृषि तथा पशु अननुसन्धान तथा प्रविधि विकास केन्द्रहरुमा अध्यन अवलोकन भ्रमण ।

अवलोकन भ्रमणको विवरण ।

मिति	अवलोकन भ्रमण गरेका स्थानहरु	अवलोकन भ्रमण बाट सिकेका मुख्य बिषयहरु
२०७१/०१/१२ देखि ऐ. १५ गते सम्म	कृषि अनुसन्धान केन्द्र भागेतडा डोटी, तरकारी फार्म डडेल्धुरा, बाखा विकास फार्म बुढीतोला,मत्स्य फार्म गेटा, । कन्चनपुरका विभिन्न समुह तथा सहकारी सस्थाहरु र कैलाली जिल्लाका विभिन्न समुह तथा सहकारी सस्थाहरु आदी ।	विभिन्न अनुसन्धान सम्वन्धि जानकारी , तरकारी खेती फलफूल खेती, केरा खेती, आलु खेती खाद्यान्न बाली ,मत्स्य पालन आदी ।

अवलोकन भ्रमणमा सहभागी कृषि पत्रकारहरुको प्रतिक्रिया तथा कार्यक्रम सयोजकको निश्कर्ष तथा सुझावहरु

कृषि पत्रकारहरुको प्रतिक्रिया

- नयां प्रविधिहरुको विकासको थालनी भएको ।
- आपसी समन्वय राखी आगामी दिनमा पनि यस्ता कार्यक्रमहरु लाई निरन्तरता दिनु पर्ने ।
- भ्रमण कार्यक्रम उपलब्धी मुलक भएको ।

कार्यक्रम सयोजकको निश्कर्ष तथा सुझावहरु

- यस क्षेत्रमा कृषि विकासको लागी व्यापक सुचनाहरु आदान प्रदान हुनु पर्ने ।
- यस क्षेत्रका कृषकहरुले कृषिक्षेत्रमा गरेका उल्लेख्य उपलब्धीहरुलाई कार्यक्रममा समावेश गर्ने ।
- कृषि अनुगमन कार्यक्रममा जाँदा पत्रकारहरुलाई पनि समावेश गर्नुपर्ने ।
- कृषि प्राविधिक, किसान, सञ्चारकर्मीबीच समय समयमा बिस्तृत अन्तरक्रिया गरिनु पर्ने
- सरोकारवाला निकायले संचारमैत्री बातावरण बनाउनु पर्ने ।
- यूवा बेरोजगारी हटाउन र कृषिमा ब्यावसायीकरण गर्न कृषि सञ्चारलाई राज्यले प्राथमिकता दिनुपर्ने ।

मध्यपश्चिमाञ्चल, सुर्खेत

१. रेडियो नेपाल क्षेत्रीय कार्यक्रमको लागि कृषि कार्यक्रम उत्पादन (समाचार संकलन, स्कीफ्ट लेखन, न्यारेसन)

क्र.स	विषय	प्रसारण मिति
१	धान बालीमा लाग्ने केहि मुख्य मुख्य कीराहरु र तिनको रोकथाम बारे जानकारी	२०७०/०४/०२
२	धान बालीमा लाग्ने केहि मुख्य मुख्य रोगहरु र तिनको रोकथाम र अन्तमा माटोको नमुना लिने सम्बन्धी जानकारी	२०७०/०४/०९
३	केरा खेती उन्नत प्रविधि बारे	२०७०/०४/१६
४	मुसा व्यवस्थापन सम्बन्धी	२०७०/०४/२३
५	कृषि गतिविधि र वर्डफ्लु सम्बन्धी जानकारी	२०७०/०४/३०
६	बजारमुखी उत्पादन योजनामा ध्यान दिनु पर्ने कुराहरु	२०७०/०५/०५
७	वर्डफ्लु सम्बन्धि जानकारी	२०७०/०५/१२
८	बेमौसमी प्याज खेती प्रविधि	२०७०/०५/१९
९	गाईवस्तुमा देखिने नाम्लेको समस्या र समाधान बारे जानकारी	२०७०/०५/२६
१०	मौरी पालन सम्बन्धि जानकारी	२०७०/०६/०२
११	प्रारारिक तरिकाबाट बालीमा लाग्ने हानीकारक कीराको व्यवस्थापन	२०७०/०६/०९
१२	प्रागरारिक तरिकाबाट हानीकारक रोगको व्यवस्थापन	२०७०/०६/१६
१३	कृषि गतिविधि र आलु खेती बारे जानकारी	२०७०/०६/२३
१४	आलुको बीयाबाट आलु खेती प्रविधि	२०७०/०६/३०
१५	आलु बालीमा लाग्ने मुख्य रोगहरु र तिनको रोकथाम सम्बन्धी जानकारी	२०७०/०७/०६
१६	आलु बालीमा लाग्ने प्रमुख कीराहरु र तिनको व्यावस्थापन	२०७०/०७/१३
१७	जीरो टिलेज गहुँ खेती प्रविधि	२०७०/०७/२०
१८	पशुहरुमा देखिने प्रजनन प्रणाली सम्बन्धि समस्या र तिनको उपचार गर्ने तरिका सम्बन्धि जानकारी	२०७०/०७/२७
१९	पशुहरुमा देखिने प्रजनन प्रणाली सम्बन्धि समस्या र तिनको उपचार गर्ने तरिका सम्बन्धि जानकारी	२०७०/०८/०५
२०	प्लाष्टिक पोखरी बनाई सिंचाइ गर्ने तरिका सम्बन्धि जानकारी	२०७०/०८/१२
२१	बिग्रेको माटोको सुधार गर्नु पर्ने आवश्यकता तथा सुधार गर्न सकिने उपायहरु र रासायनिक मलहरुको घरेलु तरिकाबाट परिक्षण गर्ने विधि बारे जानकारी	२०७०/०८/१९
२२	बजारमुखी उत्पादन योजनामा ध्यान दिनु पर्ने कुराहरु	२०७०/०८/२६
२३	जुनार खेती सम्बन्धी जानकारी	२०७०/०९/०३
२४	बाली संरक्षणका स्थानीय प्रविधिहरु	२०७०/०९/१०
२५	बीउ विजन सम्बन्धि क्षेत्रीय कृषि निर्देशनालयका कृषि प्रसार अधिकृत नवराज श्रेष्ठ सँग गरिएको रेडियो कुराकानी	२०७०/०९/१७
२६	एकिकृत शत्रुजिव व्यवस्थापन कार्यक्रम (आइ पि एम)	२०७०/०९/२४
२७	अनार खेति प्रविधि	२०७०/१०/०१
२८	कृषि उत्पादनमा मानवमुत्रको प्रयोग : सम्भावना र समस्याबारे जानकारी	२०७०/१०/०८
२९	अनारमा लाग्ने रोग तथा कीराको प्रकोप र व्यवस्थापनका उपायहरुका साथै फल टिप्ने तथा भण्डारण, बजार आदिको बारेमा जानकारी	२०७०/१०/१५
३०	किसान-किसान कृषि प्रसार र यसको आवश्यकता	२०७०/१०/२२

१२४ / कृषि संचाङ तथ्याङ्क तथा वार्षिक प्रगति प्रतिवेदन

३१	प्लाष्टिक पोखरी बनाई सिंचाइ गर्ने तरिका सम्बन्धि जानकारी	२०७०/१०/२९
३२	कृषि विकासमा आम संचारको महत्व	२०७०/११/०७
३३	मकै बालीका मुख्य कीराहरू र तिनको व्यवस्थापन सम्बन्धि जानकारी	२०७०/११/१४
३४	भेडेखुर्सानी खेती प्रविधि	२०७०/११/२१
३५	भेडेखुर्सानी लाई क्षति पुर्याउने रोग तथा कीराहरू र तिनको व्यवस्थापन	२०७०/११/२८
३६	गाईवस्तुमा देखिने नाम्लेको समस्या र समाधानको उपायहरू वारे जानकारी	२०७०/१२/०५
३७	जोनोसिस रोग वारे क्षेत्रीय पशु सेवा निर्देशनालयका पशु चिकित्सक डा नवराज श्रेष्ठ सँग गरिएको कुराकानी	२०७०/१२/१२
३८	मौरी पालन सम्बन्धि जानकारी	२०७०/१२/१९
३९	काक्रा, फर्सी जातका तरकारी बालीमा लाग्ने मुख्य मुख्य हानिकारक जीवहरू र तिनको नियन्त्रण सम्बन्धी जानकारी	२०७०/१२/२६
४०	गाई/भैसीमा हुने संक्रामक रोग भ्यागुते र यसको उपचार एवं रोकथाम, वैशाख महिनामा गर्नु पर्ने कृषि कार्यहरू र अन्तमा केहि उपयोगी जानकारीहरू	२०७१/०१/०३
४१	गाई/भैसीमा हुने संक्रामक रोग भ्यागुते र यसको उपचार एवं रोकथाम, वैशाख महिनामा गर्नु पर्ने कृषि कार्यहरू र अन्तमा केहि उपयोगी जानकारीहरू	२०७१/०१/१०
४२	गर्मी मौसमले कुखुरामा पार्ने तनाव, त्यसका असरहरू र न्युनिकरण गर्ने केही उपायहरू वारे जानकारी	२०७१/०१/१७
४३	पशु वधशाला र यसको आधारभुत आवश्यकता वारे जानकारी	२०७१/०१/२४
४४	किसान-किसान कृषि प्रसार र यसको आवश्यकता	२०७१/०१/३१
४५	भेडेखुर्सानी लाई क्षति पुर्याउने रोग तथा कीराहरू र तिनको व्यवस्थापन	२०७१/०२/०७
४६	धान बीउमा हुनु पर्ने गुणहरू र धान खेतीको लागि व्याडको तयारी सम्बन्धी जानकारी	२०७१/०२/१४
४७	धान बालीको झण्डे पात र यसको भूमिका	२०७१/०२/२१
४८	धान बालीमा लाग्ने केहि मुख्य मुख्य कीराहरू र तिनको रोकथाम वारे जानकारी	२०७१/०२/२८
४९	धान बालीमा लाग्ने केहि मुख्य मुख्य रोगहरू र तिनको रोकथाम र अन्तमा माटोको नमुना लिने सम्बन्धी जानकारी	२०७१/०३/०४
५०	आधुनिक कृषि प्रणालीको प्रभाव र प्रांगारिक खेतीको महत्व	२०७१/०३/११
५१	क्षेत्रीय खाद्य प्रविधि तथा गुण नियन्त्रण कार्यालयल नेपालगंज, बाँकेले गरेको प्रेस मिट र सर्वसाधारण उपभोक्तामा कार्यालयको अपिल	२०७१/०३/१८
५२	मासु जन्य घरेलु उद्योग स्थापना गर्न चाहिने आवश्यक पूर्वाधारहरू र पशु वधशाला र यसको आधारभुत आवश्यकता	२०७१/०३/२५
५३	प्रभावकारी सहकारी व्यवस्थापनमा सहकारीकर्मीहरूको भूमिका	२०७१/०३/३२

२. एफ.एम संगको सहकार्यमा कृषि कार्यक्रम उत्पादन तथा प्रसारण

क्र.स.	एफ.एम.को नाम	Frequency (MHz)	ठेगाना		प्रसारण बार र समय	फो.न).	E-mail Address
१	रेडियो कृष्णसार	९४	नेपालगंज	वांके	मंगलवार विहान ८:००-८:१० र विहीवार ८:०५-८:१५	०८१-५२७४७७	ksfmprogram@gmail . com\krishnasarfm@gmail . com
२	रेडियो हिमाल	९२ . ८	नेपालगंज	वांके	बुधवार साभ ५:१५-५:२५ र शनिवार विहान ८:३०-८:४०	०८१-५२७९५६	radiohimalfm@gmail . com
३	गुर्वाबा एफ.एम.	१०६ . ४	मोतीपुर	बर्दिया	बुधवार र विहीवार साभ ६:१५-६:३०	०८१-६२०२२२	puspagurbaba@gmail . com \ fmgurbaba@gmail . com
४	रेडियो रामज्ञान एफ.एम.	८९	भुरीगाऊ	बर्दिया	सोमवार र विहीवार साभ ७:१५-७:३०	०८४-४४०३३५	
५	भेरी एफ.एम.	१०२ . ७	वीरेन्द्रनगर	सुर्खेत	आइतवार र सोमवार विहान ७:००-७:१५	०८३-५२२४४५	radiobheri@gmail . com
६	बुलबुले एफ.एम.	१०३ . ४	वीरेन्द्रनगर	सुर्खेत	सोमवार विहान ७:४५-८:०० र शुक्रवार साभ ५:४५-६:००	९८४८०४१८७०	bulbulefm@yahoo . com
७	ईन्द्रेणी एफ.एम .	९२ . ४	घोराही	दाङ	विहीवार साभ ६:४५-७:००	०८२-५६१५३८\ ९८४७८२९९८८	indrenifmdang@gmail . com
८	रेडियो मध्य पश्चिम	९१ . ४	घोराही	दाङ	आइतवार साभ ७:००-७:१५	०८२-५६१५९०\ ९८४७८३८००३	rmpoffice . fm@gmail . com
९	रेडियो सारदा एफ.एम.	९९ . २	खलंगा	सल्यान	मंगलवार र शुक्रवार साभ ७:१५-७:३०	०८८-५२०१३६	radiosharadasalyan@gmail . com
१०	रेडियो राप्ती एफ.एम.	१०४ . ८	खलंगा	सल्यान	आइतवार र विहीवार साभ ७:००-७:१५	०८८-५२०२५५\ ९८४७८८९२०४	radiorapti@yahoo . com
११	रेडियो माण्डवी	९७	खलंगा	प्यूठान	आइतवार र मंगलवार साभ ६:००-६:१५	०८६-४२०२१२	radiomandavi97@gmail . com

३ . कृषि प्रविधिमा आधारित क्षेत्रीयस्तर सांस्कृतिक कार्यक्रम (गीत, नृत्य, प्रहसन)

३.१ आयोजना स्थल : (जि.वि.स. प्राङगण)

३.२ कार्यक्रमको प्रकार: गीत र नृत्य

३.३ कार्यक्रमको विषय वस्तु : उन्नत कृषि प्रविधिमा आधारित सांस्कृतिक कार्यक्रम

कार्यक्रमको मुख्य उद्देश्य भनेको सांस्कृतिक माध्यमबाट स्वदेशी उत्पादनलाई प्राथमिकता एवं कृषि पेशामा विकास भइरहेका नयाँ नयाँ प्रविधिहरूको प्रचार प्रसार गर्ने रहेको थियो ।

३.४ “मध्यपश्चिमाञ्चल क्षेत्रीय महोत्सव २०७०” को अवसर भएकाले दर्शक/श्रोताहरूको उल्लेखनिय उपस्थिति रहेको थियो । कार्यक्रमसँग प्रत्यक्ष सरोकार राख्ने व्यक्तिहरू चाहिँ करिब १०० जना उपस्थित थिए ।

३.५ कार्यक्रम संचालन, मूल्यांकन प्रक्रिया र उपलब्धी सम्बन्धि छोटकरी व्याख्यात्मक टिप्पणि

पौष ६ गते शनिवार दिनको ठीक ११:३० वजे “मध्यपश्चिमाञ्चल क्षेत्रीय महोत्सव २०७०” को प्राङगण सुर्खेत (जि.वि.स प्राङगण) मा कार्यक्रम संचालन भएको थियो । कार्यक्रम संचालन मध्यपश्चिमाञ्चल क्षेत्रीय महोत्सव २०७० कै प्रस्तोताले गर्नुभएको थियो । किनकि अरुलाई अनुमति दिइएको थिएन । प्रतियोगिताको लागि पुर्णांक १०० राखिएको थियो जसको बाँडफाँड यसरी गरिएको थियो ।

गीत, लय, स्वर (२०) - गंगा बहादुर के.सी (निर्णायक समितिको सदस्य)

ताल र सुर(२०) - कुलमान नेपाली (निर्णायक समितिको सदस्य)

हाउभाउ, भेषभुसा र नृत्य सामाग्री (२०)- प्रेमदेव गिरी (निर्णायक समितिको सदस्य)

विषय वस्तु (४०)- देवराज भुसाल (निर्णायक समितिको सदस्य)

१२६ / कृषि संचार तथ्याङ्क तथा वार्षिक प्रगति प्रतिवेदन

३.६ प्रतियोगितामा सहभागी समूह / व्यक्तिको विवरण

क्र.स	सहभागी समूह/व्यक्तिको नाम	ठेगाना	प्रस्तुतीको विषय	प्रतियोगितामा प्राप्त स्थान
१	पंचकोसी कृषक समूह	ना.न.पा -२, दैलेख	उन्नत कृषि प्रविधि अपनाउँ, स्वदेशमा रमाउँ	प्रथम
२	धारापानी कृषक समूह	वि.न.पा-२ सुर्खेत	नेपालमा सरर किसानी चल्छ, मिहिनेत गरे... (विषय नराखिएको)	द्वितीय
३	धानखोला कृषक समूह	दांग	खेतवारीमा लगाउ वाली, घरमा रोपौ च्याउ.....(विषय नराखिएको)	तृतीय
४	धवलागिरी IPM	वागेश्वरी -१, बाँके	खेत धान वारीमा तोरी के छ.....(विषय नराखिएको)	चौथो
५	उत्तरगंगा कृषक समूह	उत्तरगंगा-२, सुर्खेत	कृषि नै हो, सरर नेपालको धन..... (विषय नराखिएको)	सान्तोना

४. चौमासिक कृषि बुलेटिनमा समावेश भएका विषय वस्तुहरु

प्रथम चौमासिक

- आ.व. २०६९५०७० को तृतीय चौमासिक तथा वार्षिक प्रगति समिक्षा गोष्ठी सम्पन्न
- माटोको सुधार गर्नु पर्ने आवश्यकता तथा सुधार गर्न सकिने उपायहरु र रासायनिक मलहरुको घरेलु तरिकाबाट परिक्षण गर्ने विधि ।
- पशुहरुमा देखिने प्रजनन प्रणाली सम्बन्धि समस्या र तिनको उपचार गर्ने तरिका ।
- बीउ विजनको दिर्घकालिन सोंच (२०२५) किन... ?
- मध्यपश्चिमाञ्चल विकास क्षेत्रका केही बीउ विजन उत्पादक समूह तथा सहकारीहरु ।
- आ.व. २०७०/७१ को प्रथम चौमासिक अवधिमा म. प. क्षेत्रमा सम्पन्न क्षेत्रिय कृषि गतिविधिहरु

द्वितीय चौमासिक

- आ.व. २०७०५०७१ को प्रथम चौमासिक समिक्षा गोष्ठी सम्पन्न
- अनार खेति प्रविधि
- बजारमुखी उत्पादन योजनामा ध्यान दिनु पर्ने कुराहरु
- गर्मी मौसमले कुखुरामा पार्ने तनाव, त्यसका असरहरु र न्युनिकरण गर्ने केही उपायहरु
- मध्य पश्चिमाञ्चल विकास क्षेत्रमा संचालित केही प्रमुख आयोजनाहरु
- कृषि डायरी र क्यालेण्डर वितरणको लागि जिल्लाहरु सम्म पुर्याउन छुट्याइएको ढुवानी खर्च रु ५३,००० ले वास्तवमा केही पनि नछुने र त्यो खर्चमा कसरी वितरण गर्ने भनेर अस्पष्टता

६. कृषि संचार कार्यक्रमको अनुगमन तथा निरीक्षण

क्र.स	भ्रमण गरेको मिति		अनुगमन कर्ताको नाम	अनुगमन गरेको जिल्ला	अनुगमन गर्दा देखिएका कमजोरीहरु, समस्या	समाधानका प्रयासहरु	अनुगमनका क्रममा सुझाइएका कुराहरु
	देखि	सम्म					
१	०७० । ०६ । १६	०७० । ०६ । १९	नवराज श्रेष्ठ (कृ.प्र.अ)	दांग र प्युठान	रेडियो कार्यक्रमको लागि सम्झौता पत्र तयार गर्न ढिला भएको	सम्झौता पत्रको लागि कुरा भइरहेको जानकारी	जिल्ला कृषि विकास कार्यालय सँग सम्झौता गरेर मात्र कार्यक्रम शुरु गर्ने
२	०७० । १२ । २२	०७० । १२ । २४	कृष्ण ब. वस्नेत(व.वाग.वि.अ)	सुर्खेत	सहकारीको सम्पत्तिको विवरण अलि वेवस्थित तरिकाले नराखिएको र वचत अलि कम भएको	सम्पत्तिको विवरण वेवस्थित तरिकाले राखिने कुरा व्यक्त र वढि वचतको लागि पहल शुरु गरिने कुरा व्यक्त	सवै विवरण र हिसाव किताब राम्रो सँग राख्न सुझाइएको

३	०७।०३।०२	०७।०३।०६	श्रीनारायण शर्मा(क्षे.कृ.नि.),कृष्ण ब. वस्नेत(व.वाग.वि.अ) र देवराज भुसाल (कृ.प्र.अ)	बाँके	एफ.एमहरु भ्याटमा दत्ता नभएको ,नवीकरण पनि नगरिएका र समाचार वाचकमा कृषि गतिविधिको जानकारी कम भएको पाइयो ।	एफ.एमहरु भ्याटमा दत्ता र नवीकरणको लागि प्रयास भएको जानकारी	एफ.एम कार्यक्रमको अख्तियारी क्षेत्रीय कृषिमा आउने भएकाले सम्पूर्ण प्रक्रिया भन्फटिलो हँदा अब देखि सिधै जिल्ला लाई अख्तियारी आउनको लागि पहल गरिने
४	०७।०३।१७	०७।०३।२२	प्रा.स पुर्ण थापा	दांग	एफ.एमहरु भ्याटमा दत्ता नभएको ,नवीकरण पनि नगरिएका र समाचार वाचकमा कृषि गतिविधिको जानकारी कम भएको पाइयो ।	एफ.एमहरु भ्याटमा दत्ता र नवीकरणको लागि प्रयास भएको जानकारी	एफ.एम कार्यक्रमको अख्तियारी क्षेत्रीय कृषिमा आउने भएकाले सम्पूर्ण प्रक्रिया भन्फटिलो हँदा अब देखि सिधै जिल्ला लाई अख्तियारी आउनको लागि पहल गरिने

७. क्षेत्रीयस्तर कृषि संचार समन्वय समितिको बैठक

बैठक संचालन मिति	छलफलका मुख्य विषय र निर्णयहरु	सहभागि संख्या
२०७०/०५/२५	<ul style="list-style-type: none"> ✓ क्षेत्रीयस्तर कृषि समन्वय समिति गठन ✓ समितिमा सम्मिलित सबै कार्यलयहरु वाट १ जना सम्पर्क व्यक्ति तोक्ने निर्णय ✓ क्षेत्रीय कृषि निर्देशनालयमा प्रत्येक निकायहरु वाट रेडियो सामाग्री नियमित रुपमा पठाउने 	१६ जना
२०७०/११/०६	<ul style="list-style-type: none"> ✓ अधिल्लो बैठकमा भएका निर्णयहरुको कार्यान्वयन स्थिति बारे जानकारी ✓ कृषि विभागलाई जस्तै पशु सेवा विभागलाई पनि बजेट कार्यक्रममा समेट्नका लागि कृषि सुचना तथा संचार केन्द्रमा अनुरोध गर्ने ✓ कृषि,पशु सेवा र खाद्य कार्यक्रम सम्वन्धि समाचार सम्प्रेषण वारेमा संचारकर्मीलाई तालिमको लागि कृषि सुचना तथा संचार केन्द्रमा अनुरोध गर्ने ✓ अनुसन्धानकर्ताका नविनतम ज्ञान तथा प्रविधिहरुलाई समय सापेक्ष रुपमा जानकारी लिन कृषक, अनुसन्धानकर्ता, संचारकर्मी विच SMS र प्रत्यक्ष छलफल हुनुपर्ने 	१९ जना
२०७१/०३/०४	<ul style="list-style-type: none"> ✓ अधिल्लो बैठकमा भएका निर्णयहरुको कार्यान्वयन स्थिति बारे जानकारी र केही निर्णयहरु कार्यान्वयन हुन बाँकी रहेकाले पुन ताकेता गरी पठाउने निर्णय गरियो । ✓ कृषि विकास मन्त्रालय अन्तरगतको जलवायु प्रकोप समुत्थान निर्माण आयोजना एवं जलवायु परिवर्तनको प्रभाव र न्युनिकरण वारे आयोजना निर्देशकवाट सुक्षिप्त जानकारी गराईयो । 	२० जना

८. जिल्लास्तर कृषि संचार समन्वय समितिको बैठक सम्पन्न भई रिपोर्टिङ भएको

९. सूचना प्रविधिमा आधारित बजारमुखी कृषि उत्पादन अभियानमा कृषि सहकारी संस्थाहरुको क्षमता विकासको लागि आर्थिक सहयोग

सहयोग गरिएको संस्था र सहयोगको विवरण

सहकारी संस्थाको नाम	ठेगाना	सदस्य संख्या	संस्थाको मुख्य कार्यक्षेत्र	उपलब्ध गराइएको सामाग्री	उपलब्ध गराइएको तालिम
श्री समृद्धि कृषि सहकारी संस्था लि.	कल्याण ४, बाघखोर, सुर्खेत	२७१ (महिला १३२ र पुरुष १३९)	खाद्यान्न बालीको वीउ उत्पादनर पशुपालन तर्फ बाख्रा बंगुर पालन	कम्प्युटर सेट १	

सहयोगका लागि सहकारी संस्था छनोट गर्दा अपनाइएको आधारहरु

१. कृषि कार्यमा मात्र आवद्ध भएको हुन पर्ने
२. सहकारी गठन भएको मिति, नियमित Audit भए/नभएको
३. Share सदस्य संख्या र लगानीको अवस्था
४. विगत वर्षहरुको आर्थिक कारोवारको पारदर्शिता र वार्षिक कार्य योजना भए/नभएको अवस्था
५. सहकारीले गरेको उल्लेखनिय कार्यको विवरण

१२८ / कृषि संचार तथा वार्षिक प्रगति प्रतिवेदन

६. भवन र आफ्नो श्रोत साधन भए/नभएको अवस्था

प्रतिस्पर्धामा सहभागी सहकारी संस्था र जिल्लाको संख्या

श्री समृद्धि कृषि सहकारी संस्था लि. कल्याण ४, बाघखोर, सुर्खेत र श्री रुकुमेली कृषि सहकारी संस्था लि.साँख ८ रुकुम गरी जम्मा २ वटा सहकारी संस्थाले प्रतिस्पर्धाको लागि जिल्ला कृषि विकास कार्यालय सुर्खेत र रुकुमबाट सिफारिस भई आएको

१०. उत्कृष्ट कृषि कार्यक्रम प्रकाशन/प्रसारण गर्ने स्थानिय एफ.एम. तथा स्थानीय पत्रिकालाई पुरस्कृत गर्ने

पुरस्कृत हुने स्थानिय एफ.एम. तथा स्थानिय पत्रिकाको विवरण

क्र.स	एफ.एम. को नाम	ठेगाना	प्रतियोगितामा प्राप्त स्थान
१	रेडियो हाम्रो पहुँच ८१ मेगाहर्ज	दांग	प्रथम
२	रेडियो कृष्णसार ९४ मेगाहर्ज	नेपालगंज, बाँके	द्वितीय
३	रेडियो राप्ती एफ.एम १०४.८ मेगाहर्ज	खलंगा, सल्यान	तृतीय
४	बुलबुले एफ.एम.	विरेन्द्रनगर, सुर्खेत	सान्त्वना

क्र.स	स्थानिय पत्रिकाको नाम	ठेगाना	प्रतियोगितामा प्राप्त स्थान
१	युगआन्धान दैनिक	विरेन्द्रनगर, सुर्खेत	प्रथम
२	गोरक्ष राष्ट्रिय दैनिक	दांग	द्वितीय
३	हाम्रो अखबार दैनिक	विरेन्द्रनगर, सुर्खेत	तृतीय
४	नयाँ युगबोध राष्ट्रिय दैनिक	दांग	सान्त्वना

१०.२ पुरस्कारका लागि छनोटका आधारहरु

क्र.स	मापदण्ड	पूर्णाङ्क	प्राप्ताङ्क	कैफियत
१	प्रसारित/प्रकाशित सामाग्रीको संख्या	१०		
२	प्रसारित/प्रकाशित सामाग्रीको समय सान्दर्भिकता	१०		
३	कृषक अनुकूल प्रसारण समय	१०		
४	भाषागत सरलता एवं प्रसारणको आकर्षकपन	१०		
५	उन्नत प्रविधिको प्रचार प्रसारको modality मा विविधता	१०		
६	कृषकको समस्यामा आधारित प्रसारण सामाग्री	१०		
७	प्रांगारिक/जैविक उत्पादन सामाग्रीको प्रयोगमा जोड	१०		
८	कृषि पेशामा युवाहरुलाई आकर्षित गर्नमा जोड	१०		
९	कृषि व्यावसायिकरणमा जोड	१०		
१०	संस्थागत विकासमा जोड (कृषक समूह/कृषि सहकारी)	१०		
	जम्मा	१००		

मूल्याङ्कन कर्ताको नाम

व.वाग.वि.अ.श्री कृष्णबहादुर वस्नेत

कृ.प्र.अ. श्री नवराज श्रेष्ठ

ना.सु. श्री हरिप्रसाद पौडेल

१०.३ प्रतिस्पर्धामा सहभागी हुने स्थानिय एफ.एम. र जिल्लाको संख्या

पद

संयोजक

सदस्य

सदस्य

क्र.स	एफ.एमको नाम	ठेगाना
१	रेडियो हाम्रो पहुँच ८१ मेगाहर्ज	दांग
२	रेडियो कृष्णसार ९४ मेगाहर्ज	नेपालगंज, बाँके
३	रेडियो राप्ती एफ.एम १०४.८ मेगाहर्ज	खलंगा, सल्यान
४	बुलबुले एफ.एम. १०३.४ मेगाहर्ज	विरेन्द्रनगर, सुर्खेत
५	रेडियो शारदा ९९.२ मेगाहर्ज	खलंगा, सल्यान
६	रेडियो मध्य पश्चिम ९९.४ मेगाहर्ज	घोराही, दांग
७	रेडियो इन्द्रेणी ९२.४ मेगाहर्ज	घोराही, दांग

८	रेडियो हिमाल ९२.८ मेगाहर्ज	नेपालगंज, बाँके
९	रेडियो प्रतिबोध १०२.४ मेगाहर्ज	नेपालगंज, बाँके
१०	रुबुरु एफ.एम १०४.५ मेगाहर्ज	नेपालगंज, बाँके
११	रेडियो जागरण ९०.८ मेगाहर्ज	विरेन्द्रनगर, सुर्खेत
क्र.स	स्थानिय पत्रिकाको नाम	ठेगाना
१	युगआवाहन दैनिक	विरेन्द्रनगर, सुर्खेत
२	गोरक्ष राष्ट्रिय दैनिक	दांग
३	हाम्रो अखबार दैनिक	विरेन्द्रनगर, सुर्खेत
४	नयाँ युगबोध राष्ट्रिय दैनिक	दांग
५	राप्ती पोष्ट	घोराही, दांग
६	साभा विसौनी	विरेन्द्रनगर, सुर्खेत

११. कृषि संचार तर्फ कृषि सूचना तथा संचार केन्द्रको समन्वयमा कृषि (कृषि, पशु सेवा तथा खाद्य) अधिकृतहरु तथा संचारकर्मीहरु बीच क्षेत्रीयस्तर अन्तरक्रिया गोष्ठी

गोष्ठीमा प्रस्तुत कार्यपत्रको विषय र प्रस्तुतकर्ताको नाम पद उल्लेखित विवरण (तालिकामा)

क्र.स	कार्यपत्रको विषय	प्रस्तुतकर्ताको नाम	पद
१	"कृषि/पशु विकासको क्षेत्रमा संचार जगतको महत्व र भुमिका"	राकेश कुमार मिश्र	पत्रकार
२	"Status and Prospects of Agricultural Development & Agricultural Communication in Mid-Western Development Region"	कृष्ण बहादुर बस्नेत	वरिष्ठ वागवानी विकास अधिकृत
३	"पशु विकास र कृषि संचार-विगत, वर्तमान र भविष्य"	डा. नवराज श्रेष्ठ	पशु चिकित्सक

गोष्ठीमा ५३ जना कृषि प्राविधिकहरुको सहभागिता थियो ।

गोष्ठीमा १० -१२ जना कृषि पत्रकारहरुको सहभागिता थियो ।

छलफलका मुख्य निष्कर्षहरु

- कृषि/पशु सेवा/खाद्य कार्यक्रममा आम संचार सम्बन्धी क्रियाकलापहरु समावेश गर्ने ।
- कृषि/पशु सेवा/खाद्य कार्यक्रम सम्बन्धमा संचार कर्मीहरुलाई नियमित (जस्तै: प्रेस मिट) जानकारी दिने ।
- कृषि/पशु सेवा/खाद्य कार्यक्रम सम्बन्धी समाचार सम्प्रेषण बारेमा संचार कर्मीलाई तालिम दिने ।
- कृषि/पशु सेवा/खाद्य कार्यक्रमको सफल र उत्कृष्ट उदाहरणहरु देखाउने र जानकारी दिन संचार कर्मीहरुको भ्रमण गराउने ।
- कृषि/पशु सेवा/खाद्य कार्यक्रमको बारेमा उल्लेखनीय एवं उत्कृष्ट कार्य गर्ने संचार कर्मीहरुलाई सम्मान गर्ने ।
- प्राविधिक र संचार कर्मीहरुको समन्वयमा नियमित रुपमा मौषम अनुसार कृषि क्षेत्रका कार्यमा लेख, स्तम्भ, प्राविधिक जानकारी, अन्तर्वार्ता आदि प्रकाशन वा प्रशारण गर्ने ।
- आम संचार माध्यम संचालक संस्थाहरुबाट कार्यक्रम हेर्ने संचालक, लेखक वा समाचारदाता फोकल पर्सनका रुपमा तोकिएको सम्बद्ध कार्यालयहरुमा जानकारी दिने ।
- सम्बद्ध कार्यालयहरुबाट भए गरेका कार्यहरुको जानकारी आम संचार माध्यम संचालक संस्थाहरुलाई विद्युतीय संचार माध्यम वा लेखबाट जानकारी दिने ।
- जिल्लामा विद्यमान जिल्ला कृषि संचार समन्वय समितिलाई विशेष बजेट तथा कार्यक्रमका साथ सकृय बनाउने ।
- ग्रामीण क्षेत्रमा रहेका टेलि सेन्टर, सूचना केन्द्रहरुसँग कृषि प्राविधिक तथा संचार कर्मी बिच कार्यक्रम संचालन गर्ने ।
- सूचना प्रविधिका नविनतम् जानकारीहरु संचार कर्मी तथा प्राविधिकहरु बिच अन्तर्क्रिया गरी प्रयोगमा ल्याउने ।
- अनुसन्धानकर्ताका नविनतम् ज्ञान तथा प्रविधिहरुलाई समय सापेक्ष रुपमा जानकारी लिन सम्बद्ध निकाय बिच नियमित बैठक गर्ने ।
- मासिक कार्यक्रम कार्यतालिका प्रसारण (गतिविधि नियमित, समय सापेक्ष सूचना प्रसारण)

- कृषक, अनुसन्धानकर्ता, संचारकर्मी बीच एसएमएस र प्रत्यक्ष फलफल ।
- सुचना, सन्देश, विज्ञापन, अन्य सामाग्रीहरुको प्रसारणमा सामन्जस्य ल्याउनु पर्ने ।
- मासिक कार्यक्रम कार्यतालिका प्रसारण (गतिविधि नियमित, समय सापेक्ष सूचना प्रसारण)
- स्थल प्रसारण / प्रतिक्रिया सहित (कृषक, संचारकर्मी, प्राविधिक)

१२. कृषि संचार तर्फ कृषि कार्यक्रम संचालनमा कार्यरत संचारकर्मीहरुलाई कृषि तथा पशु अध्ययन अनुसन्धान तथा प्रविधि केन्द्रहरुमा अध्ययन अवलोकन भ्रमण

१२.१ अवलोकन भ्रमणको विवरण

मिति	भ्रमण गर्ने ठाँउ	अवलोकन भ्रमण बाट सिकेको मुख्य विषयहरु
२०७०९१०२३	विहान ६:३० बजे विरेन्द्रनगर सुर्खेत बाट कृषि अनुसन्धान केन्द्र खजुरा र मंगलापुर, शकरनगर वुटवल	<ul style="list-style-type: none"> ● कृषि अनुसन्धान केन्द्रमा खडेरी सहन सक्ने धानको विकासको लागि गरिएको अनुसन्धान सम्बन्धि जानकारी ● विभिन्न खेत जोत्ने औजारहरुको अवलोकन तथा अध्ययन
२०७०९१०२४	मंगलापुर, शकरनगर बाट गहुँ बाली अनुसन्धान कार्यक्रम, अस्ट्रिच फार्म, गाई फार्म (गंगोलिया) भैरहवा, रुपन्देही हुदै मंगलापुर, शकरनगर फिर्ता	<ul style="list-style-type: none"> ● नेपालमा गहुँ बालीको उत्पादकत्व विगत देखि वर्तमान सम्म ● सयुक्त हारभेष्टको अवलोकन
२०७०९१०२५	मंगलापुर, शकरनगर बाट मत्स्य विकास केन्द्र महादेवपुरी बाँके हुदै कोहलपुर बाँकेमा राष्ट्रिय पाङ्गारिक मेलाको अवलोकन गर्दै विरेन्द्रनगर सुर्खेत फिर्ता	<ul style="list-style-type: none"> ● माछा मान्ने तरिका, माछा दुवानी गर्दा अपनाउनु पर्ने मुख्य मुख्य सावधानी र नेपालमा हालसम्म पत्ता लागेका माछाका जातहरु ● विभिन्न जिल्ला बाट तयार पारिएका स्टलहरु र त्यहाँ राखिएका सामाग्रीहरुको बारेमा जानकारी

अवलोकन भ्रमणमा सहभागी कृषि पत्रकारहरुको प्रतिक्रिया तथा कार्यक्रम संयोजकको निकर्ष तथा सुझावहरु

- पत्रकारहरुलाई पहिले नै फार्म वा अन्न अध्ययन केन्द्रमा जाँदा आफु भ्रमणमा सिकन मात्र आएको हुनाले असजिला पशु तेर्सो अफ्यारो स्थिति नवनाउन आग्रह गर्ने ।
- यस किसिमको भ्रमणले कृषि पत्रकारहरुले साच्चिनै कृषि क्षेत्रलाई धेरै नजिकबाट नियाल्ने मौका पाउने

पश्चिमाञ्चल, पोखरा

१. रेडियो नेपाल क्षेत्रीय कार्यक्रमको लागि कृषि कार्यक्रम उत्पादन (समाचार संकलन, स्क्रिफ्ट लेखन, न्यारेसन)

यस कार्यक्रम संचालनका लागी रेडियो नेपाल क्षेत्रीय प्रसारण कार्यालय वार्षिक ५२ पटक प्रत्येक हप्ता विहिवार ५:०० बजे देखि ५:४५ सम्म १५ मिनेट कृषि कार्यक्रम संचालन गर्न द्विपक्षिय सम्झौता भै कार्य संचालन भएको छ । कार्यक्रम संचालनबाट यस क्षेत्र अर्न्तगत १६ जिल्ला कृषक श्रोता लाभान्वीत भएको आसा गरिएको छ ।

प्रथम चौमासिक

क्र.स.	महिना/मिति	प्रसारित विषयहरु
१	२०७२।४।३	आईटि बोडि खेति सम्बन्धी जानकारी
२	२०७२।४।१०	बर्षे प्याज खेति सम्बन्धी जानकारी
३	२०७२।४।१७	कम्पोष्ट मल बनाउने तरिका
४	२०७२।४।२४	धान खेतिमा रोग/किरा नियन्त्रण वारे
५	२०७२।४।३१	अगौटे काउली खेति वारे
६	२०७२।५।६	धुसिमि खेति वारे जानकारी
७	२०७२।५।१३	गड्यौलीमल वारे जानकारी
८	२०७२।५।२०	बड्फल्यु सम्बन्धी जानकारी
९	२०७२।५।२७	बड्फल्यु सम्बन्धी जानकारी
१०	२०७२।६।३	बड्फल्यु सम्बन्धी जानकारी

११	२०७२/१०	ब्रोकाउली बारे जानकारी
१२	२०७२/१७	काउली खेति बारे जानकारी
१३	२०७०/१२४	लसुन खेति बारे जानकारी
१४	२०७२/३१	आलुका जात बारे जानकारी
१५	२०७०/७७	सफलताको कथा (म्याग्दी) प्रसारण
१६	२०७०/७४	कृषि वैज्ञानिक सँग अनुसन्धान मुलुक छलफल
१७	२०७०/२१	गहुँ खेति बारे जानकारी
१८	२०७०/२८	प्याज खेति व्यवस्थापन बारे जानकारी

दोश्रो चौमासीक

क्र.स.	महिना/मिति	प्रसारित विषयहरु
१	२०७०/८/६	आलु खेति बारे दोहोरो छलफल
२	२०७०/८/१३	आलुका जातिय पहिचान बारे जानकारी
३	२०७०/८/२०	गहुँवालीमा टप डेसिड/सिचाईको महत्व
४	२०७०/८/२७	गहुँवालीमा टप डेसिड/सिचाईको महत्व
५	२०७०/९/४	आलुवालीमा लाग्ने डडुवा रोगको बारेमा छलफल
६	२०७०/८/११	आलु वालीमा लाग्ने डडुवा रोगको रोकथाम बारेमा छलफल
७	२०७०/९/१८	आलुवालीमा लाग्ने रातो कमिलाको नियन्त्रणका उपायहरु बारे छलफल
८	२०७०/९/२५	आलुवालीमा सिचाईको महत्व
९	२०७०/१०/२	वड्फल्यु रोग बारेमा दोहोरो छलफल
१०	२०७०/१०/९	वड्फल्यु रोग बारेमा दोहोरो छलफल
११	२०७०/१०/१६	वड्फल्यु रोग बारेमा दोहोरो छलफल
१२	२०७०/१०/२३	वड्फल्यु रोग बारेमा दोहोरो छलफल
१३	२०७०/१०/३०	खिमलाल सुवेदीको सफलताको कथा-कास्की
१४	२०७०/११/७	गुम्बोज भित्र खुर्सानि नर्सरी तयार र विरुवा हुर्काउने तरीका
१५	२०७०/११/१५	गुम्बोज भित्र खुर्सानि नर्सरी हुर्काउने तरिका
१६	२०७०/११/२२	हिउदे फलफुलमा काँटछाँटको महत्वको जानकारी
१७	२०७०/११/२९	मौरी हुल निर्यासबाट बचाउन गोला व्यवस्थापन

तेस्रो चौमासिक

क्र.स.	महिना/मिति	प्रसारित विषयहरु
१	२०७०/१२/६	मकैको जातिय पहिचान
२	२०७०/१२/१३	मकै खेति प्रविधि बारे जानकारी
३	२०७०/१२/२०	उच्च भागमा आलु वीउ छनौट र खेतिप्रविधि बारे
४	२०७०/१२/२७	व्यावसायिक काको र करेला खेतिप्रविधि बारे
५	२०७०/१/४	सफलताको कथा प्रसारण
६	२०७०/५/११	मकै अदुवा मिश्रित खेति
७	२०७०/५/१८	प्लास्टिक घरमा तरकारी खेतिप्रविधि छलफल
८	२०७०/१/२५	उच्चपाहाड भेगमा बन्दाखेति प्रविधि
९	२०७०/२/१	वेसार उत्पादनमा उन्नत खेति प्रविधि
१०	२०७०/२/८	प्लास्टिक घरमा असिना व्यवस्थापन
११	२०७०/२/१५	धान विउ उपचार, छनौट र व्याड व्यवस्थापन
१२	२०७०/२/२२	धान खेति प्रविधि
१३	२०७०/२/२९	करेशावारी माछापालन प्रविधि

१४	२०७०/३/५	धान खेतमा माछापालन प्रविधि
१५	२०७०/३/१२	गुणस्तरिय विउका विशेषताहरु
१६	२०७०/३/१९	लहेरवालीमा लाग्ने किराहरु र तिनको व्यवस्थापन
१७	२०७०/३/२६	वर्षा मौसममा पशुमा लाग्ने रोगहरु र तिनको व्यवस्थापन

२.एफ.एम. सँगका सहकार्यमा कृषि कार्यक्रम उत्पादन तथा प्रसारण

यस क्षेत्रमा कृषि कार्यक्रम संचालन गर्न तपसिल अनुसार १५ जिल्ला कृषि विकास कार्यलयद्वारा स्थानिय एफ.एम. को क्षमता एवं श्रोत व्यवस्थापन बाट संचालन गर्ने गरी कार्यक्रम संचालन एवं सम्पन्न भएको छ ।

मनाङ जिल्ला बाहेक अन्य जिल्लाका कृषकहरुले कृषकहरुले कृषि प्रविधि श्रवण गरेको पाइयो । विभिन्न जिल्लामा रहेको एफ.एम. रेडियोको कभरेज कम भै सवै क्षेत्रका कृषक लाभान्वीत हुन सकेका देखिन्न सवै रेडियोलाई कार्यक्रम बाडफाँट गर्दा लामो समय कृषि कार्यक्रम सञ्चालन नभै ४-५ महिना मात्र भएको पाइन्छ । प्राय जसो कृषि कार्यक्रम नेपाली भाषामा भएको तर जिल्लामा सवै कृषक नेपाली भाषा नबुझ्ने हुनाले भाषिक समस्या भएको देखिन्छ ।

कृषि कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने एफ.एम.हरुको विवरण

सि.न	जिल्ला कृषि विकास कार्यालय	चौमासिक बजेट			जम्मा	एफ.एम. को नाम/प्रसारण			
		प्रथम	दोश्रो	तेश्रो					
१	गोरखा	३०	३०	५०	११०	च्वाईस एफ.एम मंगलवार ७.००-७.१५	सामु रेडियो गोरखा बुधवार वे. ५:४०-६:००		
२	लम्जुङ्ग	३०	३०	३०	९०	रेडियो भोटेओडार सोमवार बेलुकी ६:००-६:१५	रेडियो मस्याङ्दी बेलुकी ६:००-६:१५	रेडियो चौतारीले ६:००-६:१५	
३	कास्की	३०	३०	४०	१००	रेडियो सराङकोट सोमवार वि ७:१५-७:३०	रेडियो जननी आइतवार ५:००-५:३०	विग एफ.एम.सो मवार वे ६:४५-७:००	रेडियो तरङ्ग बुधवार वे ६:००-६:४५
४	म्याग्दी	३०	३०	३०	९०	रेडियो म्याग्दी शुक्रवार वे. ६:००-६:३०			
५	बाग्लुङ	३०	३०	५०	११०	रेडियो धौलागिरी विहिवार वे. ६:३०-६:४५	रेडियो सयपत्री सोमवार वे ६:१५-६:३०	सामु.रेडियो बाग्लुङ मंलवार वे ६:१५-६:३०	रेडियो सारथी मंगलवार ६:३०-७:००
६	पर्वत	३०	३०	७०	१३०	सामु.रेडियो दिदिबहिनी बुधवार वे. ६:३०-७:००	रेडियो सालीग्राम सोमवार वे ६:३०-७:००	सामु.रेडियो पर्वत आइतवार वे. ६:३०-७:००	
७	स्याङ्जा	३०	३०	४०	१००	सामु.रेडियो स्याङ्जा बुधवार वे. ७:१५-७:३०	सामु.रेडियो वालीङ्ग प्रत्येक दिन ८:००-८:३०	सामु.रेडियो आधीखोला मंगलवार वे. ७:००-७:३०	
८	पाल्पा	३०	३०	५०	११०	सामु.रेडियो मदनपोखरा प्रत्येक दिन वि.७:००-	सामु.रेडियो रामपुर प्रत्येक दिन वि. ६:१५-६:४५		

						७:३०				
९	गूल्मी	३०	३०	०	६०	सामु. रेडियो स्काई सोमवार बे. ६:३०-७:००	रेडियो रेसुङ्गा बुधवार बे. ६:३०-७:००			
१०	अर्घाखाँची	३०	३०	०	६०	सामु.रेडियो सूर्योदय आईतवार बेलुकी ६:३०-६:४५				
११	रुपन्देही	३०	३०	३०	९०	रेडियो लुम्बनी मंगलवार बेलुकी मंगलवार बेलुकी ६:३०-७:००				
१२	नवलपासी	३०	३०	३०	९०	सामु.रेडियो परासी विहिवार बे. ५:००-५:४५	विजय एफ.एम सोमवार बे. ५:००-५:२६			
१३	कपिलवस्तु	३०	३०	३०	९०	सामु.रेडियो तिलौराकोट आईतवार बे. ६:१५-६:४६	सामु.रेडियो बुद्धआवज बुधवार बे. ६:३०-६:४५	सामु.रेडियो परिवर्तन सोमवार बे. ६:३०-६:४५	सामु.रेडियो कपिलवस्तु विहिवार बे. ६:३०-६:४५	सामु.रेडियो भ्वाइस मंगलवार बे. ६:३०-६:४५
१४	मुस्ताङ्ग	३०	३०	०	६०	रेडियो मुस्ताङ्ग विहिवार बेलुकी ६:३०-६:४५				
१५	तनहू	३०	३०	५०	९००	दमौली एफ.एम मंगलवार बे. ७:००-७:२५	युनाइटेड एफ.एम. (बन्दीपुर) विहिवार ७:००-७:२५	रेडियो तनुहु एफ.एम शनीवार बे. ५:३०-६:००	मादी सेती एफ.एम बुधवार बे. ७:००-७:२५	
१६	क्षे.कृ.नी.पोखरा				१००		आधिखोला एफ.एम.स्याङजा			
	जम्मा				१५००					

३. कृषि प्रविधिमा आधारित क्षेत्रिय स्तर सांस्कृतिक प्रयोगिता

ग्रहण योग्य, सिफारिस भएका कृषि प्रविधिलाई कृषक समक्ष पुर्याउन स्थानिय स्तरमा मनाउदै आएका चाडपर्वको अवसर पारी गितिलयमा सांस्कृतिक कार्यक्रमकै रुपमा प्रविधि प्रसारण उपयुक्त माध्यम रह्यो । देशको जनसख्यामा आधा हिस्सा ओगटेको नारीको महानचाड हरितालिका तीजमा जिल्ला स्तरमा महिला कृषक समुहमा प्रतियोगिता गराई पुनः क्षेत्रिय स्तरमा गराउदा १००० औ कृषकको मन छोएको पाइन्छ । यस कार्यक्रममा १६ जिल्लाबाट प्रतिस्पर्धा गराई प्रथम/द्वितिय/तृतीय/सान्तवना र सहभागीलाई भत्ता विवरण गरिएको थियो ।

४. चौमासिक कृषि बुलेटिन प्रकाशन

क्षेत्रिय स्तरमा जिल्लाबाट एवं क्षेत्रिय कृषि निर्देशनालय बाट सम्पादित गतिविधि लेख, प्रविधि, रचना मनन योग्य कार्यलाई समावेश गरी चौमासिक रुपमा प्रकाशन गर्ने कार्य सम्पादन भएको छ ।

५. कृषि डायरी जिल्लामा वितरण

कृषि संचार केन्द्रबाट प्राप्त कृषि डायरी जिल्ला-जिल्लामा पुर्याउन व्यास्था गरियो ।

६. कृषि सञ्चार कार्यक्रम अनुगमन तथा निरीक्षण :

जिल्ला-जिल्लामा कृषि संचार शाखाद्वारा सञ्चालित कृषि कार्यक्रमको अनुगमन निरीक्षण कृ.प्र.अ केशव र व.बाग.वि.अधिकृत डोल कृष्णल सुवेदी बाट भएको थियो । जसबाट कृषि कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने स्थानिय रेडियोको प्रभावकारीता बढेका छन् ।

७. क्षेत्रियस्तर कृषि सञ्चार समन्वय समिति बैठक

क्षेत्रिय स्तरका सरोकार कार्यालयको प्रत्येक जिल्लाले प्रत्येक चौमासिकमा १ पटक जम्मा ३ पटक क्षेत्रियस्तर सञ्चार समन्वय समिति बैठक सम्पन्न भएको छ । जिल्ला कृषि कृषि सञ्चार समन्वय समितिलाई कृषि सञ्चार कार्यक्रम संचालनमा आवश्यक सुझाव र निर्देशन समस्या समाधान सम्बन्धी छलफल एवं निर्णयहरु भएका छन् ।

८. जिल्लास्तर कृषि सञ्चार समन्वय समिति बैठक

क्षेत्रिय स्तरका सरोकार कार्यालयहरुको उपस्थितिमा प्रत्येक चौमासिक १ पटक कृषि कार्यक्रम कार्यान्वयन सहज बनाउन जिल्लास्तर कृषि सञ्चार समन्वय समिति बैठक सम्पन्न भएको छ ।

९. सूचना प्रविधिमा आधारीत बजार मुखी कृषि उत्पादन अभियानमा कृषि सहकारी संस्थाहरुको क्षमता विकासमा आर्थिक सहयोग

यस कार्यक्रम कार्यान्वयन गर्न उत्कृष्ट कार्य गर्न कृषि सहकारीको विवरण, आधार फर्मेट तयार गरी जिल्ला कृषि विकास कार्यालयहरुलाई माग गरियो । सोहि आधारमा तीन सदसीय प्रविधिक मुल्याङ्कन समिति गठन गरी समितिले गरेको मुल्याङ्कनको आधारमा अति उत्कृष्टलाई रु ३०,००० । उत्कृष्टलाई रु २३,००० । सक्रिय लाई १६,००० । आर्थिक सहयोग एवं प्रमाण पत्रले सम्मान गरियो ।

कृषि कार्यक्रम संचालन गरेको एफ.एम रेडियोका मूल्याङ्कन फर्मेट

क्र.स.	छनोटका आधार	जिल्लाले प्राप्त गरेको अङ्कभार		
१	रेडियो किसिम : सामुदायिक/नीति	गोरखा	लम्जुङ्ग
२	संचालन वर्ष : १५/१०/५			
३	प्रभाव क्षेत्र : राष्ट्रिय जिल्ला, गा.वि.स			
४	प्रसारित भाषा : १,२/३ भन्दा बढी			
५	प्रसारित समय : महिनामा १२/८/४			
६	साभेदारी अवस्था : वार्षिक/अर्ध-वार्षिक/ त्रैमासिक			
७	सामाग्री उत्पादन : आफै/विज्ञबाट/सहकार्यमा			
८	सभौता बमोजिम कार्य : सभौता भन्दा अघि/सम्भौता बमोजिम/सम्भौतापछि			
९	प्रविधि प्रसारण : समय सापेक्ष/दोहोपन/जथाभावी प्रसारण			
	जम्मा			

कृषि कार्यक्रम प्रकाशन गरेका पत्रपत्रिका मूल्याङ्कन फर्मेट

क्र.स.	छनोटका आधार	जिल्लाले प्राप्त गरेको अङ्कभार		
१	कृषि क्षेत्रको पत्रिका प्रकाशीत भएको वर्ष-(५.१०.१५)	गोरखा	लम्जुङ्ग
२	पत्रिकाले समेटेको क्षेत्र-गा.वि.स/जिल्ला/क्षेत्र			
३	कृषि विषय वस्तु प्रकाशित पत्रिका-(५वर्ष,१० वर्ष, १५वर्ष)			
४	कृषि क्षेत्रबाट पत्रिकाले पुरस्कार पाएको भए-गा.वि.स/जिल्ला/राष्ट्रिय स्तरमा			
५	प्रकाशित पत्रिकामा कृषि लेख समावेश अंक (५.१०.१५ भन्दा माथी)			
६	पत्रिकाको प्राथमिकता-कृषि/सामाजिक/अन्य क्षेत्रमा			
७	पत्रिका प्रकाशनमा साभेदारी-निजि/संघ संस्था/सरकारी			

कृषि कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने कृषि सहकारी मूल्याङ्कन फर्मेट

क्र.स.	छनोटका आधार	जिल्लाले प्राप्त गरेको अङ्कभार		
१	कृषि सहकारीको नाम र दर्ता भएको वर्ष	गोरखा	लम्जुङ्ग
२	सहकारीको प्राथमिक आय स्रोत-कृषि क्षेत्र/शेयर/अन्य			
३	सहकारीको निक्षेप ५लाख/१०लाख/१५ लाख भन्दा बढी			
४	सहकारीको वार्षिक आय १लाख/२लाख/३ लाख भन्दा बढी			
५	सहकारीमा आवद्ध सदस्य समावेशीकरण प्रतिशतमा- महिला/पुरुष/जनजाती विपन्न			
६	सहकारीको लगानी प्रतिशत-कृषि क्षेत्र/उद्योग/व्यापा			
७	सहकारीको कारोवा-कृषि उपज बेचबिखन/ऋण लगानी असुली/अन्य			
८	सहकारी-नविकरण भएको नभएको/वार्षिक आ.ले.प.भएको नभएको			
९	सहकारीले छरछिमेकमा पुर्‍याएको योगदान-कृषि क्षेत्रमा/अन्य क्षेत्रमा			

१०. उत्कृष्ट कृषि कार्यक्रम प्रकाशन/प्रसारण गर्ने स्थानिय एफ.एम. र स्थानिय पत्रिकालाई पुरस्कृत गर्ने

यस कार्यक्रमा कार्यान्वयन गर्दा कृषि प्रविधिलाई कृषक समक्ष पुर्‍याउन स्थानिय एफ.एम र पत्रिकाले गर्ने कार्यको आधार बनाई सोहि आधारमा मूल्याङ्कन गरी उत्कृष्ट एफ.एम प्रथम लाई रु १५००० । द्वितियलाई रु १०००० । तृतीयलाई रु ७००० । र पत्रिका तर्फ प्रथम हुनेलाई रु १५००० र द्वितियलाई रु १०००० ।- सरोकार निकायको उपस्थितिमा सम्मान प्रदान गरिएको थियो ।

पश्चिमाञ्चल-क्षेत्रिय कृषि निर्देशनालय पोखरा आ.व.२०७०/०७१ कृषि संचार तर्फको लक्षित कार्यक्रम अनुसार यहि मिति २०७१।३।२३ मा संचारमा सम्मान कार्यक्रम आयोजना गरियो । सुचना प्रविधिमा आधारित बजारमुखी कृषि उत्पादन अभियानमा कृषि सहकारी संस्थाहरुलाई आर्थिक सहयोग गर्न र उत्कृष्ट कृषि कार्यक्रम उत्पादन प्रकाशन प्रसारण गर्ने स्थानिय रेडियो कृषि पत्रिकालाई पुरस्कृत गर्न आयोजित उक्त संचार सम्मान कार्यक्रमको अध्यक्षता क्षेत्रिय कृषि निर्देशक श्री लेखनाथ आचार्यले गर्नुभएको थियो । प्रतियोगी संस्थाहरुको मूल्याङ्कन प्रयोजका लागी वरिष्ठ कृषि प्रसार अधिकृत श्री हृदयनाथ धिमरेको संयोजकत्वमा गठित तीन सदस्यीय समितिले निश्चित मापदण्ड बनाई सोको आधारमा छनौट गरिएको संस्थाहरु मध्ये कृषि सहकारी संस्थाहरुबाट अतिउत्कृष्ट हुने गरी विजयपुर कृषि सहकारी संस्था लि.रामपुर पाल्पालाई रु ३००००।- उत्कृष्ट हुनमा अन्नपूर्ण व्यवसायिक कृषि सहकारी संस्था लि.ताकम म्याग्दीलाई रु २३०००।- र सकृय हुने विनायक कृषि सहकारी संस्था लि.गौडाकोट नवलपरासीलाई रु १६०००।- नगद पुरस्कार तथा प्रमाणपत्रद्वारा निर्देशक श्री आचार्य सम्मान गरियो ।

उत्कृष्ट कृषि कार्यक्रम उत्पादन प्रकाशन एवं प्रसारण गर्ने स्थानिय एफ.एम रेडियोहरु मध्ये प्रथम हुने विजय एफ.एम.नवलपरासीलाई रु १००००।- तृतीय हुने सामुदायिक रेडियो मदन पोखरा पाल्पालाई रु ७०००। नगद र प्रमाण-पत्रद्वारा कार्यक्रमका अतिथि एवं क्षेत्रिय पशुसेवा निर्देशनालयका निर्देशक डा. प्रकाशराज क्षेत्रले सम्मान गर्नुभयो । यसै गरी स्थानीय पत्रिकाहरु मध्ये प्रथम हुने आरसी टाईम्स साप्ताहिक पोखरा प्रमुखलाई रु १५,०००।- र द्वितिय हुने धौलागिरी जागरण दैनिक बाल्लुङलाई रु १०,०००।- नगद र प्रमाण-पत्रद्वारा अर्का अतिथि एवं क्षेत्रिय कृषि तालिम केन्द्र पोखराका प्रमुख श्री मीनप्रसाद बुढाथोक्किले सम्मान गर्नु भयो । उक्त सम्मान कार्यक्रमको संचालन कृषि प्रसार अधिकृत श्री केशव बरालले गर्नु भयो भने वरिष्ठ बागवानी विकास अधिकृत श्री डोल सुवेदीले अतिथिलाई स्वागत गर्नुभएको थियो । सोको अवसरमा वरिष्ठ कृषि प्रसार अधिकृत श्री हृदयनाथ धिमरेले कार्यक्रमको संक्षिप्त जानकारी गराउनु भयो ।

मन्तव्यको क्रममा पुरस्कृत हुने संस्थाहरुको तर्फबाट विजयपुर कृषि सहकारी संस्था लि. पाल्पाका अध्यक्ष श्री सूर्यप्रसाद रेग्मी, एफ.एम. रेडियोहरुको तर्फबाट विजयपुर एफ.एम नवलपरासीका स्टेशन म्यानेजर श्री सन्धा सापकोटा र कृषि पत्रपत्रिकाहरुको तर्फबाट आरसी टाईम्स साप्ताहिक पोखराका डा.रामचन्द्र बरालले, कृषक आवाजलाई रेडियो पत्रपत्रिकाबाट उजागर गर्नेलाई पुरस्कृत गरिएकोमा खुसी व्यक्त गर्ने यात्राबाट थप ऊर्जा र बढि जिम्मेवार बनाइएको

धारण व्यक्त गर्नु भयो । कार्यक्रमका अतिथिद्वयबाट कार्यक्रम प्रभावकारी भएको साथै आगामी दिनमा संस्थाहरु कृषि विकासमा थप सक्रिय हुने आशा व्यक्त गर्नु भयो ।

अन्त्यमा उक्त कार्यक्रममा अध्यक्ष एवं क्षेत्रिय कृषि निर्देशनालयका निर्देशक श्री लेखनाथ आचार्यले कृषिको विकास नै समग्र विकास हुने हो तर कृषिकर्मीबाट हुदा आ-आफ्नो क्षेत्रबाटबाट सक्रिय रहेन आग्रह गर्दै मन्तव्य सहित कार्यक्रम समापन गर्नु भएको थियो ।

११. अन्तक्रिया गोष्ठी

पश्चिमाञ्चल क्षेत्र भित्रका जिल्ला (मनाङ्गबाहेक) का स्थानिय रेडियो एवं पत्रिकामा कार्य गर्ने संचारकर्मी, क्षेत्रियस्तरका सरोकारवाला निकाय र १५ जिल्ला कृषि विकास कार्यालयका प्रविधिको उपस्थितिमा आम र सञ्चार माध्यममा कृषि क्षेत्रको अवस्था आगामी दिनमा गर्नुपर्ने विविध कार्यहरुको समिक्षा साथ सम्पन्न भएको छ ।

१२. स्थानीय एफ.एम. हरूको कृषि कार्यक्रम संचालनमा कार्यरत संचाकर्मीहरुलाई कृषि र पशु अनुसन्धान तथा प्रविधि विकास केन्द्रहरुमा अध्ययन अवलोकन भ्रमण

पश्चिमाञ्चल क्षेत्र अन्तर्गतका जिल्लाहरुबाट कृषि कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने सञ्चारकर्मी कृषि अधिकृत एवं सरोकारवाला निकायका अधिकृतहरुको टोली स्याङ्जा जिल्लाको ग्राभिटी रोपवे, राष्ट्रिय गहूवाली अनुसन्धान कार्यक्रम भैरहवा, मधवलीया रुपदेहि अस्ट्रिज पालन, चौधरी मत्स्य ह्याचरी ठुटी पिपल, राष्ट्रिय मकै वाली अनुसन्धान कार्यक्रम रामपुर र गाईपालन सहकारी संस्था लि. गीतानगरको अध्ययन अवलोकन गरी भ्रमण कार्यक्रम सम्पन्न भएको थियो ।

मध्यमाञ्चल, हरिहरभवन

१. रेडियो नेपाल क्षेत्रीय कार्यक्रम को लागि कृषि कार्यक्रम उत्पादन (समाचार संकलन, स्क्रिप्ट लेखन, न्यारेसन आदि)

प्रथम चौमासिक

१. धान रोपाई पछि धान वाली व्यवस्थापनको पक्ष
२. धान वालीमा लाग्ने मुख्य किरा र तिन्को नियन्त्रण तरिका
३. धान वालीमा लाग्ने मुख्य रोग र यस्को व्यवस्थापन
४. वर्षा याममा नर्सरी व्यवस्थापन
५. काउली वर्गका तरकारी वाली खेति प्रविधिका कुरा
६. तरकारी वालीमा लाग्ने मुख्य कीरा र तिनको वर्गिकरण
७. जरेवाली तरकारी खेति प्रविधिका कुरा
८. आलु खेति प्रविधि एक जानकारी
९. मौरी पालन एक जानकारी तथा मौसम अनुसार मौरी गोला व्यवस्थापन
१०. विषादीको रुपमा स्थानीय वनस्पति तथा जडिवुटिको उपयोग
११. वाली संरक्षणमा प्रयोग गरिएका जैविक प्रविधिहरु
१२. घरेलु तरिकाले बनाउन सकिने विषादि र यस्को उपयोग विधि
१३. सघन गहु खेति प्रविधि
१४. प्याज खेति प्रविधिका कुरा
१५. शुन्य खनजोतमा लसुन खेति प्रविधि
१६. तेलहन वाली खेति प्रविधिका कुरा
१७. हिउदे दलहन चना खेति प्रविधिका कुरा

दोस्रो चौमासिक

१. मौरी पालनको कुरा
२. चना खेति प्रविधिका कुरा

३. भण्डारणमा लाग्ने किरा र नियन्त्रण विधि
४. तेल वाली खेति प्रविधि
५. आलु वालीमा लाग्ने डढुवा रोग वारे विज्ञसंगको कुरा कानी
६. हात्तीपाइले पिडालु
७. वर्षैभरी काक्रो खेति प्रविधि एक जानकारी
८. सिउडीफल खेति प्रविधि
९. नेपालमा अलमोण्ड खेति वारे जानकारी
१०. हिउदे फलफूल खेतिको गर्दा ध्यान दिनु पर्ने कुरा
११. हिउदे फलफूलमा काँटछाँट
१२. माटोमा विद्यमान रसायन र यस्को महत्व
१३. नेपालमा अनार खेति वारे जानकारी
१४. वंगुर पालन एक आय मूलक व्यवसाय
१५. कित्री फल खेति प्रविधिका कुरा
१६. ओलिभ (जैतुन) खेति प्रविधिका कुरा

तृतीय चौमासिक

१. चैते धान खेति प्रविधिका कुरा
२. व्यवसायिक माछा पालन
३. अकबरे खुर्सानी एक जानकारी र खेति प्रविधि
४. अदुवा खेति प्रविधिका कुरा
५. बसन्ते मकै तथा बृहत मकै उत्पादन कार्यक्रम एक जानकारी
६. वर्षे तरकारी खेति
७. पसुमा लाग्ने प्रमुख रोगहरु र रोकथामको तरिका
८. कम्पोष्ट मल बनाउने तरिका र यस्का फाईदा
९. वेमौसमि काउली खेतिका कुरा
१०. वर्षे फलफूल खेतिको गर्दा ध्यान दिनु पर्ने कुरा
११. सुन्तला जात फलफूल खेति प्रविधि सम्बन्धि विज्ञसंगको कुराकानी
१२. माटोमा विद्यमान रसायन र यस्को महत्व
१३. सुख्खा सहने सक्ने धानको जातहरु
१४. पसु विकासको कुरा
१५. प्लाष्टिक घरमा गोलभेडा खेति
१६. एस. आर आई धान खेति प्रविधि
१७. वेमौसमि प्याज खेति
१८. असार १५ वारेमा छलफल
१९. वेमौसमि काउली खेतिका कुरा

२. एफ.एम संगको सहकार्यमा कृषि कार्यक्रम उत्पादन तथा प्रसारण

आ.व.२०७०/७१मा मध्यमांचल क्षेत्र अन्तरगत जिल्ला कृषि विकास कार्यालयको सहकार्यमा कृषि सूचना तथा संचार कार्यक्रम संचालन गर्ने एफ.एम. रेडियोहरुको विवरण :

सि.नं.	जिल्ला	एफ.एम. को नाम	सम्पर्क व्यक्ति	सम्पर्क नं.	ईमेल	कृषि कार्यक्रम प्रसारण समय
१	जि.कृ.वि.का. नुवाकोट	रेडियो त्रिशुली	जगदिश खनाल	९८४१७५२०५४	radiotrisuli@gmail.com	बिहीवार साँझ ६.३० वजे
		रेडियो जाल्पा	कपिलदेव खनाल	९८५१०९३२९०	radiojalpa104.6@gmail.com	शक्रवार साँझ ७ -७.३०
२	जि.कृ.वि.का. धादिङ	रेडियो धादिङ	राजाराम शर्मा	९८५१०६८४५९	rajaramnews@gmail.com radiodhading106@gmail.com	शनिवार वाहेक दैनिक साँझ ६ -६.३० वजे

		कृषि रेडियो धादिङ	सरोज पौडेल	९८५१०८३६५७	sarojaryal155@gmail.com	सप्ताह भरी साँझ ६.३०-७.३०
३	जि.कृ.वि.का. काठमाण्डौ	रेडियो मिरमिरे	सुदिप वर्देवा	९८४९४६८०६४		शुक्रवार विहान ७-७.३०
		मेरो एफएम	बलराम श्रेष्ठ	९८५१०५४००४	merofm@email.com	बुधवार साँझ ६.३०-७
४	जि.कृ.वि.का. ललितपुर	ललितपुर एफएम	अमृता तिमिल्सिना			शुक्रवार साँझ ७ वजे
		पर्यावरण एफ.एम	बटुकृष्ण कार्कि	९८५१०५०५०७	batu_krishna@hotmail.com	आइतवार साँझ ७-७.३०
५	जि.कृ.वि.का. भक्तपुर	रेडियो जन संचार	रविन नेम्बाङ्ग	९८९८२८६५६	rabin.nembang72@gmail.com	विहीवार साँझ ७.३० वजे
		भक्तपुर एफएम	कृष्ण नेपाल	९७४९१७८१२३		शनिवार ७-८
६	जि.कृ.वि.का. काभ्रेपलान्चोक	ग्रेस एफएम	जीवन पराजुली	०९९४९०९८५१ ९८४९५९८२६४	jp.kavre@gmail.com	विहीवार ७ देखि ७.३०
		प्राइम एफएम	सजना सुन्दास	०९९६६२४३२, ९७४९७२७६६९	journalistkedar@gmail.com	शुक्रवार ७ देखि ७.३०
७	जि.कृ.वि.का. सिन्धुपाल्चोक	सिन्धुएफएम	सुनिता लामा	९७४९१३२०६९	sindhuradio@gmail.com	सोमवार साँझ ६.१५-६.४५
		मेलम्ची एफएम	देवराज सुवेदी	९८०३३९७९५५	melamchinews@gmail.com	शनिवार साँझ ८-८.३०
८	जि.कृ.वि.का. दोलखा	हाम्रो रेडियो	सुन्तली थामी	९७४४२९७४८	thamisunta.@202gmail.com	बुधवार साँझ ६.३०-७
		कालिचोक एफएम	मदिरा सुवेदी	९८४४९६४८३८		शुक्रवार साँझ ७ वजे
९	जि.कृ.वि.का. रामेछाप	रेडियो रामेछाप	रामचन्द्र विक	९७४४०९९२२९	ramchandrabk2012@yahoo.com	मंगलवार र शनिवार साँझ ७-७.१५
		हजुरको रेडियो	दिपक घिमिरे	९७५४२०३३२७		शुक्रवार साँझ ६-६.३० वजे
१०	जि.कृ.वि.का. सिन्धुली	सिन्धुलीगढी एफ.एम	अंजु तामाङ	९८४४२५९६८८	tamangannju65@gmail.com	शुक्रवार साँझ ६.३०-७ वजे
		सिद्धबाबा एफएम	टिकाजंग	९८५४०४२३००		सोमवार साँझ ७.४५-८ वजे
११	जि.कृ.वि.का. सर्लाही	रेडियो एकता				शनिवार साँझ ८-८.३०
		सर्लाही एफएम	चुडामणि वाग्ले			बुधवार साँझ ६.३०-७
१२	जि.कृ.वि.का. रौतहट	राजदेवी एफएम	त्रिपुरारी गुप्ता	०५५५२०३७०, ५२०६७२		विहीवार ७ देखि ७.३०
		मधेश जनआवज गरुडा	रामवृक्ष साह	९८४५३६६०२५	krishnatiwary@gmail.com	शुक्रवार ७ देखि ७.३०
१३	जि.कृ.वि.का. वारा	रेडियो बादल	शेखनुर आलम	०५९५२०२८८, ५२०५८८		सुक्रवार सामेवार ६.४५
		संस्कार एफ.एम	अनिल कुमार गोएल	०५३५५९८७४, ५५९८७४		आइतवार र विहीवार साँझ ६.३०
१४	जि.कृ.वि.का. पर्सा	नारायणि एफ एम	सब्बर हुशेन		narayanifm@ntc.net.np	सोमवार, शुक्रवार ६.४५देखि ७
		भोजपुरीया एफएम	महेश दास	०५९६९९६०८	bhojpuriafm@gmail.com	आइतवार, बुधवार ६ देखि ६.१५
१५	जि.कृ.वि.का. मकवापुर	थाहा एफएम हेटौडा	मनी राज गौतम	९८५५०६७५०		बुधवार साँझ ७-७.३०
		पालुङ एफ.एम	मनोहर ढकाल	९८५५०६८८५५		बुधवार साँझ ६.३०-७
१६	जि.कृ.वि.का. चितवन	हाम्रो एफ.एम	प्रस्ताव सुवेदी		hamronews@gmail.com	विहीवार साँझ ६.३०-७ वजे
		कालिका एफ.एम.	गोविन्द नेउपाने	९८४५५९९६०६३	kanchhu.gn@gmail.com	बुधवार साँझ ६.३०-७
१७	जि.कृ.वि.का. रसुवा	रेडियो रसुवा	दिपक लामा	९८४९८९३२८८	sanzendip@gmail.com	शुक्रवार साँझ ७ वजे
१८	जि.कृ.वि.का. महोत्तरी	जलेश्वरनाथ एफएम	गोपाल बराल	९७४४०४९७६	gopalbaral145@gmail.com	आइतवार, बुधवार ७ देखि ७.१५
		मिर्चि एफ.एम.	महेश दास	९८४४०३०२७	dasmaheshnr@gmail.com	शनिवार ७.३०-८
		गौशाला एफएम	सुरेश महतो	९८४४०५२८९५	rsdiogoushala93.6@gmail.com	मंगलवार ७.३०

१. रेडियो नेपाल क्षेत्रीय कार्यक्रमको लागि कृषि कार्यक्रम उत्पादन (समाचार संकलन, स्क्रिफ्ट लेखन, न्यारेसन)

क्र.सं.	मिति	विषय
१	२०७०/४/२	धानबालीमा खाद्यतत्वको व्यवस्थापन बारे छोटो जानकारी
२	२०७०/४/९	तरकारी खेतीमा एकीकृत भारपात व्यवस्थापन बारे जानकारी
३	२०७०/४/१६	धानबालीमा लाग्ने प्रमुख रोगहरु तथा तिनको व्यवस्थापन बारे छोटो जानकारी
४	२०७०/४/२३	धानबालीमा लाग्ने कीराहरु र तिनको रोकथाम बारे छोटो जानकारी
५	२०७०/४/३०	वनमराको कम्पोष्ट बनाउने तरीका बारे छोटो जानकारी
६	२०७०/५/५	प्लाष्टिक घरमा तरकारी खेती बारे काका र साइली बीचको छलफल
७	२०७०/५/१२	सृजना जातको गोलभेंडा खेती प्रविधि बारे काका र साइली बीच छलफल
८	२०७०/५/१९	सृजना जातको गोलभेंडा खेती प्रविधि बारे काका र साइली बीच छलफल बाकी अंश
९	२०७०/५/२६	विषादी सम्बन्धि छोटो जानकारी
१०	२०७०/६/२	बेमौसमी प्याज खेती बारे काका र साइली बीच छलफल
११	२०७०/६/९	धनकुटा र भोजपुर जिल्लाका कृषकहरुको सफलताको कथा
१२	२०७०/६/१६	वनस्पतिको प्रयोगद्वारा बाली रोग तथा कीरा व्यवस्थापन बारे काका र साइली
१३	२०७०/६/२३	जीरा खेती प्रविधि बारे छोटो जानकारी
१४	२०७०/६/३०	तरकारी बालीमा लाग्ने मुख्य रोगकीराहरु र तिनको व्यवस्थापन बारे काका र साइली
१५	२०७०/७/६	तरकारी बालीमा लाग्ने मुख्य रोगकीराहरु र तिनको व्यवस्थापनको बांकी अंश बारे काका र साइली
१६	२०७०/७/१३	जैविक विधिबाट रोग कीरा व्यवस्थापन बारे काका र साइली बीचको छलफल
१७	२०७०/७/२०	काउली बन्दा बालीमा लाग्ने ईट्टबुट्टे पुतली तथा लाही कीरा र तिनका व्यवस्थापन
१८	२०७०/७/२७	काउली/बन्दा बालीमा लाग्ने बन्दाको पुतली कीरा र तिनका व्यवस्थापन बारे जानकारी
१९	२०७०/८/५	बाली बिरुवालाई आवश्यक पर्ने सूक्ष्म खाद्यतत्वहरुको काम, कमिका लक्षण र आपूर्ति व्यवस्था बारे काका र साइली बीच छलफल
२०	२०७०/८/१२	गोलभेंडामा लाग्ने रोगहरु र तिनका व्यवस्थापन बारे छोटो जानकारी
२१	२०७०/८/१९	गाईभैसीमा लाग्ने रेबिज रोग बारे काका र साइली बीचको छलफल
२२	२०७०/८/२६	आलुबालीमा लाग्ने मुख्य रोगहरु र तिनका रोकथाम बारे काका र साइली बीचको छलफल
२३	२०७०/९/३	गोलभेंडाको फलमा लाग्ने गभरो कीरा र तिनको व्यवस्थापन बारे छोटो जानकारी
२४	२०७०/९/१०	गहुँ खेतीमा सिंचाइको महत्व बारे काका र साइली बीचको छलफल
२५	२०७०/९/१७	गोलभेंडामा लाग्ने अर्को कीरा सुर्तीको लार्भे (Tobacco caterpillar) र तिनको व्यवस्थापन बारे छोटो जानकारी
२६	२०७०/९/२४	फलफूल खेतीको लागि खाद्यतत्व तथा माटो व्यवस्थापन सम्बन्धि काका र साइली बीचको छलफल
२७	२०७०/१०/१	कुरिलो खेती परिधि बारे छोटो जानकारी
२८	२०७०/१०/८	पारिक गड्यौला प्रविधिबाट जैविक मल बनाउने विधि बारे काका र साइली बीचको छलफल
२९	२०७०/१०/१५	जुनोटिक रोग छोटो जानकारी
३०	२०७०/१०/२२	डाले घाँस बिरुवा उत्पादन प्रविधि बारे काका र साइली बीचको छलफल
३१	२०७०/१०/२९	प्राङ्गारिक मलको स्रोतको रुपमा बालीबिरुवाहरुको अवशेष बारे छोटो जानकारी
३२	२०७०/११/७	आंपमा लाग्ने कीरा र तिनको रोकथाम बारे छोटो जानकारी
३३	२०७०/११/१४	विष लागेका लक्षणहरु र प्रारम्भिक उपचार बारे काका र साइली बीचको छलफल
३४	२०७०/११/२१	सुनसरीका कृषकको सफलताको कथा
३५	२०७०/११/२८	अलैंचीमा देखिएका समस्याहरु र समाधानका उपायहरु बारे काका र साइलीको छलफल
३६	२०७०/१२/५	अलैंचीमा देखिएका समस्याहरु र समाधानका उपायहरु बारे काका र साइलीको छलफल बांकी अंश

३७	२०७०/१२/१२	हरियो मल र यसबाट हुने फाइदाहरुबारे काका र साइली बीचको छलफल
३८	२०७०/१२/१९	सखरखण्ड खेती बारे काका र साइली बीचको छलफल
३९	२०७०/१२/२६	नेपालमा प्रतिबन्धित विषादीहरुको बारे काका र साइली बीचको छलफल
४०	२०७१/१/३	खोर्सानीमा लाग्ने रोग र तिनको व्यवस्थापन बारे काका र साइली बीचको छलफल
४१	२०७१/१/१०	माटो सुधारको निमित्त कृषि चूनको प्रयोग बारे काका र साइली बीचको छलफल
४२	२०७१/१/१७	मरीच खेती बारे छोटो जानकारी
४३	२०७१/१/२४	आधुनिक मौरी पालन बारे छोटो जानकारी
४४	२०७१/१/३१	कोसे बालीमा जीवाणु मलको प्रयोग बारे जानकारी
४५	२०७१/२/७	अल्लो: एक महत्वपूर्ण विरुवा बारे जानकारी
४६	२०७१/२/१४	अम्बा खेती प्रविधि बारे छोटो जानकारी
४७	२०७१/२/२१	आन्तरिक प्लान्ट क्वारेन्टीन जनचेतना अभिवृद्धि कार्यक्रम बारे छलफल
४८	२०७१/२/२८	चिराईतो खेती बारे छोटो जानकारी
४९	२०७१/३/४	अचार बनाउने विधिको व्यावहारिक ज्ञान बारे छोटो जानकारी
५०	२०७१/३/११	अदवा (सुठो) प्रशोधन बारे छोटो जानकारी
५१	२०७१/३/१८	विभिन्न विषादी सम्बन्धि जानकारी
५२	२०७१/३/२५	सृजना जातको गोलभेंडा खेती प्रविधि बारे काका र साइली बीचको छलफल
५३	२०७१/३/३२	सर्वत (स्क्वास) बनाउने प्रविधि बारे व्यावहारिक ज्ञान सम्बन्धि छोटो जानकारी

२. एफ.एम संगको सहकार्यमा कृषि कार्यक्रम उत्पादन तथा प्रसारण

क्र.स.	एफ.एम.रेडियोको नाम	ठेगाना(गा.वि.स/न.पा.वडा नं., जिल्ला)	प्रसारण वार र समय	सम्पर्क फोन नं.	इमेल ठेगाना
१	रेडियो तमोर	दोखु-९ ताप्लेजुङ्ग	आइतवार र विहवार बेलुकी ६:३० देखि ६:४५ बजे सम्म	०२४-४६०५६४	rabintpij@gmail.com
२	सिंहलिला एफ.एम.	फिदिम-१, पाँचथर	आइतवार साभ ७:१५- ७:३० विहवार साभ ६:३०- ६:४५	०२४-५२०५१७, ५२०५७७	singhalilafm@gmail.com
३	रेडियो नेपालवाणी एफ.एम.	इलाम १, इलाम	आइतवार र बुधवार बेलुकी ६:४५-७:०० बजेसम्म	०२७- ५२९६९९, ५२९५ ०७	r.nepali@gmail.com
४	पाथिभरा एफ.एम.	दमक १०, भुपा	आइतवार र बुधवार बेलुकी ६:१५ देखि ६:३०	०२३- ५८४६०४, ५८४ ६०५	pfm93.6mh@gmail.com ,newsp204@gmail.com
५	नागरिक एफ.एम. प्रा.लि	भद्रपुर ८, भुपा	बुधवार बेलुकी ७:०० देखि ७:१५ र विहवार विहान ७:३० देखि ७:४५ बजेसम्म	०२३-५२०२७६	nagaric107.5@gmail.com
६	एकता मिडिया प्रा.लि. रेडियो सुसेली	इन्द्रपुर ३, मोरङ	सोमवार र बुधवार विहान ६:१५ देखि ६:३०	०२१- ५४६४०८, ५४६ ४०९	info@radiosuseli.com
७	रेडियो पूर्वेली अवाज	बिराटनगर, मोरङ	आइतवार र बुधवार बेलुकी ६:१५ देखि ६:३० सम्म	०२१-५२४३४६	radiopurbeliawaz.ad@gmail.com or bikambtrfm@gmail.com
८	पूर्वाञ्चल मिडिया प्रा.लि.नमस्ते एफ.एम.	इटहरी १, सुनसरी	आइतवार र विहवार बेलुकी ६:३० देखि ६:४५ सम्म	०२५- ५८६९१२, ५८६ ९४१	namastefm@gmail.com
९	पपुलर एफ.एम.	इनरुवा ७, सुनसरी	सोमवार र शुक्रवार	०२५-	popularfm99.5@gmail.com

			बेलुकी ६:३० देखि ६:४५ बजेसम्म	५६९८००,५८६ ९४९	
१०	रेडियो धनकुटा एफ.एम.	धनकुटा ७	शनिवार र मंगलवार बेलुकी ६:३० देखि ६:४५ बजे सम्म	०२६-५२९४५८	fm dhakuta@yahoo.com
११	रेडियो मेन्छयायेम एफ.एम.	म्यागलुङ्ग, तेह्रथुम	शुक्रवार र मंगलवार बेलुकी ७:३० देखि ७:५५ बजेसम्म	०२६-४६०६९४,६८९	radiomefm@gmail.com
१२	रेडियो तेह्रथुम	म्यागलुङ्ग, तेह्रथुम	मंगलवार र शनिवार बेलुकी ६:३० देखि ६:४५ बजेसम्म	०२६-४६०७५२,७५३	radiotehrathum924@gmail.com
१३	गुराँश एफ.एम.	खाँदवारी ९	बुधवार र शनिवार बेलुकी ५:३० देखि ५:४५ बजेसम्म	०२९-५६०९६०,५६० ९६९	guranshfm@gmail.com
१४	हलेसी सामुदायिक रेडियो	दिक्तेल १, खोटाङ्ग	आइतवार र विहवार बेलुकी ६:३० देखि ६:४५ बजेसम्म	०३६-४२०६३०	
१५	रमाइलो सामुदायिक रेडियो	ओखलढुङ्गा ६	आइतवार बेलुकी ६:४५ देखि ७:०० र विहवार बेलुकी ७:०० देखि ७:१५ बजे सम्म	०३७-५२०४७४,५२० ४७५	ramailoradio@gmail.com
१६	सामुदायिक रेडियो सोलु एफ.एम.	सोलुखुम्बु ७, सल्लेरी	सोमवार र मंगलवार सांझ ६:४५-७:००	०३८-५२०४९६,५२०२ १२	solufm@gmail.com
१७	हिमाल एफ.एम.	सोलुखुम्बु २, सल्लेरी	बुधवार बेलुकी ६:३०-७:०० विहवार विहान ७:३०-८:००	०३८-५२०४५०	himalfm90.2@gmail.com
१८	खुम्बु एफ.एम.	सोलुखुम्बु सल्लेरी	बुधवार बेलुकी ६:३०-७:०० विहवार विहान ७:३०-८:००	९८११७३३८८९	khumbufm93.2@gmail.com
१९	रेडियो अर्मुत	उदयपुरा २, गाइघाट	सोमवार र विहवार बेलुकी ६:३० देखि ६:४५ बजेसम्म	०३५-४२०७६७	radioamurt916@gmail.com
२०	रेडियो त्रियुगा	उदयपुरा २, गाइघाट	विहवार बेलुकी ७:०० देखि ७:१५ र आइतवार विहान ७:३० देखि ७:४५ बजेसम्म	०३५-४२०७६७	triyuga_fm@gmail.com
२१	रेडियो फुलवारी	लहान १०, सिरहा	बुधवार र शुक्रवार बेलुकी ७:०० देखि ७:१५ बजेसम्म	०३३-५६९०९५	Radiopholwari00@gmail.com
२२	रेडियो आकाशगंगा एफ.एम.	असनपुर ६, गोलबजार, सिरहा	सोमवार र शुक्रवार बेलुकी ६:४५ देखि ७:०० बजेसम्म	०३३-५४०३७०	radioakashganga@gmail.com
२३	सामुदायिक रेडियो छिन्नमस्ता एफ.एम.	हनुमानगर २, सिरहा	सोमवार र विहवार बेलुकी ७:०० देखि ७:१५ बजेसम्म	०३३-५२०८८८,५२० ९९९	radiosalhesh88mhz@gmail.com, bcicsiraha@gmail.com
२४	सामुदायिक रेडियो चन्द्रमा एफ.एम.	राजविराज ३, सप्तरी	मंगलवार र शुक्रवार बेलुकी ७:१५ देखि ७:३०	०३९-५६९५८३	news4cfm@gmail.com, shah.shiva@gmail.com

			बजेसम्म		
२५	सामुदायिक रेडियो चन्द्रमा एफ.एम.	राजविराज-६, सप्तरी	बुधवार र शुक्रवार विहान ७:३० देखि ७:४५ बजेसम्म	०३१-५२३६४६	radiochandrama@gmail.com
२६	रेडियो सरगम एफ.एम.	मेचिनगर १, भापा	आइतवार र विहिवार बेलुकी ७:०० देखि ७:१५ बजेसम्म	०२३-५६१५८३	sargamnews@gmail.com

३ कृषि प्रविधिमा आधारित क्षेत्रीयस्तर सांस्कृतिक (गीत, नृत्य, प्रहसनआदि) प्रतियोगिता

कार्यक्रम आयोजना स्थल : हरैचा गा.वि.स. मोरङ्ग

कार्यक्रमको प्रकार: गीत, नृत्य, प्रहसन तीनै

कार्यक्रमको विषयवस्तु: कृषि विकासमा विषादीको असर

कार्यक्रममा उपस्ति संख्या: २०००

कार्यक्रम संचालन, मूल्यांकन प्रक्रिया र उपलब्धी सम्बन्धि टिप्पणी :

- मिति २०७०/१०/२९ देखि २०७०/११/२ गतेसम्म कार्यक्रम संचालन भएको र उक्त कार्यक्रममा मोरङ्ग, भापा, इलाम, तेह्रथुम आदि जिल्लाका कृषकहरु सहभागी भएको ।
- साँस्कृतिक प्रतियोगितामा पहिलो दिन सहभागीहरुको नाम दर्ता र आगमन, दोश्रो दिन साँस्कृतिक कार्यक्रम र तेश्रो दिन पुरस्कार वितरण कार्यक्रम रहेको थियो ।
- कृषि गीत, नृत्य र प्रहसन सम्बन्धि ज्ञान भएको व्यक्तिहरुबाट ४ जनाको समिति बनाई निजहरुद्वारा मूल्यांकन गरिएको कृषक/कृषक समूहले नगद पुरस्कार र प्रमाणपत्र पाएको थियो । कृषि बाहिरका गीतलाई साँस्कृतिक कार्यक्रममा सहभागी गराएको थिएन ।
- यो कार्यक्रम विभिन्नमा विभिन्न जिल्लाका कृषक/कृषक समूहहरु सहभागी हुन पाएको र आफ्नो कला प्रस्तुत गरी पुरस्कार पाएकोले खुशी व्यक्त गरेका थिए । कार्यक्रममा सहभागी कृषक समूहले पुरस्कार पाएको देखेर अन्य कृषक समूहहरुले यो कार्यक्रम प्रभावकारी भएकोले यसमा भाग लिन कमर कसेको थाये । यो कार्यक्रमलाई निरन्तरता दिनु पर्ने कृषकहरुको माग रहेको थियो ।

प्रतियोगितामा सहभागी समूह/व्यक्तिको विवरण:

क्र.सं.	सहभागी समूह/व्यक्तिको नाम	ठेगाना (गाविस/ नपा, वाडा नं., जिल्ला)	प्रस्तुतीको विषय	प्रतियोगितामा प्राप्त स्थान
१	श्री विरीङ्ग कृषि सहकारी संस्था लि.	फिक्कल ९, इलाम	लपवाही विषादीको प्रयोगले पार्ने असर	प्रथम (प्रहसन तर्फ)
२	श्री थुम्कीडाँडा कृषक समूह	डाडसिला ५, मोरङ्ग	अदुवा कुहिने रोगको लागि धामीको उपचार	दोश्रो ,, ,,
३	श्री कृष्ण आइ.पि.एम.कृषक समूह	बाहुनी ९, मोरङ्ग	आइ.पि.एम. प्रविधिबाट विषादी न्यूनीकरण	तेश्रो ,, ,,
४	श्री भरना आइ.पि.एम. कृषक समूह	सतासीधाम ६, भापा	भापा जिल्ला मेची अंचल त्यही हाम्रो गाउँ	प्रथम-गीत,नृत्य
५	श्री रमिते आइ.पि.एम. कृषक समूह	बेलवारी ४, मोरङ्ग	कृषि क्रान्ति गरौं न	दोश्रो -,, ,,
६	श्री कृष्ण आइ.पि.एम.कृषक समूह	बाहुनी ९, मोरङ्ग	विषादीको असर	तेश्रो ,, ,,
७	श्री एकता आइ.पि.एम.कृषक समूह	इन्द्रपुर ४, मोरङ्ग	नेपालका कृषकहरु	सान्तवना ,, ,,
८	श्री भरना आइ.पि.एम. कृषक समूह	सतासीधाम ६, भापा	व्यङ्गात्मक कृषि समाचार	सान्तवनाप्रहसनमा

४. चौमासिक कृषि बुलेटिन प्रकाशन –चौमासिक कृषि बुलेटिन क्षेत्रीय कृषि निर्देशनालय विराटनगरको समसमायिक गतिविधिको आधारमा तयार पारी प्रकाशन गर्ने गरिन्छ ।

प्रथम चौमासिक कृषि बुलेटिनमा यी विषयहरु राखी बुलेटिन तयार पारिएको थियो । तृतीय तथा वार्षिक समिक्षा गोष्ठी सम्पन्न, गोष्ठीमा कृषि मन्त्रिको आगमन, योजना अनुगमन, मूल्याङ्कन गोष्ठी सम्पन्न, क्षेत्रीय कृषि विकास समितिको बैठक, PACT को प्रारम्भिक गोष्ठी, तथ्याङ्कमा पूर्वाञ्चल र रेडियो सम्बन्धि जानकारी आदि ।

दोश्रो चौमासिक कृषि बुलेटिनका विषय वस्तुहरु यस प्रकार रहेका थिए । CMIASP गोष्ठी सम्पन्न, RATWG गोष्ठी सम्पन्न, कृषि प्रविधिमा आधारित क्षेत्रीय स्तर साँस्कृतिक प्रतियोगिता, प्रथम चौमासिक प्रगति समिक्षा तथा बजेट तर्जुमा गोष्ठी सम्पन्न, रेडियो सम्बन्धि जानकारी आदि ।

तेश्रो चौमासिक कृषि बुलेटिनका विषय वस्तुहरु यस प्रकार रहेका थिए । – कृषि सञ्चारकर्मी हरुको अध्ययन भ्रमण, – कृषि अधिकृत र सञ्चारकर्मीहरुको अन्तरक्रिया गोष्ठी, – दोश्रो चौमासिक प्रगति समिक्षा, –वीउ विजन माग तथा आपूर्ति सम्बन्धि अन्तरक्रिया गोष्ठी, – तथ्याङ्कमा पूर्वाञ्चल , – रेडियो सम्बन्धि जानकारी आदि

५ कृषि संचार कार्यक्रम अनुगमन तथा निरीक्षण

क्र. सं.	भ्रमण गरेको मिति देखि	सम्म	अनुगमन कर्ताको नाम	अनुगमन गरेको जिल्ला	अनुगमन देखिएका कमजोरीहरु र समस्याहरु	गर्दा कमी र	समाधानका प्रयासहरु	अनुगमनका क्रममा सुझाइएका कुराहरु	कैफियत
१	२०७०/७/९	२०७०/७/९	भागिरथ यादव	सिरहा, सप्तरी	प्रसारणमा प्राविधिक शब्दहरु प्रष्ट नहुनु		स्पष्ट स्क्रिप्ट पठाएको	प्राविधिक शब्दहरु स्पष्ट पारिएको	
२	२०७०/१०/१०	२०७०/१०/१६	मदन कुमार श्रेष्ठ भागिरथ यादव	सुनसरी, सप्तरी	प्रसारणमा प्राविधिक शब्दहरुको जटिलता		सरल र प्रष्ट स्क्रिप्ट पठाउने	नजानेको शब्दहरु प्राविधिकबाट जानकारी लिने	
३	२०७०/१२/५	२०७०/१२/८	शिव रत्न साह	सुनसरी	प्रसारित समाग्री सरल नभएको		सरल भाषामा स्क्रिप्ट पठाउने	कृषक बुझ्ने भाषामा सरल हुनु पर्ने	
४	२०७०/१२/२६	२०७०/१२/३०	अरुण कुमार घिमिरे	धनकुटा सुनसरी	प्रसारण समय अलि चाडो भएको			ठीक समयमा प्रसारण गर्नु पर्ने	
५	२०७१/१/२१	२०७१/१/२६	भागिरथ यादव	सिरहा	स्थानीय भाषामा प्रसारण भइरहेको		राम्रो छ तर स्वर अलि राम्रो दिनु पर्ने	समय सापेक्ष सुधार गर्नु पर्ने	
६	२०७१/१/२८	२०७१/२/३	ठाकुर प्रसाद मिश्र, नपानु चौधरी	धनकुटा	क्षेत्रीयको स्क्रिप्टमा बढी आश्रित		जिल्लाबाट पनि स्क्रिप्ट लिनु पर्ने	आफ्नै पहलमा पनि अन्तरवार्ता लिइ प्रसारण गर्नु पर्ने	

६ कृषि डायरी र क्यालेण्डर वितरणको लागि जिल्लाहरुसम्म पुर्‍याउन दुवानी खर्च: ५३०००

७ क्षेत्रीयस्तर कृषि संचार समन्वय समितिको बैठक

बैठक संचालन मिति	छलफलका मुख्य विषय र निर्णयहरु	सहभागी संख्या
२०७०/६/१८	क्षेत्रीय कृषि संचार समन्वय समिति गठन गर्ने र कृषि संचार कार्यको अनुगमन र समन्वलाई प्रभावकारी बनाउने	३०
२०७०/१२/५	समितिमा संलग्न सम्पूर्ण कार्यालयहरुले आ-आफ्नो कार्यालयकमा कृषि सूचना तथा संचारको सम्पर्क व्यक्ति तोक्री कृषकहरुलाई आवश्यक पर्ने कृषि, पशु, अनुसन्धान तथा खाद्यपोषण सम्बन्धि स्क्रिप्ट लेखनमा सहयोग गर्ने, रेडियो एफ.एम.द्वारा संचालित कृषि कार्यक्रम बढी प्रभावकारी बनाउन अनुगमनको क्रममा देखिएको उपलब्धि तथा समस्याहरु नियमित बैठकमा	२६

	जानकारी गराइ सहयोग गर्ने ।	
२०७१/३/६	प्रसारित कृषि कार्यक्रम प्रभावकारी बनाउन प्रसारण क्रममा देखिएका देखिएका समस्याहरु एवं सुझावहरु पृष्ठपोषणको रुपमा संलग्न निकायहरुले यस निर्देशनालयमा पठाई सहयोग गर्ने, कृषि कार्यक्रमलाई स्थायी भाषामा प्रसारण गराउन पहल गरी सहयोग गर्ने ।	२४

८. जिल्लास्तर कृषि संचार समन्वय समितिको बैठक:

पूर्वाञ्चलका १६ वटा जिल्लाहरुले जिल्लास्तर कृषि संचार समन्वय समिति गठन गरी बैठक संचालन गरिरहेका छन् । जिल्लाको आवश्यकता हेरी र कृषि सूचना तथा संचार कार्यक्रम संचालन एवं प्रभावकारी बनाउन पहल गर्ने गरेका छन् ।

९ सूचना प्रविधिमा आधारित बजारमुखि कृषि उत्पादन अभियानमा कृषि सहकारी संस्थाहरुको क्षमता विकासमा आर्थिक सहयोग:

सहयोग गरिएका संस्था र सहयोग विवरण

सहकारी संस्थाको नाम	ठेगाना (गाविस/नपा, वाडा नं., जिल्ला)	सदस्य संख्या	संस्थाको मुख्य कार्यक्षेत्र (तरकारी, फलफूल, बीज वृद्धि आदिको उत्पादन र बजारीकरण)	उपलब्ध गराइएको समग्री (उपकरण)	उपलब्ध गराएको तालिम
श्री सृजनसिल कृषि सहाकारी संस्था लि.	परेवादिन धनकुटा ५,	४८	३६० मे.टन	ब्राण्डेड कम्प्युटर, प्रिन्टर, फ्याक्स आदि	

सहयोगको लागि सहकारी संस्था छनौट गर्दा अपनाइएका आधारहरु:

बजार सूचना प्रविधिको आधारमा कृषि उत्पादनको अवस्था, विगत ५-१० वर्षको कृषि उपजहरुको मूल्य पहिचान गरि योजनाबद्ध उत्पादन गर्ने गरेको, अन्य सरोकारवालाहरूसंग समन्वय गरेर कृषि उत्पादन गर्ने गरेको, कृषि सहाकारी संस्था र जि.कृ.वि.का. बीचको समन्वय, कृषि सहकारीको उत्पादनले माग आपूर्ति र खाद्य सुरक्षामा सहायोग ।

प्रतिस्पर्धामा सहभागी सहकारी संस्था र जिल्लाको संख्या: ११ र ११ वटा जिल्ला ।

१० उत्कृष्ट कृषि कार्यक्रम प्रकाशन/प्रसारण गर्ने स्थानीय एफ.एम. तथा स्थानीय पत्रिकालाई पुरस्कृत गर्ने

पुरस्कृत स्थानीय एफ.एम. र पत्रिकाको विवरण

क्र.सं.	एफ.एम./पत्रिकाको नाम	ठेगाना (गाविस/नपा-वाडा नं., जिल्ला)
१	सामुदायिक रुपाकोट एफ.एम.	दिक्तेल, खोटाङ
२	रेडियो मेन्छ्यायेम	म्यागलुङ तेद्वथुम
३	रेडियो नेपालवाणी	इलाम १, इलाम
४	इलाम पोष्ट	इलाम
५	खोटाङ खबर	खोटाङ
६	अर्जुनधारा दैनिक	भापा

पुरस्कारका लागि एफ.एम./स्थानीय पत्रिका छनौट गर्दा अपनाइएका आधारहरु:

स्थानीय पत्रिकाले कृषि कार्यक्रमलाई पत्रिकामा दिइएको स्थान, पत्रिकामा कृषि समाचार, लेख, रचना, आदि प्रकाशित स्थिति(दैनिक, सप्ताहिक, कहिलेकाही आदि), प्रकाशित कृषि समाचार, लेख, रचनाको गुणस्तर, स्थानीय पत्रिका र जि.कृ.वि.का.को समन्वय, समग्ररूपमा पत्रिकाको गुणस्तर आदि ।

प्रतिस्पर्धामा सहभागी एफ.एम./स्थानीय पत्रिका र जिल्लाको संख्या : एफ.एम. सहभागी-१६, स्थानीय पत्रिका सहभागी-१३, जिल्ला-१६ ।

११ कृषि सूचना तथा संचार केन्द्रको समन्वयमा कृषि (कृषि, पशु सेवा तथा खाद्य) अधिकृतहरु तथा संचारकर्मीहरु बीच क्षेत्रीयस्तर अन्तरक्रिया गोष्ठी

गोष्ठीमा प्रस्तुत कार्यपत्रको विषय र प्रस्तुतकर्ताको नाम पद उल्लेखित विवरण -तालिकामा)

क्र.सं.	नाम	पद	कार्यपत्रको विषय	कैफियत
१	श्री सुरेश प्रसाद गौतम	क्षेत्रीय कृषि निर्देशक	क्षेत्रीय कृषि विका प्रवर्द्धनका नीति/कार्यक्रम एवं सञ्चारको महत्व	
२	श्री बोध प्रसाद पराजुली	क्षेत्रीय निर्देशक	पशु सेवा कार्यक्रममा संचार	
३	श्री वैकुण्ठ अधिकारी	ब.कृ.सू.अ.	कृषि प्रविधि प्रसारमा आम सञ्चार माध्यमको प्रयोग	
४	श्री रमेश पोखरेल	सञ्चारकर्मी	कृषि अनुसन्धान प्रचार र प्रवर्द्धनमा संचार माध्यमको भूमिका	
५	श्री भागिरथ यादव	कृ.प्र.अ.	संचालित कृषि कार्यक्रम एवं एफ.एम. रेडियोहरु सम्बन्धि छोटो जानकारी	

गोष्ठीमा सहभागी कृषि प्राविधिकको संख्या: ४९

गोष्ठीमा सहभागी कृषि पत्रकारको संख्या: २७

छलफलको मुख्य निष्कर्ष तथा सुझावहरु :

गोष्ठीले निरन्तरता पाएपछि कृषि अधिकृत र सञ्चारकर्मीहरु बीच समन्वयमा बृद्धि भई कृषि कार्यक्रम प्रवाहमा निकै सहयोग पुग्ने देखिन्छ । कृषिको विकासमा कृषि कार्यकर्ताको साथै सञ्चारकर्मीहरुको पनि महत्व निकै रहेकोछ, । यस प्रकारको गोष्ठीबाट कृषि सूचना तथा सञ्चारको कार्यक्रम प्रभावकारी रूपमा अगाडी बढ्छ ।

१२ स्थानीय एफ.एम.हरुको कृषि कार्यक्रम संचालनमा कार्यरत संचारकर्मीहरुलाई कृषि तथा पशु अनुसन्धान तथा प्रविधि विकास केन्द्रहरुमा अध्ययन अवलोकन भ्रमण

अवलोकन भ्रमणको विवरण

मिति	अवलोकन भ्रमण गरेका स्थानहरु	अवलोकन भ्रमणबाट सिकेका मुख्य विषयहरु
२०७०/११/२०	क्षेत्रीय कृषि अनुसन्धान केन्द्र तरहराको अवलोकन, मत्स्य अनुसन्धान केन्द्र जनकपुर	उन्नत जातको भैंसीका जात, उत्पादन स्थिति, दाना र घाँस व्यवस्थापन, बगुरका जातहरु, आयआर्जन, आदि। मछाका विविध पक्ष बारे जानकारी, उत्पादन, जात र बिक्रि तथा आय आर्जन
२०७०/११/२१	उष्ण प्रदेशीय बागवानी केन्द्र सर्लाहीमा अवलोकन र क्षेत्रीय कृषि अनुसन्धान केन्द्र परवानीपुरको अवलोकन	आँप, लिचि, पुष्प आदिको विविध पक्ष बारे जानकारी, खासगरी मासुका लागि राँगा पालन, टर्की पालन, आदि बारे अभिरुची पूर्वक अवलोकन
२०७०/११/२२	राष्ट्रिय मकै बाली र कोशे बाली रामपुर चितवनमा अवलोकन, राष्ट्रिय गहुँ बाली भैरहवामा अवलोकन,	मकै बालीका २ वटा वर्णशंकर जातको जानकारी, उन्नत जात निकाल्ने विभिन्न जानकारी, मकैका महत्व, दाल बाली सम्पूर्ण जानकारी, गहुँ बाली विभिन्न जानकारी र नोवल पुरस्कार पाएको

१४६ / कृषि संचार तथ्याङ्क तथा वार्षिक प्रगति प्रतिवेदन

		जानकारी आदि ।
२०७०/११/२३	विराटनगर प्रस्थान	

अवलोकन भ्रमणमा सहभागी कृषि पत्रकारहरुको प्रतिक्रिया तथा कार्यक्रम संयोजकको निश्कर्ष तथा सुझावहरु :

कृषि अनुसन्धान केन्द्र तरहराको भैंसी पालन बारे जानकारी पाएपछि पत्रकार निकै खुशी भएका थिए । यसैगरी जनकपुरको माछा र सर्लाहीको फलफूल खेती र पुष्प खेतीको जानकारी निकै राम्रो लागेको थियो ।

पशु अनुसन्धान तर्फ कुखुरा, टर्की, बटैय, राँगा, भैंसी र अन्य पशुपंक्षीको अनुसन्धान भइरहेका छन् । टर्कीको मासु कोलस्ट्रोल फ्रि हुने भएकोले यसको मासु महगो बिक्री हुने र माग पनि बढी रहेको यो व्यवसाय समय सापेक्ष राम्रो भएको जानकारी गराएको थियो । वीउ राँगाको साथै मासुको लागि उपयुक्त र कम खर्चमा उत्पादन बढाउन सक्ने प्रविधिको समेत अनुसन्धान शुरु गरिएको थियो । राष्ट्रिय गहुँ बालीको जानकारी पनि चाखलाग्दो थियो ।

यी सब अध्ययन अवलोकन भ्रमणबाट कृषि पत्रकारहरुलाई धेरै प्रकारका विषयवस्तु प्रकाशन तथा प्रसारण अवसर पाएको थियो । भ्रमण पछि पत्रकारहरुले टर्की पालन, बटैय पालन र अन्य विषयको लाइभ प्रसारण गरेको थियो । उहाँहरुलाई एक दुई महिनाको प्रसारण तथा प्रकाशन गर्ने विवरण प्राप्त भएको थियो । विभिन्न कृषि अनुसन्धानको गतिविधि प्रसारण गर्न पाएको उहाँहरु खुशी व्यक्त गरेका थिए । यस कार्यक्रमलाई निरन्तरता दिनु पर्ने सबैको सभाब रहको थियो ।

वास्तवमा यो भ्रमण कार्यक्रम सफल र फलदायी भएको थियो । विभिन्न १६ जिल्लाका पत्रकारहरु एक आपसमा विचार आदान प्रदान गरेको थियो र कृषि गतिविधिवारे परिचित भएको थियो । आयोजकको तर्फबाट पनि कार्यक्रम सफल भएकोले यसलाई निरन्तरता दिनु पर्ने सुझाव रहेको छ ।

खण्ड १७

विविध

कृषि सम्बन्धी पत्रिका/ म्यागजिनहरुको विवरण

क्र. सं.	नाम	सम्पर्क नं.	ईमेल	वेबसाईट
१	कृषि टाइम्स मासिक	४२२४५७२	evtmedia@gmail.com	
२	आरसी टाइम्स साप्ताहिक, पोखरा	०६१-५४०६२२	arsi.times@gmail.com	
३	कृषि साप्ताहिक	९८५१०५९४५५	sajnepal@gmail.com	www.krishionline.com.np
४	कृषक मासिक	४४६०२६६ ९८४५१४८८८२	krishakmasik@gmail.com	
५	कृषक र प्रविधि मासिक	४७८५८४२	togetherforagriculture@gmail.com info@agrinepal.com.np	www.rndinnovative.com.np www.agrinepal.com.np
६	हिपात कृषक मासिक	९८५१०८१२८१	hipatmasik@gmail.com	
७	एग्रो टाइम्स मासिक	४२४९०६६	info@agro.com.np	
८	कृषि जर्नल मासिक	४२८८७४३ ९८४१४४५७५३	krishijournal@yahoo.com	www.krishijournal.com.np
९	हाम्रो सम्पदा मासिक	४७७०२०६ ४७७१९७४	info@hamrosampada.com.np shyam1sampada@gmail.com	www.hamrosampada.com.np
१०	भेट टाइम्स	९८५१११२०१५	vettimes@yahoo.com	
११	भेटन्यूज	९८५१११२०१५ ९८५१०६४९२१	vetnewsforyou@gmail.com	
१२	कृषि सूचना राष्ट्रिय मासिक	९८४९२३७९२६	agri_infomonthly@yahoo.com	www.apac.org.np
१३	हलो खबर पत्रिका	९८५१०३०३००	meromanjel@gmail.com	www.halokhabar.com
१४	तरकारी फलफूल सन्देश	०१-४२८७०६५		

सूचना प्रविधि मार्फत कृषि प्रविधि प्रसारमा कार्यरत संस्थाहरु

क्र.सं	संस्थाको नाम	फोन नं	फ्याक्स नं	ईमेल/वेबसाईट
१	Agriculture Information Study and Consultancy Center (AISCC), Pokhara	०६१-५३३२२५ ५३३२२६	०६१-५३३१३३	aiscc2061@yahoo.com www.aiscc.com.np
२	ICT in Agriculture in Nepal, Kathmandu	९८४००५१७६३		ictinagriculturenepal@gmail.com www.krishighar.com

कृषि सम्बन्धी एफ.एम. रेडियोको विवरण

क्र.सं.	नाम	सम्पर्क नं.	ईमेल	वेबसाईट
१.	कृषि रेडियो धादिङ्ग	९८५१०८३६५७	news.krishiradio@gmail.com	

कृषि पत्रकारितामा क्रियाशील संचारकर्मीहरुको पेशागत संस्थाहरुको विवरण

क्र.सं.	नाम	सम्पर्क नं.	ईमेल/वेबसाईट
१	नेपाल कृषि पत्रकार प्रतिष्ठान	९८५१०९९१०८, ९८४९२४५३५५, ९८४९०९७४०९	nanorktm@gmail.com www.newsagro.com
२	नेपाल कृषि पत्रकार समाज	९८५१०५९४५५	sajnepal@gmail.com
३	एग्रीकल्चर मेडिया सोसाईटी	९८४५१४८८८२	

केन्द्रको विद्युतिय अभिलेखमा रहेको वृत्तचित्रहरुको विवरण

क्र.सं.	नाम	समय
१	असल वीउ, बढी उत्पादन	१९.३७
२	नेपालमा च्याउ खेती एक भलक	२१.४१
३	पशुको लागि पोषिलो आहार: साइलेज	१३.२७
४	जैविक मल	१३.१५
५	मौरी पालन	१७.३०
६	करेसावारी	१४.३०
७	वीउको उम्रने शक्ति जाँच्ने तरिका	६.१०
८	गोब्रेच्याउ खेतीको लागी कम्पोष्ट बनाउने तरिका	६.३५
९	स्याउको कलमी गर्ने तरिका	६.१५
१०	धानखेतीको लागि हरियो मल	५.२५
११	आँपको कलमी विरुवा तयार गर्ने तरिका	१२.५०
१२	ग्रामीण महिलाको लागि कुखुरा पालन	१४.००
१३	शुष्म जैविक मल बनाउने तरिका	६.१०
१४	खरायो पालन गर्ने तरिका	२२.००
१५	पशुको लागि आहारा हरियो घाँस	१५.३०
१६	कुखुरा पालन व्यवसाय एक जानकारी	१७.१५
१७	ग्रामिण स्तरमा खाद्य सुरक्षा एक प्रयास	१६.००
१८	ब्रोइलर कुखुरा पालन	१०.००
१९	वियाँबाट आलुखेती	१६.००
२०	अलैची खेती	१८.३०
२१	वाखा पालन	२१.१०
२२	सुर्यमुखी खेती	१५.००
२३	मत्स्य वजार	२५.२०
२४	घाँसखेती तथा चरन विकास कार्यक्रम	२४.१५
२५	याक तथा चौरी पालन	१५.००
२६	नेपालमा घाँसको वीउ उत्पादन	२१.००
२७	अंगोरा खरायो पालन	२३.५१
२८	नेपालमा कृषि वजार विकासका प्रयासहरु	२६.४५
२९	गुणस्तरयुक्त कम्पोष्ट मल बनाउने तरिका	१७.१५

३०	पतझड फलफूलको विरुवा उत्पादन	१५.००
३१	रेशम खेती	१५.३०
३२	सफलताको कथा (कृषक : ओम बहादुर के.सी)	१५.००
३३	किटनाशक विषादी व्यवस्थापन	१५.२०
३४	अदुवाबाट सुठो बनाउने तरीका	१५.००
३५	ट्राउट माछा पालन	१५.००
३६	कन्ये र गोब्रेच्याउ खेती	१५.००
३७	स्पेयर मर्मत संभार एक जानकारी	१५.००
३८	सफलताको कथा (कृषक : भूमिजंग/बोधराज)	१५.००
३९	चाईजिन कार्प प्रजनन	१५.१५
४०	मौरी पालन	१५.००
४१	गुणस्तरीय बीउ उत्पादन	१५.३०
४२	वट्टाई पालन	१५.००
४३	सफलताको कथा (कृषक : पदम बहादुर महत)	१५.००
४४	कृषि विकासमा जुम्ला जिल्ला	१४.४५
४५	हलुवावेदमा टर्पोपना हटाउने प्रविधि र धान कटानी तथा भण्डारण	१४.३५
४६	जाईटी नेपाल (स्ट्रवेरी खेती)	१४.५०
४७	भाईरसमुक्त आलु बीउ उत्पादन	१५.३०
४८	सफलताको कथा (कृषक : टेक बहादुर चन्द)	१३.३०
४९	उखु खेती तथा यसको उत्पादन	१४.४५
५०	कृषि क्षेत्रमा नवलपरासी	१५.००
५१	चरन तथा घाँस वाली विकास कार्यक्रम	२१.००
५२	सफलताको कथा (कृषक : दिवाकर पौडेल)	१४.५०
५३	भक्तपुर जिल्लाको कृषि गतिविधि	१५.००
५४	धान खेती	१५.००
५५	एकिकृत शत्रुजीव व्यवस्थापन	१४.५५
५६	माटोको नमुना लिने तरीका तथा परीक्षण कार्यविधि	१५.४०
५७	झापा जिल्लाका कृषि गतिविधिहरु	१४.५०
५८	मौरीपालन एक लाभदायक व्यवसाय	१४.४०
५९	उच्च पहाडी वागवानी विकास एक प्रयास	१४.५०
६०	खाद्य पदार्थमा मिसावट जाँच्ने केही सरल तरीका	१५.५०
६१	कृषि विकासमा कृषि अनुसन्धान तथा प्रसार आयोजना / अठारौं खाद्य दिवश	१५.३०
६२	नारायणी बहुमुखी कृषि फार्म तथा यसको गतिविधि	१५.५०
६३	शिवशक्ति कृषक समूह, सफल उत्पादन कृयाकलाप	१५.१०
६४	मौरीपालन तथा मौरी घर उत्पादन एक घरेलु व्यवसाय	१५.०५
६५	पर्सा जिल्लामा कृषि विकास कार्यक्रम केही गतिविधि	१४.३०
६६	उष्ण फलफूल विकासमा वागवानी केन्द्र सर्लाही	१६.२५
६७	सफलताको कथा (कृषि एवं वागवानी विकासमा पर्सा जिल्ला)	१५.०५
६८	तरकारी तथा मत्स्य उत्पादनमा वारा जिल्ला	२०.००
६९	दाङ्ग जिल्लामा कृषि विकासका गतिविधिहरु	१९.३५
७०	तरकारी उत्पादनमा डडेल्धुरा जिल्ला	१५.५५
७१	मौरी गोला एवं मह उत्पादन गर्न मौरी चरनको महत्व	१६.२०
७२	नेपालमा उखु खेती तथा उत्पादन प्रविधि	१८.३०
७३	सुदुर पश्चिमाञ्चल विकास क्षेत्रमा तरकारी बीउ उत्पादन केन्द्र तथा वागवानी केन्द्रका गतिविधि	१६.००
७४	धनुषा जिल्लामा कृषि विकासका केही प्रयासहरु	१५.४५
७५	कृषि उत्पादन वेचबिखनका लागि एक प्रयास	१८.४५

७६	पोष्टहार्भेष्ट गतिविधि एक चर्चा	१९.००
७७	महिला समूहबाट मत्स्य पालन व्यवसाय	१५.३५
७८	फलफूल प्रशोधन आयमूलक घरेलु व्यवसाय	१५.३०
७९	नेपालमा स्याउ उत्पादन एक चर्चा	१५.४०
८०	पहाडी कबुलियत वन पाखामा घाँस विकास	२२.००
८१	कास्की जिल्लामा कृषि विकासका प्रयासहरु	१५.००
८२	कास्की जिल्लामा पशु सेवा तथा व्यवसायीक सुदृढीकरणका प्रयासहरु	१७.४५
८३	कृषिको व्यवसायिकरणमा ईलाम जिल्ला	१९.४५
८४	कञ्चन चिज उत्पादन प्रविधि	१४.१५
८५	नेपालमा आई.पि.एम.कार्यक्रम	१६.२०
८६	सर्लाही जिल्लामा कृषि विकास प्रयासहरु	१४.३०
८७	सुन्तलामा पोष्टहार्भेष्ट कृषाकलाप	१७.३५
८८	नवलपरासी जिल्लाका कृषि विकासका गतिविधि	१६.००
८९	वन्दीपुर क्षेत्रमा कृषि विकास एक भलक	२०.१५
९०	चितवन जिल्लाका कृषि विकासका केही भलकहरु	१६.२५
९१	गरीबी निवारणका लागि बाख्रापालन	२०.००
९२	तरकारी बीउ उत्पादन एक फाइदाजनक कृषि उद्योग	२८.३०
९३	दही, घीउ, पनि र आईसक्रिम उत्पादन	१५.४०
९४	कृषि क्षेत्रमा सफलता केही भलक	१७.००
९५	कृषक समूहद्वारा संचालित सफल विजवृद्धि कार्यक्रम	१६.२०
९६	घरेलु फोहर मैला व्यवस्थापन तथा कौसी तरकारी खेती	१६.३०
९७	काउली तरकारीको लागि वेर्ना उत्पादन तथा अंगूर खेती प्रविधि	१४.४५
९८	पशु रोग निदानका लागि पशु रोग निदान प्रयोगशाला	१५.००
९९	पिंजडामा माछापालन	१६.००
१००	उन्नत गाई पालन	१५.५०
१०१	एक कृषि उपज बजार- श्री कम्प्लेक्स	१४.००
१०२	कृषि विकासमा अग्रसर जि.कृ.वि.का.ललितपुर	१४.००
१०३	मुस्ताङ जिल्लामा स्याउ खेती	१४.५५
१०४	शितोष्ण वागवानी विकास केन्द्र, माफा एक भलक	१४.२०
१०५	पशु विकास फार्म पोखरा एक चिनारी	१४.२५
१०६	सफलताको कथा (कृषक : रामचन्द्र जलारी)	१३.२०
१०७	पशु पालन व्यवस्थापनमा पशु विकास फार्म पोखरा	१४.००
१०८	पुष्प मेला	१३.००
१०९	ललितपुर जिल्लामा कृषि विकासका केही भलकहरु	१४.०५
११०	सुनाखरी "ORCHID "	१४.००
१११	यी पौरखीहरु	१४.०५
११२	कृत्रिम गर्भाधान	१४.३०
११३	पशु रोग अन्वेषण	१४.०५
११४	यो कथा होईन "Rinderpest"	१४.०५
११५	पुष्प व्यवसाय	१४.००
११६	रुपन्देही जिल्लामा कृषि विकास केही भलकहरु	१४.००
११७	सुपारी खेती	१४.००
११८	सफलताको कथा (गाई पालन नै मेरो जीवन)	१४.००
११९	सफलताको कथा (मेहनत गरे यही माटोमा मोती फल्छ)	१२.००
१२०	पशुहाट बजार	१२.००
१२१	नेपालमा गौगोटी रोग उन्मूलनका प्रयासहरु	१६.३०
१२२	The Success Story of Rinderpest Eradication in Nepal	१५.००

१२३	शहरी क्षेत्रमा आलङ्कारिक विरुवा तथा पुष्प बजार व्यवसाय	१९.१०
१२४	शहरी क्षेत्रमा आलङ्कारिक विरुवा तथा पुष्प बजार व्यवसाय	१६.०५
१२५	तरकारी खेतीमा भक्तपुर जिल्ला	१३.००
१२६	प्रांगारीक खेती पद्धति	१२.००
१२७	पिंजडामा कुखुरा पालन	१२.००
१२८	पशुपालनको लागि घाँस खेती	१४.३०
१२९	मनकामनामा सुन्तला खेती	१५.००
१३०	सफलताको कथा (भाडाको जमीनमा केरा खेती)	१४.००
१३१	दुग्ध उत्पादनमा सहकारीको भूमिका	१६.००
१३२	दुग्ध उत्पादनमा सहकारीको भूमिका (सहकारी नेपाली)	२०.३०
१३३	Milk Production Cooperative System in Nepal	१९.३०
१३४	विज बृद्धि किसान समूह चितवन एक परिचय	११.००
१३५	साईलेजको पोको	१७.३०
१३६	नास्पाती संरक्षण एवं टिप्ने प्रविधि	१८.३०
१३७	तरकारीको बेर्ना उत्पादन तथा रोप्ने प्रविधि	१३.३०
१३८	बिउ परिक्षण	१७.४५
१३९	नेपालमा पशु क्वारेन्टाइन कार्यक्रम	२०.३०
१४०	कम्पोष्ट मल	२०.००
१४१	माटो जाँच किन र कसरी	१८.००
१४२	लिफ्ट सिँचाई आयोजना, तनह	१६.००
१४३	बोराबाँध सिँचाई आयोजना, मोरङ	१६.००
१४४	पशुपालनमा घाँसको महत्व	१६.३०
१४५	गोरखा जिल्लामा कृषि विकास	१९.००
१४६	जैविक विषादी व्यवस्थापन	१५.१५
१४७	पोखरे खोला जलाधार व्यवस्थापन	२०.००
१४८	माटो जाँचको महत्व	१७.३०
१४९	गोठेमलमा सुधार दिगो खेतीको आधार	१४.३५
१५०	सवैको आशाको केन्द्र कालीमाटी बजार	१८.००
१५१	नौविसे फाँट सिँचाई योजना	१६.००
१५२	धुषाटार सिँचाई योजना	१३.३०
१५३	सिक्टा सिँचाई आयोजना	१५.३०
१५४	महाकाली सिँचाई आयोजना	१७.३०
१५५	पश्चिम तराईमा भूमिगत जलश्रोत परियोजना	१७.४५
१५६	मध्यमाञ्चलमा सिँचाई विकास	१७.००
१५७	पशु विमा कृषकको आवश्यकता	२०.३०
१५८	हिउँदयाममा बाखाको हेरचाह	१३.००
१५९	किसानदेखी किसानसम्म	१६.००
१६०	सुन्तला टिप्ने तथा दुवानी गर्दा ध्यान दिनु पर्ने कुराहरु	१७.१५
१६१	जैविक तरकारी खेती तथा कोसेवाली	१६.३५
१६२	फूल खेती प्रविधि	१४.००
१६३	सुल्ताना आई. पि. एम. पाठशाला	१२.००
१६४	आँशी खोला सघन खेती प्रविधि	१८.००
१६५	जाडोयाममा पशु आहारा व्यवस्थापन	१८.००
१६६	बाखा पालन, गरिवी निवारण	१५.१५
१६७	बाह्रै मास , हरियो घाँस	२१.२५
१६८	पोष्टहार्भेष्ट व्यवस्थापन	१४.४०
१६९	अभियानमूखी मकै उत्पादन कार्यक्रम	१४.२०

१७०	कृषि विकासमा कृषि इन्जिनियरको भूमिका	१५.१०
१७१	घांस खेती	१२.४५
१७२	स्वस्थ जीवनका लागि स्वच्छ मासु	१८.००
१७३	पशुपालन हाम्रो जीवनको आधार	१९.१०
१७४	हिउँदयाममा मौरीका हेरचाह गर्ने तरिका	१३.५०
१७५	सुन्तलाजात फलफूलको खतरनाक रोग – ग्रिनिङ्ग	१४.००
१७६	कुखुरा पालन तथा बंगुर पालन व्यवस्थापन	१३.००
१७७	सुरक्षीत मासुको उपभोग गर्दा ध्यान गर्नुपर्ने कुराहरु	१४.४०
१७८	पशुपालनको लागी घांस खेती	१२.३०
१७९	सिद्धीखोला सिंचाई योजना एक भलक	१३.३०
१८०	पशु विकासमा जिल्ला पशु सेवा कार्यालय,प्यूठान	११.३०
१८१	आंधीखोला सिंचाई योजना एक भलक	१६.००
१८२	विजयपूर सिंचाइ प्रणाली एक भलक	१३.३०
१८३	मल्पी लिलावती सिंचाई योजना एक भलक	१५.००
१८४	सुन्सरी मोरङ्ग सिंचाई योजना एक भलक	१५.००
१८५	रुपन्देहीमा सिंचाई विकास एक भलक	१४.१५
१८६	ध्याङखोला सिंचाई योजना एक भलक	१३.२५
१८७	पसिजवा तथा दुधमति सिंचाइ प्रणाली एक भलक	१४.३०
१८८	भूमिगत जलश्रोत विकास परियोजना एक भलक	१४.४५
१८९	नारायणी लिफ्ट सिंचाई योजना एक भलक	१६.२०
१९०	नारायणी सिंचाई प्रणाली एक भलक	१५.२५
१९१	कन्काई सिंचाई प्रणाली	१६.०५
१९२	पाङ्ग्रे खोला सिंचाई योजना	१४.१०
१९३	रणवाङ्ग सिंचाई योजना	१३.१०
१९४	फर्से सिंचाई योजना	११.००
१९५	एस.पि.एस. मापदण्ड आवश्यकता र चुनौती	१९.१०
१९६	कृषि व्यवसाय प्रवर्धनमा बजार विकासको भूमिका	१७.३५
१९७	सामाजीक रुपान्तरणका लागी व्यवसायीक कृषि	१६.०५
१९८	आत्मनिर्भरतातर्फ अग्रसर प्यूठानका कृषकहरु	१४.४०
१९९	जीरीको चिया खेतीमा स्प्रिङ्कलर सिंचाई	१४.२५
२००	दुग्ध व्यवसाय - कृषकको लागी बरदान	१६.३०
२०१	चाले बखेलदिही सिंचाई प्रणाली	१५.२०
२०२	मस्याङ बाली	१३.२५
२०३	दिगो भू व्यवस्थापन कार्यक्रम	१९.००
२०४	श्री महानन्द जनसमुह पैनी सिंचाई योजना	१५.२५
२०५	देवीस्थान स्प्रिङ्कलर सिंचाइ आयोजना	१३.००
२०६	बाहुनीखोला स्प्रिङ्कलर सिंचाइ योजना	
२०७	सामुदायीक पशु विकास आयोजनाको उपलब्धी	
२०८	आधुनिक भकारी	
२०९	ठोट्नेखोला सिंचाइ योजना	
२१०	पशु दुबानी, बधशाला र मासुको स्वच्छता	
२११	कमला सिंचाई योजना	

कृषि सूचना तथा सञ्चार केन्द्रसँगको सहकार्यमा कृषि कार्यक्रम उत्पादन तथा प्रसारण गर्ने एफ.एम.हरुको विवरण

आ.व. २०७०/०७१

क्र.सं.	नाम	ठेगाना	फ्रिक्वेन्सी	स्थापना साल	फोन नं.	इमेल/वेबसाइट	प्रसारण समय/बार
१	रेडियो लिस्ने आवाज	विजुवार, प्युठान	१०३.६	२०६५	०८६१४६०४४०	radiolisne@gmail.com radiolisne@yahoo.com	
२	रेडियो मिरामिरे (मेचीकाली सञ्चार प्रा.लि.)	अनामनगर	८९.४	२०६४/६५	०१४७७२२८, ४७७०५४६	radiomirmirenews@gmail.com	बिहि, साँझ ६:३०-७:००
३	स्टार एफ.एम.	मध्यबानेश्वर	९५.२		०१४४६५८७५/८७ ३, ४४६६७९४	www.starfm.com.np	बुध, साँझ ६:३०-७:००
४	क्यापिटल एफ.एम.	नयाँबानेश्वर	९२.४		०१४४७५३४५/३४६	info@cfmonair.com	सोम, साँझ ८:३०-९:००
५	सि.जे.एम.सि. एफ.एम.	मण्डिकाटार	१०६.०	२०६३/६४	०१४६५०५६५/५६६	mail.cjmcfm@gmail.com	
६	रेडियो उपत्यका		८७.६	२०६३/६४		r.upatyaka@gmail.com	सोम, साँझ ७:००-७:३०
७	सामुदायिक रेडियो पर्वत	खानीगाँउ २ फलेवास	१०३.६	२०६३/६४	०६७६९०३९३, ४२०५२४	radioparbat@yahoo.com	
८	रेडियो मैत्रीएफ.एम.	कमलपोखरी	९९.४	२०६१/६२	०१४४२९७०६	info@radiomaitri.com.np www.radiomaitri.com.np	बुध, साँझ ६:१५-६:४५